MARSILII

FICINI FLORENTINI, MEDICI,

Atque philosophi celeberrimi, de Vita Libri tres,

Recens iam à mendis sitúq; vindicati, ac summa castigati diligentia,

QVORVM

Primus, de Studiosorum sanitate tuenda.
Secundus, de Vita producenda.
Tertius, de Vita cœlitus comparanda.

IN VIRTVTE ET FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM Rouillium, sub scuto Veneto.

1560.

MARSILII FICINI FLORENTINI, IN LIBRVM DE VITA,

Ad Magnanimum Laurentium Medicen, patriæ seruatorem, Epiſtola dedicatoria.

BACCHVM *Poëtæ ſummum antiſtitem ſacerdotum, bis natum canunt. Fortè ſignificantes, vel futurum ſacerdotem ſtatim initiatum, oportere renaſci: vel perfecti tandem ſacerdotis mentē Deo penitus ebriā, iam videri renatam: Aut forſan humiliore ſenſu, vinū Bacchi germen*

generari semel in vite quasi Semele, maturis sub Phœbo racemis: regenerari rursum post ipsum vindemiæ fulmen in suo vase vinum, velut in Iouis fœnore merum. Sed de sacris in præsentia mysteriis non est loquendũ, vbi mox physica potius ope languentibus opitulaturi sumus. Nec agendum stylo grauitatis seruo, sed libero potius & iocoso, postquàm à Libero patre nescio quomodo statim exorsi sumus. Et rectè inquam nescio quomodo. nam fortè prudentior aliquis à Phœbo medicorum primo, potius quàm à Baccho medicinam auspicatus esset. Quid verò? Si quod non vanum omen sit in ore nunc forte quadam proferente Bacchum. Hic enim almo quodam vino securitatéque lætissima, salubrius forte medetur, quàm herbis ille suis carminibúsque Phœbus. Quocunque verò sensu vel illa, vel hæc acceperis, dux

ille sacerdotum Bacchus, geminas quasi matres habuisse fertur. Melchisedech autem summus ille sacerdos, vnam vix matrem, vnum vix patrem habuit. Ego sacerdos minimus, patres habui duos, Ficinum medicum, Cosmum Medicen. Ex illo natus sum, ex isto renatus. Ille quidem me Galeno, tum medico, tum Platonico commendauit: hic autem diuino consecrauit me Platoni. Et hic similiter atque ille Marsilium medico destinauit: Galenus quidem corporum, Plato verò medicus animorum. Iamdiu igitur sub Platone salutarem animorum exercui medicinam, quãdo post librorum omnium eius interpretationẽ, mox decem atque octo de animorum immortalitate libros, & aeterna felicitate composui, ita pro viribus patri meo Medici satisfaciens. Medico verò patri satis deinceps faciendum putans, librum

De literatorum valetudine curanda composui. Desiderabant praeterea post haec homines literati, non tantùm bene quandoque valere, sed etiam bene valentes, diu viuere. His ergo deinde librum De vita longa dedi. Diffidebant autem medicinis atque remedijs in re tanta terrenis: Adiunxi librum De vita, tum valida, tum longa cœlitus comparanda, vt ex ipso mũdi corpore viuo, vita quaedam vegetior in corpus nostrũ, quasi quoddam mundi membrum, velut ex vite propagaretur. His verò tu medicinae libris ignosce, precor, indulgentissime Laurenti, si dum medicus esse volo, nescio quomodo etiam nolens sum, etsi non bonus, saepè Poëta. Nam & Phœbus idem est medicinae repertor, poësisque magister, vitámque ille suam nobis non tam per herbas, quàm per citharam, cantúmque largitur. Ipsa quinetiam Venus

apud

apud Astrologos Musicum æquè parit & Medicum. Sed hactenus dum literatorum ciuiúmque similium vita curiosius consulo, librorum meorum salutem negligo, quandiu inter se patior esse seiunctos. Quamobrem in eos nunc primùm pius, in corpus vnũ copulo. Cuius artubus in vnam formam iam cõpactis, vita protinus adsit. Non potest autem hoc opus physicum, id quasi corpus meum, vitam accipere nisi meam. Eiusmodi verò vita ex mea duntaxat pendet anima. Hæc autem iamdiu penes te, magnanime Laurenti, mi patrone, vixit, in ea præsertim amplissimarum ædium tuarum parte, vbi vnà cum Platone, nostrum illud de animorum immortalitate seruatur opus, tuo iãpridem nomini dedicatum. At animus iste meus, etsi in beata quadam quasi patria penes te vitam agit, veruntamen, quod & Theologi volunt,

inquietus est interea, donec opus id physicum tanquam suum corpus accipiat. Accipe igitur, optime Laurenti, post illos de Anima, hos etiam de corpore libros: eodémq; afflatu, quo & illis dudum, feliciter his aspira. Ita enim & corpus hoc sub tuo spiritu, per suam viuet animam, & anima vicissim nostra cum iam suo corpore in tuis laribus conquiescet.

MARSILII FICINI FLORENTINI MEDICI ATque philosophi celeberrimi,

De Studiosorum sanitate tuenda, siue eorum, qui literis operam nauant, bona valetudine conseruanda, Liber primus.

De nouem studiosorum ducibus.

CAPVT I.

QVICVNQVE iter illud asperũ arduúmque & longum ingrediũtur, quod quidem vix tandem ad excelsum nouem Musarũ templum assiduo labore perducit, nouẽ omninó itineris huius ducibus indigere videntur: Quorum primi quidẽ

tres in cœlo, tres ſequentes in animo, poſtremi tres in terra, nos ducũt. Principio, in cœlo Mercurius, vt inueſtigãdo Muſarũ iter aggrediamur, vel impellit, vel adhortatur: ſiquidem Mercurio tributum eſt inueſtigationis omnis officium. Deinde Phœbus ipſe, & quærentes animos & res quæſitas ſplendore vberrimo ſic illuſtrat, vt perſpicuè quod quærebatur, à nobis inueniatur. Accedit gratioſiſſima Venus, Gratiarum mater, atque almis omnino lætíſque radiis ſuis, rem omnem adeò condit & ornat, vt quicquid & inſtigante Mercurio quæſitum fuit, & monſtrante Phœbo iam erat inuentum, mirifica quadam & ſalutari venuſtate Veneris circũfuſum, delectet ſemper & proſit. Sequuntur tres itineris huius duces in animo, videlicet voluntas ardẽs & ſtabilis, acumen ingenij, memoria tenax. Tres in terra poſtremi ſunt, prudẽtiſſimus paterfamiliâs, probatiſſimus præceptor, medicus peritiſſimus. Abſque his nouẽ ducibus nemo ad ipſum nouem Muſarum templum peruenire vel potuit, vel poterit vnquã. Cæteros quidem duces ab initio nobis præcipuè Deus omnipotens, naturáque tribuerunt

Mercurij officium.

Animorum duces.

runt

runt, tres verò postremos nostra adhibet diligentia. Sed præcepta officiáque quæ ad patremfamiliâs, & quę ad præceptorem circa literarum studia pertinent, antiqui plures sapientésque tractauerunt, præcipuè Plato noster, & sæpe aliâs, & in libris de Repub. ac de Legibus diligentissimé: Deinde Aristoteles in Politicis, Plutarchus quoque & Quintilianus egregié. Solus autem literarum studiosis hactenus deest medicus aliquis, qui manum euntibus porrigat, salutaribúsque consiliis atque medicinis adiuuet eos, quos neque cœlum, neque animus, neque paterfamiliâs præceptórve destituit. Ego igitur sortem eorum laboriosissimam miseratus, qui difficilè Mineruæ minuentis neruos iter agunt, primus tanquam medicus debilibus & valetudinariis adsum: sed vtinam facultate tam integra, quàm propitia voluntate. Surgite iam adolescentes, Deo duce alacres: Surgite iuuenes, atque viri, quos ardentius Mineruæ studium nimium eneruat: Accedite libēter ad medicum, qui vobis ad instituti vestri perfectionem, monstrante Deo atque fauente, consilia remediáque salutaria lárgitur.

Quàm diligens habẽda cura sit cerebri, cordis, stomachi, & spiritus. CAP. II.

Cerebri cura diligens habenda.

PRincipiò quantam cursores crurum, athletæ brachiorum, Musici vocis curam habere solent, tantam saltem literarum studiosos cerebri, & cordis, iocinorísque, & stomachi oportet habere rationem: imò verò tãto maiorẽ, quanto & membra hæc præstãtiora quàm illa sunt, & ij frequentius atque ad potiora his membris, quàm illi illis vtũtur. Præterea solers quilibet artifex instrumenta sua diligentissimè curat: penicillos pictor, malleos incudésque faber ærarius, miles equos & arma, venator canes & aues, citharam citharœdus, & sua quisque similiter. Soli verò Musarum sacerdotes, soli summi boni veritatísque venatores, tam negligẽtes (proh nefas) támque infortunati sunt, vt instrumentum illud, quo mundum vniuersum metiri quodammodo & capere possunt, negligere penitus videntur. Instrumentum eiusmodi spiritus ipse est, qui apud medicos vapor quidã sanguinis, purus, subtilis, calidus, & lucidus definitur. Atque ab ipso cordis calore, ex subtiliori sanguine procreatus volat ad cerebrum, ibíque animus

ipso ad

ipſo ad ſenſus tā interiores quàm exteriores exercēdos aſſiduè vtitur. Quamobrem ſanguis ſpiritui ſeruit, ſpiritus ſenſibus, ſenſus deniquc rationi. Sanguis autē à virtute naturali, quæ in iocinore ſtomachóq; viget, efficitur. Tenuiſſima ſanguinis pars fluit in cordis fontē, vbi vitalis viget virtus. Inde creati ſpiritus cerebri, &(vt ita dixerim) Palladis arces aſcendūt: In quibus animalis, id eſt, ſentiendi mouendíque vis dominatur. Itaque talis plurimum fermè cōtemplatio eſt, qualc ſenſus ipſius obſequium. Talis autem ſenſus, qualis & ſpiritus; ſpiritus verò talis, qualis & ſanguis: & tres illæ vires, quas diximus, naturalis ſcilicet, vitalis, & animalis, tales, vt ſunt à quibus, per quas, in quibus ſpiritus ipſi concipiuntur, naſcuntur, atque fouentur.

Hepatis cura habēda ſtudioſo.

Literatos pituitæ & atræ bili obnoxios eſſe. CAP. III.

NOn ſolùm verò membra illa, víreſque, & ſpiritus, homines literarum cupidi curare diligentiſſimè debent, verumetiam pituitam ſemper & atram bilem, non aliter quàm nauigātes Scyllam atque Charybdim, cautiſſimè euitare iubētur. Quātum enim reliquo

Literati quibus viuāt obnoxij morbis.

reliquo corpore otiosi sunt, tãtum cerebro ac mente negotiosi. Inde pituitã, quod Græci phlegma: hinc atrã bilem, quam iidem melancholiam vocant, gignere compelluntur. Illa quidem ingenium sæpe obtúdit & suffocat, hæc verò si nimium abundauerit, flagrauerítue, assidua cura, crebrísque deliramẽtis vexat animũ, iudiciúmque perturbat: vt nõ immeritò dici possit, literatos fore præcipuè sanos, nisi pituita molesta esset: & lætissimos sapientissimósque omniũ, nisi bilis atræ vitio vel mœrore sæpe, vel interdum desipere cogerẽtur.

Quot sint causæ, quibus literati melancholici sint, vel fiant. CAP. IIII.

Causæ humoris melãcholici.

VT autem literati sint melancholici, tres potissimum causarum species faciunt: Prima cœlestis, secunda naturalis, tertia est humana. Cœlestis, quoniam Mercurius, qui vt doctrinas inuestigemus inuitat, & Saturnus, qui efficit vt in doctrinis inuestigãdis perseueremus, inuentásque seruemus, frigidi quodammodo, siccíque ab Astronomis esse dicuntur: vel si fortè Mercurius non sit frigidus, fit tamen sæpe Solis propinquitate siccissimus, qualis est natura apud medicos melancholica: cand

ca: eandémque naturam Mercurius ipſe & Saturnus literarum ſtudioſis, eorum ſectatoribus impertiunt ab initio, ac ſeruant, augéntque quotidie. Naturalis autem cauſa eſſe videtur, quòd ad ſcientias, præſertim difficiles, conſequendas, neceſſe eſt animum ab externis ad interna, tanquam à circunferentia quadam ad centrum ſeſe recipere: atque dum ſpeculatur in ipſo (vt ita dixerim) hominis centro, ſtabiliſſimè permanere. Ad centrum vero à circunferentia ſe colligere, figíque in centro, maximè terræ, ipſius eſt proprium, cui quidem atra bilis perſimilis eſt. Igitur atra bilis animum, vt ſe & colligat in vnum, & ſiſtat in vno, contempletúrque, aſsiduè prouocat. Atque ipſa mundi centro ſimilis, ad centrum rerum ſingularum cogit inueſtigandum, euehítque ad altiſsima quæque comprehendenda, quandoquidem cum Saturno maximè congruit altiſſimo planetarum. Contemplatio quoque ipſa viciſsim aſsidua quadã collectione & quaſi compreſsione, naturam atræ bili perſimilem cõtrahit. Humana verò ea ex nobis cauſa eſt, quoniã frequens agitatio mentis cerebrum vehementer *Atra bilis.*

menter exiccat:igitur humore magna ex parte consumpto(quod caloris naturalis pabulũ est)calor quoque plurimũ solet extingui,vnde natura cerebri sicca frigidáque euadit,quæ quidẽ terrestris & melancholica qualitas nominatur.Præterea ob frequentissimũ inquisitionis motũ,spiritus quoque moti continuè resoluuntur:Resolutos autem spiritus,ex subtiliore sanguine instaurari necessarium est. Quapropter subtilibus clarioribúsq; sanguinis partibus sæpe cõsumptis,reliquus sanguis necessariò densus redditur & siccus & ater.Accedit ad hec,quòd natura in cõtemplatione,cerebro prorsus cordíque intẽta,stomachum hepárque destituit. Quare alimẽtis præsertim vel vberioribus vel durioribus malè cõcoctis,sanguis inde frigidus crassúsque,& niger efficitur.Demum nimio membrorum otio,neque superflua excernuntur;neque glutinosi tenaces, fuscíque vapores exhalant.Hæc omnia melancholicum spiritũ,mœstúmque & pauidum animum efficere solent.Siquidem interiores tenebræ multo magis quàm exteriores,mœrore occupant animum atque terrent.Maximè verò literatorũ omnium

omnium hi atra bile premũtur, qui sedulo philosophiæ studio dediti, mẽtem à corpore, rebúsque corporeis seuocãt, incorporeísque coniungunt: tum quia difficilius admodum opus maiori quoque indiget mentis intentione: tũ quia quatenus mentem incorporeæ veritati coniungunt, eatenus à corpore disiungere compellũtur. Hinc corpus eorum nonnũquam, quasi semianimum redditur atque melãcholicum. Quod quidem Plato noster in Timæo significat, dicens: animum diuina sæpissimè & intensissimè contemplantem, alimentis eiusmodi adeò adolescere, potentémque euadere, vt corpus suum suprà quàm natura corporis patiatur exuperet: ipsúmque vehementioribus agitationibus suis aliquando vel effugiat quodammodo, vel nonnunquam quasi dissoluere videatur.

Animũ cogitatione intentum corpus ferè deserere.

Cur Melancholici ingeniosi sint, & qui horum sint huiusmodi aut secus.

CAP. V.

HActenus quam ob causam Musarum sacerdotes melancholici vel sint ab initio, vel studio fiãt, rationibus primò cœlestibus, secundò naturalib. tertiò humanis ostẽdisse sit satis. Quod

quidem cõfirmat in libro problematũ Ariſtoteles: Omnes enim, inquit, viros in quauis facultate præſtantes melancholicos extitiſſe. Qua in re Platonicũ illud, quod in libro de ſciẽtia ſcribitur, cõfirmauit: ingenioſos videlicet plurimũ concitatos, furioſósque eſſe ſolere. *Democriti factũ.* Democritus quoque nullos inquit viros ingenio magnos, præter illos, qui furore quodã perciti ſunt, eſſe vnquã poſſe. Quod quidem Plato noſter in Phędro probare videtur, dicẽs poëticas fores fruſtra abſq; furore pulſari. Etſi diuinũ furorẽ hic fortè intelligi vult, tamẽ neque furor eiuſmodi apud Phyſicos, aliis vnquam vllis, præterquàm melancholicis incitatur. Deinceps verò aſſignãdæ à nobis rationes ſunt, quare Democritus, & Plato, & Ariſtoteles aſſerant, melancholicos nõnullos interdum adeò ingenio cunctos excellere, vt non humani, ſed diuini potius videantur. Aſſeuerãt id Democritus, Plato, & Ariſtoteles abſque dubio: rationẽ verò tantæ rei haud ſatis explicare vidẽtur. *Duplex melãcholia, ſiue atra bilis.* Audendum tamen (monſtrante Deo) cauſas indagare. Melancholia, id eſt, atra bilis, eſt duplex: Altera quidem naturalis à medicis appellatur, altera verò adu

rò aduſtione contingit. Naturalis illa nihil eſt aliud, quàm denſior quædam, ſicciórque pars ſanguinis. Aduſta verò in ſpecies quatuor diſtribuitur. Aut enim naturalis melancholiæ, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut ſalſæ pituitæ cõbuſtione concipitur. Quæcunque aduſtione naſcitur, iudicio & ſapiẽtiæ nocet: nempe dũ humor ille accenditur atque ardet, concitatos furentéſque facere ſolet, quam Græci Maniam nuncupãt, nos verò furorem. At quando iam extinguitur, ſubtilioribus, clarioribúſque partibus reſolutis, ſoláque reſtante fuligine tetra, ſtolidos reddit & ſtupidos. quẽ habitum melãcholiam propriè, & amẽtiam vecordiámque appellant. Sola igitur atra bilis illa, quam diximus naturalem, ad iudicium nobis ſapientiámque cõducit. Neque tamen ſemper. Sanè ſi ſola ſit, atra nimiũ denſáque mole obfuſcat ſpiritus, terret animum, obtundit ingenium. Si verò pituitę ſimplici miſceatur, quum frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis, craſſa quadam frigiditate ſegnitiem adducit atque torporem, atque vt denſiſſimæ cuiuſque materiæ natura eſt, quando eiuſmodi melancholia fri-

Mania, id eſt, furor.

Atra bilis proprio.

gescit, ad summum frigiditatis intenditur. Quo in statu nihil speratur, timẽtur omnia, tędet cœli cõuexa tueri. Si bilis atra vel simplex vel mista putrescit, quartanã gignit febrem, lienis tumores, & multa generis eiusdẽ. Vbi nimis exuberat, siue sola sit, siue cõiuncta pituitę, spiritus crassiores facit atq; frigidiores, continuo animũ afficit tædio, mentis aciem hebetat, nec salit Arcadico circũ præcordia sanguis. Oportet autem atram bilem neque tam paucã esse, vt sanguis, bilis, & spiritus quasi fræno careãt: vnde instabile ingeniũ labilémque memoriam esse cõtingat: Neque tam multam, vt nimio pondere prægrauati, dormitare atque egere calcaribus videamur. Proinde necessarium est, omnino eam esse quoad eius natura patitur, subtilissimam. Si enim tenuata pro natura sua maximè fuerit, poterit forsitan absq; noxa etiam esse multa: atque etiam tanta, vt æquare bilem saltẽ pondere videatur. Abundet igitur atra bilis, sed tenuissima: nõ careat humore subtilioris pituitæ circũfuso, ne arescat prorsus, durissimáq; euadat. Non tamẽ misceatur omnino pituitæ, præsertim vel frigori vel multæ, ne

Atræ bilis morbi.

tæ, ne frigescat: Sed bili, sanguiníque adeò misceatur, vt corpus vnum confi ciatur ex tribus, dupla sanguinis ad reliqua duo, pro portione compositum. Vbi octo sanguinis partes, duæ bilis, duæ iterũ atræ bilis portiones existãt, accendatur aliquantulũ à duobus illis atra bilis, accẽsáq; fulgeat, non vratur: ne quemadmodum solet materia durior, dum feruet nimium, vehemẽtius vrat & concitet: dum verò refrigescit, similiter frigescat ad summum. Bilis enim atra ferri instar, quãdo multum ad frigus intenditur, friget ad summũ: quando contrà ad calidum valde declinat, calet ad summum. Neq; mirum videri debet, atram bilem accendi posse facile, atque accensam vehementius vrere. Siquidem videmus calcem illi similem, aqua perfusam feruere statim atque exurere. Tantam ad vtrunq; extremum melancholia vim habet, vnitatẽ quadam stabilis fixæque naturæ. Quæ quidem extremitas cæteris humoribus non contingit. Summè quidem calens summã præstat audaciam, imò ferocitatẽ: extremè verò frigens, timorem ignauiámque extremam. Mediis verò inter frigus calorémque gra-

Melã lia vi

dibus affecta variè, affectus producit varios, non aliter quàm merum, præcipuè potens, bibentibus ad ebrietatem, vel etiam paulò liberius affectus inferre varios solet. Igitur opportunè temperata sit atra bilis oportet. Quæ quum ita moderata est, vt diximus, & bili sanguiniq; permista, quia & natura sicca est, & conditione, quãtum ipsius natura patitur, tenuissima: facilè ab illis accenditur, quia solida est atq; tenacissima: accensa semel diutissimè flagrat, quia tenacissimæ siccitatis vnitate potentissima est, vehementius incalescit. Quemadmodum lignum in paleis si vtraque accendantur, magis, diutiúsque calent & lucent. Atqui à diuturno vehementíque calore, fulgor ingens, motúsque vehemens & diuturnus proficiscuntur. Huc tendit illud Heracliti: Lux sicca, anima sapientissima.

[He]racliti [dict]um.

Quo pacto atra bilis ingeniosos efficiat. CAP. VI.

QVæret fortè quispiam, quale sit corpus illud humoris eiusmodi ex tribus illis humoribus ea, qua diximus, proportione conflatum. Tale est fermè colore, quale aurũ esse videmus,

sed

ſed aliquãtum vergit ad purpuram. Et quãdo tã naturali calore quàm vel corporis, vel animi motu accẽditur? fermè non aliter quàm ignitum rubénsq; aurum, purpureo miſtũ calet & lucet, atq; velut iris trahit varios flagrante corde colores. Quæret aliquis iterũ, quonam pacto humor eiuſmodi conducat ingenio: Nẽpe ſpiritus ex hoc humore creati, primò quidem ſubtiles ſunt, non aliter quàm aqua illa, quam & Vitæ, ſeu Vitis aquam nominant & ardentem, quoties ex craſſiori mero, quadam ad ignem deſtillatione, vt fieri ſolet, exprimitur. Spiritus enim ſub anguſtioribus atræ bilis eiuſmudi compreſſi meatibus, vehementiore ob vnitatem calore, maximè tenuãtur, pérq; arctiores meatus expreſſi, ſubtiliores erumpunt: deinde calidiores ſimiliter, atque eadem ratione lucidiores: tertio, motu agiles, actione vehementiſſimi: quarto, ſolido ſtabiliq; humore iugiter emanantes, actioni diutiſſimè ſeruiunt. Tali autem animus noſter obſequio fretus indagat vehementer, perſeuerat inueſtigando diutius. Facilè quæcunque inueſtigauerit, inuenit, clarè perſpicit, ſyncerè diiudicat, ac diu retinet iudicata. Adde

quòd quemadmodum in superioribus significauimus, animus instrumento siue incitamento eiusmodi, quod centro mundi quodammodo congruit, atque (vt ita dixerim) in suum cẽtrum animũ colligit, semper rerum omnium & centra petit, & penetralia penetrat. Congruit insuper cum Mercuro atque Saturno: quorum alter omnium Planetarũ altissimus, inuestigantẽ euehit ad altissima. Hinc philosophi singulares euadũt, præsertim quum animus sic ab externis motibus atque corpore proprio seuocatus, & quàm proximus diuinis, diuinorũ instrumentum efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculísque ex alto repletus, noua quædam inusitatáq; semper excogitat, & futura prædicit. Quòd nõ solùm Democritus atque Plato affirmãt, sed etiã Aristoteles in Problematum libro, & Auicenna in libro Diuinorum, & in libro de Anima confitentur. Quorsum hęc de atræ bilis humore tã multa? Vt meminerimus, quantum atrabilis, imò cãdida bilis eiusmodi quærenda & nutrienda est tanquam optima, tantum illam quæ contrà se habet, vt diximus, tanquam pessimam esse vitandã. Adeò enim dira res est, vt malo dæm

lo dęmone eius impetus instigari Serapio dixerit, & Auicenna sapiens non negauerit.

Quinque praecipuè studiosorum hostes, scilicet, Pituita, Atra bilis, Coitus, Satietas, Matutinus somnus. CAP. VII.

VT autẽ redeamus illuc vnde iam longius digreſsi ſumus, lõgiſsima via eſt quæ ad veritatem ſapiẽtiámque perducit, grauibus terráque maríque plena laboribus. Quicunque igitur hoc iter aggrediuntur, vt poeta quiſpiã diceret, ſępe terra maríque periclitantur. Siue enim mare nauigent, continuè inter fluctus, id eſt humores duos, pituitã ſcilicet, & noxiam illam melãcholiã, quaſi inter Scyllam Charybdímque iactãtur: Siue terra (vt dixerim) iter agant, tria monſtra protinus ſeſe illis obiiciũt: Primum terrena Venus, ſecũdum Bacchus & Ceres, tertium nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo & Apollo ab æthere, & Neptunus ab æquore, & à terra Hercules ſæpe vocandi, vt monſtra eiuſmodi Palladi inimica, iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridente domet, claua Hercules contundat & laceret. Primum quidem monſtrum eſt venereus coitus, præſertim ſi vel paulùm

Coit' spiritus exhaurit subtiles. vires excesserit: subitò nanque exhaurit spiritus, præsertim subtiliores, cerebrúmque debilitat, labefactat stomachum atque præcordia: quo malo nihil ingenio aduersius esse potest. Cúrnam Hippocrates coitum comitiali morbo similem iudicauit? nisi quia mentem, quæ sacra est, percellit, tantúmq; obest, vt Auicenna in libro de Animalibus dixerit, Si quid spermatis suprà quàm natura toleret, coitu profluat, obesse magis, quàm si quadragies tantundem sanguinis emanarit, vt non iniuria prisci Musas atque Mineruam virgines esse voluerint. Huc Platonicum illud spectat, quum Venus Musis minitaretur, nisi sacra Venerea colerent, se contra illas suum filium armaturam. Responderunt Musæ, Marti, ô venus, Marti talia minitare: Tuus enim inter nos Cupido non volat. Deniq; natura nullum sensum longius quàm tactum ab intelligentia segregauit. Secundũ monstrum, est vini cibíque satietas. Quippe si vinum vel nimium vel nimis calidum veheménsque fuerit, caput ipsum humoribus pessimísque fumis implebit. Mitto, quòd insanos facit ebrietas. Cibus verò nimius, primùm quidem ad stomac

Satietas obest literatis.

Cibis obrutus animus nihil tenue parit.

stomachum, in ipso coquendo omnem naturæ vim reuocat. Quo fit, vt capiti simul speculationíque intendere nequeat. Deinde ineptè coctus, multis & crassis vaporibus humoribúsque, aciem mentis obtundit. Quinetiam si satis coquatur, tamen, vt Galenus ait, animus adipe & sanguine suffocatus, cœleste aliquid peruidere non potest. Tertium denique monstrum est, ad multam noctem, præsertim post cœnam frequentius vigilare: vnde etiam post ortũ Solis dormire cogaris. Quoniam verò in hoc errant, falluntúrque studiosi permulti, idcirco quantùm ingenio noceat, latius explicabo, atque rationes septem præcipuas afferam. Primam ab ipso cœlo, Secundam ab elementis, Tertiã ab humoribus, Quartã ab ordine rerũ, Quintã à natura stomachi, Sextã à spiritibus, Septimã à phantasia deductas. Principiò, tres Planetæ, queadmodũ in superioribus dicebamus, cõtẽplationi & eloquẽtię maximè fauẽt, Sol, Venus, atq; Mercurius. Hi verò paribus fermè passibus cõcurrẽtes, aduẽtante nocte nos fugiũt, die verò vel propinquãte, vel iã surgẽte resurgũt, nósq; reuisunt. Post verò solis ortũ in plagã cœli duodecimã, quæ car-

Animus adipe & sanguine suffocatus cœleste nihil peruidet.

ceri tenebrísq; ab Astronomis aſsignatur repētè tradútur. Ergo nō qui vel nocte quando nos fugiunt, vel die poſt Solis ortum, quādo carceris tenebrarúmque domum intrant, ſed qui vel propemodum petentibus ortum, vel iam ſurgentibus ad contemplandum ſcribendúmque, ipſi quoque conſurgunt, ij ſoli acutiſsimè ſpeculantur, & eloquentiſſimè inuenta ſua ſcribūt atque componunt. Ratio ſecunda, ſcilicet ab elementis eſt talis: Oriente ſole mouetur aër, tenuatúrque & claret: occidente verò contrá. Sanguis autem & ſpiritus, motum qualitatémque aëris circunfuſi, naturáque ſimilis ſequi neceſſariò compelluntur. Tertia ratio, quæ ab humoribus ducitur, eſt eiuſmodi: In aurora mouetur ſanguis, & regnat, motúque tenuatur & caleſcit & claret: ſpiritus verò ſanguinem ſequi imitaríque ſolent. Verùm accedente nocte melancholia illa craſsior & frigidior, atque pituita dominantur, quæ ſpiritus ad ſpeculādum ineptiſsimos procul dubio reddunt. Quarta, quæ trahitur ab ordine rerum, hæc erit: Dies vigiliæ, nox ſomno tributa eſt. Quoniam quum ſol vel ad hemiſphærium noſtrum accedit, vel ſuper ipſum

Aër à ſole tenuatur.

Aurora ſtudijs amica.

Dies vi-

ipſum incedit, radiis ſuis meatus corporis aperit, atque à cẽtro ad circunferentiam humores ſpiritúsque dilatat, quod quidẽ ad vigiliã actionesque excitat atque conducit. Contrà verò quãdo recedit, omnia coarctantur, quod naturali quodã ordine inuitat ad ſomnũ, maxime poſt tertiã aut quartã noctis partẽ. Quiſquis igitur manè quidẽ dormitat, quãdo ſol mundúsque excitat, ad multã verò noctem vigilat, quando natura dormire iã, & à laboribus quieſcere iubet, hic abſque dubio quũ ordini vniuerſi, tum ſibiipſi repugnat, dũ contrariis ſimul motibus perturbatur atque diſtrahitur. Sanè dũ ab vniuerſo mouetur ad extima, ipſe ſeſe mouet ad intima. Atque cõtrà, dũ ab vniuerſo ad intima trahitur, ipſe ſe interim retrahit ad externa: Ergo peruerſo ordine motibúsq; contrariis, tum corpus totũ, tũ ſpiritus ingeniúmq; prorſus labefactatur. Quinto loco à natura ſtomachi in hunc modũ argumẽtamur: Stomachus diuturna diurni aëris actione, apertis poris admodũ dilatatur, euolãtibúsque ſpiritibus tãdẽ valde debilitatur. Igitur ſubeunte nocte, nouam ſpirituum copiam exigit, qua foueatur. Quapropter quic

Vigiliæ, nox ſomno dicata.

Lucubratio nocturna ſtudioſis inimica.

quicunque eo tempore contemplationes longas & difficiles inchoat, ipsos ad caput spiritus retrahere nititur. Hi verò distracti neque stomacho satis, neque capiti faciunt. Maximè verò nocet, si post cœnam lucubrantes, diu eiusmodi studiis attẽtius incumbamus. Pluribus enim tunc ad concoquendũ cibum spiritibus, multóque calore stomachus indiget. Hæc verò duo, lucubratione studióque tali diuertuntur ad caput. Quò fit, vt neque cerebro, neque stomacho suppetant. Adde quòd caput ob eiusmodi motum, crassioribus cibi repletur vaporibus, atque cibus in stomacho à calore & spiritu destitutus, crudescit & putret, vnde rursus caput opplet atque lædit. Denique matutinis horis, quando surgendum est, vt excrementis omnibus somno retentis singula membra purgentur, tunc id quod pessimum est, qui nocte lucubrando concoctione penitus interruperat, idem dormiendo manè, excrementorum expulsionem diutius impedire compellitur. Quod quidem tam ingenio quàm corpori, medici omnes obesse quamplurimum arbitrantur. Meritò ergo qui nocte contra naturam pro

Excremẽtorũ tarditas perniciosa.

die, atque econuerſo, die rurſus pro nocte vtuntur, tanquam noctuæ, ij etiam in hoc vel inniti noctuas imitantur, vt quemadmodum illis ſub Solis lumine caligant oculi, ita & iis mentis acies ſub veritatis ſplendore caliget. Sexto loco à ſpiritibus idem ita probatur. Spiritus fatigatione diurna præſertim ſubtiliſsimi quique denique reſoluuntur: Nocte igitur pauci craſsíque ſuperſunt, literarum ſtudiis ineptiſsimi, vt non aliter mancis horum fretum alis ingenium volare poſsit, quàm veſpertiliones atque bubones. Contrà verò poſt ſomnum manè ſpiritibus recreatis, membríſque adeò corroboratis, vt minimo ſpirituum adminiculo egeant, multi, ſubtiléſque ſpiritus adſunt, qui cerebro ſeruiant, atque expeditius obſequi poſſunt, in membris fouendis regendíſque parum admodum occupati. Poſtremo ſeptima ratio, ſic à phantaſiæ natura deducitur. Phantaſia, ſiue imaginatio, ſiue cogitatio, ſeu quouis alio nomine nuncupanda videtur, multis, longis, contrariis in vigilando imaginibus, cogitationibus, curíſque diſtrahitur atque turbatur. Quę quidem diſtractio perturbatióque

ſequent

ſequenti contemplationi tranquillam ſerenámque mentem penitus poſtulanti, nimium contraria eſt. Sola verò nocturna quiete, agitatio illa ſedatur tandem atq; pacatur. Igitur accedente quidem nocte ſemper turbata mente: recedente verò, vt plurimũ mente tranquilla ad ſtudia nos conferimus. Quicunque verò mẽte nimium agitata res ipſas iudicare conantur, ij non aliter quàm illi, qui vertiginem patiuntur, omnia verti putant (vt Plato inquit) quum ipſi vertantur. Quamobrem ſcitè Ariſtoteles in Oeconomicis iubet ante lucem ſurgere, aſſerítque id & ad corporis ſanitatem, & ad philoſophiæ ſtudia prodeſſe quàm plurimum. Sed hoc ita accipiendum eſt, vt cita & modica cœna matutinãm cruditatem diligentiſsimè deuitemus. Denique ſacer ille vates Dauid, omnipotentis tuba Dei, nunquam dicit veſpere, ſed manè ſemper atque diluculò in Deum ſuum canendum ſe cithara, pſalmíſque ſurgere. Surgere quidem mente ea hora omnino debemus, mox etiam corpore, ſi modò id commodè fieri poſsit.

Autoribus egendu hora accommoda.

Quæ

Quæ sit hora inchoandis studijs opportunior, quísve continuandi modus.

CAP. VIII.

EX iis quæ in superioribus disputata sunt, fermè iam satis cõstat, opportunè nostra nos studia exordiri, vel statim oriente Sole, vel hora vna saltẽ, vel duabus ad summum ante Solis exortũ. Sed antequàm è lecto surgas, perfrica parumper suauitérq; palmis corpus totum primò, deinde caput vnguibus, sed id paulò leuius. Hac in re te Hippocrates admoneat. Nã frictione, inquit, si vehemens sit, durari corpus: si leuis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Quũ è lecto surrexeris, noli subitæ lectioni meditationiq; prorsus incumbere, sed saltẽ horæ dimidiũ cuilibet expurgationi concedito, mox meditationi accingere diligẽter, quam ad horã circiter vnam pro viribus prorogabis. Deinde remittes parũper mẽtis intentionem, atque interim eburneo pectine diligẽter & moderatè pectes caput, à fronte ceruicẽ versus quadragies pectine ducto. Tũ ceruicẽ pãno asperiori perfrica, demum reuersus ad meditandũ, duas insuper horas, aut saltem horã vnam studio dedicato. Pro-

Lucubrationibus aptũ tempus.

Hippocr. in eo. lib. quẽ κατ' ἰητρεῖον inscripsit.

Capitis pectendi ratio literatis obseruãda.

duci verò nonnunquam ſtudia poſſunt, ſed aliquanta interdum intermiſſione facti, ad horam vſque meridianam. Quin etiam interdum quamuis raro, niſi cibum interim cogamur aſſumere, poſt meridiem circiter horas duas. Sol enim circa ortum potens eſt, potens & in medio cœlo. In plaga quoque illa cœli, quæ medium proxime ſequitur, quam nonam Actronomi vocant, & ſapientiæ domum, Sol maxime gaudet. Quoniam verò poëtæ omnes Phœbum Muſarum, ſcientiarúmque ducem eſſe volunt, meritò ſi quid altius excogitandum eſt, his horis potiſſimum cogitetur. Si muſæ quærendæ, horis iiſdem Phœbo duce quærantur. Reliquæ enim horæ, veteribus alienísque legendis, potius quàm nouis, propriísq; excogitandis accõmodatæ vidẽtur. Semper autem meminiſſe debemus, qualibet hora ſemel ſaltẽ pauliſper remittendam eſſe mentis intentionem. Quum enim ob intentionem huiuſmodi ſpiritus reſoluantur, meritò ſi nunquam ceſſes tendere, lentus eris. Dum laboras animo, interim corpore conquieſce. Mala eſt defatigatio corporis, peior animi, vtriuſque ſimul peſſima,

Phœbus ſciẽtiarum dux.

Remittẽda mẽtis intentio.

ſima, oppoſitis hominem motibus ſimul diſtrahens, vitámque diſperdens. Denique haud vlterius meditatio procedat quàm voluptas, potius verò citrá.

Vitandæ pituitæ præcepta.

CAP. IX.

OPeræ pretium fore videtur, quæ noxia literatis eſſe diximus repetere breuiter, atque remedia ſingulis adhibere. Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatione quotidie ſtomacho fermè vacuo bis vtendum, nunquam tamen laborioſa, ne acuti ſpiritus diſſoluantur, excrementa diligentiſſime ab omnibus meatibus expurganda. Sordes à corporis totius cute, capitis præcipue, tum lotione, tum frictione penitus abſtergendæ. Vitanda alimenta frigida nimium, atque niſi obſtiterit atra bilis, etiam humida, & omnino quæ pinguia, virulenta, viſcoſa, vncta, glutinosáque ſint, vel quæ facile putreſcere ſoleant. Si ſtomachus, vel natura, vel ætate ſit frigidus, aut dimittẽdus omnino, aut certe minuendus aquæ potus. Moderatus cibus ſit oportet, ſed potio moderatior, *Frigida alimenta vitanda.*

Habitatio alta à graui nubilóque aëre remotissima, tum ignis, tú calidi odoris vsu, humiditas expellenda. Prohibĕdum frigus à capite, maxime verò ceruice atque pedibus: multum enim obest ingenio. Prodest moderatus vsus aromatum in frigidioribus epulis, nucis muscatæ præsertim, & cinnamomi, & croci, zinziberis quoq; condîti manè stomacho vacuo, quod sensibus etiam & memoriæ maxime prodest.

Qua ratione vitanda sit atra bilis.

CAP. X.

Atram bilĕ augentia. PEssimam verò illam quam in superioribus detestabamur atram bilĕ, hæc augent: Crassum turbidúmque vinum, præcipue nigrum, cibi duri, sicci, salsi, acres, acuti, veteres, vsti, assi, fricti, carnes bouis & leporis, caseus vetus, salsamenta, legumina, præcipue faba, lenticula, melongia, eruca, brassica, sinapis, radicula, allium, cæpa, porrum, mora, cariotæ, & quæcunque calefaciunt vel frigefaciunt, simul atque deficcant, & omnia nigra: Ira, timor, misericordia, dolor, otium, solitudo, & quæcunque visum & olfactum auditúmque offendunt, omnium verò maxime

ximè tenebræ. Præterea exiccatio corporis nimia, siue longis nata vigiliis, siue multa mentis agitatione vel cura, seu frequenti coïtu, vsúque rerum calidarum multum, atque siccarum, seu immoderata quadam deiectione atque purgatione, vel exercitatione laboriosa, vel inedia, siti, calore, vel sicciore vẽto, vel frigore. Quum verò bilis atra semper siccissima sit, frigida quoque, licet non æque, huic certe resistendum est, rebus quidẽ modice calidis, humidis verò quàm maxime, cibis elixis assidue, qui coquantur facile, & subtilem gignãt sanguinem atque clarissimum. Sed interim vt stomachi & pituitæ ratio habeatur, perinde atque bilis atræ, epulæ cinnamomo, & croco, & sandalis condiantur. Conferunt semina peponis, atque cucumeris, & pinei nuclei abluti. Conueniunt lacticinia omnia, lac, caseus recẽs, amygdalæ dulces. Cõueniunt carnes auium & pullorũ gallinaceorum, quadrupedúmve lactentium, oua sorbilia maxime, & ex membris animaliũ, cerebellum, dulcia mala, pyra, persica, pepones, pruna damascena, atque similia: cucurbita rite cocta, herbæ humidæ, non viscosæ: Cera-

Atræ bilis qualitas & remedia.

τρώβυλος.

ſa verò, ficus, vuas, minime laudo. Nauſeam verò & ſatietatem valde deteſtor. Nihil autem aduerſus hanc peſtem valentius eſt quàm vinum leue, clarum, ſuaue, odorum, ad ſpiritus præ cæteris perſpicuos generandos aptiſſimum. Nam, vt Platoni & Ariſtoteli placet, hic humor, hoc vino non aliter mollitur atq; dulceſcit & claret, quàm vel lupini aqua perfuſi, vel ferrũ flammis accenſum. Verùm quantum eius vſus ſpiritibus & ingenio prodeſt, tantum nocet abuſus. Præterea infundere aurum vel argentum maxime ignitum, eorúmque folia in poculis, vel in ipſo iure prodeſſe, conſentaneum eſt, atque aureo vel argenteo vaſculo bibere, cibóſque ſumere. Item perutile eſt, ſi ſæpe ſtomacho vacuo liquiritiæ ſuccus deglutiatur: ſuccus quoque Punici pomi dulcis, atque dulcis arancei. Cõducunt non mediocriter ſuaues odores, temperati maximè: at ſi regnat frigus, ad calidum declinantes: ſin dominetur calor, vrgentes ad frigidũ. Temperandi ſunt igitur ex roſis, violis, myrto, camphora, ſandalis, aqua roſacea, quæ frigida ſunt. Rurſus ex cinnamomo, citro, aráceo, gariophylis, mentha,

Vinum quale ſtudioſis conueniat.

na,melissa, croco, ligno aloë, ambra,
usco,quę calida.Verni flores prosunt
primis,& folia citri siue arãcei,odo-
que poma,sed maxime vinũ.Odores
usmodi prout cuiq; conuenit, è nari-
us hauriẽdi sunt,& pectori atq; stoma
no admouendi. Odores verò calidos
ultũ siccósq;,si soli fuerint & cõtinui
õ ꝓbamus. Tenẽdus ore hyacinthus,
ui animũ vehemẽter exhilarat.Hiero-
otana quoq;, id est sclarea syluestris,
m cibo tũ odore cõfert.Buglossa rur
s,borago,melissa, horúmq; trium a-
ua.Rursus lactuca,endiuia,vua passu-
,lac amygdalinũ,mẽsę familiarissima
sse debẽt.Fugiẽdus aër, aut feruẽs,aut
lacialis nimiũ,aut nubilus,sed aër tẽ- *Aër tẽpe*
eratus serenúsq; liberrime admitten- *ratus sere*
us. Mercurius, Pythagoras, Plato iu- *nusq; stu*
ent dissonantẽ animum vel mœrẽtem *diosis v-*
thara,cantúque tam constanti quàm *sui.*
oncinno componere, simul atque eri-
ere. Dauid autẽ poëta sacer psalterio
almisq; Saulem ab insania liberabat.
go etiam(si modò infima licet com-
nere summis)quãtum aduersus atræ
lis amaritudinem dulcedo lyræ can-
sque valeat, domi frequenter expe-
or.Laudamus frequentem aspectum

Aquæ nitidæ aspectus studiosos recreat. aquæ nitidæ, viridis, rubeíve coloris, hortorum nemorúmq; vsum, deambulationem secus flumina, perq; amœna prata, suauem equitationem quoque, gestationem, nauigationémque lenem valde probamus, & varietatẽ in primis, facilésq; occupationes, diuersáque negotia non molesta, assiduam hominũ gratiosorum consuetudinem.

De curatione stomachi. CAP. XI.

Cib⁹ qualis & quomodo studioso sit ex vsu. SEquitur vt curam stomachi quàm diligẽter habeamus, ne nauseã cruditatémve adducat vnquam satietas, capútque offendat. Bis cibus quotidie sumendus est, & modicus atque leuis. Cinnamomo, mace, nuce muscata moderate cõdītus. Semper tamẽ siccus cibus pondere alimenta mollia potúque exuperet, nisi fortè atræ bilis siccitatẽ admodũ vereamur. Famẽ (si commode fieri potest) cibus, sitim potus expectet. Auiditas vtriusq; supersit mensæ. Fastidiũ & saturitas procul absint. Abstinendum ab iis quæ ob nimiam humiditatem vel virulentam & vnctam viscosámque materiam stomachum relaxando debilitant, vel etiam frigida aut calidissima sunt, aut propter duritiam ægre coquuntur. Et quæ talia

ſunt, vt diu poſt menſam palato ſaporem reddant moleſtiorẽ, ſiue inflent, ſiue caput multis vaporibus impleãt: ab omnibus in primis quæ facile vel extra aluum, vel in aluo putreſcãt. Dulces ſapores, aut acres ſi ſoli ſint, nullo pacto probamus: ſed dulces acri quodã vel acuto vel ſicco volumus tẽperari. Maſtix & mentha ſicca, ſaluia recẽs, vuæ paſſulæ, cydonia poma cocta, cõdîta ſaccharo, cicorea, roſa, corallus, lotus capparis, & aceto cõdîtus, ſtomacho amiciſſima ſunt. Mâla præterea punica ſapore inter acidũ dulcémq; medio, & omnino quæcũq; moderate acida ſunt & aliquãtulũ auſtera, quæ medici ſtyptica vocãt, ſiue quæ aliquãtũ acuta ſint vel ſalſa vel aromatica: Myrobalani autem omnia ſuperãt. Vinũ quoq; rubeũ potius quàm albũ, ſapore quaſi paululum ſubamaro, ac niſi caliditas vel deſtillatio aliter poſtulauerit, optimũ erit merum bibitũ paulatim. Omnino autẽ liquidiores epulæ prius ſumendæ quàm duriores. Sumpto verò cibo conuenit, coriãdrũ, pomũmq; cydoniũ cõdîtum ſaccharo, mala punica, & pyra auſtera, meſpila quoque & perſica ſicca, atque ſimilia. Mandere verò oportet antequã

Acida & ſtyptica confortant ſtomachum.

Cibo ſumpto non protinus lucubrandum.

deglutiantur, singula exactissimè. Fouendus stomachus si oportet extrinsecus, mastice, rosa, mentha, corallo. Cauendum ne post cibum, duabus aut tribus proximis horis vel cogitationi difficili, vel lectioni sedulò incumbamus. Necessariæ forsitan erũt horæ vacationis quatuor, si cibus potúsve vberior fuerit, aut cibus durior. Malũ est cibo, potúve vẽtrẽ extendere, pessimũ stomacho sic extento, difficilia cogitare. Aut igitur nutrimentũ sume leuissimum, aut sumpto, vaca donec quasi concoxeris. Neque dormiendum post cibum meridie, nisi maxima cogat necessitas, atque id quidem non prius quàm horas duas vigilauerimus. Nocte tamen sumpta cœna, hora, vt videtur, vna vigiliæ sat est. Coitus stomacho pestilens, præsertim si vel saturo statim, vel esuriente concumbas. Otio mœret stomachus, exercitatione gaudet, nisi dum cibo sit plenus.

Cœna sumpta hora vna vigiliæ sat est.

Sumpto cibo statim modice deambulandũ, mox verò sedendum.

De

De ijs quæ fouent membra præcipua & vires spiritus. CAP. XII.

SEd iam operæ pretium facturus, vt nonnulla ex medicorum officina in medium producamus, quæ stomachi, cordis, cerebri, spirituũ, ingenij, vires, vel seruẽt integras vel restituãt, ac si vel pituita vel atra bilis excrescat, vel immineat nausea, longè propellant. Omnes sine controuersia medici consensẽrunt, nihil esse salutarius theriaca, fouendis confirmandísque tum singulis membris & viribus, tum spiritibus atque ingenio. Huius igitur in primis vtemur drachma dimidia, aut saltem drachmę tertia parte, bis qualibet hebdomada hyeme & autumno. Sed æstate atque Vere semel vel sola, vel si placet frigidis humidisq; temporibus cum paucùlo mero claro, suaui: temporibus verò calidis siccisque, præsertim si natura vel ætas sit calidior, cum aquæ rosaceæ duabus vnciis aut tribus, stomacho scilicet vacuo, sex aut septem horis ante cibum. Si theriaca desit, dabimus mithridatum. Sed vbi theriacam mithridatúmve sumimus, eo die ab omni re calida penitus abstinendũ, & si æstas, aut ver fuerit, frigidis est vtendum.

vtendum.Secundo verò loco eadem in causa probatur ab omnibus aloe rite electa atque lota. Sume myrobalanorum chebularum drachmas duas,rosarum purpurearum, sandali rubei, emblicorũ, cinnamomi,croci,corticis pomi citri,been , melissæ, id est citrariæ, singulorũ drachmam vnam, aloës electæ ritéque ablutæ drachmas duodecim. Ex iis confice pilulas optimo mero,quibus hebdomada qualibet semel vtaris diluculo,eo scilicet pōdere,quod naturæ tuæ conueniat: æstate quidem cum aqua rosacea,aliàs verò cum vino. Quibus autẽ diebus neque theriacam, neque pilulas assumes,vtere confectione eiusmodi manè atque vespere duabus aut tribus ante cibum horis. Sume cinnami electissimi drachmas quatuor, chebularum myrobalanorum duas, & totidem emblicarum , croci , rosarum drachmam dimidiã, sandalorũ rubrorum drachmas duas,corallorúmque similium drachmam vnã, sacchari albissimi quantũ satis est.Funde saccharum aqua rosacea, atque succo citri vel limonum,æqualibus videlicet portionibus,coquas suauiter.Deinde adde musci tertiam drachmæ partem, atq; am-

Pilularũ confectio.

brae

bræ tantundem. Demum confice bolos solidos, quos morsulos vulgò nominãt, auróque inuolue. Tria hæc, ipsi eo vsu quo præscripsimus, expti sumus. Theriacam & aloën, ita, vt diximus, temperatã, confectionémque illã singulis cõferre membris, viribus & spiritibus, acuere sensus atque ingeniũ, memoriam confirmare. Pituitam quoque & bilem atque atram bilem illis pilulis facile vel educi vel emendari. Præterea ætati cuilibet & naturæ, tria quæ diximus familiarissima iudicantur.

Aloë efficacia.

Aloëtica pilula.

Pharmaca pituitæ repreßiua atque eductiua.

CAP. XIII.

SI aduersus exundantem pituitam acrius pugnãdum fuerit, pilulas aurora ex Hierapicra Galeni, vel quas Mesues Elephanginas nominat, dabimus, scilicet quot & quoties oportuerit, vel etiam in robustiore natura pilulas ex hiera atque trochiscis agarici pari portione compositas: semper verò cum melle rosaceo liquido atque oxymelle aquáque marathri, id est fœniculi. Qui certe syrupus in pituita digerenda etiam ante pilulas atque post

Catarrhi remedia.

eas maximè prodeſt. Si vnà cum pituita cæteri quoque humores turbent, pilulis ex Reubarbaro Meſues, vel pilulis quæ Sine quibus, à poſterioribus nuncupātur, opportune purgabimus. Omnem verò vehementem repentinámque deiectionem purgationémque penitus deteſtamur. Nam ſtomachum córque debilitat, ſpiritus multos exhaurit, confundit humores, ſpiritus fumis humorum fuſcis obtenebrat.

Catarrhi & deſtillationis, communis ſtudioſorum peſtis remedia.

CAP. XIIII.

VBi caput propter pituitam diſtillationibus fluctuat, quandoque hora ſomni aliquot ex pilulis, quas modo deſcripſimus, dabimus. Iubebimus præterea ea hora & aliis thus ſæpe mandere: nam mirifice deſtillationibus & ſenſibus omnibus memoriæq; ſuccurrit. Rurſus muſcata nux, & theriaca ore retenta probatur. Maiorana quoque, quam amaracum nominant, vel eius aqua admota naribus vel infuſa. Poſt cibum verò alimentorum fumos coriandro, cydoneísque coërcebimus.

De dolore capitis.

CAP. XV.

SI caput sæpe doleat humore grauatum frigido, præter illa quæ narrauimus, confectionem illam quã Diambram nominant, vel Diacori, vel Plirisarcoticõ tenere ore iubebimus. Quinetiã masticem sæpe mandere. Præterea linire frontem, tempora, ceruicem, maioranæ, fœniculi, rutæ foliis vnà cum oleo rosaceo tusis, similiter aloe, aceto, oleo, aquáq; rosaceis perfecte diluta.

Visus caligantis medela.

CAP. XVI.

VBi oculi caligant, neque rubent tamen, neque aliud præbent vllum caloris indicium, tunc sanè collyrium ex aqua fœniculi, maioranæ, chelidoniæ, rutæ, adhibito croco & antimonio, confert. Sed aqua eiusmodi prius densiori panno est exprimenda. Nihil tamen admoueas oculis, nisi antea pilulis Lucis sæpe purgaueris. Ac si caligantes oculi rubeant, subito pilulis ex fumo terræ compositis purga. Mox collyrium ex aqua rosacea & saccharo prodest. Nonnunquã verò albumine oui, tutia, lacte adiectis, quamprimũ opitulatur. Omnino

autem

autem quotidianus vſus marathri viſum ſeruat & acuit. Semen quidē eius frequenter ore tenere oportet, folia verò comedere. Triphera minor à Meſue deſcripta, optima eſt. Optimum quotidie vacuo ſtomacho myrobalanum, chebulam cōditam ſumere, atque cum ea nonnihil panis ex ſaccharo, marathróque in puluerem ducto compoſiti, quod inſuper ingenio mirum in modum, ac producendæ vitæ prodeſt. Eufraſiæ quinetiam vſus, oculis eſt ſingulare præſidium. In omni vel dolore capitis, vel caligine oculorum, diuertendi ſunt retro vapores frictionibus cucurbitulíſque. Ac ſi calor in cauſa ſit, ſanguíſque abundet, hirudines ceruici & humeris adhibebimus.

Eufraſia oculis ſingulare præſidium.

De ſenſorio guſtus inſtaurando.

CAP. XVI.

STomachus ſæpe literarum ſtudioſis guſtum ferè omnem omittit. Si id pituitæ vitio incidit, quod acidus oris ſapor, vel ſaliua multa & glutinoſior indicat, poſtquàm aluum ſubduxeris medicinis, quas ſuprà narrauimus, aromatico roſaceo vtere, ſcilicet ſaccharo roſaceo miſto, melle quoque roſacco cum cinnamo: ſolo

etiam

etiam vel gingibere condîto, vel menthæ ſyrupo, ſed in primis theriaco. Sin autem bilis copia forte cõtingit, quod quidem os amarum oſtendere ſolet, ſimiliter poſt purgationem ex Aloë, ſicut diximus, præparata, vel Reubarbaro adſume, vel Triaſandalũ vel Oxyſaccharum, ſaccharo, aceto albo, & vino acrioris punici mâli, compoſitã: Vel perſica, pyráve, ſiue condîta ſiue ſyrupo confecta, ſicut Meſues docet, vel noſtram eiuſmodi confectionem geſtui ſaluberrimam. Sume ſacchari roſacei vncias quatuor, diamarenati vncias duas, diacytonites tantundem, ſcilicet vncias duas, myrobalanorum chebularum ſemunciam, emblicarum tantundem, ſandali rubei, coralli rubri, vtrorumque æquè drachmam dimidiam. Funde inſuper Iuleb ex ſucco citri vel limonis vncias treis aut duas. Quòd ſi ſtomachus debilis eſt, & frigidus, adiice duas cinnami drachmas. His ante cibum duabus horis vtendũ. Nauſeam ſemper ab vtroque natam humore tollit diacytonites, & vſus capparis cum aceto. Item potus modicus ieiuno ſtomacho albi aceti roſacei, ſi duplo ſacchari pondere miſceatur. Rur

sus menthæ syrupus atque absynthij. Item mentha vel aceto condita, vel acido mali punici succo diluta atque rigata.

Exquisitissima atræ bilis remedia.

CAP. XVIII.

VErùm missa hæc tanquam leuiora iam faciamus, atq; ad id quod periculosissimum est, reuertamur, ad atram bilem scilicet, quę quoties abundat & furit, quum corpus totum, tum vel maxime spiritum quasi quoddam instrumentum ingenij, ipsúmque ingenium & iudicium labefactat. Primũ in ea curanda præceptum sit, vt docuit Galenus, ne repente illam educere cõtendamus, ne fortè eius parte liquidiore subtilioréque subducta, residuũ densius admodum, sicciúsque resideat, sed paulatim molliatur digeratúrque pariter atque educatur. Secundum, vt interim tam cibis humidioribus, quàm lauacris dulcibus & modicis, vnguentísque similibus caput & corpus totum ad summam pro viribus humectetur, ea tamen cautione, ne vel destillatio irritetur, vel destruatur stomachus aut iecur, vel meatus corporis obstruantur.

Tertium

Tertium verò, & id quidem maxime necessarium, vt continue cor foueatur, roboretúrque rebus congruis partim intus acceptis, partim extrà pectori naribúsve adhibitis. Aspiciātur quoque & audiātur, odorentur, & cogitentur assidue quæ oblectent: Contraria verò longius arceantur. *Cōfortatiua studiosis necessaria.*

Syrupi melancholicis maximo futuri commodo. CAP. XIX.

MVlta quidem à multis, aduersus hunc humorem composita sunt. Ego autem in præsentia tria quædam remediorum genera è plurimis adferam electissima omnium atque tutissima, accepta primùm à priscis, deinde à recentioribus confirmata, interdum etiam à nobis ad vsum nostrum accommodata. In primo est syrupi optimi compositio: In secundo pilulæ probatissimæ: In tertio electuaria saluberrima. His tribus opportunè adhibitis, melancholicus humor mollitur & digeritur atque soluitur: spiritus acuuntur & illustrantur, fouetur ingenium, memoria confirmatur. Syrupus est huiusmodi: Sume boraginis, buglossę, florúmque vtriusque, melissæ, capillorum Veneris, endiuiæ, vio- *Melācholiā soluētia pharmaca.* *Memoriā tribus iuuari.*

larum, cuſcutæ, polypodij, ſenæ, epithymi, ſingulorum quantum manu capitur, pruna Damaſcena numero viginti, odora poma numero decem, paſſularum vnciam vnam, liquiritię vnciam dimidiam, cinnami, ſandali rubri, corticum citri, ſingulorum drachmas tres, croci drachmam dimidiam. Coquãtur in aqua omnia præter epithymum & aromata, donec pars tertia conſumatur. Decoctio expreſſa pòſt, cum ſaccharo iterum & epithymo moderatè coquatur. Poſtremò infundantur aromata, ſcilicet cinnamum atque crocus. Huius ſyrupi aurora calefacti vnciæ tres bibantur, ſimúlque vnciæ duę aut tres aquæ bugloſſæ, atque vnà cum iis ex ſequentibus pilulis accipi debẽt duę ſaltem, aut plures, prout cuique conuenit, eo ſcilicet pacto vt aluus quotidie paulùm moueatur.

Pilulæ ad humores vitioſos molliendos & expurgandos. CAP. XX.

Pilulæ aureæ, ſiue magicæ. Pilularum verò quantum ad propoſitum ſpectat, duo ſunt genera: aliæ delicatis congruũt, robuſtioribus alię. Primæ, aureæ ſiue magicæ nominari poſſunt: partim Magorum imitatione: partim

partim nostra inuentione, sub ipso Iouis Venerísque fluxu cõpositæ, quæ pituitã, bilem, atram bilem educũt absq; molestia, singula membra corroborãt, spiritus acuunt & illuminãt: Ita eos dilatant, ne constricti mœstitiam pariãt, sed dilatatione & lumine gaudeãt: Ita rursus stabiliunt, ne extentione nimia euanescãt. Sume igitur auri grana duodecim, maximè foliorum eius si pura sint, thuris, myrrhæ, croci, ligni aloës, cinnami, corticis citri, melissæ, serici crudi coccinei, menthæ, been albi, been rubei, singulorum drachmam dimidiã, rosarum purpurearum, sandali rubri, coralli rubri, myrobalanorum trium, scilicet emblicarum, chebularum, Indarum, singulorum drachmam vnam, aloës rite ablutæ tantundem quantum cunctorum põdus. Cõfice pilulas mero quàm electissimo. Sequuntur pilulæ ad soluendam melancholiam aliquanto validiores, veruntamen minimè violentæ. Sume pæoniæ, myrrhæ, stœchados Arabici, melissæ, thuris, croci, myrobalanorum trium, scilicet emblicarum, chebularum; Indarum, rosarum, singulorum drachmam vnam, trochiscorum agarici, polypodij, epithymi, se-

næ, lapidis lazuli rite loti & præparati, lapidis Armeni effecti similiter, drachmas tres singulorum, aloës lotæ vncias duas, vino perfecto pilulas confla. Si cum melancholia manifesta caliditas dominetur, quæ in hac compositione sunt frigida, ad tertiam insuper ponderis sui partem augenda erunt. Has pilulas vt literarum studiosis conuenit, Græcorum, Latinorũ, Arabúmque imitatione composui: nolui verò fortiora miscere, quale verarum, quo Carneades fanaticus vtebatur. Viris enim literatis tantùm vel paulò firmioribus consulo, quibus nihil pestilentius est, quàm violentia: ideò prætermisi pilulas Indas, lapidísq; lazuli vel Armeni notas, & quam compositionẽ Ieralogodion appellant. Si denique decet simpliciorem compositionẽ inserere, qua ego familiaribus vtor: Sume aloës lotę vnciam vnam, myrobalanorum empeliticarũ atque chebularũ, vtriusq; pariter drachmas duas, masticis drachmas duas, duas quoque rosarum præsertim purpurearũ, confice pilulas vino. Proinde pilulis aut iis, aut illis, ex iis scilicet quas probauimus, nemo vnquam solis vti debet, ne fortè nimium exiccetur:

tur: quod quidem in melancholia pessimum est, imò vnà cum syrupo, quem secuti partim Mesuem, partim Gentilem Fulginatem, suprà descripsimus, vel cum vini odori leuísque vnc. vna siue duabus siue tribus, vt cuique conuenit: Aut cum aqua mellis & passularum atque liquiritiæ: Aut sicubi caliditas dominatur, cum Iuleb violaceo aquáque violacea. Omnino autem consulo literatis, quicunque ad atram bilem sunt proniores, vt hac purgatione bis quolibet anno, Vere scilicet autumnóque vtantur, diebus quindecim continuis vel viginti, pilulis scilicet cũ syrupo atque similibus. Quicunque verò paulò minùs huic morbo obnoxij sunt, sat habebunt, si pilulas primas aut vltimas toto anno sumant, semel hebdomada qualibet, æstate quidem cum Iuleb, vt diximus, aliâs verò cum vino.

A liquidarum medicinarum vsu medela.

CAP. XXI.

Meminisse verò oportet, vbi maximum in exiccatione periculũ imminet, purgare tamen necessitas cogit, operæ pretium esse pilulas intermittere, atque in ipso syrupo vel simili quadam decoctione, facta in aqua

buglossæ, quando purgandum est, interdum infundere diasenæ, vel diacatholiconis, vel tripheræ Persicæ vnciã vnam, aut saltem dimidiam. Quòd si vel corpus robustius sit, vel astrictior, & durior aluus, addere electuarij Hamech drachmam vnam aut duas. Vtilis quoque hîc est confecta Casia, vtilior Manna. Nec omni melancholiæ speciei conueniũt, sed illi màximè quæ adustione creatur. Sin autem melancholia naturalis sit, conueniunt quidem, verùm præcipuè si in syrupo addatur polypodij portio dupla vel tripla, similiter liquiritiæ crocique & passularum. Item medicinæ addãtur mellis rosacei liquidi vnciæ duæ. Quoties verò syrupus sumendus sit, in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter viginti diebus sumẽda erit. Verùm si melancholicus nullus humor appareat, tantùm verò complexio melãcholica, scilicet frigida membrorum qualitas atque sicca, mẽmẽto ducere aluum, vel mittere sanguinem minimè expedire, sed reliqua duntaxat facere, quæ vel diximus, vel dicemus: præsertim quæcunque ad corpus pertinent, mediocriter calefaciendum, atque magnope

Medicina liquida.

Melancholicus humor inueteratus quomodo

gnopere humectandum, spiritúsque quoad fieri potest illuminandos, fouendáque membra. Vbi verò ipse atræ bilis humor exundat, non madefacimus tantùm corpus atque humorem, sed etiam soluimus aluum ea cautione, qua diximus: Nunquàm verò vehementer. Siquidem Plato in Timæo nos monet, diuturnum morbũ, qualis est melancholicus, non esse nimis valentibus medicamentis atque molestis pharmacis irritandum. *irritãdus & soluendus.*

Sanguinis mittendi Canones.

CAP. XXII.

SVnt nonnulli in sanguine mittẽdo audaciores, quos medici sapientes admodum detestantur. Nam sanguis est atræ bilis temperamentum, spiritus fomes, vitæ thesaurus. Solum verò vbi abundãtiam sanguinis indicat vel profusior risus, audaciáque & confidentia multa, vel color rubens, venarúmque tumor, mittere sanguinẽ literatis quando res postulat, debemus è vena lienis sinistri brachij, lata quidem incisione, quatuor vncias manè, vespere totidem. Deinde paucos post dies saltem septẽ, ad summum quatuordecim, tũ frictio- *Copiosioris sanguinis notæ.* *Sãguinis abundãtioris notæ.*

Sanguinis vtilitas. ne quadam asperiore, tum admotis hirudinibus, quas Sanguisugas nominant, mariscas irritare, vt sanguinis vnciæ tres aut quatuor inde destillét. Hæc ambo robustioribus tantum facienda videntur. Debilioribus verò, si necessitas postulat, mariscas solùm sicut docuimus, irritare. Sed neque ventrẽ medicinis soluere, neque mittere sanguinẽ licet, nisi prius clysteribus pinguibus mollibúsque lenieris. Atque hoc sit in melancholica natura commune præceptum, dandam esse operam, vt si oportuerit, eiusmodi clysteribus frequentatis venter inferior lubricus semper sit atque purgatus.

De electuarijs & confectis.

CAP. XXIII.

SEquuntur Electuaria, ex quibus laudo equidem quod Rasis, Exhilarans appellauit. Præterea quæ in libro De viribus cordis Auicenna componit, sed *Exhilarans.* multò magis quod Mesues ita conscribit: Sume crudum sericum colore coccineo nuper tinctum, pondere libræ vnius: id merge succo pomorum dulciũ & suauiter redolentium, atque succo buglossæ, aquáque rosacea, singulorũ libra vna, post quatuor & viginti ho-

ras,

ras, totum id coque suauiter, donec aqua rubeat. Deinde extrahe sericũ, atque insuper exprime diligenter. Infunde mox sacchari candidissimi centũ & quinquagita drachmas, coque rursus, donec quasi mel spissetur. Amoue tunc ab igne, atque infunde dum calet, ambræ crudæ diligenter consciss æ drachmas sex, vt liquescat ambra, permitte. Postremò adde his puluerem eiusmodi: Sume ligni aloës crudi, cinnami, vtriusque æquè sex drachmas, lapidis lazuli rite abluti drachmas tredecim, vnionum, id est albarum margaritarum drachmas duas, auri veri drachmã vnam, musci electi partem drachmæ dimidiam. Dãtur ex eo cũ vino drachmæ duæ vel vna, manè ac vespere ante cibum tribus aut quatuor horis. Id mihi præ cæteris valde placet. Veruntamen probo etiam diamuscum Mesues dulcem, compositionémque gemmarum, modò cum aqua rosacea adsumantur. Laudarem quoque mirificè quod est à Petro Ebanensi philosopho summo cõflatũ, nisi ipsemet ex eius immodico vsu dilationẽ exhalationémque spirituum nimiã formidaret. Quãobrẽ duo quædam insuper excogitaui tutissima, atq; ob tem *Electuaria tutissima.*

ob temperationem ſuam cuilibet tempori, ætati, naturæ cōuenientiſſima, in quibus miſcetur vtile dulci: Quæ tantū nutriunt quantum fouent & roborāt: Præterea ſpiritui & ingenio tantū ſtabiliendo, quantum acuendo & illuſtrando conueniunt. Sume ſacchari roſacei vncias quatuor, ſacchari vnà cum floribus bugloſſæ cōcocti vncias duas, corticis pomi citri ſaccharo condîti vnciam vnam, chebulæ condîtæ vncias duas, cinnami electi drachmam vnam, ſandali, coralli ſcilicet vtriuſque rubri, item ſerici coccinei crudi, & conſciſſi, croci, margaritarum, ſingulorū drachmam dimidiam, auri, argenti, ſingulorum tertiam drachmæ partem, ambrę, muſci, vtriuſque grana duo. Funde omnia ſimul ſucco citri vel limonis, ſaccharo cocti. Sequitur confectio altera aliquanto ſalubrior, certè multo ſuauior. Sume amygdalarum dulciū quatuor vncias, nucleorum pineorum ſcilicet ablutorum diei vnius ſpatio, ſeminum cucumeris, vtrorumque pariter vncias, ſacchari duri quod Candum, id eſt candidum vocant, quatuor vncias, ſacchari alterius & albiſſimi libram vnam atque dimidiam. Funde cuncta

hæc

hæc aqua rosacea, atque limonis & citri in qua extinctum fuerit ignitum aurum & argentum, simul coque suauiter. Demum adde cinnami, been rubri, coandali rubri, coralli similis, singulorum drachmam vnam, margaritarum nitidissimarum, croci, serici crudi coccinei minutissimè attriti, singulorum drachmam dimidiam, auri, argenti, vtriusque grana duodecim, hyacinthi, smaragdi, sapphiri, carbunculi, singulorum tertiam drachmæ partem. Si cui verò desunt aurum, argentũ, ambra, moschus, pretiosi lapilli, cõfectiones illæ etiam prodesse multum sine his poterũt. Quarum tres potissimùm eligo, vnam scilicet Mesues, quam recensui, duas verò nostras, quas modò descripsimus. Quo verò pacto iis vtendum sit, superius satis exposuimus. Si quis autem simplicius aliquid appetat, omnibus tamen accommodatum, hic citri pomum perfectè maturum, integrum perfectè contundat, multóque saccharo & multo rosarum succo adhibito coquat: coctũ verò modico cinnamo crocóque cõdiat, aut aromatico rosaceo vtatur sic tẽperato: Sume aromatici rosacei vnciã vnã, sacchari rosacei,

saccha

ſacchari diabugloſſati, vtriuſq; vncias duas,aut ſimiliter, miſceat diamuſcũ. Quanquam enim duo hæc nõ ſint ſimplicia,tamen facilè ſatis habentur. At ſi caliditas timeatur,diaprunis & ſaccharum violaceum adiungantur.

Emaciantis vigiliæ remedia.

CAP. XXIIII.

Extenuatis vigilia quomodo medearis.

SAepe melancholicis, præſertim literatis accidere ſolet,vt nimiũ exiccato cerebro, vigiliis longis extenuentur. Quoniam verò nihil atræ bilis mala magis auget, quàm longa vigilia, tanto malo omni ſtudio ſuccurrendũ. Ideò lactucas poſt cibos alios edant: vnà cum pane modico, pauculo croco, vinúmque purum ſorbeant poſt lactucam, neque vltra horam lucubrent. Quúmque ſe dormitum conferũt, confectionem eiuſmodi ſumant,in qua ſeminis papaueris albi vnciæ duæ ſint, ſeminis lactucæ vncia vna,amomi,croci,ſcilicet vtriuſq; pars drachmæ dimidia,ſacchari vnciæ ſex: Dilue & coque omnia ſimul ſyrupo papaueris: Edant huius drachmas duas, ſimúlque nõnihil ſyrupi papaueris guſtent aut vini. Illiniàs eis frontem temporáque oleo

Vigiliæ immoderatæ remedia.

ex violis, & ex nenufare adiecta camphora. Item lacte oleóque amygdalino atque violaceo. Odorem croci & camphoræ, putaminúmque dulcis mali naribus admouebis: Aceti insuper modici, sed aquæ rosaceæ plurimæ. Sternes quoque lectum plantarum foliis frigidarum. Aures suauibus cantibus sonísque delinies. Humectabis sæpe caput eiusmodi lauacris, scilicet aqua in qua cocta sint frustá papaueris, lactucæ, portulacæ, maluæ, rosarum, vitis, salicis, arundinúmque folia, addita camomilla. Balneis quoque dulcibus ex rebus eiusmodi sæpe tibiæ brachiáque, sæpe totũ corpus est humectandum. Lac insuper bibere mistum saccharo, scilicet stomacho vacuo, si modò stomachus optimè tolerauerit, maximè prodest. Humida hæc melancholicis, etiam si satis dormiant, mirificè conferunt. Meméto lac amygdalinum mensæ familiarissimũ esse debere.

Amygdalinum lac studiosorũ mensis familiare.

Memoriæ hebetis atque obliuionis remedia. CAP. XXV.

ACcidit verò nõnũquam vt studiosis, vel quia sedulò inclinato capite legãt scribãt'ue, vel quia otio nimio

torp

Hebetudinis atque obliuionis medelæ.

torpeant, pituita quędam viſcoſior vnà cum frigida nimis melancholia caput occupans grauet, atque hebetes obliuioſóſque efficiat. His ergo caput exonerandum eſt iis remediis, quæ aliàs diximus pituitæ conuenire. Sin minus illa ſuffecerint, ad pilulas Indas & cocchias ieralogodiónque confugito. Præterea ad iarã diacoloquintidos vel Archigenis, vel Andromachi, vel Theodotionis, aut ad pilulas Iudæi, quas Meſues in capitulo De capitis dolore deſcribit. Quod ſi natura ætáſve frigidior ſit, nec æſtas obſtiterit, poſt purgationem vtere confectione illa anacardina, quam Meſues ſapientum confectionem nominat in Antidotario. Rurſus anacardina illa, quam in capitulo De obliuione ex ſentẽtia filij Zachariæ recenſet. Da ſummo mane drachmam vnam, ſed qui eam ſumit, ab ira, coitu, ebrietate, labore, rebúsq; calidis eo die prorſus abſtineat. Hæc quidẽ aduerſus hebetudinem obliuionémque valentiſsima ſunt. At verò ſi familiaria magis optes, da gingiber cõditum, ſed modico thure miſtum, quod ſenſibus & memoriæ magnópere prodeſt, præſertim his adiectis, ſcili-

cet

cet melle anacardi, melle chebularum, acoris, ciperis, ambra, musco. Prodest etiam diambra, pliris sarcoticon, & dia cori. Sed hæc ore diutius retinendá, naribus etiã & auribus infundẽda. Odor quoque thuris, amaraci, marathri, nucis muscatę, rutæ, gariophilorum, prodẽst non mediocriter. Memẽto tamen theriacam in his atq; similibus, quemadmodum ab initio diximus, nulli vnquam remedio postponendam. Præterea hebetibus obliuiosisque tempora & ceruicem vnctione eiusmodi vnge. Sume olei sambucini vnciam vnam, olei dè been vncias duas, euphorbij vnciam dimidiam, castorei quoque tantundem, perfricabis brachia, crura, ceruicémque vehementer. Ac si opus fuerit, ceruici cucurbitulas admouebis. Verticem præterea capitis amaraco, thure, nuce muscata, tunsis operies atque fouebis. *Theriaca nulli remedio postponenda.*

Spirituum custodiæ nos esse intentos debere. CAP. XXVI.

SI homines veritatis cupidi, tãta medicorum diligentia corporeum spiritum curare debent, ne fortè omnino neglectus, vel impedimento sit, vel inepte seruiat quęrentibus veritatẽ, multo

Spirituũ cura habenda.

proculdubio diligentius incorporeum spiritum, id est, intellectum ipsum disciplinę moralis institutis colere decet, quo solo veritas ipsa, quum sit incorporea, capitur. Neque enim fas est solum animi seruum, id est corpus colere, animum verò corporis dominum regémque negligere: præsertim quum Magorum Platonísque sententia sit, corpus totum ab animo ita pendere, vt nisi animus bene valuerit, corpus bene valere non possit. Quapropter medicinæ autor Apollo, non Hippocratem, quamuis ex sua stirpe genitum, sed Socratem sapientissimum iudicauit. Quippe quum quantum Hippocrates corpori, tantum Socrates animo sanando studuerit: quanquã quod tentauerant illi, solus Christus effecit. Proinde mentem nostram optimis colere moribus à Socrate idcirco iubemur, vt lucem veritatémq; à nobis naturæ instinctu quæsitam serena mente facilius assequamur: quanto magis veritatem ipsam diuinam in primis religione sancta fas est venerari? Ad quam quærendam capiendámque non aliter creata mẽs est, quàm oculus ad lumen Solis perspiciendum. Atque, vt Plato

noster

noster inquit, quemadmodum visus nihil vsquã visibile perspicit, nisi in ipso summi visibilis, id est Solis ipsius splendore, ita neque intellectus humanus intelligibile quicquam appræhendit, nisi in ipso intelligibilis summi, hoc est Dei lumine nobis semper & vbique præsente. In lumine inquam, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In lumine de quo canit Dauid: In lumine tuo videbimus lumen. Profectò quemadmodum purgatis oculis, ínque lumen ipsum aspicientibus, subitò splendor eius infunditur, coloribus figurísque rerum abundè refulgens: ita quum primùm ab omnibus corporis perturbationibus per moralem disciplinam purgata mens est, atque in diuinam veritatem, id est, Deum ipsum religioso quodam flagrantissimóque amore directa, subitò, vt diuinus inquit Plato, diuina menti veritas influit, rationésque veras, quæ in ipsa continentur, quibúsve omnia constant, feliciter explicat: quantóque mentem circunfundit lumine, tanto simul & voluntatem gaudio beatè perfundit.

MARSILII FICINI FLORENTINI, IN LIbrum ſecundum de Vita producenda, ad Philippum Valorem, epiſtolare Proœmium.

QVANQVAM Plato noſter Genio ſuo viuit, & victurus eſt, vt arbitror, dum mundus ipſe viuet, meus me tamẽ Genius huc ſemper impellit, vt poſt diuinum cultũ ante omnia Platonis vitæ proſpiciam. Ad hoc ipſum iam diu nobis aſſpirat præ cæteris Medica domus. Ad idẽ conſpiras & tu mi Valor, Medicûm amiciſſimus, & Platonicæ gloriæ atque diſciplinæ admodum ſtudioſus. Quam ergo vitam Platoni ſemper exopto, eandem opto Medicibus, ſimilémque Valori. Quamobrem hortor & obſecro te mi Valor, vt quanta ſemper opera gloriæ Platonicæ faues, tanta aliquando diligentia præcepta hæc noſtra de vita producenda legas atque ſerues: quibus diu viuens reſurgenti nuper diſciplinæ Platonis diutius vnà cum magnanimo Laurentio Medice patrocinari poſſis. Vale.

MAR

MARSILII FICINI FLORENTINI MEDICI ATque philosophi celeberrimi,

De vita producenda, siue longa,

LIBER II.

Ad perfectionem scientiæ necessaria est vita longa, quam diligentia præstat.

CAPVT I.

AD ARTEM scientiámque perfectã non tam vel docilitas ingenij, vel memoriæ firmitas, quàm prudentis iudicij perspicacia os perducit. Iudiciũ verò propter amiguitatem ex coniecturarum diuersite conceptã, adeò difficile est, vt experiento sit necessario confirmandum. perimentum quoq; fallax, tum pro- *Artium experimẽtũ fallax.*

pter iudicij ipsius difficultatem, tum propter fugacem opportuni in experimento captãdo temporis breuitatem. Quibus sanè de causis, artem esse longam vnà cum Hippocrate rectè concludimus, nec posse nos eam, nisi vitæ longitudine consequi. Vitam verò longam non solum ab initio semel fata promittunt, sed nostra etiam diligentia præstat. Quod & Astrologi confitentur, vbi de electionibus & imaginibus agunt: & medicorum cura diligẽs, experientiáque confirmat. Qua quidem prouidentia non solùm homines natura validi sæpissime, sed etiam valetudinarij vitam longam aliquando consequuntur, vt non mirum sit Herodicum quendam literarum studiosum omnium sui temporis infirmissimum, vt Plato & Aristoteles testantur, eiusmodi prouidentia annum ferè centesimum impleuisse: Plutarchus præterea narrat multos corpore alioquin parum firmo, vitam sola diligentia longam cõsequutos. Mitto in præsentia, quot imbecillos ipse nouerim, prudentiæ munere robustissimorum annos superauisse. Neque igitur inutile fuerit, neque vanum post librum De curan

Herodicus valetudinarius prudẽtia vitam vixit longæuam.

curanda valetudine literatorum à nobis compositum, præcepta quędam insuper ingeniis scientiæ cupidis ad vitam longam conducentia, tradere. Instituta verò hæc, nec inertibus ignauísque communicari volumus. Quid enim cupiamus istos diu viuere, qui nec viuunt quidem, quasi fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus diuulgari, perdita voluptatum libidine dissolutis, qui breuem quotidie voluptatem longæ vitæ stulti præponunt. Nec improbis iniquísque patefieri, quòrum vita mors est bonorum. Sed viris duntaxat prudentibus atque temperatis, solertis ingenij viribus humano generi, vel priuatim, vel publicè profuturis.

Vitalem calorem nutriri humore, cuius vltrà citráque excessu fieri corruptionem dissolutionémque. CAP. II.

VIta quidem tanquam lumen in naturali calore consistit. Caloris verò pabulum est humor aërius, atque pinguis quasi oleũ. Siue igitur humor huiusmodi fortè deficiat, siue prorsus excedat, vel inquinetur, calor naturalis statim debilitatur, & tandem debilitatus extinguitur. Si humoris defe-

Λειψία νόσ☉ τί κἰ.

ctu calor debilitatur & perditur, mors resolutione contingit. Si potius obruitur humoris excessu vel vitio, vita suffocatione perit. Suffocatio verò humoris cuiuslibet exundantia vel putrefactione contingit, præsertim pituita vel excrescente, vel quomodolibet putrefacta, vt non immeritò pituita petens vitam fuerit nominata. Præcepta igitur ad producendam vitam maximè necessaria: hinc quidem resolutionem, inde verò suffocationem putrefactionémque æquè deuitant: Aequè inquã, ratione communi. Nam si calidiorem sicciorémve hominem fortè curant, & cui meatus quidem aperti sunt, humores autem spiritúsque subtiles resolutioni magis occurrunt. Sin autem contraria ratione corpus affectum tractãt, potius suffocationi subueniunt. Maximè verò in alterutro student, si ad alterutrum locus tempúsve declinet. At vbi ingeniosis studiosísque consulitur, vtrunque præceptum fermè est pariter necessarium, in vtroque similiter laboratur. His enim acutum quidem calidúmque ingenium, & imaginationis motus assiduus, resolutionem: otium verò corporis atque cruditas, suffoca-

tionem

tionem minitari videtur. Nuſquam igitur medici vehementius quàm in eiuſmodi hominum curatione laborant. Etſi tota libri ſuperioris diſputatio ad prorogandam vitam maximè confert: propriam tamen quandam res tanta curam, qualem deinceps quoad potero paucis compræhendam, poſtulare videtur.

Quomodo ſint temperandi calor & humor quodam Mineruæ conſilio.

CAP. III.

CAeterùm dum oleum iſtud pingue, igneo huic vigori noſtro neceſſarium, pingui Minerua tractamus, Minerua interim oliuifera olei vitalis origo, almi videlicet Iouis capite nata ridet, quòd ſui muneris quantitatem planè cernentes, interea non ſatis vidimus qualitatem. Ridens ergo vobis, inquit, oleum non modò quantum ſat flammæ nutriendæ foret, abundè dedi, ſed etiam ſine amurca ſyncerum infudi lucernæ. Hæc illa. Nos autem inter loquendum errantes offendimus, quoniam lucerna pedibus noſtris verbum ſuum nondum nobis auditum. Ex hac ergo lucerna diſcamus, oleum iugiter flammæ ſubminiſtrandum, ea ſcilicet

diligentia, vt nec repentina quadam lumen obruamus illuuione: nec rursus differamus sitibundo potum. Sed hæc quidem duo satis in superioribus tractata putamus. Reliqua nobis duo sunt: quorum alterum leuiter tetigisse, alterum vix attigisse videmur. Tangentes interim ita Palladem, vt riderè nunquàm solita, nos rideret. Quid ergo? Primò quidem considerabimus flammam vel pauculam esse prorsus edacem, ideóque lucernam illam lucere diutius, in qua sic flammula est ad ellychnium, id est lucinium temperata, vt non ebibat oleum, sed pitisset. Itaque & nos in omni diæta cauebimus, ne quando, præsertim in iuuentute, nimium inualescat insitus ignis suapte natura vorax. Sat verò fuerit tum humorem inundantem, tum penetrabile frigus hinc arcere. Deinde lucernam cogitabimus frequenter extingui, quando non syncerum oleum instillauerit, sed (vt ita dixerim) amurcosum. Vnde paulò pòst concrescunt ex amurca fungi, luménque extinguunt. Iam verò nos alumnum à Pallade suscepimus, oleum scilicet aërium quamplurimum purúmque, & natiuo

quodam

quodam lentore tenax atque firmum. Quod ergo huic paulatim absumpto suggeritur, non solum huic æquale debet esse, sed simile. Vt verò sit simile, non tantum aërium esse debet & pingue, sed penitus ab amurca secretum, id est à fæce quadam ex terra & aqua crassiore congesta. Hanc ergo congestionem fæcémque vitaturi alimenta eiusmodi fugiamus, & otium & cruditatem, atque sordes. Interea verò Mineruam ea moderatione colamus, vt caput quidem, de quo nata est ipsa, nobis augeat, neruos autem stomachúmque non minuat.

Arescentis humidi naturalis & alieni exuberantis causæ: Et quàm necessaria sit ad vitam perfecta digestio.

CAPVT IIII.

NAturalem humorẽ velociter hæc exiccant: Sanguinis fluxus vberior: Violenta solutio ventris: Diu lubricus aluus: Profusus sudor: Latius patefacti meatus: Coitus ad debilitatem factus: Sitis anhela: Fames crucians: Vigilia longa: Vsus præcalidarum rerum simul atq; siccarum: Laboriosus animi corpo

Coitus à cibo digestionẽ impedit.

corporisque motus: Anxietas: Ira: Dolor: Siccior simul atque feruentior aër, præsertim igne calescens: Ventus aridior & violentus atque diuturnus. Humorem supra modum augent iis contraria. Ebrietas frequens vtrunque facit. Nimio enim tum calore siccat, tum humore suffocat ebriosum. Nihil autem magis quàm cruditas, ad vtrunque nocet. Vbi enim non concoquitur alimentum, hinc quidem deest quo naturalem irriget humorem: inde verò putrefactum superest, quod exundans, calorem obruat naturalem. Quamobrem Auicenna corrumpi sanguinem inquit, vbi digestio ipsa corrumpitur, secutúsque Galenum appellat digestionem, vitæ radicem. Optima igitur est & quasi vnica hæc regula Galeni, concoctionem cibi præ cæteris vbique curare. Nam quod maximum videtur esse præceptum, salubribus videlicet vti, nihil proderit nisi coquas. Siquidem ex his fermè sicut ex cõtrariis noxius humor profluit, si cruda membris influxerint. Ex cibis autem etiã minus arte laudatis, sæpe minus malũ accipitur nutrimentũ, si vehementius concoquantur. Cruditatem igitur tanquam

Coctionis ad vitam necessitas & vsus.

Cruditas vitanda.

grauem

grauem, resolutionis simul & suffocationis causam diligētissimè deuitemus, quantitate videlicet cibi potúsque nobis accommodata. Qualitate, simplicitate, pręparatione, contritione; ieiunio reuocante famem; ac si opus fuerit, stomachi etiam exteriore fomēto, rebúsque quibusdā stypticis post epulas intus assumptis. Caueamúsque diligēter, ne cibum potus exuperet: néve cibus sit liquidior, aut durior: aut hic vel ille valde sit actu frigidus, aut alimenta sint longè diuersa, aut crudum addamus crudo. Hæc enim concoctionem magnopere prohibēt. Caueamus insuper diligentissimè, ne vel coitu statim post cibum, vel somno meridiano sæpius non necessario, vel nocturna vigilia, vel labore animi vllo, siue corporis importuno, vel alio quopiam pacto digestionem impediamus. Digestionem dico equidem non primam tantum, quæ fit in stomacho: sed secundam etiam quæ fit in iocinore; Tertiam insuper quę in venis. Quartam denique quæ in membris efficitur: Quæ lōgo quodam indigēt interuallō, & quauis impedita, pabulum non suppeditatur humori. Proinde sicut digestionem, sic excremen-torum

vitanda vbique.

Coctionē remorantia.

Digestiones quatuor.

torum purgationem adiuuare in primis necessarium est ad vitam. Necessarium, sordes etiam à cute detergere. Necessarius est motus corporis tam continuus, tam temperatus, tam varius, quàm cœlestium aërisque motus & ignis & aqua: seruata duntaxat concoctionis & somni necessitate. Defatigatione verò & resolutione vitata. Præterea sub vmbra situm cariémque obducimus. Sub diuo, sub lumine viuimus. Quod pater meus Ficinus insignis medicus, frequenter habebat in ore. Sed ad hæc feliciter peragenda operæpretium foret, non tam vrbanis negotiis quàm rusticis quibusdã exercitationibus à tenera statim ætate corpus assuefecisse, & quodammodo similibus. Interdum etiam nutrimentis, & vitæ genus quodammodo varium tenuisse. Quod me sæpius ille prudens monebat. Qui enim in omni ætate lautissima quadam curiositate viuunt, sæpe minus tuti viuunt. Qui verò adolescentes se minus assuefecerint, adulti saltem assuefaciant: cautioribus tamen gradibus, & paulatim id tentantes.

Laboribus rusticis nonnũquam vti, ex re est sanitatis.

Sanguis

Sanguis & humor accommodatus vitæ, aërius esse debet, qualitate temperatus, substantia medius atque tenax.

CAPVT V.

GRæci omnes inter præcepta ad diuturnam vitam maxime necessaria, mandant vt euchymis alamur. Euchyma vocamus alimenta salubria, quæ bonum afferunt nutrimentum, id est sanguinem bonum. Bonum verò sanguinem appellamus, non frigidum, non siccum, non turbulentum, sed calidum & humidum atque clarum. Calidum quidem calore non acri: Humidum verò humore non aqueo: Clarum quoque, nec tamen interea tenuissimum. Iam verò feruentior sanguis, naturalem tum calorem exacuit, tum exiccat humorem: & quem ipse humorem infert vel calorem, resolubilem præstat atque fugacem. Sanguis præterea humidior proniórque ad aquam, naturalem obtundit calorem, humorē quoque naturalem vel hebetat, vel impellit sub calore liquescere, vel suffocat humiditate calorem. Et omnino, si qua portio naturalis humoris ex aqueo sanguine trahitur, tū putrescit facilè, tū citò diffluit, atque dissoluit

Euchyma.

Sāguis bonus qualis.

Sāguis bonus longæ vitæ vtilis.

ſoluitur. Hinc efficitur, vt qui molliores fructus herbásque comedunt, niſi raro forſan & pro medicina tunc ventrem leniente ſumant, breui venas ſucco crudo putrefactionique obnoxio penitus impleant. Ac ne id accidat, tutius pro alimento vel coquuntur, vel ſaltem cum pane miſcētur. Sanguis ergo nec igneus eſto, nec aqueus, ſed aërius. Non aëri craſſiori ſimilis, ne procliuior ſit ad aquā. Non aëri ſubtiliſſimo, ne facile incaleſcat in ignē: ſed ſubſtantiā teneat mediocrē, in qua medius aër dominatum habeat plurimū. Cætera elemēta inſint, quatenus aëris accommodantur imperio. Non ſit eius ſubſtantia ſubtiliſsima, ne humorē inſtabilem generet, ſpiritúmque volatilem, & diſſolutioni ſubiectum. Non ſit craſsiſsima, alioquin & ingenio minime miniſtrabit, & vix in naturalem humorem ac ſpiritū permutabitur, meatus obſtruet, ſuffocationi dabit occaſionem. Et ſpiritus qui vix tandem craſſus inde creatur, denſitate ſua, & ipſe parum idoneus eſt ad vitam, & calorem naturalē ita ſuffocat, ſicut fumus denſior flammam comprimit protinus & extinguit. Mitto quòd ſaltem adeò te-

aebro

nebrosus est, vt vitam efficiat mœstam, morte deteriorem. In primis autem, vt mihi videtur, ad vitam expedit diuturnam, sanguinem vnà cum substantia quidem aëria valde, nec admodú crassa, habere glutinosum aliquem in se humorem atque tenacem, qualē fermè cum subtilitate habet oleū oliuarum, & humor anguillę pinguis simulatque tenuis, & oleum ex terebinthina quadam sublimatione tractum. Tu igitur alimēta, cæteráque omnia quæ sanguinem pro viribus, humorémque talem efficiāt, diligēter eligito. Sanguis enim humórque talis sicut oleum flammæ, ita vitali calori pabulū est, & vnà cum subtilitate habet etiam firmitatē. Præceptum enim Rasis est pro iuuentute seruanda, rebus vti sanguinem ad præcordia traducentibus, ibíque condensantibus, córq; fouentibus. Quod Auicenna probat, aquosum labilémq; sanguinem præcipiens euitandū. Differēs autem in hoc, pro differentia corporum, ratio est habenda. Nā vbi densius corpus est, ad subtilitatem sanguinis: vbi rarius, ad crassitudinem eiusdem, omnibus est remediis declinandū. Vbi media corporis habitudo, via similiter

Omne immoderatum contrario ad mediocritatem referatur.

media tutius imus. Nunquam tamen naturalem corporis habitudinem extirpare conabimur, alioquin vitam ipsam extirparemus. Expedit insuper meminisse, vbi subtilitatem sanguinis valde veremur, & stomachus interea non sit admodum natura validus, minutioribus ad crassitudinem gradibus accedendum esse, dum gracilem hominem crassioribus alimẽtis nutrire contendimus: & fouẽdum interim stomachum, & producẽdum somnum. Exercitationem corporis pro viribus augẽdam, animi minuendam, quæ plurimis sæpissime nocet. At si minus ferat alimenta viscosa nimium duráque, vel admodum frigida, vsu saltem corallorum, sandalorum, rosarum, coriandrorum, myrobalanorum, cydoniorum & diacydoniôn, saccharíque rosacẽi, stypticarúmque rerum, eã sanguinis humorísque firmitatẽ denique consequemur, quam rebus nimium glutinosis hic tuto consequi non valemus. Commodissime verò ex nucleis pineis pistaceísque & glycyrrhizę succo & amido additis amygdalis dulcibus, earúmque oleo & cydoniorum semine, atque oleo sesamino vnà cum saccharo candidissi

didiſſimo aquáque roſacea nutriētur, qui viſcoſa grandiorum animalium membra concoquere nequeant. Concedemus his præterea extrema gallinarum vel hœdorum, & teſtudines & limaces atque teſticulos. Vina dabimus nō alba, ſed rubra ſtypticáque, & quodammodo ſubamara: aqua vinum ferrea vel maſticea temperātes. Oleo quoque maſticis cydoniorúmque cutem leuiter leniemus, & vitabimus interim quæ ſanguinem ſubtilem faciunt vel feruentem, niſi forſan nonnihil croci vel cinnamomi tenacioribus epulis infundamus, vt & facilius concoquātur, & cocta per meatus anguſtos transferantur ad membra. Difficile nanque eſt viſcoſa vel alimenta paulo firmiora ex ſtomacho non admodum valido vſque ad digeſtionem tertiam quartámque perducere, niſi eiuſmodi vehiculis perferantur, atque inſuper frictionibus lenibus prouocentur. Quas quidem quum facies, manibus eas molliorибus facito. Ac memento madefacere manus odorifero quodam vino, in quo camomillam myrtúmque coxeris, atque roſas.

Sāguinis diffluētis remedia.

De communi edendi bibendíque regula, & qualitate epularum. CAP. VI.

SEd missa in præsentia faciamus obtusissima hominum corpora vel tenuissima: ad communem viuẽdi rationem perueniamus, communi mediæq; corporis habitudini prorsus accõmodatam. Caue ne vlla ratione meatus corporis vel supra modum pateant, vel nimium obstruantur. Ibi enim in resolutione & iniuria extrinsecus inferẽda discrimen: hic autẽ in putrefactione & suffocatione periculum. Etsi non arctissimo regulę fręno, quod Hippocrates damnat, te cohibeo, non tamen habenas tibi ad licentiam vsque relaxo. Herbas & fructus humidiores accipe parcé. Parcius lac & pisces, & vtrunque cum melle. Parcissime fungos, atq; cũ aromaticis ac semine pyri. Similiter purum aquæ potũ: atque vnà cum parcitate. Quæ humidiora sunt vel pinguia, aromaticis acribúsq; condîto, alioquin & humorem alienũ mẽbris plurimum inferunt atque putridum: & si quẽ necessarium naturæ humorem suggerũt, hũc pręstant citæ admodũ corruptioni subiectũ: Quod non aliter quàm aquosum vinũ conturbatur celeriter & cor-

Edẽdi regula.

Epularũ qualitas.

rumpit

rumpitur. Hinc cita canities, & pallor rugositásque senilis. Carnes quoque si quotidie comedantur, ac etiam si pondere pani propinquent, etiam putrefactioné inferunt. Vnde Porphyrius Pythagoreorū antiquorúmque autoritate fretus, esum animalium detestatur. Nónne homines accepimus ante diluuium lõgæuos, animalibus pepercisse? Quãquam medici non tã carniũ vsum vetãt quàm abusum. Denique humida tanquam putrefactioni obnoxia fuge, memoria tenens, humidos & pingues senescere citius atque mori. Quod & Hippocrates ait, & res ipsa declarat. Siccissima rursum accipe moderate, vel saltem liberiore tẽpera potu. Media tu tus eligito. Tametsi Auicẽna formam cibi paulò sicciorem molli præponit, ad canitiẽ euitãdam. Ad frigida nimiũ aut calida cautissimus esto. Calida simul & humida sequere. Si feruet aër, epularũ humor calorem superet: si friget, calor humorẽ. Vtrobique verò modicus sit excessus. Vbique calor & humor nónihil glutinosum habeat atque stypticum, vt illinc membris irrigatus humor inhęreat firmius, ac diu sub calore perduret. Electum triticum, & pa-

nis electus hoc in primis habet. Deinde rubrũ ſtypticúmque vinũ, parúmque dulce. Tertio pinei nuclei, résque iis temperie & lentore perſimiles. Quarto carnes non humidæ ſimul atque laxæ, vt ſuillæ & agninæ lactentes. Medici tamen veteres, maxime Galenus, ſuis carnes & ſanguinem, propter quandam cũ corpore noſtro ſimilitudinem valde commendant. Optimę ſunt igitur ſimilibus corporibus, vt ruſticis & robuſtis, corpúſque multum exercitãtibus, præſertim ſi quatriduum gariophylis, coriandris præparatis, ſale conditæ ſeruentur. Et ſanguis forſan vtilis ſi cũ ſaccharo coquatur, dæfecatúſque ad ſummum fuerit atque liquens. Sed vt ad numerum reuertamur, non probantur carnes humidiores, quales diximus, nõ duræ ſimul atque ſiccę, quales vetuſtioris leporis atque bouis, ſed medię quędam, vt gallinaceorum, pullorum, caponum, pauonum, phaſianarum, perdicum, forte etiam pullorum columbinorum, præſertim domeſticorum. Tales quoque ſunt capreoli vituliq́ue, iuuenes & anniculi verueces, pariter atque apri. Hœdos non ſperno lactẽtes, caſeúmque recentem. Auiculas equi

Carnes quæ ſalubres.

his equidem prætermisi. Frequens enim ſubtiliorum alimentorum vſus, ſtomacho ſolum conuenit craſsiora minime toleranti: Qui verò validior eſt, fugacem ex iis fumum reportat vel humorem. Oua tamen gallinarum non prætermitto, ſi vitellus vnà cum albo comedatur. Vitellus nanque ſolus delicatorum eſt nutrimentum: nam Auicenna probat nutrimentum nullum expedire magis in diminutione ſanguinis & diſſolutione ſpiritus cardiaci, quàm vitellum oui gallinæ, vel perdicis, vel phaſianæ. Neque fortè ab re fuerit anſeres nutrire ſpelta aquáve nitida, ac poſt necem carnes ſale & coriandris aceto præparatis condîtas, dies ſeptem ſeruare prius quàm edas. Ceruúmque ſimiliter, ſi ſtomachus fuerit validiſsimus. Probabile nanque eſt longæua quædam animalia ad vitam conferre longæuam, ſi tamen huiuſmodi carnes iuuenes comedantur. Similiter aliæ carnes viciſsim ſunto tum aſſæ, tum elixæ. Cibus eſto duplus ad potum. Panis duplus & ſeſquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad piſces, herbas, fructus humidiores. Ne incipiat à potu menſa, neque potus ſit ſemel vberior.

Oui vitellus ſanguinem reparat.

Panis eſto duplus ad oua, triplus ad carnes.

Semper ſtypticum aliquid abſque potu vel modico, ſequatur menſam. Vbi complexio, ætas, locus, tempus, ad calidum ſiccúmve labitur, tu quoque pauliſper ad oppoſita declinato. Vbi ad frigidum aut humidum, ſimiliter ad oppoſita vergito. Vbi temperies, ſeruato temperiem. Eatenus autem exercitationi quidem corporis eſt addendum, & animi detrahendum, quatenus epulis veſcimur durioribus ad diuturnitatem vitæ aliquando forſitan neceſſariis. Menſæ tibi ſint in nouem diei horis duæ, & vtrobique parcæ. Parcior verò cœna. Exercitationes corporis duę fermè poſt digeſtionem primam ad ſudorem quaſi productæ. Somnus quidem nocturnus, quia ſemper eſt neceſſarius, ſemper bonus, diurnus autem niſi admodum neceſſarius, nunquàm bonus.

Potionis ad cibum proportio debita.

Non eſſe vtendum alimentis quæ cito putreſcant. Vinum & triticum præ cæteris eligenda, putrefactio & reſolutio fugienda. CAP. VII.

ANimalia verò quæcunque in noſtram cuſtodiam veniunt, mundis electíſque alimentis nutrienda ſunt antequam veſcamur. Atque hæc & alia omnia

omnia ex pascuis altioribus & odoriferis eligenda sunt. Inter hæc regulam ante omnes ab Arnoldo philosopho comprobatam, memori semper mente teneto, Animantes, herbas, poma, fruges, vina ex altis odoriferísque, vt diximus, regionibus eligere oportere, quas venti temperati serenant, suaues Solis radij fouent, vbi aquæ nullæ stagnant, culta sterquilinio non pinguescunt, sed humore natiuo, vbi etiam quæcunque nascuntur, diu permanent incorrupta. Hic duntaxat habitandum est, hic quoque nascentibus vescendum. Neque confitendum est, ex alimentis, quæ breui putrescunt, humorem nos comparaturos diuturnum, & à putrefactione remotum. Neque sperandum facilè nos diu victuros, vbi terræ fructus incorrupti diu non conseruantur: vbi raro admodū homines sunt longæui. Quantum verò sit in loco victúq; discrimen, pomum declarat Persicum: in Persia quidem venenum, in Aegypto, cordis amicum. Et helleborus in Anticyra impune sumptus, alibi verò venenum. Aristoteles habitationem eligit altam ad meridiem orientémque spectantem, sub aëre subtili,

Habitatio qualis eligenda.

Altricis terræ facultas.

nec humido, nec frigidò. Et Plato longæuos in æditißimis atque temperatis reperit regionibus. Deterrimum verò est stercorare agros, vel aquas stagnantes ex agris minime deriuare. Omnia enim illic citæ corruptioni subiecta nascuntur. Quamobrem eos non vituperare non possum, qui sapientem Hesiodum idcirco vituperant, quòd in re rustica sterquilinium prætermiserit. Sed ille prudens salubritati potius quàm fertilitati consuluit. Satis autem ex lupinorum fabarúmque foliis tempestiue subuersis, agrũ pinguefieri posse putauit. At verò si regiones humidiores immundásque colere, & alimenta minime duratura sumere compellamur, cum quasi seruemus victum, quem sub aëre pestilenti medici mandauerunt. Qua de re in libro Contra pestilentiã satis egimus. Summatim verò suauibus & quodammodo calidis vtemur odoribus. Aloë rite præparata sæpe, leuitérque purgabimur. Rite verò præparatam dicimus, si lota fuerit aqua rosacea vel succo rosarum, aut si cum rosis recentibus contritísque fuerit perfecte commista. Deinde addatur ei myrobalanus atque mastix ; & forte rosa. Medicina

Aëris electio ad vitæ longitudinẽ.

Cibi humidiores q̃bus sint cõdiendi.

Aloë lotą.

dicina hæc extra controuerſiam mirabilis eſt ad conſeruandam diu mentem ſanam in corpore ſano. Prætereà corpus exercitabimus: opportuno vtemur foco. Hoc puluere epulas condiemus: Myrobalanorum emblicarum ſit pars vnciæ quarta, ſandalorum verò dimidia, cinnamomi integra, octaua croci. Hoc itaque puluere rebúſque ſimul acribus imminentem ex putridis alimentis & locis corruptionem forſitan inhibere poterimus. Meminerimus autem, vbi multo plures putrefactione ſuffocationéque quàm reſolutione pereunt, ibi putrefactioni, & ſuffocationi maxime reſiſtendum. Vbi verò contrà, viciſſim vti condimentis aromaticis, & quodammodo auſteris, vt diximus, odoribúſque ſimilibus quouis tempore putrefactionem prohibet: vngi oleo, frigoris iniuriam: vti lauacris ex aqua & oleo, reſolutionem ex labore vel calidis temporibus imminentem. Similiter os aqua ſæpe colluere, ſuccum glycyrrhizæ, vel ſaccharum cryſtallinum ore tenere: Aqua roſacea multa, paucóque aceto roſaceo manus faciémque perfundere, ſimilibúſque odoribus

Senectutem vino molliri, Platonis ſententia.

ribus vti. Septima quaque hora alimentis modicis recreari: corpore simul & animo conquiescere, calore vitato. Plurimum verò interest, quale sit vinum, & triticum, quibus assidue vescimur. Hæc ergo sint talia, vt vltra annum & potius ad triennium integra perseuerent, si modò incorruptibilem ex iis alimoniam sperare debemus. Vinum, siue album, siue rubrum sit, esto clarum, suaue, stypticum, odoriferum, & quod indigeat aqua. Nisi fortè vinum repereris, leue simul atque durabile, quod rarissimum esse solet. Quod verò validius est, philosophus Isaach vinum dicit esse vinosum coctum Sole, ventrisque purgatum: quod aqua fontis puri temperari iubet, aliquandiu antea quàm bibamus, vt perfectius misceatur. Aquosum verò vinum atque debile vel acerbum, fugiendum monet, vtpote quod intra venas & membra acidum citò fiat, aut aliter putrefiat. Vinum quidem aquosum putrefactioni subiectum, si conseruata eius substantia coctum fuerit, hoc saltem erit vtile, alioquin non laudatum, quod humorem corruptibilem non creabit: sed acumen eius aqua

Vini senium qualitas & substãtia.

electa

electa temperandum erit. Vinum verò quale probauimus, Isaach ex antiquorum sententia theriacis magnis inquit esse persimile. Quod, vt diximus, temperatum, habitudinem corporis frigidam calefacit, refrigerat calefactam, humefacit siccam, humidiorem verò desiccat, atque (vt Galenus ait) naturalem humorem recreat, calorem fouet, vtrunque contemperat. Miscere verò vinum eiusmodi magis necessariũ est iuuenibus, minus senibus: frigidis verò senibus minimè. Frigida nanque duráque senectus (vt inquit Plato) ita mero feruet atque mollitur, sicut vel igne ferrum, vel aqua lupini. Quod diximus per vinum opposita fieri, atque dissidentia temperari, scito etiam per glycyrrhizam fieri, sed debilius: fieri etiam per oleum rosaceum, sed extrinsecus. Hæc ergo tibi familiaria sunto. Neque diffidas quicquid & qualitate temperatum est, & virtute potens, posse reliqua temperare, sicut frigus alia frigefacere, id in primis habere temperamento Iouis, quo etiam saluberrima sunt. Sed de his alibi disputandum.

Diæta,

Diæta, victus & medicina senum.

CAP. VIII.

QVi septimum iam septenarium impleuerunt, quinquagesimum attingentes annum, cogitent Venerem quidem significare iuuenes, Saturnum verò senes: atque has apud Astronomos stellas inter se maxime omnium inimicas existere. Rem ergo Veneream Saturnij fugiant, quæ iuuenibus etiam vitæ plurimum detrahit. Non enim natis consulit, sed nascituris: ipsásque etiam herbas statim producto semine siccat. Præterea frigus aërémque nocturnum lethiferum sibi putent, atque cum omnino victum seruent, ex quo sanguinem plurimum sperent, spiritúmque quamplurimum, ex vitellis videlicet ouorum recentibus, vino aliquantum quidem dulci, odorifero verò quamplurimum. Nam hic vitellus proprie cordis sanguinem, vinum præcipuè spiritum recreat. Carnibus electissimis coctúq; facillimis omni summatim vtātur diæta, calidum pariter & humidum augente. Spiritum odoribus præsertim vini assidue recreent. Vigiliam & inediam sitímque deuitent: laborem rursus

Aër nocturn⁹ vitandus.

ſus corporis atque animi, & ſolitudinem & mœrorem. Muſicam repetant, ſi fortè intermiſerint, nunquam intermittendam. Ludos quoſdam & mores quoad decet olim anteactæ pueritiæ reuocent. Difficillimum nanque eſt (vt ita dixerim) reiuueneſcere corpore, niſi ingenio prius repueraſcas. Itaque in omni etiam ætate magnopere conducit ad vitam nonnihil pueritiæ retinere, & oblectamenta varia ſemper aucupari. *Oblectamenta varia ſeni captanda.* Longum verò profuſúmque riſum minime: ſpiritum nanque nimis ad exteriora dilatat. Sed redeamus ad ſenes. Hi præterea ſi frigeant, fomenta petant aromatica & calida ſimul atque humida. Meminerint puerile non eſſe, puerile illud Auicennæ fomentum, factum quidem à Dauide, ſed tardius forte factum. *Diogene Laertio autore.* Fomentum ſeni mirificum, Medulla recentis adhuc calentis panis infuſo maluatico vino cum puluere menthæ, appoſita ſtomacho, & ſæpe ad olfactum adhibita. *Fomentū ſeni mirificum.* Nam & medulla eiuſmodi etiam ſola Democrito iamiam expiraturo retinuit ſpiritum quoad placuit fugitiuum. Prçterea frictionibus vtantur leuibus, ſeu quandoq; lauacris nutrimentum prouocantibus

tibus ad extrema. Nucleos ante omnia pineos videlicet ablutos familiares habeant. Hoc enim nutrimentum medici veteres senibus aptissimũ probauerunt. Calidum enim & humidum est & pingue, & omnem lenit asperitatem, atque simul, quod mirum est, dum naturalem humorẽ auget, interea superfluum desiccat, putridúmque expurgat humorem. Sunt qui nucleorum eiusmodi drachmam vnam quotidie post cibos exhibent senibus comedendam. Ego drachmam quoque alteram ieiuno stomacho senibus exhiberem, vel recens, calens, auratum, pinucleatum. Componerem quoque electuarium hoc pacto: Sume amygdalarum dulcium mundarum vncias quatuor, tantundem eiusmodi nucleorũ, pistaciorũ duas, vnam seminum cucumeris, vnã nucum auellanarum mundarum, contunde, coque vnà cum candidissimo saccharo, cui tamen addideris vnam zinziberis recentis conditi drachmam, croci dimidiam, musci tertiam, ambræ tantundem, saccharum, aqua melissæ, id est citrariæ rosarúmque fundito, multa auri folia his adhibeto. Huius enim vsu quotidiano, vitam senes validiorem longiorémque

consequentur. Possunt & in mēsa hoc accipere, & pluribus horis ante mensam. Vtilius autem tunc erit, si quid albi odoríque vini vnà cum confectione eiusmodi biberint. Temporibus verò calidioribus saccharum rosaceum vnà cum lauri foliis, & condîtæ myrobalani vitam senibus prorogabunt. Theriacam nemo dubitat ad idem humidis conuenire personis atque temporibus. De cuius vsu satis in libro superiore dictum. Nemo etiam negabit his prodesse admodum radices enulę, beeniásque radices, albas similiter atque rubeas, maximè verò recentes: illā quidem pro nutrimento, has etiam pro aromate: & omnia simpliciter calida, humidáque, & aromatica simul & styptica, simúlq; pinguia. Certum est senes electo glycyrrhizæ succo familiariter vti debere. Tradunt enim glycyrrhizam esse humani corporis calori pariter & humori persimilem: prætereà variis senū morbis opitulari. Lac quoque amygdalinum, & amidus cibus familiaris esto, & saccharum atque passulæ. Rasis tripheram ex myrobalanis Indis, emblicis, belliricis confectam. Item myrobalanos Indas cōdîtas sac- *Myrobalani senectutē morantur.*

charo, non solùm ad retinendam, sed etiam ad retardandam senectutẽ valde probat. Auicẽna laudat tripheram myrobalanorum maiorem, atque minorem. Rursus confectionem de squama ferri, maximè verò auri. Iubet quotidie mandere myrobalanos, præcipuè chebulas ritè conditas, ad differenda senectutis incommoda.

De naturis aromatum & cordialium necessariis: & rursum qualis senum victus. CAP. IX.

SCito myrobalanis varias inesse virtutes. Vnam quæ mirabiliter superfluum exiccat humorẽ, vnde canitiem prohibet. Secundam quæ humorẽ colligit naturalẽ, & à corruptione simul & inflammatione tuetur, vnde vitam producit in longum. Tertiam quæ styptica aromaticáq; potentia, virtutem & spiritũ naturalem & animalem congregat & fouet, & roborat. Hinc aliquis vitæ lignum in paradiso, myrobalanũ fortè fuisse putabit. Simile quiddam fermè faciunt aurum & argentum, corallus, spodiúmque, & pretiosi lapilli, quamuis pro aromatica virtute facultatem afferant illustrãdi. Tu verò memento aromatica tunc maximè pro

Aromata cordialia.

mè prodesse nobis ad vitam (vt suprà significauimus) quando cum vigore quodam aromatico humida sunt, pariter atque calida, lentorémque pinguem habent, commodum augmento: quales sunt in primis radices bœnię albæ, similiter atque rubentes, præsertim recentes. Aut saltem quando cum virtute quadam subtili odorifera, & acuta, substantiam densam habeant, & stypticam valde proprietatem, qualis vtique compositio inter cordialia frigida, primùm myrobalanis inesse videtur, & succino. Deinde rosis & succo, & semini citri. Tertiò, sandalis, & coriandris, atque myrto, cæterísque similibus. Inter calida verò cordialia zedoariæ, ligno aloës, citri cortici, & cariophylis, nuci muscatæ, maci, olibano, mastici, atque doronico: qualem etiam saluiæ experimur inesse. Tradunt ambram & muscum, stypticam habere virtutem. Zinziber autem ob quandam eius humiditatem, præsertim recens & conditum, senibus sæpè prodest. Sed hoc & cariophylus propter caloris vehementiam, cautè videtur accipiendum. Zedoaria quoque cautè, tametsi theriacæ similis

iudicatur, & ſtypticam ſimul atque pinguem naturam habet, ſenibus commodiſſimam. *Ambræ facultas.* Ambra propter calorem quaſi temperatum tutò fermè ſumitur, ac propter lentorem cum ſtyptica ſubtilitate miſtum, prærogatiuam habet ad vitam in membris & ſpiritibus confirmandam: tum verò ſi ex ea fiat aqua, cutíſque lauetur, digeſtionem quartam reſtituit, ac morbos eius defectu cõtingentes expellit. Aromatica verò quæ ſubtilem admodum ſubſtantiam habent, qualem cinnamomum, atque crocus, cordialibus frigidis & durioribus ſunt miſcenda. Nam aromatica, ſi tantum calida ſubtiliáq; ſint, & ſola ſumantur, naturalem calorem nimis excitant, humorémque diſſoluũt. Neceſſaria tamen ſunt, tum frigidioribus & humidioribus epulis concoquendis, tum cordialibus duris ad præcordia transferendis. Te nanque latere non debet, humorem ipſum vitæ neceſſarium primas in corde ſedes habere, & arteriis venísque eiuſdem: quod Iſaac perſpicuè docet: atque, vt Auicenna probat, hic humor naturali cęterorum membrorum humore frequenter irrigatur, atque foue

fouetur. Quapropter cauendum est, ne membri vllius humor casu quopiam arefiat: multóque magis, ne præcordiorum humor comminuatur. Atque vt nutrimenta vel fomenta, & cordialia omnia per angustos meatus ad præcordia latissime perferantur, his insere crocum. Vt verò sistantur ibi, myrobalanos adhibe. Vt autem consequaris vtrunque, accipe inter calida muscum atque ambram: inter frigida rosas atq; myrtum. Memento dulce marathrum senibus profuturũ: Nam & nutrimentum per membra diffundit, & qua facultate lac, eadẽ humorem auget naturalem. Vnde Dioscorides marathro serpentes ait annuam exuere senectutem. Probamus & saluiam. Hæc enim naturæ virtutem temperate calefacit & firmat, paralysim propulsat. Probamus & moderatum condîti zingiberis vsum. habet enim cum calore pinguedinem.

Marathrũ dulce senibus prodesse.

De auro, & aureis alimentis, & refocillatione senum.

CAP. X.

AVrum omnes ante omnia probãt, tanquam omniũ rerum temperatissimũ, & à corruptione tutissimũ: Soli

quidem propter splendorem, Ioui autem propter temperaturam consecratum: ideóq; posse calorem naturalem cum humore mirificè tẽperare, humores à corruptione seruare, Solarem & Iouialem spiritibus & membris inferre virtutem. Verumtamen oportet durissimam auri substãtiam, subtiliorem facere, penetratúque facillimam. Nouerunt enim cordialia tunc maximè latentem cordis recreare virtutem, quando in eis attrahendis minimè laborat. Vt autem minimè fatigetur, vel subtilissima iam effecta, vel cum subtilissimis sunt exhibenda. Optimũ fore putant, si absque aliena permistione aurũ potabile fiat: Sin minus possit, contusum, & in folia redactum accipi volunt. Aurũ fermè potabile habebis, vt dicam, Collige flores boraginis, buglossæ, melissæ, quam citrariam nominamus: & quando Luna Leonem subit vel Arietem, vel Sagittariũ, aspicitquę Solem, aut Iouem, coque cum candido saccharo, aqua rosacea liquefacto, & pro qualibet vncia insere diligenter auri folia tria. Ieiunus cum vino quodam aureo sume. Item aquã ex capone destillantẽ foco vel aliter consumpto vnà

Alimẽta aurea.

Confectio aurata.

cum

cum Iuleb ſume roſaceo, in quo auri folia quædam antè contuderis. Præterea in nitidiſſimã fontis aquam aurum extingues ignitũ, cum eadem auri contundito folia. Eadem vinũ aureum temperato, & vnà cum eiuſmodi potu comedito recentem oui vitellum. Facilè verò in tota corporis arbore ſeruabis humorem, ſi in radicibus conſeruaueris. Accipe igitur gallinarum & pullorum eiuſmodi, atque caponum cor, iecur, ſtomachum, teſticulos, atque cerebellum, coque aqua modica, minimo ſale: Cocta contunde ex tota carne, & toto iure & ſaccharo, addito recentis oui vitello, fac placentam modico cinnamomo crocóq; conditam, & auratam. Hac veſcere eſuriens ſemel, ſaltem quarto quoque die, & tunc quidẽ ſola, claro tamen ad potum addito vino.

De vſu lactis ſanguiníſque humani pro vita ſenum. CAP. XI.

SAepe poſt decimum ſtatim, & nonnunquam poſt nonũ ſeptenarium, arbor humana arefacto paulatim humore tabeſcit. Tunc primùm humano iuueniliq; liquore irriganda eſt hæc arbor humana, quò reuiuiſcat. Eliges ergo puellam ſanã, formoſam, hilarem,

Lac senibus ex vsu. temperatam, & famelicus lac eius sugito crescente Luna, statímque comedito marathri dulcis modicum puluerem saccharo ritè confectum. Saccharum quidem lac in ventre cogi vel putrefieri non permittet, marathrum verò quum & subtile sit, & lactis amicum, dilatabit ad membra. Quos Hectica senilis exedit, medici diligentes liquore humani sanguinis, qui arte subli mi destillauit, ad ignem reficere moliuntur. Quid ergo prohibet, quò minus senio iam quasi confectos interdum hoc etiam potu reficiamus? Com munis quædam est & vetus opinio, ani culas quasdam sagas (quæ & striges vul gari nomine nuncupantur) infantium sugere sanguinem, quo pro viribus iuuenescant. *Infantiũ sanguinẽ cur sugãt sagæ.* Cur non & nostri senes omni videlicet auxilio destituti, sanguinem adolescentis sugant? volentis inquam adolescentis, sani, læti, temperati, cui sanguis quidem sit optimus, sed fortè nimius. Sugant igitur more hirudinum ex brachij sinistri vena vix aperta, vnciam vnam aut duas. Mox verò sacchari viníque tantundem sument, ídque esurientes & sitibundi facient, crescente Luna. Si crudus ægrè

conco

concoquitur, coquatur prius vnà cum saccharo, vel ad aquam calidam moderatè destillet saccharo mistus, deinde bibatur. Fouere quoque stomachum, tũc sanguine suillo præsens auxilium est: quem vtique sanguinem è vena suilla fluentem spongia calente vino madefacta combibat, & stomacho statim calens admoueatur. Galenus atque Serapio morsum rabidi canis sanguinis canini potu curari dicunt. Rationem verò illis assignare non placuit. Ego igitur biduum eam quæritans, opinor denique saliuam canis rabidi venenosam, impressam hominis pedi læso, per venas paulatim ad cor ascendere, more veneni, nisi quid interea distrahat. Si igitur interim canis alterius sanguinem ille biberit, sanguis ille crudus ad multas horas natat in stomacho, eum denique velut peregrinum deiecturo per aluum. Intereà caninus sanguis iste saliuam caninam superiora membra prænsantem prius quàm ad præcordia veniat, deriuat ad stomachum. Nam & in canino sanguine, virtus est ad saliuam canis attrahendam, & in saliua vicissim virtus ad similem sanguinem prosequendum. Venenũ igitur à corde

Sacchari facultas.

ſemotum, ſanguiníque imbibitum in aluo natanti, vnà cum ſanguine per inferiora deducitur, hominémque ita relinquit incolumem. Quorſum hæc? Primò quidem vt rei tam occultæ, ſuccurrentem inter diſſerendum cauſam aperuerim: Deinde, vt moneam, ſanguinem potari poſſe, & quidem ſaluberiter: atque in ſanguine humano virtutem eſſe, qua humanum ſanguinem attrahat, & mutuò proſequatur: Ne fortè diffidas iuuenilem ſanguinem à ſene bibitum trahi ad venas membráque poſſe, ibíque prodeſſe quamplurimum.

De diæta, habitatione, & conſuetudine ſenum. CAP. XII.

MEminiſſe decrepitos expedit, naturam debilē non eſſe nutrimentorum pondere fatigandam, vel etiam epularum diuerſitate nimia diſtrahendam: Nam & iuuenilis ætas hoc vitio fit citò ſenilis. Diuidant ergo menſas, nec tam multa naturã alimonia, quàm frequenti reficiant, interuallo tamen interim ad digeſtionem dato. Nam ſæpe etiã poſtquàm ſtomachus ipſe concoxerit, niſi & iecur quaſi digeſſerit, ſumere nutrimentum, naturam diſtrahit atque

Et ſenum victum in multas partiri oblationes Galenus ſuadet.

itque fatigat: qua quidem laſſitudine ſæpius frequentata, aduolat intempeſtiuà ſenectus. Senes hyeme velut oues aprica petant, æſtate velut aues amœna riuósque reuiſant. Frequenter inter virentes verſentur plantas, & ſuauiter redolentes: hæ nanque viuentes, ſpirantésque conſpirant ad ſpiritum hominis augendum. Ad loca verò communiter apibus amica cōfugiant, melláque hyeme deguſtent. Mel enim cibus eſt ſenibus in primis amicus, niſi vbi bilis timetur incendium. Amicus caſeus recentiſſimus, amici dactyli, ficus, paſſulæ, cappares, dulcia punica, zizipha, hyſſopus, ſcabioſa, betonica, ſed piſtacia multo magis. Pinei verò nuclei maxime omnium, ſicut diximus. Ex quibus plurimum referent adiumentum, ſi eos horas duodecim in aqua paulum calida teneant prius quàm edant: Sic enim ſtomacho non nocebunt. Ac præterea, ſi dum his vtuntur, etiam inter pineta & olìueta vitéſque verſentur, aut ſaltē pini vaporem accipiant & odorem. Item gummi lachrymáque pini cū oleo vel vino corpus ſæpe deliniant. Probabile enim eſt arbores lōga naturaliter vita dotatas,

præſer

præsertim si etiam hyeme virescant, ad longam tibi vitam vmbra, vapore, nouo fructu, ligno & tempestiuo quolibet vsu prodesse. De animalibus autem longæuis suprà diximus. Iam verò ad idem tibi fortè conducet, si viuas plurimum penes eos qui sani, tibi sano natura sint similes & amici: ac magis forsan, si paulò iuniores. Vtrum verò & quomodo frequens adolescẽtum consuetudo parumper senium retardare valeat, pudicus Socrates consulendus.

Sanis cõuiuere cõducit.

Quæ adminicula senes à planetis accipiant ad omnia membra fouenda.

CAP. XIII.

VErùm consulite potius soliciti senes Apollinem, qui Socratẽ Græcorum sapientissimum iudicauit. Consulite Iouem insuper atque Venerem. Phœbus ipse artis medicinæ repertor, nucem muscatam vobis fouendo stomacho dabit: Iupiter cum Phœbo mastichen atque mentham: Venus verò corallum. Fouẽdo rursum capiti, Phœbus pæoniam, thus, amaracum, & cum Saturno myrrham: Spicam nardi, macémque Iupiter: Venus denique dulce marathrum atque myrtum. Ad cor verò

verò fouẽdum accipietis à Phœbo quidem citrariam, crocum, lignum aloës, thus, ambram, muſcum, doronicum, modicum caryophyllorum, citri corticem, cinnamomum: ab Ioue lilium, bugloſſam, ocymum, & mentham, beeniásque radices, & candidas pariter & rubentes. A Venere ſola quidem myrtum & ſandalum atque roſam: vnà cum Saturno coriandrum. Hæc vos contundite diligenter: Et quæ ſtomachi ſunt, cydoniorum oleo in formam ceroti conficite: Quæ verò capitis, oleo ſpicæ perfundite, ac illinite ceruicem, tempora, frontẽ. Quæ denique cordis, aureo vino ſpargite, aquáque roſacea, eáque foris præcordiis admouete. At iecur in primis creãdo ſanguini neceſſariũ, neſcio quomodo prætermiſimus. Huic ergo ſemper eupatorio & opobalſamo Phœbus opitulabitur: Piſtaceis Iupiter atque paſſulis: Venus autem hepatica, endiuia, ſpodio, cicorea. Lieni tandem fouendo Saturnus ille veſter vnà cũ Ioue capparim dabit vobis, ſcolopendriam, tamariſcum: Sicut veſicam Iupiter cũ Venere, pina, glycyrrhiza, amido, cucumeris ſeminibus, malua, althæa, manna, caſia, curat. Saturnum

turnum verò verendum pluribus, ne adeò vos fugite senes. Hic enim quàm peregrinus est iuuenibus, tam vobis domesticus erit. Vt igitur totũ ipse quoque vobis corpus vegetet pro viribus, atque confirmet, accipietis nonnunquàm ab eo regnante, paritérq; à Phœbo mumiam simul, & anseris assi pulpam: hæc anseris adipe modico delinite, contundite diligenter. Myrobalanorum chebularum atque Indarum melle concoquite, ambra, musco, croco condîte, credentes medicinarum ad vitam conferentium vitam esse fidem: qua speretis & Deum supplicantibus vobis adspiraturum, & res ab eo creatas, præsertim cœlestes, mirificam proculdubio ad augendam vel conseruandam vitam habere potentiam.

Saturnus senibus domesticus.

De confabulatione senum sub Venere per virentia prata.

CAPVT XIIII.

SEd à grauioribus his numinibus ad Venerem parumper vos per hortos & prata senes virentia reuoco. Ad almam Venerem vos omnes aduoco, nõ ludẽtem quidem vobiscum, sed iocantem. Hęc & vobis, inquam, & mihi iam seni, primo quidem iocosum hoc fundit ora

dit oraculum. Ego filij(si nescitis)voluptate motúque vobis vitā dedi. Ego igitur voluptate quadam motúque & si nō simili,vobis seruabo vitam. Eandem quoque seruabit libertate Liber vitis sator,propagator vitæ.Liber ipse semper odit seruos,& quam vino promittit vitam, solis liberis implet longam. Meæ quidem vitæ simul atque menti quondam profuit regnante Saturno diminuta mentha, placétque quotidie.Vobis autem maior mentha mente vitǽque prodest, diminuta nocet.Risum ex meis hortis legite, negligite ficum.Has verò violas quādo carpitis,carpere vos existimate lilia, præhendentes lilium,comprehendere crocum. Crocum à Phœbo Iupiter ipse nactus propagauit in lilium. Liliū ego à Ioue suscipiens,in has quas hîc videtis,violas transformaui. Denique rosa quidem vobis esto Lucifer, Hesperus verò myrtus. Post oraculum nobis cogitandum,mādat rerum viridium naturam,quatenus virent,non solam esse viuam,sed etiam iuuenilem, humoréque prorsus salubri,& viuido quodam spiritu redundantem. Quapropter odore,visu, vsu, habitatione frequenti

iuueni

iuuenilem inde ſpiritum nobis influere. Inter virentia verò deãbulantes interim cauſam perquiremus, ob quam color viridis viſum præ cæteris foueat, ſalubritérque delectet. Inueniemus tãdem naturam viſus eſſe lucidam ac lucis amicam, volatilem tamen ac facile diſſipabilem. Idcirco dum per lucem ſe dilatat velut amicam, interdum nimio lucis exceſſu rapi prorſus, & vehemẽti dilatatione diſſolui: tenebras autem naturaliter velut inimicas fugere, ideóque radios in anguſtum inde retrahere. Optat verò viſus ita perfrui lumine, vt per amicũ hoc ſuum amplificetur quidem, nec tamẽ interim diſſipetur. Iam verò in quocunque colore plus admodũ tenebrarum ſiue nigredinis eſt quàm lucis, non dilatatur, nec ideò delectatur radius viſus ad votum. Vbi viciſſim plus admodum ſplendidi coloris eſt quàm nigri, ſpargitur latius, noxia quadam voluptate diſtractus. Quamobrem color viridis, maxime omnium, nigrum cum candido temperans præſtat vtrunque, delectans pariter atque cõſeruás: & molli inſuper & adhuc tenera qualitate, ſicut & aqua radij oculorũ abſq; offenſione reſiſtit,

Cur viridis color præter cæteros viſum afficiat voluptate.

ne

ne abeuntes longius diſperdãtur. Quæ enim dura ſunt, ſimul & aſpera, frangunt quodammodo radios. Quæ verò rariſſima ſunt, diſſolutioni aditum patefaciũt. Sed quæ ſoliditatem aliquam habent, lenémque ſimul æqualitatem, ſicut ſpecularia corpora, nec ipſa quidẽ frangunt, neque longius diſperdi permittunt. Quæ denique præter hæc beneficia, tenera quoque ſunt & mollia, ſicut aqua résque virides, liquidis oculorum radiis mollitia blãdiuntur. Denique viſus radius quidam eſt in quadam oculorum aqua naturaliter nobis accenſus: ac temperatum lumẽ in aqua quodammodo reſiſtente requirit. Itaque gaudet aqua, delectatur ſpeculis ſimilibus, viridibus oblectatur. In quibus ſanè viridibus ſolis lumen inſitum adhuc vernum ſecum habet humorem, aquámque ſubtilem occulto quodam lumine plenam. Ex quo fit etiam vt color viridis quum tenuatur, in croceum reſoluatur. Quorſum hæc? Vt intelligamus frequentem viridium vſum, ſiquidem viſus ſpiritum recreat, qui in animali ſpiritu quodammodo præcipuus eſt, animalẽ quoque reficere. Atque etiam meminerimus, ſi color viri-

dis, quia inter colorum gradus medius atque temperatissimus est, tãtum animali spiritui prodest, multo magis quæ per qualitates temperatissima sunt, naturalem & vitalem spiritum iuuatura, atque admodũ profutura nobis ad vitam. Nihil in mundo temperatius est quàm cœlũ, nihil sub cœlo fermè temperatius est quàm corpus humanũ, nihil in hoc corpore tẽperatius est quàm spiritus. Per res igitur temperatas vita permanens in spiritu recreatur. Spiritus per temperata cœlestibus conformatur. Denique discamus ex temperie viridis, quæ illuminãdo æque cõgregat animalem spiritũ atque dilatat: ideóque maxime iuuat, nos quoque in cordialibus eligẽdis, componẽdis, vtendis, aromatica, subtilia & acuta, quæ spiritum extẽdere, vel etiam illuminare solẽt, quod facit crocus atque cinnamomum, cum aromaticis semper stypticis congregantibúsque ceu myrobalanis, & similibus commiscere, atque vicissim. Neque prætermittere quæ absque acumine etiam aromatico simul vtrũque conficiunt, aliquanto videlicet dilatant, atque admodum congregant, multúmque illuminant, quæ & aliâs

narraui.

narrauimus, quod efficit aurum, argẽtum, ſpodium, corallus, electrum, ſericũ, pretioſi lapilli, inter quos hyacinthus vel ore detẽtus ob Iouialem temperiem plurimum cõprobatur. Quum enim ſub terra nequeãt ſpecioſiſſima, & quaſi cœleſtia procreari abſque ſummo quodam beneficio cœli, probabile eſt rebus eiuſmodi mirificas cœlitus ineſſe virtutes. Compoſitio verò eiuſmodi, quæ dilatando & illuminando ſpiritum æque cõgregat, ita delectat eum intrinſecus atque recreat, ſicut foris viriditas oculos, atque ipſum etiam apud ſenes in naturali quadã viriditate diutiſſime ſeruat, quaſi laurum, oliuã, pinum etiam hyeme virẽtem. Tantóque magis id efficit, quo efficit & interius, atque maxime ſi compoſitio talis aromatico flagret odore, alliciátque ſapore. Profectò ſicut corpus ex craſſioribus humorũ partibus compoſitum in quintam redigitur formam, ita ſpiritus ex ſubtiliſſimis eorundẽ portionibus cõſtitutus formam habet quintam naturaliter temperatiſſimã atque lucidam, ideóque cœleſtem. Atque in hac ipſa forma conſeruandus eſt, vt ſubtilis quidem ſit, & interea firmus, ſicut

diximus. Sit omnino lucidus, ſed etiam quodammodo ſolidus. Ac præterea rebus odoriferis, firmis, lucidis, aſſiduè foueatur, ſi vitam cupimus conſeruare quæ viget in ſpiritu, & vendicare nobis cœleſtia dona. Hæc hactenus iuſſu Veneris contemplati, Venerem ipſam audiuiſſe putemus.

Proſopopœia Mercurij, ſenibus conſulentis circa voluptatem, odores, cantus, & medicinas.

CAP. XV.

INterea dum inter ſenes ipſa quaſi Venus confabularetur, forte quidem hactenus ſatis belle, deinceps verò prolixius forſan fabulatura foret, ſermonem hunc his Mercurius vocibus, ſermonum autor interpellat. Quídnã vobis eſt cũ Venere iſtac ſemper puella ſenes? Quid rurſum Veneri cum ſermonibus? Nónne mei ſimul atque veſtri ſunt ſermones? Mea ratio pariter atque veſtra? Audite me igitur eadẽ nunc attentione, qua illã, & multo maiore inſuper attentione quàm Venerẽ. Quinque ſcitis eſſe ſenſus, viſum, auditũ, olfactum, guſtum, tactũ. Eſſe rurſùm quinque (vt ita dixerim) diſcite rationes. Dũ enim per quinque ſenſus quotidie

imbui

imbuitur vobis animus, rationésque inde rerum ipse concipit, interea notiones habitúsque ad res iudicandas quinque, tanquam rationes quinque resultant. Præterea sicut quinque hinc quidem sunt sensus, inde verò quodámodo rationes: ita vitæ tenor quinque gradibus circa sensum rationémque disponitur. Vnde quinque numerantur ætates. Prima quidē, sensu tantùm trahitur. Secunda, sensu magis admodum allicitur, quàm ratione ducatur. Tertia, post hæc alternis pariter rationis & sensus persuasionibus agitur. Quarta, ratione potius quàm sensu ducitur. Quinta tandem, ratione tantùm regi debet. Prima igitur ætas, atque secunda, tanquam subiecta Veneri, Venerem, si placet, loquentem audiat, reliquæ verò Mercurium. Ego igitur reliquos vos omnes alloquor, non pro me quidē tantùm, sed pro Diana etiam hac, quam ad sinistram meam cernitis: nempe quum hæc elinguis sit, ego verò bilinguis, iure pro hac ipsa, cuius ego linguam habeo, loquor. Vnam profectò noxiámque Venus vobis indidit voluptatem, qua noceret quidem vobis, prodesset verò futuris, exhauriens

Vitæ quinque gradus.

paulatim vos per latentem quandam quasi fistulam, aliúdque vestris liquoribus implens atque procreans: vos tandem quasi vetustum quoddam spolium cicadarum iam exhaustum humi relinquens, cicadæ interim teneriori prospiciens. Nónne videtis quòd Venus de materia vestra generat esse recens quiddam & viuum, sensúque præditum? Surripit ergo vobis iuuentutem & vitam atque sensum, ex toto inquam corpore per totius voluptatem, vt efficiat inde totum. Ego interim materiæ illius quæ quartæ digestioni superest qualitate monitus, vos commoneo, alimenta similiter quarta digestione cocta plurimum vitæ vestræ succurrere. Ouum recens videlicet integrum & sorbile vnà cum saccharo exiguóque croco: Lac humanum, vel suillum, vel caprinum cum pauculo melle sumptum. Atque hæc duo tunc salubriora sunt, quando natiuo adhuc calore flagrant: Et si ouum aliam mox cocturam desiderare videtur, præsertim in stomacho minus valido, sed leuiter est coquendum. Verùm vt parumper ad Venerem redeamus: Siquando vidistis Venerem, iuuenilem admodum

dum vidiſtis, & quaſi meretriciis fucis & ornatibus expolitam. Hæc ergo quæ noua ſemper eſt, noua ſemper affectat, odit vetera, facta deſtruit, vnde conſtruat facienda. Hæc rurſum (ſi dictu fas eſt) quaſi meretrix non vno quouis eſt contenta viro: vulgus amat, & vt dialecticè loquar, ſpeciei paſsim potius quàm indiuiduo ſuffragatur. Iam vero neque tactu tantum vos præcipitat, ſed etiam guſtu fallit quotidie, perdítque deceptos. Quos enim vos in rebus ſapores percipitis mediocri quadã temperie gratos, hos Diana hæc Apollinis Iouíſque munere tradidit. Illecebras vero ſaporum miras, quibus quotidie velut hamo capti clàm miſeri vitã perditis, Venus inſidioſa fabricat. Quid igitur Martem incuſatis? Quid Saturnum? Mars quidem raro admodum vobis palámque nocet: Saturnus quoque ſæpius vultu ſe profitetur hoſtem, nocet tardius, tempúſque remediis nulli negat. Sola Venus palàm vt amica venit, clàm inimica venit. Hanc igitur incuſate potius, ſi quem inter ſuperos incuſare licet. Ad multiplices huius inſidias, tum oculis Argi voſipſos inſtruite, tum Palladis clypeo vos munite. Aures

autẽ ad blãdas pollicitationes eius tanquam ad lethales Sirenum cantus obstruite. Hunc denique prouidentiæ florem à me accipite,quo Circes huius veneficia deuitetis. Hæc vobis duas vix tandem, & has quidẽ lethiferas pollicetur voluptates potius quàm largitur: ego verò beneficio patris atque fratris quinque promitto vobis, quinque præsto,puras,perpetuas,salutares,quarum infima est in olfactu, superior in auditu,sublimior in aspectu, eminentior in imaginatione,in ratione excelsior atq; diuinior.Quò maior delectatio in tangendo percipitur atque gustando, eò vitæ grauius frequenter accidit detrimentũ : contrà verò quantò maiorem in olfactu voluptatem & auditu atque visu,item imaginatione & sæpe ratione quotidie reportatis, tantò fila vitæ longiora producitis. Verùm sicut in blandimentis tangendi atque gustandi cauendam vobis subdolam admonui Venerem : sic in ipsa secretiore,nimísque asidua contemplatiuæ mentis delectationi cauete Saturnũ.Illic enim frequenter filios ipse suos deuorat.Nã quos sublimiorum contemplationum suarum rapit illecebris, & illic agnoscit

Duæ ci-ta mortis causa.

vt ſuos, hos interim (ſi modò diutius gradum ibi ſiſtant) falce quadam è terris amputat, terrenámque incautis vitam ſæpe ſubripit. Hoc ſaltem Venere interim indulgētior, quòd Venus quidem vitam quam tibi detrahit, donat alteri, nihil tibi pro detrimento reſtituens. Saturnus autem pro vita terrena, à qua ſeparatus ipſe, te denique ſeparat, cœleſtem vitam reddit atq; ſempiternam. Hoc ipſo ſimiles eſſe videntur inter ſe Venus atque Saturnus, qui ſanè quàm Aquario gaudet, tam regnat in Libra, quod homines & hic, & illa generandi libidine vexat, nocétq; vexatis, vt inde poſteritati proſit. Sed hæc quidem fœcundat corpus, ſtimulátque fœcundum. Ille mentem ſuo ſemine grauidam vrget ad partum. Vos igitur prouerbij memores, Ne quid nimis, aſſiduis prudentiæ fręnis parturientis vtriuſque libidinem cohibete. Tametſi multo citius grauiúsquè ille lædit, quos tædio, torpore, mœrore, curis, ſuperſtitione premit, quàm quos ſupra vires corporis moréſque mortalium eleuat ad excelſa. Omnino verò ſeruare moneo quod æquus Iupiter Pythagoram docuit & Platonē, Huma-

Corporis & animæ æqualitas ſeruanda.

nam vitam in quadam æquali animæ ipsius cum corpore proportione seruari vtrunque suis quibusdam alimentis in exercitationibus ali, ac similiter augeri. Si quis alte rutrũ educationé præcipue sua multo robustius altero tandem efficit, non mediocrem facit vitæ iacturam. Propterea quicunque inter res medicorum arte laudatas potissimum eas eligit, quæ corpori simul & ingenio prosunt, maximum vitæ sibi vendicat adiumentum. In earum verò numero vinum, mẽtham, myrobalanũ muscum, ambrã, zinziber recẽs, thus, aloën, hyacinthum, similésque lapillos, herbásve consimiles esse putate, & quæ ad vtriusque vtilitatem à medicis pariter componuntur. Sed longioribus his quandoque interceptis ambagibus, ego quoque medicus huc accessi. Si sapores ex rebus accepti non vltra viuentibus: item odores ex aromatibus iam siccis vitáque vacuis, multum ad vitam cõferre censentur, quídnam dubitatis odores ex plantis, radicibus adhuc suis hærentibus viuentibúsque, mirum in modum vitæ vires accumulaturos? Denique si vapores exhalantes ex vita duntaxat vegetali ma-

gnop

gnopere vitæ vestræ prosunt, quantum profuturos existimatis cantus, aërios quidem, spiritu prorsus aërio, harmonicos harmonico, calentes adhuc viuósque viuo, sensu præditos: sensuali ratione conceptos, rationali? Hanc ergo vobis à me fabricatam trado lyram, cantúmque cum ipsa Phœbeum, solamen laborum, diuturnæ vitæ pignus. Sicut enim res qualitate temperatissimæ, simúlq; aromaticæ, tum humores inter se, tum spiritũ naturalem se cum ipso contemperant: sic odores eiusmodi vitalem spiritum, sic rursum similes quoque concentus spiritum animalẽ. Dum igitur fides in lyra sonósq;, dum tonos tẽperatis in voce, similiter spiritum vestrum intus contemperari putate. Ac ne ipse Venere sim auarior, quæ sine Baccho friget, ab hoc ipso Libero patre per me nectar hoc accipite. Qui præcipue inter vos frigent, temporibus similibus bis septimo quoque die vncias vernacei, vel maluatici dulcis meri duas sumant cũ vna panis vncia, tribus ante mensam horis. Semel autẽ drachmã vnã sublimis aquæ destillãtis ex vino cũ Iulebrosacei semũncia. Quo quidem liquore illinire etiã cutem, &

Cantus solamen laborum.

ad olfactum vti cõmodissime possunt. Atque vt post eiusmodi nectar Ambrosiam quoque vobis afferam, hanc insuper acceptam ab Ioue largior medicinam. Quatuor myrobalanorũ vncias accipite chebularum, tres rosacei sacchari cõditi, zinziberis hyeme quidem vnciam, æstate verò semunciam. Tria hæc cum emblicarum melle concoquite suauiter, septémque auri foliis exornate. Ieiuni bolum ante prandium quatuor horis accipite. Anno saltem integro quotidie id assumite, vt inde velut Aquilæ renouetur vestra iuuentus. Hactenus quasi Mercurium locutum existimemus.

Confirmatio superiorum: & vitandi coitus, assiduæq; cogitationis præcepta. CAP. XVI.

Venus & Saturnus inimici planetæ.

ASstrologi Venerem & Saturnum inimicos inuicẽ esse ferũt. Quum verò in cœlo, vbi omnia amore mouentur, vbi defectus est nullus, odium esse nequeat, inimicos, id est effectu diuersos interpretamur. Mittamus in præsentia reliqua. Ecce nũc Saturnus quidem nobis in centro, Venus autem in circunferentia posuit voluptatem. Voluptas verò spirituum esca quædam est.

Igitur ex oppoſito Venus atque Saturnus ſpiritus noſtri volatum aucupantur. Illa per voluptatem ſuam allicit ad externa, hic interim per ſuam ad intima reuocat. Diſtrahunt itaque ſpiritum, ſi fermè eodem tempore moueant atque diſsipant. Quamobrem nihil contemplatori vel curioſo peſtilentius, quàm venereus actus, nihil viciſſim hunc ſectanti alienius quàm cura & contemplatio eſſe poteſt. Contemplatorem verò phyſicum, religiosúmque eodem in gradu connumeramus: Et gradu ſimili quemlibet in negotiis ſuis valde cogitabundum, grauibúsque curis obnoxium. Hinc rurſus efficitur, vt ſi quem Saturnia vel contemplatione nimium occupatum, vel cura preſſum, leuare interim & aliter conſolari velimus, per Venereos actus, ludos, iocos, id tentantes, tanquam per remedia longè diſtantia fruſtra atque etiam cum iactura conemur. Atq; viciſsim ſi quem Venereo vel opere perditum, vel ludo iocóque ſolutum moderari velimus, per Saturniam ſeueritatem emendare nō facile valeamus. Optima vero diſciplina eſt, per quædam Phœbi Iouíſque, qui inter Saturnū Vencrémq; ſunt

Saturnus Venúsq; æquè fugiendi.

ſunt medij, ſtudia ſimiliáque remedia homines ad alterutrum declinantes: ad medium reuocare. Sed vt tãdem ſimus medici. Sicut flamma duobus communiter modis violentis extinguitur, aut velut difflata ventis, aut contrà quaſi compreſſa cineribus: ſic ſpiritũ vel celeriter effectu Venereo diſſipamus, vel ſenſim Saturnio ſuffocamus, ac ſæpe exprimimus comprimendo, paritérque reſoluimus. Spiritus vtique frequenter ad extima volans, intima reddit vel vacua vel aliena vitæ. Sed ad intima ſæpe coactus, cætera circum membra præſtat vitæ minus idonea. Citam igitur ſenectutem, tum Venus interioribus noſtris, tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidẽ præcipue, vbi ex quouis eiũs motu facilè corpus debilitatur atque labaſcit. Saturnus quoque potiſſimum, quando ex quocunque contemplationis officio vel cura, labore, ingenij corporíſque vires labefactantur: etſi vel qui ad contemplationem, vel qui ad libidinem natus eſt, plerunque ad ſuum vterque officium eſt natura fortiſſimus. Natura enim ſæpe coniungit cum voluptate ſimul & facilitate potentiam. Vnuſquiſque igitur ſe cognoſcat,

Spirituũ diſtractio mala.

Senectutem præproperam adferunt Venus et Saturnus

gnoſcat, ſuíque ipſius moderator ac medicus eſto. Coitum quidem frequentaturi cęteros cõſulant. Ego verò exercitaturis ingenium libro etiam ſuperiore conſului: denique omni diæta, omnibus remediis vti debent, quibus membra, ſpiritus, ſenſus, ingenium, memoria confirmentur: cogitationes per interualla repetere, nec expectare vel minimum ex cogitatione laborem: maxime verò quum primùm caneſcunt, quamuis nonnulli ſint, qui non tam debilitate naturæ videlicet adhuc iuuenes canos emittunt, quàm vel ægritudine, vel ægrotatione aliqua præcedente, aut etiam parentum ſimilitudine, à quibus ſcilicet iam caneſcentibus fuerint generati.

Odores ſpiritum recreant.

Medicinæ ſenum, & de habitatione iterum atque diæta.

CAP. XVII.

CHaldæorum regula eſt forte probanda ad iuuentutem recuperandá, peregrinos humores imbibitos corpori expurgare gradatim, tum interiores cõpetẽtibus medicinis tum exteriores frictionibus & lauacris prouocationibusq́; ſudoris, intereáque ſalúbribus duratuŕiſque alimentis paulatim corpus

Senũ purgationes.

pus implere. Sunt autem qui trochiſcis quibuſdam ex vipera factis, vel helleboro præparato, promittunt humores omnes veteres putridóſque prorſus educere. Quibus expurgatis, & humore rurſum ſaluberrimo alimentis ſalutaribus recreato, reſtituere iuuentutem. Et qui cautiores ſunt, helleboro gallinas paſcunt, hominum verò gallinis. Eiuſmodi verò curationem tanquam periculoſam in iuuentute arbitror potius quàm in ſenectute tentandam, ne forte iuuentutem illam à Medea Peliæ ſeni promiſſam experiamur. Nam & iuuenes medicinis exquiſitè purgantibus citò ſeneſcere Hippocrates aſſerit. Sed vbi diæta non ſufficit, clyſtere vel manna, vel aloë, præſertim lota ſecurus vtéris. Si tibi ſit aluus aſtrictior, manna cum iure caponis myrobalaníque virtute: Sin minus, hac te iuuenem etiam in ſenectute purgatione ſeruabis: Sume vnciam lotæ aloës vnā, myrobalanorum emblicarum drachmas duas, chebularum quoq; tantundem, duas item roſarū purpurearum, maſticis quoq; tantundem, maluatico vino confice pilulas, quando Luna feliciter collocata, propitio fruitur Iouis
aſpect

aſpectu, præſertim ſi domicilia fixa poſſederit vel ipſa, vel Iuppiter. Hæc enim ad diuturnitatē vitæ magnopere cōferunt. Potes etiam vtiliter Reubarbarū hîc cum aloë cōponere, ſcilicet dimidiā aloës partem, dimidiam reubarbari, & quoties opus fuerit, vnā manè ſumere pilulam ad tres vſque vel quinque, modicúmque inſuper vinum bibere. Vbi verò pituitam magis times, potes commodè in his pilulis trochiſcorum agarici tertiā partem accipere vnà cū tertiis aloës duabus, omiſſo reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis annis pilularum cōpoſitionem omni ætati experior eſſe tutiſſimam. Eadem hora confectionem eiuſmodi facito: Sume myrobalanorum emblicarū, belliricarum, Indarum, chebularum, vnciā vniuſcuiuſque vnam: cinnamomi verò duas, vnā quoque doronici, roſarū purpurearum vnam, ſandalorū rubeorum duas, vnā croci drachmā, tertiā drachmæ partem muſci, ambræ tantundem: candidum poſt hæc cum aqua roſacea ſuccóque citri fundito ſaccharum: coque, fac bolos, auróq; inuolue. Hoc ante prandium quatuor horis ſumentes atque dantes, vtiliter experti ſumus ad

virtutem corroborandam, ad illustrandum spiritum atque firmandum. Maxime verò proderit si paulum quid insuper vini aurei biberis. Proderit & sæpe calefactum panem aureo mero & rosacea aqua perfundere, & modico insuper cinnamomo sacharóque vberiore condire. Frequenter etiam duo hæc cum lacte amygdalino & modico pane miscere: nam eiusmodi mistiones naturam referũt Iouialem. Præter omnia quæ in superioribus explicauimus, vel saltem significauimus, ab iis omnes vrbani diligenter cauere debent, æstu, gelu, quolibet vel post calorem frigore vel nocturno, nebulis, ventis, vel ex palude flantibus, vel irrumpẽtibus ex angusto: locis item vbi aër vel mouetur violentius, vel nullo modo mouetur: Habitatione quauis humidiore, fœtore, mœrore, torpore. Diligentius autem Mercurij sectatores, diligẽtissime senes. Qui præterea postquam manè corpus totum leuiter perfricuerint, delinient ipsum aduersum aëris & laboris incommoda calente oleo vel vino quopiam subamaro, cui prius infuderint myrrham & rosam atque myrtum. Saluiam frequenter ore ferant,

aerhis

neruis ac dentibus amiciſſimam. Et quando dentium vitio liquida, velut infantes, alimenta repetere cogantur, molliſſima caueant. Lac quidem vino referant moderato. Vtantur igne duntaxat vt medicina, quantum videlicet expellendi frigoris & ſuſcitandi caloris innati neceſſitas poſtulat, alioquin tanquam edace humorem naturalem exiccaturo. Solem verò quoad delectat, ſequantur vt alimentum, deſtillatione vitata, & æſtu ſimiliter declinato. Faciles quidem motus diligant, excitando calori admodum neceſſarios. Labores autem corporis oderint, & multo magis animi: nec minus longam ſitim, & inediam atque vigiliam.

De nutrimento ſpiritus, & conſeruatione vitæ per odores.

CAP. XVIII.

Legimus in calidis quibuſdam regionibus, ac plurimo paſſim odore fragrantibus, multos gracili corpore & imbecillo ſtomacho, quaſi ſolis odoribus ali. Fortè quoniam ipſa natura loci, tum herbarum & frugum atque pomorũ ſuccos fermè totos redigit in odores, tum corporum humanorum humores illic reſoluit in ſpiritũ.

Simile simili nutriri.

Quum igitur vterq;, videlicet odor & spiritus sit vapor quidã, & simile simili nutriatur, nimirum & spiritus & spiritalis homo, plurimum ab odoribus accipit alimentum. Nutrimentum verò qualecunque id sit, per odores siue fomentum, apprime senibus & gracilibus necessarium est, quo defectum alimenti solidioris atque verioris vtcunque compensare possimus. Ambigere tamen nonnulli solent, vtrum spiritus odoribus nutriatur. Ego autem opinor solis forsan ita nutriri, vt nisi alimenta quæ crassa sunt, digestione tandem in vapores extenuëtur, spiritus ipse, quem diximus vaporem esse, nullũ illinc suscipiat nutrimentum. Itaque vinum odore plenum, spiritum subitò recreat, quem cætera vix tandem reficere possunt. Vaporem verò illum in quem cibi cocti denique transferuntur, ideò appellamus odorem, quoniam & odor vbique vapor quidam est: & hic tractus intus ex alimentis vapor, nisi spiritui quodam odore placeat, vix vllum spiritui exhibet alimentum. Quamobrem Auicennam nostrum valde probamus dicentem, corpus quidẽ dulcedine, spiritum verò quadã (vt eius verbis vtar) aromat

aromaticitate nutriri. Quoniam craſſitudo corporis non niſi craſſa natura, qualis eſt in dulcedine, coaleſcere valeat: Tenuitas verò ſpiritus non alio quàm fumo quodam atque vapore, in quo aromaticitas ipſa viget, refici poſſit. Aromaticam verò qualitatem dicimus odoram, & acutam, & quodámodo ſtypticam. Proinde quoniam iecur quidem corpori per ſanguinẽ alimentum præſtat, dulcedine plurimum augetur. Cor autem quia & creat ſpiritũ, & ſpiritui procreat alimentum, meritò deſiderat aromatica. Expedit tamen & aromatica pro corde condiri dulcedine, & dulcia pro iecore aromaticis cõmiſceri, dulcedinémque interea nimiã euitare. Quid plura? Galenus ipſe ſecutus Hippocratem, ſpiritũ non ſolùm odore putat nutriri, ſed aëre. Aëre inquã nõ ſimplici, ſed potius opportunè permiſto. Quibus quidẽ ſi fidem habebimus, nec alimentorum, nec rei vllius delectum magis ad vitam neceſſarium, quàm aëris nobis accõmodati, eſſe cenſebimus. Aër enim & inferiorum & cœleſtium qualitatibus facillime ſempérque affectus, & immenſa (vt ita dixerim) amplitudine circunfuſus, per-

petuóque motu nos vndique penetrás, ad suam nos mirabiliter redigit qualitatem: præsertim spiritum, præcipue vitalem in corde vigentem, in cuius penetralia, tum assidue influit, tum repentè: sic protinus afficiens spiritum vt est affectus: pérque spiritũ vitalẽ qui & materia & origo est spiritus animàlis, pariter afficiens animalem. Cuius quidem qualitas maximi momenti est ingeniosis eiusmodi spiritu plurimum laborantibus. Itaque ad nullos potius quàm ad eos attinet puri luminosíque aëris odorúmque delectus, atque Musicæ. Hæc enim tria spiritus animalis fomenta præcipua iudicãtur. Potissimus verò ad vitam est aër electus. Nã octauo mense nati in Aegypto plurimi viuunt: & nõnulli in plagis Græciæ temperatis saluberrimi aëris beneficio, q̃d Aristoteles narrat, & Auicenna confirmat. Sed profectò sicut corpus ex variis compositum, variis (quamuis non eadem mensa) nutriendum est alimentis: ita spiritus similiter compositus varietate quadam aëris semper electi oblectandus est atq; fouẽdus. Simili quoque electorum odorum varietate quotidie recreãdus. Nam aër & odor quasi spiritus

Spiritus animalis tria fomẽta.

ſpiritus quidã eſſe videtur. Iam verò Alexander & Nicolaus Peripatetici vnà cum Galeno cõcludunt ſpiritũ vitalem & animalẽ ideò nutriri tum odore, tũ aëre, quoniam vterque miſtus eſt atque conformis, & vtrunque hauſtũ in præcordia penetrare, ibi coqui tẽperariq; ad vitam, pérque arterias diffundi. Vbi vterque coctus iterum nutrit ſpiritum (vt aiunt) vtrunque, præcipuè animalem. Aiunt etiã ſpiratum aërem nõ ſolùm refrigerando calori prodeſſe, ſed etiam nutriẽdo. Nam & animalia etiã valde frigida ſpirant. Addunt aërem craſſiorem ſpiritui naturali tanquam magis corporeo cõuenire: ſubtilem verò, purum, lucidũ, ſpiritui potius vitali, potiſſimũ animali. Neque mirũ videri debet ſpiritũ adeò tenuem rebus quoque tenuibus ali. Siquidem & piſciculi multi aqua nitidiſſima nutriuntur, & ocymũ in aqua ſimili viuit, creſcit, floret, redolet. Mitto quibus elemẽtis chamæleontem & ſalamandrã nutriri nõnulli ferant. Redeamus ad noſtra. Intereſt certe quamplurimum qualem ſpiremus aërem, quales hauriamus odores. Talis enim & ſpiritus in nobis euadit. Eatenus verò nos anima per

Spiritus nutriri per odores.

Spiritus cura habenda.

vitam vegetat, quatenus ſpiritus harmoniam ſeruat cũ anima cõcinentem. Spiritus quidem in nobis primis viuit & maxime, & quaſi viuit ſolus. Nónne repentino quodam ſæpe caſu vel affe-ctu, vita, ſenſus, motus, ſubitò membra deſerunt, regreſſo videlicet ad cordis penetralia ſpiritu? & ſæpe ſtatim reuertuntur ad membra, per frictiones & odores illuc ſpiritu redeunte, quaſi vita in ipſo ſpiritu, videlicet re volatili potius inſit quàm humoribus aut membris. Alioquin propter horum craſſam tenacitatem tardius admodum accederet vita membris, atque recederet. Quicunque igitur vitam in corpore producere cupitis, ſpiritum in primis excolite: hunc augete nutrimentis ſanguinem augentibus, temperatum videlicet atque clarum, hunc aêre ſemper electo fouete, hunc quotidie ſuauibus odoribus alite, hunc ſonis & cantibus oblectate: ſed interea odores cauete calidiores, frigidiores fugite, capeſſite temperatos, frigidos calidis, ſiccos humidis temperate. Odorem verò omnẽ, quia pars corporis ſubtiliſſima eſt, ſcitote nonnihil habere caloris, atque ex rebus quæ ipſæ nutriũt, odores ſperate

Odor nutriens.

rate

rate potius nutrituros, vt ex aromatico pyro, pomóque Persico, similíque pomo: magis autem recente pane caléte, maxime carnibus assis, quàm maxime vino: atque si vt sapor qui mirifice placet, plurimi velocísque nutriméti causa est vel occasio corpori, sic odorem ad spiritum se habere putate. Cõmemorare vobis iterum placet Democritum iamiam expiraturum, vt obsequeretur amicis spiritum ad quatriduum vsque olfactu calentium panum retinuisse, vlterius etiam, si modò placuisset, spiritum seruaturum. Sunt & qui dicunt id mellis odore fecisse. Ego, si modò vsus est melle, existimo illum mel vino liquefactum albo, calentibus panibus infudisse. Neque enim spernendus est mellis odor. Flos nanque florum mel existit, nec parum nutrit ipsa dulcedine, ac diu qualitate sua res integras à putrefactione tuetur. Itaque si quis nouerit hoc etiam ad cibum ita vesci, vt nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quodam calore bilem exaugeat, certum habebit longioris vitæ subsidium. Saltem igitur condimentum hoc frigidis & humidis adhibete. Verùm vt vos reuocem ad odo-

res: Vbicunque suffocationem, cõpressionémque spirituũ nimiam extimescitis, quod mœror frequẽs torpórq; portendit, odores circunfusos amate. Vbi verò fugam exhalantiũ spirituũ expauescitis, odores potius infusos nutrimẽtis accipite. Et siquid odorum præterea foris sumitis, velut clypeum costis duntaxat admouete sinistris. Nónne videtis quàm repẽtè sursum vel deorsum ad odores se matrix ipsa præcipitet? quàm velociter ad os, ad nares spiritus aduolet, suauis odoris esca pellectus? Vbi igitur spiritus vel exiguus vel fugacissimus esse deprehẽditur, quod pusillanimitas sæpe declarat, corporísq; debilitas, vel parua de causa multa cõtingẽs, odoribus nõ tam extrinsecus obiectis, quàm intrinsecus iniectis allicite, imò potius pascite, retinete. Odorẽ verò vini ante omnes eligite. Multum nanque nutrit spiritũ odor exhalans ex natura tum plurimũ & velociter nutriẽte corpus, tum voluptate sensum afficiente. Tale verò vinum est præ cęteris calidũ, humidum, & odorum atque clarum. Tale etiam saccharum esse dicerem, si sumat odorem. Cinnamomum quoq; simile & doronicum, anisúmq;, & dulce

Matricis ad odores mutatio.

Odor vini ante omnes nutrit.

ce marathrum, si acumini suo ad exiguam dulcedinem adderent ampliorem. Sed quam temperiem natura non fecit, vobis ipsi conficite. Et quoties distractionem spirituum formidatis, calidioribus acutioribúsque & subtilissimis adhibete, quæ cohibere parumper volatum spiritus ac sistere valeant, ceu croco, caryophyllis, cinnamomo, adustum panem, rosaceam aquã, acetúmq; rosaceum, rosam, myrtũ, violã, sandalum, coriandrum, cydonium pomũ atque citrum. Horreo verò camphoram, vbi contra canitiem est agendũ. Recẽtem verò semper mentham diligo, mẽti etiam salutarem spirituíque tutissimam. Denique mementote res omnes veneno contrarias, esse vitæ admodum salutares, nõ gustu tantũ, sed etiã odoratu, maxime theriacã. Has verò in libro contra pestilentiam enarrauimus, narrabimus & in libro sequenti. Inter eas autem, ne quid vos lateat, numeramus & vinum. Nam sicut homini venenum est cicuta, ita cicutæ vinum, non simul quidem, sed paulò pòst ebibitum. Ac ne solis vos odoribus hîc alliciam, componendũ vobis mando electuarium quotidie manè gustandũ, ol-

Spiritus distractione remorãtes medicinæ.

Veneno contraria esse vitæ salutaria.

factu gustúque suaue, & vitæ admodũ salutare. Accipite tres chebularum vncias, vnã emblicarum, & Indarũ vnam, vnámque belliricarum, semiunciã verò doronici, cinnamomi vncias duas, croci drachmam vnam, ambræ partem drachmæ tertiam, musci quoque tantundem. Contundite diligenter. Tantum rosacei sacchari adhibete, quantum gustui satisfacit. Sandalorum rubentium quantum sat est colori: mellis, item emblicarum vel chebularũ quantum molli expedit electuarij formæ, auri folia totidem quot prædictæ sunt vnciæ. Vbi verò difficilior est compositio multiplex, experti sumus simplicem hanc optimam esse, scilicet ex chebulis, marathro dulci, saccharo aqua rosacea liquefacto: sumptam verò tum ieiuno stomacho, tum post cœnam. Memineritis autem myrobalanos conditas meliores esse, siccas verò saltẽ diem integrum oleo amygdalarum dulcium vel butyro vaccino prius infundite quàm conficietis. Probat & Auicenna vobis confectionem ex emblicis atque Indis cum melle anacardorum coctóque butyro. Item chebulas cum zinzibere & squama ferri, & potius auri.

Myrobalani cõditæ meliores.

Probat

Probat item Petrus Aponensis cōpositionē ex croco, mace, castoreo, per partes acceptis atque contusis, & vino cōmistis. Vnde affirmat vitam etiā propemodum moribundis produci cōsueuisse. Denique Haly Astrologus medicúsque excellens, asserit vsu tripheræ similiúmque rerum vitam effici longiorem. In omni verò triphera myrobalanus fundamentum est, sed hanc temperant subtilibus quibusdam atque mollibus, præsertim vbi siccior est myrobalanus, vt & penetret, nec meatus obstruat, nec aluum exiccet nimiū vel adstringat. Cum vino præterea cōmodissime vtimur, sed modico, ne forte diluat. Compositionem verò Petri, quam modò narrabam, si modò vtilis est, arbitror olfactu potius quàm potu vtilem fore.

Magorum medicina pro senibus.

CAP. XIX.

MAgi stellarum obseruatores, ad Christum vitæ ducem stella duce venerunt, pretiosum vitæ thesaurum offerentes, Aurum, thus & myrrham, tria dona pro tribus Planetarum dominis stellarum domino dedicantes. Aurum quidem pro temperamento

Iouis,

Iouis, maxime omnium temperatum. Thus autem pro Sole præcipue Phœbeo calore ſimul odoréque flagrans. Myrrham denique firmantem corpus atque cõfirmantem pro Saturno omnium firmiſſimo Planetarum. Huc igitur omnes ad ſapientes Magos venite ſenes, munera vobis quoq; vitam productura ferentes, quibus autorem vitæ quondã venerati traduntur. Venite ſenes, inquã, ſenectutẽ grauiter tolerãtes. Venite & vos præterea quoſcunq; ſenectutis propemodũ aduentãtis formido ſolicitat. Accipite precor alacres vitalia dona. Sumite vncias quidem thuris duas, vnam verò myrrhæ, auri rurſum in folia ducti dimidiam drachmæ partem, contundite tria ſimul, conflate, cõfundite in pilulas, aureo quodam mero: ídque tunc opportune conficite, quando Diana propitio Phœbi vel Iouis gaudet aſpectu. Sumite poſthac theſauri tanti aurora qualibet portiunculam, ac exiguo perfundite meri potu, niſi forſan incaluerit æſtas, tunc enim aquam roſaceã bibere præſtat. Si quis autem inter vos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanum chebulam aut emblicam æqualem ad

Magorũ medicina.

Medicina magica pro ſenibus.

thuris

thuris myrrhæque, & auri ſimul pondus adiiciat. Hoc humorem proculdubio naturalem à putrefactione tuebitur. Hoc humoris reſolutionem longius propulſabit. Hoc tres in vobis ſpiritus, naturalem, vitalem, animalem fouebit, cõfirmabit, corroborabit. Hoc rurſum vegetabit ſenſum, acuet ingenium, memoriam conſeruabit.

De periculis vitandis ex quolibet vitæ ſeptenario imminentibus.

CAP. XX.

QVum aſtronomi ſingulas deinceps diei horas Planetis ordine ſingulis diſtribuerint, ſimilitérque ſeptem hebdomadæ dies, atque in ipſo fœtu per mẽſes digeſſerint officia Planetarum, cur non etiam per annos eadem diſponamus? Vt quemadmodum infantem in aluo latentem rexit primo menſe Saturnus, vltimo Luna, ſic ſtatim natum ordine iam conuerſo: primo ipſius anno ducat Luna, ſecundo (ſi vis) Mercurius, tertio Venus, quarto Sol, quinto Mars, ſexto Iupiter, ſeptimo verò Saturnus: atque deinceps ordo per vitam ſimilis repetatur. Itaque in ſeptimo quolibet vitæ anno, fit in corpore mutatio maxima, ideóque peric

periculosissima, quandoquidem & Saturnus nobis communiter est peregrinus: & ab eo tunc Planetarum summo ad Lunam euestigiò Planetarum infimam gubernatio redit. Hos annos astronomi Græci Climactericos nominant, nos scalares, vel gradarios, vel decretorios appellamus. Fortè verò in morbis ipsum humoris vel naturę motum Planetes per dies eodem ordine regunt: vnde & septimus quisque eadem ratione Iudiciarius appellatur. Quartus quoque, quoniam medium in septenario tenet. Tu igitur si vitam producere cupis ad senectutem, nullis eiusmodi gradibus interruptam, quoties septimo cuilibet propinquas anno, consule diligenter astrologum: Vnde immineat tibi discrimē ediscito: Deinde vel adito medicum, vel prudentiā & temperantiam accersito. His nanque remediis prohiberi minas astrorū Ptolemæus etiam confitetur. Addit quinetiā astrorum promissa sic augeri posse, vt agrorum cultor auget terræ virtutem. Probat Petrus Aponensis argumentationibus multis, & testimonio Aristotelis, Galeni, Haly, naturalem vitæ finem non esse ab initio ad vnguē

Anni climacterici, seu decretorij.

Annus septimus quisque iudiciarius.

determ

determinatum, ſed vltrà citráque moueri poſſe. Idque aſſerit tum ex aſtris, tum etiam ex materia. Concludit his autoribus rationibúsque obitum etiã naturalem differri poſſe, cũ aſtrologiæ machinis, tum præſidiis medicorũ. Igitur neque nos temere in his præceptis elaboramus. Neq; te pigeat perquirere à medicis, quæ naturaliter tua ſit diæta: & ab aſtrologis, quæ ſtella vitæ faueat, & quando hæc bene ſe habet, & ad eam Luna, cõpone quæ prodeſſe didiceris Neque pudeat ſæpe illos auſcultare, qui non tam fortuna, quàm virtute ſeneſtutem proſperam conſecuti videntur. Præterea Ptolemæus, & cçteri profeſſores Aſtronomiæ, imaginibus quibuſdam ex certis lapidibus & metallis ſub certo ſydere fabricatis, vitam proſperam pollicẽtur atque longæuam. Verùm de imaginibus quidem ex parte, ac plurimum de reliquo fauore cœleſti commentarium componimus in Plotinum, quem librum huic operi deinceps ſubiiciendum exiſtimamus, quemadmodum hoc poſt librum ſcribi volumus quem De curanda literatorum valetudine compoſuimus. Fauorem verò cœleſtem quem modò di-

Mortem naturalẽ differri poſſe aſtrologiæ, & medicorũ præſidio.

cebã, pro iuuentute longa, nunc quantum quasi Poëtæ cuidam licet loqui, quantum rursus Medico licet facere, à Phœbo Bacchóque petemus.

Solis æterna est Phœbo Bacchóq; iuuētus,
Nā decet intonsus crinis vtrūq; deū.

Phœbus & Bacchus semper indiuidui fratres sunt: ambo ferè sunt idē. Phœbus quidem est ipsa sphæræ illius anima, sphæra verò Bacchus, imò & Phœbus est totus ipse sphæræ circus. Bacchus autē est flammeus ille in hoc circo circulus, imò verò Phœbus est almū in hoc flammeo globo lumen. Bacchus autem existit ibidem salutaris ex lumine calor. Semper ergo fratres comitésque sunt, ferè semper alter & idē. Quid veró? si Sol in Vere quidem Phœbus est, cantu suo tunc auium cantus excitans: cithara rursum tempora temperans in autumno verò Sol idem autor vini Bacchus existit. Tria nobis ad seruandam iuuentutem pater ille Liber, qui amat colles, Bacchus affert, hos quidem apricos primùm colles, in his autem collibus suauissimum præcipue vinum, perpetuam in vino securitatem. Tria quoque Phœbus Bacchi frater pari benignitate largitur, diurnum

primo

primo lumen, ſub fomento luminis herbas ſuauiter redolentes: ad luminis huius vmbram, citharam cantúmque perẽnem. His ergo penſis potiſſimum, his ſtaminibus Clotho nobis iam, non Parca longa vitæ fila producet. Tres Parcas ferè omnes Poëtæ canunt. Treis quoque nos non poëtæ canimus. Prudens quidem in omni victu parcitas vitam nobis longam inchoat: conſtans quoque in curis ſubeũdis parcitas producit vitam: parcitas verò in cœlo fruendo negligens vitam occat. Tres Pythagoras temperantius ante omnia celebrat: tres etiam nos in præſentia celebramus. Temperantiam in affectibus conſeruato: temperantiam in omni victu ſeruato. Temperiem aëris obſeruato. Hac enim prouidentia humorum intemperiem, quæ citæ ſenectutis & intempeſtiuæ mortis cauſa eſt, aſpirante Deo, procul admodum propulſabis. Aſpirabit autem autor ille vitæ, ſi ea tantum conditione vitam optaueris diuturnam, vt diutius cum genere humano viuas, tum maxime viuas illi, quo mundus totus inſpirante viuit.

MARSILII FICINI Florentini, in librum tertium De vita cœlitus comparanda, ad serenissimum Pannoniæ Regẽ, epistolare procœmium.

*P*HILOSOPHI veteres, rex omnium felicissime, cœlestiũ vires inferiorũmque naturas diligẽtissimè perscrutati, quũ existimarent hominem frustra sapere, qui non sibi sapit, totam meritò vitam perscrutationem suam in primis ad sibi cœlitus comparandam retulisse videntur, iudicantes (vt arbitror) tum elemẽta, & quæ ex his componuntur frustra sibi cognita fore, tum motus cœlestium & influxus temere nimium obseruatos, nisi hæc vnà cum illis cognita simul atque coniuncta, aliquando sibi ad vitam felicitatémque conducerent. Profuit autem illis, vt videtur, eiusmodi cõtemplatio ad vitã primò præsentem. Nam Pythagoras & Democritus, Apolloniúsque Theanæus, & quicũque ad id potissimũ studuerũt, rerum sibi cognitarũ vsu prosperã valetudinẽ consecuti sunt, vitamq; longæuam

longæuam. Contulit insuper ad futuram vitam, tum per gloriā apud posteros propagandam, tum apud Deum in æternitate fruendam. Siquidem ex mirabili mundi totius ordine, eius tandem cognouere rectorē, & ante omnia cognitum amauerunt. Tibi verò gloriam per secula cuncta futúram, magnanimitas, magnificentia, victoria perpetua pollicentur. Vitam quoque apud Deum in æuo beatam diuina clementia, insigni pietati tuæ iustitiæq; promittit. Vitam denique prosperam inter mortales satísque longam (quantum ex indicijs quibusdā mihi licuit coniectare) felicia tibi sydera decreuerunt. Vt autem quod pollicentur id & præstēt firmißima fide, & cumulo insuper prorogent pleniore, diligentia tua & medicorum, astrologorúmque cura efficere proculdubio potest. Iam verò id posse scientia & prudentia fieri, doctißimi quique astrologi ac medici cōfitentur. Quum igitur inter Plotini libros magno Laurentio Medici destinatos, in librum Plotini de fauore cœlitus hauriendo tractantem, nuper commentarium composuissem, inter cætera in eum nostra commētaria numeratum, id quidem seligere nunc, Laurentio quidem ipso probante, atque maiestati tuæ potißimum dedicare decreui. Spero equidem dum vitæ tuæ, prosperitatíque

consulam, vitæ interim, & splendori seculi nostri & humani generis consulturum. Atque vt valetudini prosperitatique regiæ validius hæc nostra prodessent, per Valorem ipsum mittenda putaui. Hunc tu igitur Valorem nostrum clementissime Rex, complectere precor. Tantum enim natura, virtus, autoritas tua valet, vt absque te nequeat vel Valor ipse valere. X. Iulij M. CCCC. LXXXIX Florentiæ.

MARSILII FICINI ad Lectorem sequentis libri exhortatio.

Salue hospes ingeniose. Salue iterũ quisquis es salutis auidus, qui nostra ad limina tendis. Vide precor hospes cupide primũ, quàm hospitalis sim. Intrantis erat certe, salutem statim hospitio dicere. Ego verò salute præueniens, mox prospectum saluere te iussi. Intrantem & adhuc ignotũ perlibenter excepi: Trahẽtem apud me moras, promissa (si Deus aspirauerit) salute donabo. Hospitiũ ergo nactus es amicum quidem omnibus, & amoris nunc erga te plenum. Si quid fortè

fers

fers tecum amori contrarium, si quid habes odij, prius ponito precor, quàm medicinas hic vitales attingas, vitam enim tibi dedit amor, voluptasque parentum: Vitam vicissim demit odium, atque dolor. Quem igitur odiosus vexat dolor, huic nullus vsquam medicinæ vitali relictus est locus. Quamobrem deinceps te non vt hospitem tantum iam alloquor, sed amicum. Officina Marsilij tui aliquanto est amplior, quàm his cancellis duntaxat, quos hic vides, coërceatur. Non enim solo hoc libro sequente, sed duobus etiam præcedentibus circunscribitur. Tota verò summatim medicina quædam est pro viribus opitulatura vitæ, vt valida tibi vita sit, vt longa. Idq; vbique medicorum ope cœlitus adiuta molitur. Variæ sanè pro diuersis hominum ingenijs atque naturis nostra hæc officina, antidota, pharmaca, fomenta, vnguenta, remedia profert. Si qua tibi fortasse minus placeant, mittito quidem ista, cætera propterea ne respuito. Denique si non probas imagines astronomicas, alioquin pro valetudine mortalium adinuentas, quas & ego non tam probo quàm narro: has vtique me concedente, ac etiam si vis, consulente, dimittito. Medicinas saltem cœlesti quodam adminiculo confir-

matas, nisi fortè vitam neglexeris, haud negligito. Ego enim frequenti iamdiu experiētia compertum habeo, tantum interesse inter medicinas huiusmodi, atque alias absque delectu astrologico factas, quantū inter merum & aquam: vt etiam infans octauo à conceptione mense natus Florentiæ mense Martio, nocte ascendente, Saturno retrograde semiuiuus, eiusmodi diligentia videatur à nobis, imò à Deo quasi vitæ redditus potius quàm seruatus, trienniúmque validus ferme iam impleuerit. Iam verò si præter ea generis eiusdē plura narrauero, vera loquar. Nec gloriabundus (quod est à philosopho penitus alienum) sed exhortabundus potius asseram. Verùm satis iam partim quidē conciliantes, partim etiā exhortantes alloquuti te sumus. Deinceps igitur cum Plotino loquamur, ita demum tibi diligentius consulturi.

*

MAR

MARSILII FICINI FLORENTINI

Liber de vita cœlitus comparanda, compoſitus ab eodem inter Cõmentaria eiuſdẽ in Plotinum.

In quo conſiſtat ſecundum Plotinum virtus fauorem cœlitus attrahens, ſcilicet in eo quod anima mundi & ſtellarum dæmonúmque animæ facile alliciũtur corporum formis accommodatis.

CAPVT PRIMVM.

SI tantũ hæc duo ſint in mundo, hinc quidẽ intellectus, inde verò corpus, ſed abſit anima, tunc neque intellectus trahetur ad corpus (immobilis enim eſt omnino, carétque affectu motionis principio, tán-

quam à corpore longiſsime diſtās) neque corpus trahetur ad intellectum, velut ad motem per ſe inefficax & ineptum, longéque ab intellectu remotū. Verùm ſi interponatur anima vtrique conformis, facile vtrinque, & ad vtraque fiet attractus. Primò quidem ipſa omnium facillime ducitur, quoniā primum mobile eſt, & ex ſe & ſponte mobile. Præterea quum ſit (vt dixi) media rerum, omnia ſuo in ſe modo cōtinet, & vtrinque ratione propinqua. Ideóque conciliatur & omnibus, etiam æqualiter illis quæ inter ſe diſtant, ab ea videlicet non diſtantibus. Præter enim id quod hinc quidem conformis eſt diuinis, inde verò caducis, & ad vtraque vergit affectu, tota interim eſt ſimul vbique. Accedit ad hęc, quòd anima mūdi totidem ſaltem rationes rerum ſeminales diuinitus habet, quot ideæ ſunt in mente diuina, quibus ipſa rationibus totidem fabricat ſpecies in materia. Vnde vnaquæque ſpecies per propriam rationem ſeminalem propriæ reſpondet ideæ, faciléque poteſt per hāc ſæpe aliquid illinc accipere, quandoquidem per hanc illinc eſt effecta. Ideóq; ſi quando à propria forma degeneret,

Rationes rerū ſimilares tot, quot ſunt ideæ in mente diuina.

poteſt

potest hoc medio sibi proximo formari rursum, pérque id medium inde facile reformari, ac si certè cuidam rerũ speciei vel indiuiduo eius rite adhibeas multa, quæ sparsa sunt, sed eidem ideæ conformia. Mox in materiam hanc ita opportune paratam, singulare munus ab idea trahes, per rationẽ videlicet animæ seminalem. Non enim intellectus ipse propriè, sed anima ducitur. Nemo itaque putet certis mundi materiis trahi numina quædam à materiis penitus segregata, sed dæmones potius animatíque mundi munera stellarúmque viuentium. Nemo rursum miretur, per materiales formas animam quasi allici posse. Siquidem escas eiusmodi sibi congruas ipsamet quibus alliceretũr, effecit, & semper libentérque habitat in eisdem. Neque in mundo viuente toto quicquam reperitur tam deforme, cui non adsit anima, cui non insit & animæ munus. Congruitates igitur eiusmodi formarum, ad rationes animę mũdi, Zoroastres diuinas illices appellauit, quas & Synesius magicas esse illecebras confirmauit. Nemo denique credat ad propriam quandam materiæ speciem, & tempore certo hauriri

riri omnia prorſus ex anima dona, ſed pro opportunitate dona duntaxat ſeminis, quo talis ſpecies pullulauit, ſeminúmque cõformium. Itaque hic homo humanis tantum adhibitis, non proprias piſcium vel auium dotes, inde ſibi vendicat, ſed humanas atque conſimiles. Adhibitis autem quæ ad ſtellam talem pertinent atque dæmonem, ſtellæ dęmonísque huius propriũ ſubit influxum, velut lignum per ſulphur paratum ad flammam vbique præſentem. Atque hunc non modò per ipſos ſtellæ demonísque radios, ſed etiam per ipſam mundi animam vbique præſentem, in qua & cuiuſlibet ſtellæ dæmonísque ratio viget: partim quidem ſeminalis ad generandũ, partim etiam exemplaris ad cognoſcendum. Hæc enim ſecundum Platonicos antiquiores, rationibus ſuis ædificauit vltra ſtellas in cœlo figuras, partésque ipſarum tales, vt ipſæ quoque figuræ quædam ſint, impreſsítque his omnibus proprietates. In ſtellis autem, figuris, partibus, proprietatibus, omnes rerum inferiorum ſpecies continentur & proprietates earum. Vniuerſales verò figuras octo poſuit atq; quadragin

Anima prædita omnia viuentia.

draginta, scilicet in zodiaco duodecim, extrà verò sex atq; triginta. Item in zodiaco triginta sex ad numerũ facierum. Rursus ibidem ter centum atq; sexaginta ad numerum graduum. In quouis enim gradu sunt stellæ plures, ex quibus ibi conficiũtur imagines. Similiter imagines extra zodiacũ in plures diuisit figuras, pro facierum ibidẽ graduúmque suorum numero. Constituit denique ab imaginibus his vniuersalibus ad vniuersales imagines habitudines & proportiones quasdam, quæ ipsæ quoque imagines illic exiſtũt. Eiusmodi verò figuræ continuitatẽ quęque suá habent ex radiis stellarũ suarũ in se inuicem, peculiari quadã proprietate coniectis. A quibus formis ordinatisſimis dependent inferiorum formæ, illinc videlicet ordinatæ. Sed & cœlestes illæ tanquam & inter se disiunctæ, procedunt à rationibus animæ coniũctis inuicem, & quodãmodo mutabiles à stabilibus. Sed hæ quatenus seipsas nõ compræhendunt, referuntur ad formas in mente vel animali vel eminentiore sese compræhendentes, quæ tanquam multiplices ad simplicisſimũ rediguntur vnum atque bonum, ſicut figuræ

guræ cœleſtes ad polum. Sed redeamus ad animã. Quãdo igitur anima gignit ſpeciales inferiorũ formas viréſq;, eas per rationes efficit proprias, ſub ſtellarũ formarúmque cœleſtium adminiculo. Singulares verò indiuiduorũ dotes, quæ ſæpe nonnullis inſunt tam mirabiles quàm in ſpeciebus eſſe ſolent, exhibet per ſeminales ſimiliter rationes, nõ tam ſub adminiculo formarũ figurarúmq; cœleſtium, quàm ſitu ſtellarum & habitu motionũ, aſpectuúmq; Planetarum, tum inter ſe, tum ad ſtellas Planetis ſublimiores. Anima quidẽ noſtra vltra vires membrorum proprias, communem vbiq; promit in nobis vitæ virtutem, maximè verò per cor, tanquam ignis animæ proximi fontem. Similiter anima mundi vbique vigens per Solẽ præcipue ſuam paſsim explicat cõmunis vitæ virtutem. Vnde quidam animam & in nobis & in mundo, in quolibet membro totam, potiſsimũ in corde, collocant atque Sole. Semper verò memento, ſicut animæ noſtræ virtus per ſpiritum adhibetur mẽbris, ſic virtutem animæ mundi per quintã eſſentiam, quæ vbiq; viget, tãquam ſpiritus intra corpus mundanum, ſub anima

Gratiæ tres coniũctæ, Iupiter, Sol, Venus.

Animæ virtus per quintam eſſentiam dilatatur.

mundi

mundi dilatari per omnia:maxime verò illis virtutem hãc infundi,quæ eiusmodi spiritus plurimum hauserunt.Potest autem quinta hæc essentia à nobis intus magis magísq; assumi,si quis sciuerit eam aliis elementis immistã plurimum segregare,vel saltem his rebus frequenter vti,quæ hac abundant, puriore præsertim,ceu electum vinum & saccharum, & balsamum atque aurũ, pretiosiq; lapilli,myrobalaniq;,& quę suauissimè redolent,& quę lucent,maxime verò quæ in subtili substãtia qualitatem habent calidam,humidámque & claram: quale præter vinum, est albissimum saccharum,præsertim si huic adhibueris aurum, odorémque cinnami atque rosarum. Præterea sicut alimenta rite in nobis assumpta, per se non viua,rediguntur per spiritum nostrum ad vitæ nostræ formã:sic & corpora nostra rite accommodata corpori spirituíque mundano, videlicet per res mundanas,& per nostrum spiritú, hauriunt ex vita mundana quamplurimum. Si volueris vt alimentum rapiat præ cæteris formam cerebri tui vel iecoris atque stomachi, simile quantum potes accipe alimentum, id est cerebrum,

Essentiæ quintæ materies.

brum, & iecur, & ſtomachum, animalium ab humana natura non longe diſtantium. Si optas corpus tuum atque ſpiritum ex aliquo mūdi membro, videlicet ex Sole, virtutem accipere, quęre quæ ante alia ſunt Solaria inter metalla lapillésque, magis autem inter plantas, ſed inter animalia magis, maximè inter homines. Similiora enim tibi magis proculdubio conferunt: Hæc & extra ſunt adhibenda, & intus pro viribus aſſumenda, præſertim in die & hora Solis, & Sole in figura cœli regnante. Solaria verò ſunt omnia ex lapillis & floribus quæ heliotropia nominantur, quia vertuntur ad Solem. Item aurum & auripigmētum, aureíque colores, chryſolithus, carbūculus, myrrha, thus, muſcus, ambra, balſamū, mel flauum, calamus aromaticus, crocus, ſpica nardi, cinnamomum, lignum aloës, cæteráque aromata. Aries, aſtur, gallus, olor, leo, cantharis, crocodilus, homines flaui, criſpi, ſæpe calui, magnanimi, ſuperiora partim cibariis, partim vnguentis ſuffumigationibúſque, partim vſui accōmodari poſſunt. Hæc ſentienda, & cogitanda frequenter, & in primis amanda. Et luminis

pluri

plurimum eſt quærendum. Si dubites ventrem ab iecoris fomento deſtitui, trahe ad ventrem iecoris facultatem, tum frictionibus, tum fomentis per ea quæ iecori congruunt, per cicoream, endiuiam, ſpodium, & eupatorium, & hepaticam, atque hepata. Similiter ne deſtituatur tuum corpus ab Ioue, moue corpus in die, horáque in regno Iouis, & vtere interim Iouialibus: Argento, hyacintho, topatio, corallo, cryſtallo, berillo, ſpodio, ſapphiro, viridibus aëriiſque coloribus: Vino, ſaccharo albo, melle, & cogitationibus affectionibúsque plurimum Iouialibus, id eſt conſtantibus, æquis, religioſis, atque legiferis. Et inter homines eiuſmodi, ſanguineóſque & pulchros, venerabileſque verſantor. Sed memento primis illis rebus frigidis inſerendum eſſe aurum & vinum, menthámque & crocum, & cinnamomum atque doronicum. Animalia verò Iouialia eſſe agnum pauonémque, & aquilam & iuuencum. Quomodo verò virtus Veneris attrahatur turturibus, columbis, & motacillis, & reliquis, non permittit pudor oſtendere.

De concordia mundi, & de natura hominis secundum stellas. Quomodo fiat attractus ab vnaquaque stella.

CAP. II.

NEque verò diffidere debet quisquam, nos atque omnia quæ circa nos sunt, præparamētis quibusdam posse sibi vendicare cœlestia. Nam cœlitus hæc facta sunt, assiduéque reguntur, & illinc in primis præparata sunt ad illa: Et quod maximum est, mundus animal in se magis vnum est, quàm quoduis aliud animal, si modò est animal perfectissimum. Ergo sicut in nobis membri cuiuslibet præsertim principalis, qualitas motúsque ad alia pertinet, ita membrorum principalium actus in mundo commouent omnia, & membra inferiora facilè capiunt à supremis vltrò dare paratis. Quò enim potentior causa est, eò promptior est ad agendum, eò igitur propensior est ad dandum. Exigua igitur præparatio nobis insuper adhibita, sufficit cœlestium muneribus capiendis, si modò quisque ad id præcipuè se accommodet, cui est præcipuè subditus. Sed antè vniuscuiusque nostrum proprietatem, humanæ speciei proprietatem cōsiderare

Causa potior, prōptior ad agēdum.

rare debemus. Hãc igitur esse Solarem Astrologi Arabes consenserunt. Quod ego è statura hominis erecta pulchráque, humoribúsque subtilibus, & spiritus claritate, imaginationísque perspicuitate, studióque veritatis & gloriæ, verum esse coniecto. Addo quinetiam proprietatem huic Mercurialem, ob strenuum versatilis ingenij motum: Et quoniam humanum genus natum nudum, inerme, omnium egenum, hæc omnia propria industria sibi comparat, quod est Mercurij proprium. Addo etiam Iouialem, ob complexionem corporis temperatam atque leges: Et quoniam secundo mense, quo Iupiter dominatur, vitam accipimus, atq; nascimur nono, quo iterũ recipit dominatum. Itaque humana species ab his tribus potissimum dotes insuper ampliores, ita demum sibi poterit vendicare, si per Solaria Mercurialiáq; & Iouia, seipsam eis magis in dies atq; magis accommodabit. De reliquis autẽ quid? Saturnus non facilè cõmunem significat humani generis qualitatẽ atq; sortem, sed hominem ab aliis segregatũ, diuinum aut brutum, beatũ, aut extrema miseria pressum: Mars, Luna, Venus,

Humanæ speciei proprietas.

Species humana planetis subiecta.

affectus, & actus homini cum cæteris animantibus æquè communes. Ad Solem igitur & Iouem atque Mercurium reuertamur. Solaria quidem nonnulla & Iouia diximus, Mercurialia verò nescio quomodo prætermisimus, sunt autem eiusmodi: Stannum, argentum, præsertim viuum, marcassita argẽtea, lapis Achates, vitrum Porphyriticũ, & quæ croceum cum viridi misceant, smaragdum atque lacca. Animalia sagacia & ingeniosa, simul & strenua, simiæ, canes. Homines eloquentes, acuti, versatiles, oblonga facie, manibúsque non pingues. Sunt autem quęrenda & exercenda, quæ ad aliquem Planetam attinent, eò videlicet dominante (vt diximus) in die & hora eius, si fieri potest, etiam quando ipse sit in domicilio, vel exaltatione, vel saltem triplicitate sua & termino & angulo cœli, extra combustionem directus, ac sæpius orientalis, si Sole sit superior, item in Auge, & aspiciatur à Luna. Si quis autẽ ab ipsa Luna beneficium & à Venere poscat, tempora similia obseruare debebit. A Venere quidem per animalia sua quæ diximus, & per corneolam & sapphirum, lapidémque Lazuli, æs croceum, atque

Mercurialia simplicia.

Veneris gratia quomodo concilietur.

atque rubeum & corallum, omnésque pulchros variósque, vel virides colores & flores, atq; concentus suauésq; odores atque sapores. A Luna per alba & humida & viridia, per argentum atque cryſtallum & vniones, & argenteam Marcaſſitã. Quoniam verò Saturnus quidem ſtatui & perſeuerantiæ dominatur, Mars autem efficaciæ motus, cogimur nonnunquam horum quoque gratia ab eis patrocinia poſtulare, temporibus videlicet ſimiliter obſeruatis. Ab illo quidem, per materias quaſdam quodammodo terreas & fuſcas atque plumbeas, & fuſcam Iaſpidem, & Magnetem, & Camoïnũ atque Chalcidonium, & ex parte quadam per aurũ, & auream Marcaſſitã. A Marte verò per ignea rubea, æs rubeum, ſulphurea omnia, ferrum lapidémque ſanguineũ. Neque diffidas Saturnũ habere nonnihil in auro: Nam propter põdus id putatur habere. Quinetiam Soli aurũ ſimile, ſic omnibus metallis ineſt, ſicut Sol in planetis omnibus, atque ſtellis. Iam verò ſi quis conuicerit, Saturnũ & Martẽ natura noxios eſſe, quod equidem nunquam crediderim, tamen his quoque vtendum, quemadmodum ve-

Aurũ Soli ſimile.

nenis nonnunquam vtuntur & medici, quod Ptolemæus in Centiloquio probat. Proderit ergo quandoque vis Saturni cautè sumpta, sicut apud medicos quæ adstringunt atque continẽt, imò & quæ stupefaciũt, sicut opium & mandragora: Martis quoque sicut euphorbiũ & helleborus. Cautissimi verò hac in re fuisse vidẽtur Magi Brachmanes Pythagorici, qui quum ob sedulum philosophandi studiũ Saturni tyrannidem formidarent, vestibus albis amiciebantur, Iouialibúsque siue Phœbeis, quotidie sonis & cantibus vtebantur, plurimúmque sub diuo viuebant. Vbique verò memento per affectũ studiúmque animi, & per ipsam spiritus qualitatem, nos facillimè subitóq; exponi Planetis, eundem affectum ac eiusmodi studium & qualitatem significantibus. Persæpe rationem igitur à rebus humanis, per otium, solitudinẽ, firmitatem, per Theologiam, secretiorémq; philosophiam, superstitionem, Magiam, agriculturam, per mœrorem Saturno subiicimur. Per ciuilia & ambitiosa negotia, per Philosophiam naturalem communémque, per religionem ciuilem, pérque leges Ioui: Marti

Planetarum singulorum studia.

per

per iram atque certamina: Soli Mercurióque per ſtudium eloquentiæ,cantúsque & veritatis & gloriæ, atque ſolertiam: Veneri per lætitiam & Muſicam & feſtiua, Lunæ per victum plantis ſimilem. Sed hanc inter hos differentiam mente teneto,exercitationem ingenij magis publicam atq; amplam, ad Solem ſpectare: priuatam verò & artificio mancipatam, potius ad Mercurium. Tum verò Muſicam grauem quidem Iouis Solíſque eſſe,leuem Veneris, mediam verò Mercurij. Similis quoque de ſtellis fixis ratio eſt. Hæc quidem communis humanæ ſpeciei regula. Propria verò vnicuique regula fuerit explorare quæ ſtella, quid boni cuique in genitura promiſerit, atque ab ea potius quàm ab alia repoſcere gratiam. Et ab vnaquaque non quodlibet donum, & quod aliarum eſt, ſed eius propriũ expectare, niſi fortè tum à Sole communia multa reportes,tanquam communi quodam duce cœleſtium, & ab Ioue fermè ſimiliter, tum mũdana pariter omnia ab anima ſpiritúq; mundi. Quem ſicut & quoduis animal multóq; efficacius animatũm eſſe, non ſolùm Platonicæ rationes,ſed etiã

astrologorum Arabũ testimonia comprobant. Vbi etiam probant ex applicatione quadam spiritus nostri ad spiritum mundi per artem physicam affe ctúmque facta, traiici ad animam corpúsque nostrum bona cœlestia. Hinc quidem per spiritum nostrum in nobis medium, & tunc à mundi spiritu roboratum: inde verò per radios stellarum feliciter agentes in spiritum nostrum, & radiis natura similẽ, & tunc seipsum cœlestibus coaptantem.

Quòd inter animam mundi & corpus eius manifestum, sit spiritus eius, in cuius virtute sunt quatuor elementa: Et quòd nos per spiritum nostrum hunc possimus haurire. CAP. III.

PRofectò mundanum corpus quantum ex motu generationéque apparet, est vbique viuum, quod Indorum Philosophi probant ex eo, quod passim ex se viuẽtia generet: Ergo per animam viuit vbique sibi præsentẽ, ac prorsus accommodatam. Igitur inter mundi corpus tractabile, & ex parte caducum, atque ipsam eius animam, cuius natura nimium ab eiusmodi corpore distat, inest vbique spiritus, sicut inter animam & corpus in nobis: si modò

modò vbique vita eſt cõmunicata ſemper ab anima corpori craſſiori. Talis nanque ſpiritus neceſſariò requiritur tanquam medium, quo anima diuina & adſit corpori craſſiori, & vitam eidem penitus largiatur. Corpus autem omne facilè tibi ſenſibile, tanquam ſenſibus tuis accommodatum, craſſius eſt, & ab anima diuiniſſima longè degenerans. Opus eſt igitur excellẽtioris corporis adminiculo, quaſi non corporis. Proinde ſcimus viuentia omnia tam plantas quàm animalia, per quendam ſpiritum huic ſimilem viuere atque generare: Atq; inter elementa, quod maximè ſpiritale eſt, velociſſimè generare, perpetuóque moueri quaſi viuens. Sed quæres intereà, ſi elementa atque animantes generant aliquid ſibi ſimile ſuo quodam ſpiritu, cur lapides & metalla non generant, quæ inter elementa & animantes media ſunt? Quia videlicet ſpiritus in eis craſſiori materia cohibetur. Qui ſi quando ritè ſecernantur, ſecretúſque conſeruetur, tanquam ſeminaria virtus poterit ſibi ſimile generare: ſi modò materię cuidam adhibeatur generis eiuſdem, qualem ſpiritum phyſici diligenter ſublima-

Problema, cur metalla & lapides non generẽt.

tione quadam ad ignem ex auro ſecernentes, cuiuis metallorum adhibebũt, aurúmque efficient. Talem vtique ſpiritum ex auro vel ex alio ritè tractum atque ſeruatum. Elixer Arabes aſtrologi nominãt. Sed ad mundi ſpiritum redeamus, per quem mundus generat omnia, quãdoquidem & per ſpiritum proprium omnia generant, quem tum cœlum, tum quintam eſſentiam poſſumus appellare. Qui talis fermè eſt in corpore mũdi, qualis in noſtro noſter. Hoc in primis excepto, quòd anima mundi hunc non trahit ex quatuor elementis tanquam humoribus ſuis, ſicut ex noſtris noſtra, imò hũc proximè (vt Platonicè, ſiue Plotinicè loquar) ex virtute ſua procreat genitali quaſi tumẽs, & ſimul cum eo ſtellas, ſtatímq; per eũ parit quatuor elementa, quaſi in illius ſpiritus virtute ſint omnia. Ipſe verò eſt corpus tenuiſſimum, quaſi nõ corpus, & quaſi iam anima: Itẽ quaſi non anima, & quaſi iam corpus. In eius virtute minimum eſt naturæ terrenæ, plus autem aqueæ, plus itẽ aëriæ, rurſus igneæ ſtellariſque quamplurimum. Ad horum gradum menſuras, ipſæ quantitates ſtellarum elementorúmq; prodierunt.

Elixer.

runt. Ipse verò vbique viget, in omnibus generationis omnis proximus autor atque motus. de quo ille:

Spiritus intus alit.

Totus est suapte natura lucidus calidúsque, & humidus atque viuificus, ex dotibus animæ superioribus dotes eius modi nactus. Quem plurimum hausisse Apollonium Theanæum, testificatus est Indus Hiarchas dicens: Mirari nemo debet, ô Apolloni, te diuinãdi sciẽtiam consecutum, quum tãtum ætheris in anima geras. *Hiarchæ dictum.*

Quòd spiritus noster hauriat mundi spiritum per radios Solis & Iouis, & quatenus ipse fiat Solaris & Iouialis.

CAPVT IIII.

HVnc tu igitur studebis tibi in primis insinuare. Hoc enim medio naturalia quædam beneficia reportabis, tum corporis mũdani, tum animæ, tum etiam stellarum atque dęmonum. Nam ipse inter crassum mũdi corpus, & animam medius est, & in ipso stellæ sunt & dęmones, atque per ipsum. Siuę enim mũdi corpus atque mũdana fint ab anima mũdi proximè (sicut Plotino placet atque Porphyrio) siue mundanum corpus, sicut & anima proximè sit

à Deo,

à Deo, vt nostris placet, & fortè Timęo Pythagorico, omnino viuit mundus atque spirat, spiritúmque eius nobis haurire licet. Hauritur autem propriè ab homine per suum spiritum, illi suapte natura conformem, maximè si reddatur etiam arte cognatior, id est, si maximè cœlestis euadat. Euadit verò cœlestis, si expurgetur à sordibus, & omnino ab eis quæ inhærent sibi dissimilia cœlo. Quæ quidem sordes non solùm intra viscera si fuerint, verumetiam si in animo, si in cute, si in vestibus, si in habitatione & aëre, spiritum frequēter inficiunt. Efficietur tandem cœlestis, si ad orbicularem animi corporísq; motum, ipse quoque orbes efficiat: Si ad aspectum cogitationémq; lucis frequentiorē etiam ipse subrutilet: Si adhibeantur ei similia cœlo, ea communiter diligētia, qua Auicen. in libro De viribus cordis, spiritū curat, & nos in lib. De curanda literatorū valetudine curare contendimus. Vbi primùm segregantur ab eo vapores obnubilantes, medicinis ita purgantibus. Secundò, rebus lucētibus illustratur. Tertiò, ita colitur, vt & tenuetur simul & cōfirmetur. Fiet denique cœlestis maximè

quam

quantum dictat ratio præsens, si applicentur ei potissimum radij influxúsque Solis inter cœlestia dominantis. Atque ita ex hoc spiritu tanquam in nobis medio cœlestia bona in primis insita sibi in nostrum tum corpus, tum animum exundabunt: Bona inquam cœlestia cuncta. In Sole enim omnia continentur. Conferet autem Sol ad spiritum Solarem efficiẽdum proprie, quando sub Ariete fuerit vel Leone, ipsum aspiciẽte Luna, maximè in Leone, vbi adeò spiritum nostrum vegetat, vt ipsum muniat cõtra venenum Epidemiæ repellendum: quod perspicue apparet in Babylonia & Aegypto, & regionibus spectantibus ad Leonem, vbi Sol Leonem intrans, epidemiam sedat, ea dũtaxat ratione, qua diximus. Tunc ergo & tu Solaria passim exquisita compone. Tunc incipe Solaribus vti, ea tamen cautione, qua sub æstu exiccationem diligẽter euites. Non poterit autẽ facilè spiritus Solaris euadere, nisi sit quãplurimus. Ad Solẽ enim maximè pertinet amplitudo. Quamplurimum verò faciet tum diligentia, cor rebus cordialibus intus & extrà fouens, tum etiam victus ex alimentis

quidem

quidem ſubtilibus, multum tamen & facile & ſalubriter nutriẽtibus. Motus quoque frequẽs atque lenis, & opportuna quies, aérque tenuis atque ſerenus, & ab æſtu gelúque remotus, præcipuè lætus animus. Rurſum nec Solaris erit, niſi calidus fuerit & ſubtilis, & clarus. Subtilem clarúmque facies, ſi triſtia & craſſa deuitabis & fuſca: Vtêris lucidis lætiſque intus, & extrá: Luminis multum die noctéque excipies: Sordes expelles, & otium & torporem: In primis tenebras deuitabis. Perducturus autem ſpiritum ad calorem Soli naturalem, caue ne ad tertium caloris gradum ſiccitatémque deducas. Calor enim ipſe Solis naturaliter nõ exiccat: alioquin non eſſet Sol vitæ generationíſque dominus, & autor augmenti: Siccare verò contingit radiis eius in concauis materiæ ſiccæ concluſis. Humorem itaque calori ſubtilem, qualis eſt Solaris, & maximè Iouius, adhibebis & conſeruabis in ſpiritu, rerũ eiuſmodi vſu ſi Solarẽ ſis effecturus, ne alioquin ad Martium potius quàm ad Solarem fortè deducas. Martem quidem Soli eſſe ſimilem in paucis & his quidẽ manifeſtis, nec admodum excel-
lenti

lentibus, & interim inimicum esse sciũt. Iouem verò Soli simillimum in plurimis excellẽtibúsque muneribus quãuis occultioribus, & amicissimum esse scimus. Vnde & Ptolemæus vbi de consonantia disputat, Iouem ait cum Sole præ cæteris perfectissime consonare, Venerémque cum Luna. Omnésque astrologi vniuersalem beneficentiam Soli tribuũt similiter atque Ioui. Quãuis Sol eadem efficacius agat, & Iupiter sub virtute Solis efficiat. In vtroque calor viget, superátque humorem. Sed in Ioue superat modice, in Sole superat excellenter: vtrobique beneficé. Quum igitur adeò consonent, facilè poteris spiritum Solarem efficere pariter atque Iouium, ac res Solares & Iouiales rite poteris inuicem commiscere, præsertim si & has inuicem componas, & spiritui adhibeas, quando Iupiter Solem trino aspicit vel sextili, vel saltẽ quando Luna ab aspectu alterius ad alterum procedit aspiciendum: Maximè quando ab aspectu Solis ad coitũ cum Ioue progreditur. Seorsum verò Solarem propriè facies vel Iouialem, quando aspectum Lunæ ad Solem obseruaueris vel ad Iouem. Tametsi cõsecutus

cũtus naturam huius, naturam mox illius facile consequêris. Sextilem verò aspectum intellige, quando Planetæ duo inter se signorum duorum spatio distant. Trinum autem, quando quatuor signorum discrepant interuallo. Cõiunctionem verò vel aspectum Lunæ ad alios, duodecim gradibus citrà, totidémque vltrà metimur.

Planetarum aspectus.

Quòd tres Gratiæ sint Iupiter & Sol & Venus, & quòd Iupiter sit Gratia geminarum media, & maximè nobis accommodata.

CAP. V.

COmpositiones quidem, & curationes Iouias, simul atque Solares inuenies in libro nostro de Vita longa, & in libro De literatorum cura. Vbi etiam miscuimus pleraque Venerea. Nam & nos in studiosis timemus exiccationem, cui resistit Venus. Et hæc ipsa Venus est amicissima Ioui, sicut & Soli Iupiter, quasi Gratiæ tres inter se concordes, atque coniunctæ. Ab his quidem tribus cœli Gratiis, & à stellis eiusdem generis, Astrologi gratias & sperant, & diligenter exquirũt, easque per Mercurium atque Lunam, quasi nuntios transmitti putant

Gratiæ tres coniunctæ, Iupiter, Sol Venus.

atque

atque curant:facile verò communitérque per Lunam, Lunam quidem cum Ioue coniunctam, aut Venere feliciorem esse putant, quàm si per sextilem aspexerit, aut trinum. Veruntamen si per trinum aspiciens etiam suscipiatur ab illis, quasi existimant esse coniunctam. Similiter si à Sole perspecta fuerit simúlque recepta. Nos autem si horum trium, stellarúmque similium vires effectúsque omnes percurrere singulatim velimus, longum opus aggrederemur, exquisitu difficile, difficillimum obseruatu. Si ad Venerem nos propriè conferamus, non facile Solem habemus: Si ad Solem propriè, non facile Venerem. Vt igitur tres simul in vno gratias complectamur, ad Iouem tandem confugiemus, inter Solem Venerémque natura effectúque medium, qualitate admodum temperatum, & quæcunque sperantur à Venere vel à Sole, suo quodam pacto tradentem, magnificentius quidem honestiúsque quàm Venus: tẽperatius quoque quàm Sol, & in omnibus cum humana natura maximè congruentem. Vtemur itaque Iouis, quando & ipse & Luna dignitatem tum naturalem, tum acci-

Iouis gratia inter Solem Venerémq; media.

dentalem habuerint,sintque simul,vel feliciter se aspiciant.Si quando id fieri omnino non possit, misce Solaria in vnum simul atque Venerea, faciésque sic Iouiale ex vtrisque compositum, quãdo videlicet Luna à coitu Veneris eat ad sextilem Solis aspectũ,vel è conuerso.Memento verò in rebus componendis quę cor spiritúmque foueant & corroborent,Lunam conferre potissimum, si vnà cum his muneribus hoc etiam habuerit, vt per aëria signa discurrat;maximè per Aquariũ,quod esse maximè putatur aërium: Vel si in suo domicilio sit, aut exaltatione sua,vel domo Iouis aut Solis: Et vbicũq; sit, si mãsionẽ ex viginti illis & octo teneat, tum sibi,tum etiam operi cõpetentem.

De virtutibus naturalibus, vitalibus, & animalibus,& qui Planetarum singulis aut commodent incommodéntve, idque maximè per aspectus.

CAP. VI.

Planetæ singuli quibus virtutibus cõmodent officiántve.

PRæcipua verò disciplina est, recte tenere quem spiritum, quam vim, quam rem potissimum hi Planetæ significant. Luna ergo Venúsque vim & spiritum naturalem, atque genitalem, & quæ hunc augent: Iupiter eadem,

dem, sed efficacius, hepárque & stomachum, habétque non mediocrem partem in corde & spiritu, virtutéque vitali, quatenus suapte natura cum Sole consentit, imò & per se ipsum: alioquin cor vitalem spiritum non propriè in mense Iouis acciperet. Vnde Iouem Græci appellant vitam, & per quem vita. Habere quoque in animali spiritu potestatem testantur Astrologi, dicentes Iouem ad philosophiam & veritatem inueniēdam, religionémque conferre. Et Plato, vbi ait, ab Ioue philosophos proficisci. Quod etiam significauit Homerus antiquorum opinione dicens, Talis est mens hominibus, qualem in dies adducit pater hominū atque deorum. Nusquam verò numē aliquod ita cognominat, præter Iouem. Sol spiritum vitalem præcipue, córque significat, & habet nonnihil, imò non parum in capite, propter sensum atque motum, cuius est ipse dominus, neque vim deserit naturalem, Mercurius cerebrum & instrumenta sensuū, ideóque spiritum animalem. Proinde tutissima via erit, nihil sine Lunæ beneficio facere. Quandoquidem cœlestia communiter & frequenter atque facile ad in-

Iupiter Græcis vita appellatur.

feriora demittit, quam alterum Solem nominant, quolibet mēse quatuor anni tempora facientem. In prima enim sui quarta Peripatetici putant esse calidam atque humidam: In secūda calidam & siccā: In tertia frigidam atque siccam: In quarta frigidam atque humidam: Luménque eius proculdubio Solis esse lumen: Humores generationémque regere, omnésque mutationes fœtus ipsius in aluo, conuersionibus suis metiri, & quoties Soli iungitur, viuificam ab eo virtutem recipere, quam infundat humori, atque ibidem à Mercurio vim humores cōmiscentē. Quam vim Mercurius & transformatione in omnes sua & gyris multiplicib⁹ affert: ibidem mox à Venere vim, quæ conducat ad formas genituræ cōueniētes. Operæpretium verò fuerit meminisse, diurnum Lunæ cursum in quatuor distribui quartas: In prima quidem ab Oriente ad mediū ascendit cælum, atque interim humorē & spiritum auget naturalē. In secunda à cœli medio petit occasum, efficitque in nobis oppositū. Tertia ab occasu cœlum subter mediū adit, iterúmque spiritum illū auget & humorē. Quarta cadit inde versus or-

[illegible]minuítque vicissim, quod maximè in oceani rip[illegible]arret, vbi ad húc cursum mare manifestius acc[illegible] atque recedit: eodémq; ordine vigor in ægrotantibus. Probabile etiam est, Solem per easdem sui quartas ad calorē naturalem, & spiritum vitalem augere, vel diminuere: Animalem quoque, quatenus Mercurium habet comitem. His cognitis poterit medicus pro humore & calore naturali, & quolibet spiritu recreando, tempora opportuniora seruare. Sed nūc de Luna satis. Neque dimittere decet Iouem, in cuius mēse altero quidem vitā accepimus, altero autē cōmuniter & felicius nati sumus. Et qui inter Solem atque Venerem, item inter Solē atque Lunam est qualitate effectúque medius, ideóque cōplectitur omnia. Solem verò ipsum prętermittere cœli dominum, nefas atque periculosum existimamus: nisi forte quis dixerit, eū qui Iouem habet, in Ioue Solem iam habere, illic potissimū ad homines temperatū. In Sole certe omnes cœlestiū esse virtutes, non solū Iamblichus Iulianúsque, sed omnes affirmāt. Et Proclus ait: ad Solis aspectū omnes omnium cœlestium virtutes cōgregari

Opportunitas temporis obseruanda medicis.

in vnum atque colligi. Iouem ve[illegible] Solem quendam [illegible]os temperatum nemo[illegible]auit. Lunam quoque temperata ad Venerẽ haud neglexeris. Multum enim ad validam proſperámque vitam adiuuat. Siquidem Venus fœcundat hominem, facítque lætum: Hãc igitur obſeruabis. Quanquam ſi Lunam Veneri ſimilem, humore prorſus æqualem, & vix minus calidam, cum Ioue rite miſceas aut Sole, propemodũ iam Venerem habes. Quid ergo? Vt tutiſsima omnium, & commodiſsima ſimul incedas via, Lunam obſerua, quando Solem aſpicit, coítque cum Ioue, vel ſaltem Iouem ſimul aſpicit atq; Solem, aut certe quando poſt aſpectũ Solis mox ad Iouis coitum progreditur vel aſpectum. Atq; eo ipſo tempore compone inuicem, vel adhibe tibi Solaria Iouiáq; ſimul atq; Venerea. Quod ſi te ad vnum ex magnis confugere neceſsitas vrgeat vel negotiũ, ad Iouem ipſum vel potius ad Lunam ſimul Iouémque confugito. Nulla enim ſtella naturales in nobis vires, imò & omnes magis quàm Iupiter fouet atq; corroborat: Nulla rurſum pollicetur proſperiora ſimul atque plura: Et vbiq; hunc

accipere

accipere faustũ est, Solem verò accipere, forsitan non vbique tutum: Semper enim ille iuuat, hic sæpe nocere videtur, Venus autẽ quasi debilis. Ideò solus ille iuuãs pater est appellatus. Id autẽ cõprobat Ptolemæus vbi ait: Pharmacum vix quicquam mouere naturã duntaxat, quando Luna cũ Ioue congreditur. Vsqueadeò illinc proprie totam putat vniuersi corporis corroborari naturã. Expertus sum quinetiam, Luna cõiuncta cũ Venere, medicinam vix mouere. Quãuis autem vbi pituitã valde timemus, Lunam præcipue obseruemus ad Solem: Vbi verò bilem exiccationémque eiusmodi, ad Venerem, tamen directio Lunæ ad Iouem, & ad hæc omnia quodammodo confert, & præcipue ad atram bilem expellendã, necnon communem hominum complexionem instaurandam atq; firmandam. Sicut enim glycyrrhiza & oleum rosaceũ frigidiora calefacit, calidiora refrigerat, vinúmq; similiter, quod insuper humectat sicca, humidiora siccat: ita Iupiter humano congruus calori, vt vinũ, oleũ rosaceũ, camomilla, glycyrrhiza. Vbi igitur audis Albumasar dicẽtẽ: Nõ est vita viuẽtib. præter deũ,

nisi per Solem & Lunam: Id intellige, quantum ad communem omnibus spectat influxum. Proprius autem homini accommodatissimúsque influxus est ab Ioue. Sunt autem in natura corporis vires attrahendi, retinendi, coquendi, expellendi. Has igitur omnes Iupiter ipse iuuat: potissimum verò coquendi, siue digerendi virtutem, atque generandi & nutriendi simul & augendi, propter humorem eius aërium atque multum, & calorem eiusdem amplum, humori mediocriter dominantem. Profectò per radios Iouis semper vsquequaque diffusos, lumen Solis proprium ad salutem hominum maxime temperatur: radiis interim Veneris ad idem assidue conferentibus, atque similiter transferente Luna. Radij quidem Veneris atque Lunæ tanquam humidiores quodam indigent temperante, sicut & Solis radij tanquam calidiores, humidioris cuiusdam temperiem exigunt. Radij autem Iouis temperamentum nullum desiderant. Quid enim aliud Iupiter est, nisi Sol quidam ad salutem rerum præcipue humanarum ab initio temperatus? Quid rursus aliud, nisi Luna Venúsque, facta tamen calidior

Iupiter generationis princeps.

calidior atque potentior?Ideò aſtrologi ab Ioue auſpicātur annum fertilem, ferreum, ſalubrem, & ab eo imminentium morborum remedia ſperant. Atque Empedocles vbi propria vnicuique Planetarum munera tribuit, Iouem ſolum generationis principem nominat, Orpheum imitatus. Præter Iouem præcipiunt Lunam diligenter in omnibus operibus obſeruandam tanquam medium inter cœleſtia compętens,atq; terrena.Sit ergo Luna in gradu,ſitúque, & aſpectu ad opus optatū, conueniente. Non ſit in eclyptica, nec ſub radiis Solis per gradus duodecim vltra citráque, niſi forte ſit in eodē minuto cum Sole.Plerique verò volunt omnes Planetas fore fortes,quando in vnitate Solis extiterint.Vnitatem verò metiuntur minutis duobus atque triginta,vt xvj. quidē citra, xvj.verò vltra connumerentur.Non impediatur à Saturno vel Marte,non deſcendat in latitudine meridionali,quando duodecim dictos gradus egreditur. Non ſit oppoſita Soli,nec lumine minuatur,nec tarda curſu,quando ſcilicet die vno, duodecim non peragit gradus. Non ſit in via combuſta à gradu Libræ vigeſimo-

Planetæ quando fortes.

octauo ad tertium Scorpionis, nec in octaua, nec in aſcendente, nec in finibus Martis, vel Saturni. Quidam verò nec in ſexta, duodecima, nona, quarta Lunā volunt. In cæteris verò cœli plagis approbant. Vbi hæc omnia cōplecti non potes, Iouem ſaltem expecta vel Venerem in aſcendente, vel decima: ſic enim ſubueniunt detrimentis Lunæ. Nec ab re fuerit recordari quatenus Luna lumine augetur, eatenus & nobis non ſolū humorē, ſed ſpiritum etiam virtutémq; augeri, atq; hæc ad circunferentiam dilatari: maxime in ſecunda eius quarta. Quando verò minuitur, contrà contingere, prę ſertim in vltima quarta. Primum eius ad Solem trinum præeſſe ſecundo. Hunc ſextili primo. Hunc ſextili ſecūdo. Lunam quatenus lumine, eatenus repleri calore. Videntur ergo quidam non tam obſeruare quomodo aſpiciat Luna Solem (ſemper enim aſpicit) quàm vt plurimū lumen habeat, præſertim dum augetur. Aſpiciat verò interim trino vel ſextili Iouem aut Venerē. Proinde virtutem attractiuam ignea iuuant: Retentiuam terrea: Digeſtiuam aëria: Expulſiuam peraquea. Si tu has omnes in te adiu-

uare

uare volueris, attractiuam quidem per ignea maxime roborabis, quãdo Luna in ſignis vel ſtationibus igneis conſtituta Iouem aſpicit, ſcilicet Ariete, Leone, Sagittario. Retentiuam per terrea, potiſsimum quando intuetur eundem in ſignis vel ſtationibus terreis collocata: Tauro, Virgine, Capricorno. Digeſtiuam generatiuámque per aëria, ſcilicet Geminos, Libram, Aquarium, quoties ſub aëreis Iouem ſuſpicit, aut ſubit. Expulſiuam per aquea, Cancrum, Piſces, Scorpium. Quando ſub aqueis ipſa poſita, Iouis radiis illuſtratur. Maxime verò in his omnibus conſequêris optata, ſi Iupiter eadem vel ſimilia, vel ſaltem nõ diſsimillima ſigna manſionésve poſſederit. Citaturus aluum ſolidis medicinis, accipe Piſces: Liquidis, Scorpium: Mediis verò, Cancrum. Per inferiora purgaturus, Piſces & Scorpium: Per ſuperiora, Cancrum. Malum Saturni vel Martis ad Lunam deuitabis aſpectum: Ille enim vexat ſtomachũ, hic inteſtina diſſoluit. Capricornum euitabis & Taurum, nauſeam enim afferũt. Scis membrum irritandũ non eſſe, quando Luna ſignũ occupat membro præfectum (humores

nanque

nanque mouet) ſed potius eſſe fouendum. Hæc verò de virtute & ſpiritu naturali in iecore præcipue dominantibus, quæ in quatuor officia quæ narrauimus, diuiduntur, dicta ſufficiant. De virtute verò ſpiritúque vitali in corde vigente quidnam monemus? Satis id fermè ſignificatum eſt: Nam per res in primis igneas & quodammodo ſimul aërias hæc adiuuantur, quando Luna in domiciliis manſionibúsve conſimilibus ſuſpicit Iouem, præcipue ſi Iouem complectatur & Solem. Virtutem quoque animalem per ſenſum & motum in capite dominātem confirmare potes per aëria in primis, ſubiunctis igneis, quando Luna in domiciliis vel ſedibus conſimilibus Iouem ſuſpicit: præſertim ſi Iouem propemodum Mercuriúmque complectitur. Hic verò te moneo, ne Mercurium putes aqueum eſſe vel terreum (quod & ego aliquando ſuſpicatus ſum, alioquin motibus celeritatique ingenij non conferet) ſed quodammodo aërium eſſe ſcias: Nam & ob eandem cauſam tam mobilis eſt, tam facile conuertibilis, tantū ingenio confert, præſertim in Aquario plurimū aërio conſtitutus. Humor quidem in

Sol Ioue validius agit.

eo temperatus est, calor exiguus. Sub Sole positus dicitur exiccare: Longior autem à Sole factus, humectare putatur: ibi quidem calefacere multum ex natura Solis, hic verò calefacere parum admodum, & humefacere magis suapte natura. Calore forsan non cedit Veneri, Lunam superat, humore verò cedit vtrisque. Haly probat Mercurium qualitates cœlestium commiscere: quoniam facillime permutetur, tum in qualitatem termini quem subit, tum in naturam stellæ quam aspicit. Ego igitur hunc tam facile permutari puto, quia nec excellentem potestatem, quam Iupiter habet, nec excedentem qualitatem, quam pleraque cœlestia, per quam alterationi resistat. Denique probabile est Mercurium assiduum Solis Achatem, multas illius vires habere, ideóque sperari Solaria quædam à Mercurio posse: Aliquando verò & Martem tradunt, Solem in quibusdam muneribus imitari, ac Venerem quæ ad Lunam pertinent elargiri. Hæc igitur in agendo memineris. Neque negligas vnquam terminos. Aiunt enim Planetas in diuersis terminis ceu lucidis atque tenebrosis

opposita facere. Denique vbi Martem times, oppone Venerem: Vbi Saturnum, adhibe Iouem. Ac da operam vt in perpetuo quodam pro viribus motu verseris, tantum defatigatione vitata, vt & proprium motum externis motibus clam nocituris opponas, & cœlestem actum pro viribus imiteris. Quod si poteris spatia motibus ampliora peragere, sic & cœlum potius imitaberis, & plures cœlestium vires passim diffusas attingens.

Quomodo membra foueantur in nobis per comparationem Lunæ ad signa & ad stellas fixas.

CAP. VII.

Totum, quemadmodũ diximus, corpus fouere poteris, caput verè potissimum si Planetas obseruaueris in Ariete, vel in suo quenque domicilio primo. Præcordia si in Leone: Stomachum iecúrque si in Cancro atque Sagittario, aut saltem in Virgine. Et acceperis ea, quæ propriè membrum petunt. Expedit quoque nosse, quæ quisque Planeta membra in signo quolibet habeat. Potes etiam propriè pro ætatis discrimine consulere vnicuique

Mēbrorũ fouendorum ratio.

per

per quatuor ætates Lunæ. Hæc enim à nouilunio vſque ad quadraturam primam iuuenis eſt. Deinde ad plenilunium eſt iuuenis atque virilis. Hinc ad quadraturam alteram, virilis ſimul atque ſenilis. Inde vſque ad coniunctionem eſt ſenilis. Aetatem itaque Lunæ feliciter ætati curãdi corporis adhibebis, ſi tunc aſpectum eius ad aliquam trium Gratiarum acceperis. Qui ſanè aſpectus Lunæ ſemper & citò gratioſa largitur. Neq; tamen facile admodum diuturna vel maxima, niſi præter intuitum Lunæ, etiã ipſæ Gratiæ mutuò ſe conſpiciant iam, vel propemodũ conſpecturæ ſint, aut tres ipſæ, aut duæ. In primis verò diuturna prębēt ſigna fixa: Leo ſcilicet, Aquarius, Taurus, Scorpius. Si fortè nõ poſsis in pręſentia Lunam ad Planetas gratioſos opportune dirigere, ſtellas elige fixas gratiarum naturã, id eſt Iouis aut Veneris aut Solis, habentes, & ad eas directam Lunam elige. Tutius tamen eſt, Lunã interea Iouem propemodũ adire vel Venerē. Stellæ nanque fixæ ſi ſolæ ſpectēt, proportionē humanã, id eſt vnius hominis, nimis exuperãt. Proportionē verò cũ ciuitatibus moderatiorē habent.

De virtutibus & vsu stellarum fixarum.

CAP. VIII.

TRadunt Astrologi, maiores quasdam stellas à Mercurio compertas, autoritatem habere quamplurimam. Qualis est in Arietis gradu xxij. vmbilicus Andromedæ, Mercurialis atque Venereus. Item in Tauri xviij. caput Algol, naturam Saturni possidens, atque Iouis. Cui subesse volunt Adamantem & artemisiam, & audaciam victoriámque præstare. In eiusdem gradu xxij. Pleiades, lunare sydus & Martium: Cui subiiciunt crystallum, herbam diacedon, semen fœniculi. Conferre putant ad acuendum visum. Quod autem nonnulli dicunt conducere ad dæmonas conuocandos, figmentum esse iudico. Aldeboran primo vel tertio Geminorum gradu Martium atque Venereum. Hircus gradu eorundem xiij. Iouius atq; Saturnius. Huic subiiciunt sapphirum, prassium, menthã, artemisiam, mandragoram. Ad dignitatem & principum gratiam adiuuare confidunt, nisi fortè eos opinio fallat. Illi subesse volunt rubinum, tithymalum, matrisyluã. Diuitias &

gloriam

gloriam augere. In Cancri sexto vel septimo Canis maior Venereus, præest berillo, sauinæ, artemisiæ, draconteæ. Præstat gratiam: item in xvij. eiusdem Canis minor Mercurialis & Martius. Cui subesse volunt lapidem Achatem, herbam Solsequium, & Pulegium: Atque gratiã elargiri. In Leonis xxj. Cor Leonis, stella regia Iouialis & Martia. Huic subiici putant lapidem Granatum, chelidoniam, masticem, Melancholiam reprimere, temperatum gratiosúmq; efficere. In Virginis xix. Cauda Vrsæ maioris Venerea & Lunaris. Lapidem eius Magnetem putant, herbam cicoream & artemisiam, à raptoribus veneficiisque tueri. In Libræ vij. Ala Corui dextra. In eiusdem xij. & forte xiij. Ala sinistra, Saturnia simul & Martia. Eius herbam lapathium & hyoscyamum esse aiunt, cum lingua ranæ audaciam augere: Fore noxiam, in eiusdem quindecimo vel sedecimo, spica Venerea Mercurialísque: Quam sequatur Smaragdus, saluia, trifolium, promarulla, artemisia, mandragora. Diuitias augeat & victoriam, & ab angustia vindicet. Denique in eiusdem xviij. Alchameth. Huic subdunt Iaspi-

n

dem & plantaginem. Firmare ſanguinem ſperant, febres omnes expellere. In Scorpionis quarto, Elpheia Venerea Martiáque. Secundum verò computationem alia in gradu eiuſdẽ quinto eſt cornea, forſan eadem præſidens topazio, rorimarino, trifolio, hederæ, augere gratiam, caſtitatem, gloriam; putant. In Sagittarij tertio, cor Scorpionis Martium atque Iouium, præſidens ſardonio, amethyſto, ariſtolochiæ longæ, croco. Opinantur colorem bonum efficere, animum lætum, ſapientémque reddere, dæmonia propulſare. In Capricorni gradu ſeptimo Vultur cadens, hanc ſequitur Chryſolythus, Satureia, Fumus terræ. Stella eſt Mercurialis atque Venerea, temperata. In aſcendente medióq; cœlo prodeſt. Quod autem excantandi autoritatem afferre dicant, nihilipendo. In Aquarij xvj. cauda Capricorni Saturnia, Mercurialíſque. Quam ſequitur Chalcidonius, maiorana, nepita, artemiſia, mandragora. Præſtare in cauſis gratiam opinantur, diuitias augere, hominem, ac domum incolumem reddere. In Piſcium tertio humerus equi Iouialis & Martius. Thebit Philoſo-

losophus docet ad captandam alicuius stellæ modò dictæ virtutem, lapidem eius accipere, herbámque eiusdem, annulúmque aureum facere vel argenteum; in quo lapillũ inseras herba subiecta, gerásque tangentem. Id autem efficias quando Luna subit stellam, aut aspicit aspectu trino vel sextili: Et stella in medio percurrit cœlo vel ascendente. Ego verò quæ ad eiusmodi stellas attinent, in formam potius medicinæ, quàm annuli componerem, intrinsecus vel extrinsecus adhibendę, opportunitate videlicet prædicti tẽporis obseruata. Tametsi prisci annulos magnifecerint. Nam Damis & Philostratus narrant, Hiarcham sapientum Indorum principẽ simili quadam ratione septem annulos confecisse, stellarum septem nominibus appellatos, eósque Apollonio Theanæo dedisse. Qui deinde singulos diebus singulis gestauerit, iuxta dierum nomina hos distinguens: Dixisse verò Hiarcham Apollonio, auum suum Philosophum annos centum atq; triginta vixisse, eiusmodi forsan cœlesti munere fretum: Quo & Apollonius deinde vsus, centesimo etiã anno, vt aiunt, iuuenem præferebat.

Deniq; si quid eiusmodi annuli virtutis habent ex alto, id quidem non tam ad animam vel ad crassum corpus pertinere arbitror, quàm ad spiritũ, calefacto paulatim annulo, sic inde vel sic affectum, vt firmior efficiatur aut clarior, vehementior aut mitior, seuerior aut lætior. Quæ quidem affectiones in corpus quidem omnino, & in animam sensualem quodammodo, plerunque indulgentem corpori trãseunt. Quòd autem aduersum dæmonas, aut hostes, aut ad principum gratiam profuturos annulos pollicentur, vel fictum est, vel inde deductum, quòd spiritum interritum, firmúmque efficiant, vel etiam mansuetum, obsequióque amabilem, atque gratiosum. Iam verò, si quid cœlestia præter corpoream valetudinem, conferre ad ingenium, artem, fortunam dicerem, ab Aquinate Thoma nostro non diffiderem, qui in libro contra Gentiles tertio probat à corporibus cœlestibus imprimi nonnihil in corpore nostro, cuius munere disponamur ad eligendum sæpe quod melius est, etiam si rationem finémque nesciamus. Qua quidem in re bene fortunatos appellat, atque (consentiente Arist.

Corpora cælestia imprimũt nonnũquam corpori nostro ad eligẽ ad a hu... aq a praq a ad a huad a

Aristotele) bene natos. Addit etiam virtute cœlesti fieri nonnullos in quibusdam artium effectibus efficaces (vt eius verbis vtar) ſicut miles in vincendo, agricola in plantando, medicus in ſanando, felices. At enim ſicut herbæ lapidésque mirabiles quaſdam vltra naturam elementarem vires cœlitus habent, ſic homines quoque in artibus nonnullos habere. Mihi verò ſatis fuerit factum, ſi cœleſtia quomodocunque quaſi per medicinas, ſiue interiores, ſiue exteriores, ad proſperam conferant valetudinem, dummodò intereà ſalutem corporis perquirentes, iacturam nullã ſalutis animæ faciamus. Nihil omnino tentemus à ſancta religione prohibitum. Prætereà in opere quouis conficiendo, fructum operis ab eo ſperemus atque petamus in primis, qui & cœleſtia, & quę continentur cœlo, fecit, & virtute donauit, mouétque ſemper atque conſeruat.

gendũ ſa- pè quod melius eſt, etiam ſi rationẽ finémque neſciamus.

De dignitatibus Planetarum in ſignis ad vſum medicinarum obſeruandis.

CAPVT IX.

SAturni domus Aquarius & Capricornus: Exaltatio Libra. Iouis do-

mus Sagittarius atque Pisces: Exaltatio siue regnum, Cancer. Martis domicilium, Scorpius & Aries: Exaltatio Capricornus. Solis sedes quidem est Leo: Regnum Aries. Veneris habitaculum Taurus atque Libra: Exaltatio Pisces. Mercurij ædes Virgo atque Gemini: Regnũ Virgo. Lunæ domus Cancer: Exaltatio Taurus. Saturnus & Iupiter triplicitatem habent in igneis aëriisq; signis. Sol in igneis tantùm. Mercurius in aëriis solùm. Mars, Venus, Luna, in aqueis atq; terreis. Planetæ quilibet præter Solem ac Lunam, in quolibet signo fines quosdam suos possident, quos & terminos appellamus. Igitur in Ariete Iupiter sex ibi primos terminos obtinet, Venus sex inde sequentes, Mercurius posteriores octo, Mars quinque deinceps, postremos quinque Saturnus. In Tauro ordine deinceps simili Venus fines habet octo, Mercurius sex, Iupiter octo, Saturnus quinque, Mars denique tres. In Geminis Mercurius sex, Iupiter sex, Venus quinq;, Mars septem, Saturnus sex. In Cancro Mars septem, Venus sex, Mercurius totidem, Iupiter septem, Saturnus quatuor. In Leone Iupiter sex, Venus

nus quinque, Saturnus ſeptem, Mercurius ſex, Mars totidē. In Virgine Mercurius ſeptem, Venus decem, Iupiter quatuor, Mars ſeptem, Saturnus duos. In Libra Saturnus ſex, Mercurius octo, Iupiter ſeptem, Venus totidem, Mars duos. In Scorpione Mars ſeptē, Venus quatuor, Mercurius octo, Iupiter quinque, Saturnus ſex. In Sagittario Iupiter duodecim, Venus quinque, Mercurius quatuor, Saturnus quinq;, Mars quatuor. In Capricorno Mercurius ſeptem, Iupiter ſeptē, Venus octo, Saturnus quatuor, Mars totidem. In Aquario Mercurius ſeptē, Venus ſex, Iupiter ſeptem, Mars quinque, Saturnus totidem. In Piſcibus Venus duodecim, Iupiter quatuor, Mercurius tres, Mars nouem, Saturnus denique duos. Sol autem & Luna alia ratione fines ſuos habēt. Nam Sol quidem ſigna ſex pro finibus habet, Leonem, Virginem, Libram, Scorpium, Sagittarium, Capricornum. Luna verò reliquos, Aquarium, Piſces, Arietem, Taurum, Geminos, Cancrū. Solem igitur atq; Lunam in his ſignis eum principatum affectúmque, quem reliqui Planetæ in ſuis finibus habere putant. Præter fines

habent in ſignis ſuas Planetæ facies, quas Græci Decanos nominant, decem occupantes ſigni gradus. In Ariete facies prima Martis: Secunda Solis, qui Martem in cœlo ſequitur, ordine Chaldæorum: Tertia Veneris, quæ ſoli ſuccedit in cœlo. In Tauro prima facies Mercurij, ſequentis Venerem: ſecunda Lunæ, quæ Mercurio ſuccedit: Tertia Saturni. Ad hûc enim redeundum eſt, impleto iam numero Planetarum. In Geminis prima Iouis, ſequentis videlicet Saturnum, ſecunda Martis, tertia Solis eodem ordine, ſimilitérque deinceps.

Decani Planetarum.

Quomodo Planetis vti debeamus in medicinis.

CAPVT X.

COmmemorauimus autem quas in ſignis Planetæ dignitates habent, vt quoties facturi compoſituríq; ſumus, quæ ad Planetam aliquem attinent, ſciamus eum in ſuis dignitatibus collocare, præſertim quando habuerit in noſtra reuolutione & geneſi principalem, vt etiam Saturnus atque Mars, alioquin deprimendi, nobis tamen ſint erigendi, ſi geniture noſtræ ſignificatores extiterint. Maximè verò operæ

pre

pretium ex hac commemoratione fecerimus, si quando vsuri medicinis conficiendis beneficio Lunę & Veneris atque Iouis, cauebimus ne in finibus Saturni vel Martis existant: nisi fortè vbi cogimur, vel per Saturnum cohibere dissolutionem, æstúmq; reprimere, vel per Martem frigidissima calefacere, torpentia suscitare, alioquin fines Iouis & Veneris eligemus. Accipiemus quoque Mercurij fines, Mercurialibus inprimis hominibus profuturi. Neque latêre nos debet, homines valde Mercuriales, quales sunt qui ingenio, artificio, eloquio pollent, non mediocriter esse Solares: Mercurius enim semper est Apolline plenus. Vt autem quiuis intelligat quomodo figuras in cœlo describamus in oras, signũ, quod ab oriente surgit, primam appellamus vitæque domum: Quod succedit in ortum, secundam: tertiámque deinceps, aliásq; similiter: ita vt septima domus sit signum, quod in occidente iam descendens opponitur ascendenti. Huic octaua succedit. Nona verò è medio cadit cœlo, quod decimam domum efficit. Huic succedit vndecima. Sed duodecima cadit ab ascendente. Vt igitur

Domus signorũ.

Figurarũ in cœlo descriptio & ordo.

Planetæ sint potentes, habendi sunt in angulis vel Orientis, vel Occidẽtis, vel medij vtrinque cœli: Maximè verò in angulo ascendentis, aut decimę mediũ supra caput obtinentis cœlum, aut saltem in plagis quæ angulis mox succedunt. Tametsi Solem quidem in nona, quæ à medio cadit cœlo, Lunam verò in tertia etiam cadente gaudere putant. Duas inter hæc regulas mente teneri Astrologi nolũt: Vnam quidem ægrotantis ratione, alteram verò medici. Nempe vbi ægrotãtis septima domus per Saturnum vel Martem infortunata est, vel dominus eius infelix, separa medicum ab ægroto, si Ptolemæo credis. Prætereà medicum electurus, Saturnium Martialémque declinare iubent, eúmque perquirere, in cuius genitura domus sexta per aspectũ Solis, vel per Venerem aut Iouem, quomodocunque fuerit fortunata. Infortunatum verò dicimus signum vel Planetam per Saturnum aut Martem, nisi propria domicilia sint vel regna, quando videlicet vel ibi sunt, vel illuc aspiciunt opposito vel quadrato. Oppositum verò aspectum dicimus inter illa quæ interuallo discrepant quàm longissi

Aspectus oppositus.

gissimo: Quadratū verò, vbi hoc ab illo quarta parte cœli, id est signorū trium spatio distāt. Minus tamen per coniunctionem oppositum quadratum Saturnus & Mars Planetis aliis nocēt, quando tanquā hospites eos domicilio vel regno suo terminóve suscipiunt. Quēadmodum Planetæ felices magis prosunt, quando præter sextilē trinúmve aspectum atq; cōiunctionem, etiam, vt diximus, sic excipiunt. Solis tamē coniunctionem Planetæ verentur, aspectu gaudēt, trino videlicet vel sextili. Proinde necessariū est meminisse, Arietem præesse capiti atque faciei, Taurū collo, Geminos brachiis atque humeris, Cancrum pectori, pulmonibus, stomacho, lacertis: Leonē cordi & stomacho, atq; iecori, & dorso, & costis posterioribus: Virginem intestinis & fundo stomachi: Libram renibus & femori atq; natibus: Scorpionem genitalibus, vuluæ, matrici: Sagittarium femori atque subinguinibus: Capricornum genibus: Aquarium cruribus tibiísque: Pisces pedibus. Huius enim ordinis memor cauebis membrū tangere ferro, vel igne, vel cucurbitulis, quando Luna sub eius signo discurrit. Tunc enim auget

Luna

Luna humores in membro, quorum affluentia & consolidationem prohibet, & grauat membri virtutem. Obseruabis autem, tunc membrum remediis quibusdam amicis, vel extra vel intus adhibitis, opportune feliciterque fouere. Expedit verò nosse quod signũ ascenderit tibi nascenti. Nam præter Arietem hoc etiam tibi caput significat, atque in hoc Luna tibi caput aspicit. Præterea quando Luna Arietem subit, opportune balnea tentas & lauacra. Quando Cancrum, feliciter minue sanguinẽ, medicinam accipe, præsertim electuarij formam. Quando est in Leone, ne prouoca vomitũ. Quum in Libra, clysteribus apta est. In Scorpione balnea nec tentes. Sunt qui medicinam soluturam dare nec prohibẽt, neque iubent. In Capricorno medicinam sumere nocet. Similiter in Aquario. In Piscibus verò prodest. Quæ verò membra in quouis signo vnusquisque habeat Planetarum, etsi scitu necessarium est, tamen narratu prolixum. Neque verò in purgatione alui latere nos debet Ptolemæi præceptum: Medicinam accipere purgatoriã, quando Luna est in Cancro, Piscibus, Scorpione, proba

Balneãdi opportunitas quæ potior.

Capricornus medicinis aduersus.

probamus: præsertim si dominus signi tunc ascendentis applicet se Planetæ sub terra curreñti. Sin autem ascendentis dominus coniungatur interea supra caput cum Planeta mediũ tenente cœlum, nausea statim & vomitus incitabitur. Denique concludamus cum Galeno, Astrologiam esse medico necessariam, qui de criticis diebus disputans ait, certam esse Aegyptiorum sententiam, id est, Lunam significare affectionem in dies ęgrotantis atque sani, adeò vt si misceantur cum Luna radij Iouis & Veneris, bene afficiatur vterque: Sin autem Saturni vel Martis, contraria ratione se habeat. Sed latius iam peruagati, ad spiritum tandem & vitam atque Gratias reuertamur. *Astrologia medico necessaria.*

Quibus modis spiritus noster haurire plurimum possit, de spiritu vitáque mũdi, & qui Planetæ spiritum procreent atque recreent: Et qualia ad vnũquẽque Planetam pertineant.

CAP. XI.

HVc verò tendunt hæc omnia, vt spiritus noster rite per naturalia præparatus atque purgatus accipiat ab ipso vitæ mundanæ spiritu plurimum

mum per radios ſtellarum opportune ſuſceptos. Vita quidem mundi omnibus inſita, propagatur euidẽter in herbas & arbores, quaſi pilos ſui corporis atque capillos. Tum & inſuper in lapides & metalla, velut dẽtes & oſſa: Pullulat quoque in viuentes conchas, terræ & lapidibus adhærentes. Hæc enim nõn tam propria quàm ipſa communi totius vita viuunt. Quæ ſanè communis vita, multo etiam magis ſuper terram in corporibus viget ſubtilioribus tanquam propinquioribus animæ. Per cuius vigorem intimũ, aqua, aër, ignis viuentia ſua poſſident, atque mouentur. Vita hæc aẽrem ignémque etiam magis quàm terram & aquam fouet agitátque perpetuo motu. Et denique cœleſtia corpora, quaſi mundi caput vel cor vel oculos quammaxime vegetat. Vnde per ſtellas, velut oculos, radios non viſibiles ſolum, ſed etiam viſuales vſquequaque diffundit. Quibus more Struthij, vt diximus alibi, inferiora conſpicit, fouétque videndo, imò etiam ita tangendo generat & format omnifariã atque mouet. Igitur ad motum nitẽtis aquæ, ſereni quoque aëris, ignîſque moderate diſtãtis, atque cœli,

motum

motum mundanæ vitæ suscipies, si ipse quoque leniter & fermè similiter mouearis, quosdam pro viribus gyros agens, vertigine deuitata, cœlestia lustrans oculis, mente versans. Item frequenti quodam vsu planetarum, similitérque viuentium potes è mundi spiritu plurimum haurire: Præsertim si adhuc viuentibus recẽtibúsque & matri terræ quasi adhuc hærentibus nutriaris, atque fouearis. Inter plantas suauiter redolẽtes, vel saltem non male olentes verseris quàm frequentissimè. Omnes enim herbæ, flores, arbores, poma redolẽt, quáuis sæpe minus animaduertas: Quo quidẽ odore quasi flatu spiritúque vitæ mundanæ, te vndique recreant atque vegetant. Spiritum inquam tuũ odoribus eiusmodi natura simillimũ, pérque spiritum mediũ inter corpus & animam, facile corpus quoque reficiunt, & animæ mirifice prosunt. Inter hæc diutissime diurno tempore sub diuo versaberis, quatenus tutò vel cõmode fieri poteſt, in regionibus altis & serenis atque tẽperatis. Sic enim Solis stellarúmq; radij expeditius puriúsq; vndique te contingũt, spiritúmq; tuum cõplent, mũdi spiritu

Spiritus noster quo modo mũ

per

di spiritũ hauriat per Solis radios.

per radios vberius emicante. Præterea naturalis ipse motus aëris, qui perpetuus est in orbem, quãuis ob lenitatem suam, consuetudinémque diuturnam vix percipiatur ab vllo, te die sub diuo deambulantem, habitantémque in patentibus editísque locis libere lambit, penetrátque pure, ac motum vigorémque spiritui tuo mũdanũ mirifice præstat. Dixi equidem die, cõpertum enim habemus nocturnum aërem esse spiritibus inimicum. Conferet autem diurni vsus, præsertim si plurimum in aperto deambulans, deuites primò quidem nimiam aëris intemperiem: deinde frequentius mouearis in eo, quãdo preter temperiem & serenitatem eius, stellarum positio magis est hominibus salutaris. Itẽ si loca eligas præ cæteris odorifera per quæ sitũ quotidie mutes, & ipse quasi cõtinue, & leniter mouearis. Mutare locum quamuis semper cum delectu præcepi, quoniam bona cœlestiũ & vniuersæ naturæ apud nos sunt rebus locísque aliis passim atque aliis distributa, quibus denique omnibus est fruendũ. Mitto quòd varietas tædium prohibet, spiritibus inimicum, propriúmque Saturno: Voluptatem verò

affert,

affert, per quam (vt ita dixerim) Venus ipsa voluptatis amica venit in spiritū, atque, quod eius officium est, hunc statim ingressa propagat. Summatim verò si quis cōsideret paradisum, & pomi vitæ vsum apud Moysen: Item similem victum à Platone positū in Phædone: & quæ Plinius de populis ait odore viuentibus, intelliget esse vera quæ dicimus. Sed ad naturam spiritus descēdamus. Spiritus quidem qualitas est proculdubio Iouia, cuius tempore nobis infunditur. Est & Solaris: Iupiter enim hunc infundit, quatenus ingentē Solis in se temperat potestatem. Item alia quoque ratione Iouia est, quoniam calida est & humida, & calore abundat potius quàm humore, nascitúrq; sanguine, & vapor quidā sanguineus appellatur. Rursus quoniā feruet, & subtilis est admodum atque lucēs, oritúrque à corde, Solaris proculdubio iudicatur. Habet & quodāmodo Venereā in se virtutē: Nā motu Venereo prorsus exundat, profluit, transfertur, prolémque propagat, ad voluptatem cuiuslibet sensus se dilatat, refugítque dolorem. Summatim verò, spiritus quatenus corpori ad vitam & motum pro-

Spiritus definitio secundum medicos.

pagationémque conducit, Iouius, Venereus, Solaris existimatur. Quatenus animo ad sensum imaginationémque ministrat, Solaris Mercurialisque censetur, & vbiq; Mercurialis existit, quandoquidem adeò mobilis est, & tam facile conuertibilis, atque formabilis. Saturni, Martis, Lunæ, sanus cõmuniter spiritus non multum habet. Alioquin ex illo sæpe stupidus, ex hoc furiosus, ex hac obtusus quodammodo foret. Quamobrem Lunaria quidem velut crassiora simúlque humidiora à subtili & volatili natura spiritus sunt admodum aliena. Quę verò Saturnalia multũ, atque nimium Martialia sunt, quasi venena sunt, spiritui naturaliter inimica. Illa quidem ob extremam frigiditatem atque siccitatẽ: hęc autem ob siccitatẽ, calorémque edacem. Iouia igitur & Solaris in primis, deinde Mercurialis, & quodammodo Venerea, spiritus natura cẽsetur. Distinctione verò præcipua, spiritus quidẽ naturalis Ioui propriè dedicàtur, vitalis autem Soli, animalis verò Mercurio. Quando igitur res postulat aliquem è tribus spiritum adiuuare, patrono tunc suo infortunato, vel debili, nõ facile clientulo succurrere

Spiritui inimica qualitas Saturni.

rere

rere poteris: Difficillimè verò spiritui animali, dum Mercurius infeliciter est affectus, qui tantam in animali spiritu autoritatem habet, vt caduceo quodã suo animos tum consopire, tũ suscitare dicatur, id est, suo quodam aspectu, sic aut aliter se habente obtundere ingenium, vel acuere, debilitare, siue corroborare, vexare, vel sedare mirifice possit. Tu igitur quoties spiritum aliquem studes excolere, non modò patronum suum obseruabis fortunatũ atque potentem, sed etiam Lunam eliges ad hũc opportune directam. Non creatur autem, neque recreatur aliquãdo proprie per influxum Saturni solum substantia spiritus, sed semper ab externis ad intima: & sæpe ab imis reuocatur ad summa. vnde ad secretiora & altiora contemplanda cõducit. Potest tamen, etsi rarò, vis Martis atque Saturni, spiritui tanquam medicina prodesse, vel calefaciendo quum opus fuerit, & excitando atque dilatando, vel vicissim nimis volatilem coërcẽdo. Per ea verò potissimum quæ quatuor illis Planetis consentanea sunt, creatur natura spiritus atque recreatur. Verùm si ad Solaria quælibet valde & absque delectu

declines, exacues illum, & exiccabis tādem atque dissolues: Similiter ad Venerea, liquefacies paulatim, vel obtundes. Si cōfidas tantum Mercurialibus, parū admodū inde proficies. Erit igitur operæpretiū Iouialibus vti quamplurimum, eísque reliqua mediocriter admiscere, ac frequētius vti rebus, quæ vel his omnibus æque sint communes, vel propriè Ioui. Nā hæ quoque omnibus quodāmodo sunt communes. Cōmuniter autem ad hos omnes attinēt, quæ substantiam habent nec igneā nimis, nec prorsus terream, nec simpliciter aqueā, nec acutissimam, nec obtusissimam qualitatem, sed mediocrē, & tactu tenuem, & quodāmodo mollem, vel saltem non duram, siue asperam: item gustu, quodammodo dulcem, olfactu suauem, visu gratam, auditu blandam atque iucundam, cogitatu lætam. Dulcedo igitur quædā saporis, & gratia his omnibus est communis. Si dulcedo quasi aquea est, & simul pinguis, ad Venerem magis attinet: Si quasi insipida, vel aliquātum austera, potius ad Mercuriū: atque hæc spiritui non multū prosunt, necessaria tamē sunt interdum, ad hebetandū nimium eius acumen.

mē. Si dulcedo manifesta sit atque subtilis, & paulū habeat styptici acutíque saporis, Iouialis propriè iudicatur. Cui congruit substantia dulcis amygdalæ, pinei, auellanæ, pistatij, amidi, glycyrrhizæ, passularum, vitelli oui, carnium gallinacei pulli, fasianarū, pauonum, perdicum, similiúmque: item radicum been, atque enulæ. Rursum vini odoriferi clàri, aliquantum dulcis, & styptici, sacchari candidissimi, tritici albissimi. Ad Iouem pertinet etiam manna, si modò myrobalani infusa virtute firmetur, alioquin non minus ad Venerem attinet, quàm ad Iouem. Hæc est vtique substantia dulcedóq; Iouis propria, quę sanè spiritui creando & recreando ante omnia confert. Iouia verò plurimū sunt omnia, quæ in libro De longa vita diximus & seruare iuuentutem, & senibus salubria fore. Sin autem dulcedo admodum pauca sit, multúmque acuti stypticíque habeat, vel etiam nonnihil amari, Solaris esse censetur. Similis quædam ratio est & distinctio de odoribus: Hi enim saporū germani sunt. Similis etiam de coloribus: Colores sanè aquei, albi, virides, aliquantum crocei, similes violarum, rosarum, lilio-

Colores potentes qui.

rum coloribus, necnon odores eiusmodi Venerem referunt, & Lunam atque Mercuriũ. Colores verò sapphirij, qui etiam dicuntur aërei: item purpurei pleniores, aureique argento misti, & perpetuò virides, Iouem. Ardentes autem crocei, aurei, puri, purpurei clariores, Solem. Quilibet verò colores si viui sint, vel saltem seritij, magis stellares existunt. In metallis quoque & lapidibus atque vitris propter cœlestem similitudinem sunt potentes. Sed vt redeamus ad Iouem, sapor & odor eius quasi est, qualis in aureo pomo Persico, similique pyro, vel aranceo, & vino maluatico leuiore, leuique vernaceo, qualis in viridi zinzibere, vel cinnamomo, vel dulci marathro, vel doronico, si hęc plurimo saccharo condita gustentur. Nam quatuor hæc, & nux muscata recens; sola si sunt, potius Solaria sunt, Solaris & caryophyllus & muscus, sed odoratũ, nõ gustu, nõ aspectu. Ambra Solaris plurimum atque Iouia. Crocus in omnibus est Solaris, tametsi color eius & odor apud astrologos omnibus gratijs dedicatur: Sapor autem ad Solẽ proprie pertinet. Deniq; omnia odorifera, & aromatica, quatenus odorem

Crocus Solaris.

gratum

gratum ferūt, ita ad Iouem Venerémque & Mercurium pertinent vt ad Solem: quamuis inter hæc, acutiora magis ad Solem, obtusiora ad Venerem Mercuriúmque potius, ad Iouem propriè temperata, olfactu, gustu, auditu, visu, tactu. Soni quinetiam cantúsq; grati, blandíq; ad gratias omnes spectāt atq; Mercurium: Minaces autē admodum atque flebiles Martem præferunt & Saturnum. Neque verò mireris nos multum coloribus, odoribus, vocibus attribuere. Nam sapores quidem ad spiritum præcipue pertinent naturalē: odores autem potius ad vitalē animalémque, colores, figuræ, voces, ad animalem. Motus quoq; animi vel lætus, vel mœstus, vel constans, spiritum ad similitudinem suā agitat vehementer: Animalem primò, per hunc vitalem, per hunc insuper naturalem. Spiritus tandem omnis quia ob naturam quodammodo igneam, aëriámque omnino & lucidam atque mobilem, similis est luminibus, ideóque coloribus & vocibus aëriis, & odoribus motibúsque animi, ideò per hæc subitò in vtranque partem mouetur atque formatur. Et qualis euadit ipse, talem vicissim efficit

quodammodo affectum animi & omnino corporis qualitatem. Denique cum primum per illa quæ gratiarum propria sunt, opportune gratiis est expositus, vtpote qui & naturaliter illis consentaneus erat, statim per illarum radios tum vbique vigentes, tum ipsi germanos, mirifica reportat munera gratiarum.

Quòd res naturales atque etiam artificiosa habent virtutes à stellis occultas, per quas spiritum nostrum stellas eisdem exponunt.

CAP. XII.

Qvm verò dicimus spiritum exponi gratiis per illa quæ sunt gratiarum, non solum per qualitates quæ videntur, audiuntur, odorantur, gustantur, sed etiam per illas quæ tanguntur, accommodari putamus. Memento igitur calidum in primo gradu Iouis esse: In secundo Solis cum Ioue: In tertio Martis cum Sole: In quarto Martis. Frigidum in primo Veneris: In secundo Lunæ: In tertio Lunæ cum Saturno: In quarto Saturni. Humidum in primo Mercurij cum Ioue: In secundo Veneris cum Luna: In tertio Lunæ cum Venere: In quarto Lunæ, quando Veneri

Veneri Mercurióque coniungitur. Siccum in primo Iouis. In secundo Mercurij cum sole: In tertio solis cum Marte. In quarto Martis cum saturno. Summatim ex qualitatibus Planetarum, quas Ptolemæus describit in Quadripartito, colligimus harmoniam ex cunctis conflatam ad calorem humorémque declinare: Calor enim Martis ingens atque Solis & temperatus Iouis, ingentem superat Saturni frigiditatẽ, & Veneris Lunæque exiguam, ita vt calor ibi frigus excedat. Item humiditas Lunæ Venerísque plurima & propinqua nobis atque temperata, Iouis siccitatem saturni Martísque multam superat, & temperatam solis. Calor igitur humórque frigori siccóque dominantur, atque similiter calor humori: Quemadmodum in sani corporis homine ad cœlestem consonantiam temperato ex calore & siccitate cordis: itẽ calore & humore iecoris, rursum frigore & humore cerebri, coalescit complexio quędam ad calorem humorémque vergens, mediocriter calore regnante. Calor enim cordis & iecoris, frigus cerebri superat: Item humor iecoris atque cerebri siccitatem cordis

excedit. Neque verò prætermissum à nobis velim, talem existere ex stellis fixis harmoniam cunctis communem, qualem diximus ex Planetis: hos enim illis similes astrologi putant. Quorsum hæc? Vt memineris spiritum corpúsq; nostrum per temperiem quãdam ad calorem humorémq; vergentem, vel natura constantem, vel ante quæsitam, accommodari posse cœlestibus, sibíque cœlestia vendicare. Neque tamen dicimus spiritum nostrũ cœlestibus duntaxat, per qualitates rerum notas sensibus præparari, sed etiam multóque magis per proprietates quasdam rebus cœlitus insitas, & sensibus nostris occultas, rationi vix denique notas. Nam quum proprietates eiusmodi, earúmque effectus elementari virtute constare non possint, consequens est à vita spiritúque mundi per ipsos stellarum radios singulariter proficisci, ideóque per eas spiritum affici quamplurimum atque quamprimum, cœlestibúsque influxibus vehementer exponi. Hac vtique ratione smaragdus, hyacinthus, sapphirus, topazius, rubinus, vnicorni cornu, præcipuè verò lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarum

Stellæ virtutes occultas tribuunt rebus naturalibus et artificiosis.

prop

proprietatibus prædita sunt: Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si carnem tangant, ibíque calefactu virtutem suam promant, vim inde cœlestẽ spiritibus inserunt, qua se contra pestem tuentur, atque venena. Quod autem hæc similiáque tale aliquid agant virtute cœlesti, id argumento est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum habent in agendo momentum. Quod elementari qualitati vix vnquam est concessum, igni videlicet valde cœlesti. Materialis enim virtus vt agat multum, materiam desiderat multam. Formalis autem, etiam cum minima materia valet plurimum. Simili virtute in primis Phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducum morbum spiritus armat vapore ad eos intus infuso. Simili corallus & chalcidonius aduersum atræ bilis illusiones, Iouis præcipuè Venerísque virtute: cæteráque similiter eiusmodi quadam proprietate myrobalani, iuuentutem seruant, acuúntque senes, & ingenio prosunt atque memoriæ, propter Iouem in primis Saturni temperatorem, atque Mercurium sensus amicum. Quam quidem arborem for-

Corallorum vis.

tè aliq

tẽ aliquis in paradiſo ad vitam prorogandam extitiſſe putabit, Mercurio lapidem achatem conſecrant: Vnde Phyſici conueniunt, ad facundiam viſúmque & contra venena valere. Serapio ſcribit eum qui hyacinthum vel ex eo ſigillum geſtat, eſſe à fulgure tutum, atque hanc virtutem eius eſſe latiſsime diuulgatam, quam ſi habet, ab Ioue putamus habere. Lapis aëtites, vel aquilinus habet à Lucina, id eſt Venere atque Luna, vt admotus vuluæ, partũ mox & facillime citet. Quod Raſis confirmante Serapione, frequenter ſe dicit expertum. Forſan & à Phœbo qui transfixit Pythonem, Cretæa Dictamus habet, vt & venenoſis obſiſtat, & ferrum è vulnere trahat. Solis virtute zinziber infuſum epulis arcet ſyncopim. Gentiana canis rabiem ſedat, fugátque ſerpentes. Verbena vaticinium præſtare fertur, lætitiámque, & expiationes, & viſum. Ruta & zeduaria contra venena theriacam agunt. Thus vitalem & animalẽ ſpiritum aduerſus hebetudinẽ, obliuionem, timorem fulcit. Saluia verò mentháque virtute Iouis, illa quidem paralyſim fugat, hæc verò odore roborat animum. Eadem

virtute

virtute Pentaphyllon resistit venenis, eiúsque folium bis quotidie vnum vino bibitum curat Ephimeram: tria, tertianam: quatuor verò quartanam. Hac herba sacerdotes antiqui propter puritatem suam in purificationibus vtebantur. Agnus castus potestate Saturni Venereum sistit motum: Iaspis verò sanguinem. Mirabiles autem prouenire solent effectus, vbi occultæ proprietati proprietas seruit elementaris, velut in myrobalano, ad spiritum corpúsque firmandum, non solum virtus illa cælestis agit, sed etiam styptica multum, nec parum aromatica virtus, quæ putrefactionem dissolutionémque mirifice prohibet, spiritúmq; corroborat. Iam verò vt crocus petat cor, spiritum dilatet, prouocet risum, non solùm occulta Solis virtus mirabiliter efficit, sed ad idem quoque conducit ipsa natura croci subtilis, amplificabilis, aromatica, lucida. Quod autem de simplicibus dico, de compositis similiter dictum intelligi volo. Dic age theriaca quomodo contra venenum nobis opituletur? Non educit illa venenum, astringit enim aluum, non mutat omnino tam subito veneni naturam, non enim

Pentaphylli vires.

hæc

hæc adeò debilis eſt atque mutabilis, ſed ſpiritum vitalem potius valde tenuem & mutabilem, ſubitò conformi quadam ad ipſum proportione corroborat vſque adeò, vt ipſe iam validus tanquam agens, vnà cum theriaca velut inſtrumento partim ſuperet venenum, partim mutet, partim à præcordiis arceat. Sed quanam proportione ſiue virtute id efficit theriaca? Iouiali ſimul atque Phœbea: quam ex commiſtione multarum rerum ſecundum certam proportionem inuicem confuſarum ſibi vendicaſſe videtur. Eſt autem in ea virtus triplex: Hæc ipſa inquam cœleſtis, quam modò dicebam: Item cœleſtis alia prius in herbis aromatíſq; proprietas, quibus electis ipſa rite componitur, quæ virtuti prius dictæ ſubminiſtrat ad idem. Eſt inſuper alia virtus in pleriſque partibus eius, elementaris potius quàm cœleſtis, veruntamen talis, vt ſpiritui muniendo conducat, ſtypticam dico & aromaticam qualitatem: Illa quidem ſpiritum firmat, iſta fouet. Mirabilem ergo theriaca vim nacta eſt contra properantem ſenectutem atque venenum, tribus videlicet in ea virtutibus ad idem pa-

riter

riter conspirantibus, quarum vna quidem est cœlestis, per artificiosam acquisita commistionem: alia cœlestis iterum, sed partibus eius naturaliter insita: alia prorsus elementaris. Sed illa, quam prius dixi, cœlitus acquisita, multo etiam foret admirabilior, si non solum proportione Iouia Solarique, & ex rebus eiusmodi conflaretur, sed etiam opportunum ad hoc, obseruatione cœlestium, tempus eligeretur. Nam quemadmodum corpus se habet ad locum atque tempus, ita motus & actio se habent ad tempus. Sicut ergo certa passim corpora eorúmque formæ certis & locis & temporibus coalescunt atque seruantur, sic & propriæ quædam actiones ex propriis quibusdam temporibus efficaciam nanciscuntur: Idq; in Alcibiade significat Socrates, & Proclus explicat. Quod sanè Pythagoras animaduertens, ipsum bonum perfectionémque rerum, opportunitatem cognominauit. Primum nanque principium sic apud Pythagoram & Platonē omnium est mēsura, vt aliis corporibus actionibúsque alia loca distribuerit atque tempora. Vnde sicut res quædam nō alibi quàm hîc, neç alias

Tēpus opportunitásve qd possit.

aliâs quàm tunc propriè naſcuntur feliciter & coaleſcunt, atque ſeruantur: ſic & materialis actio, motus, euentus talis, aut talis, non aliâs efficaciam ſortitur, effectúmque perfectum, quàm quando cœleſtium harmonia ad idem vndique conſonat, quæ ſanè harmonia tantam habere poteſtatē exiſtimatur, vt non ſolùm agricolarum laboribus atque medicorum artificiis per herbas aromatáque conflatis, ſed etiam imaginibus, quæ apud aſtrologos ex metallis lapidibúsque fiunt, virtutem ſæpe mirificam largiatur. Sed imagines caput iam proprium exigunt. Quantum verò ad horas pro actionibus & operibus eligendas pertinet, plurimum confirmatur à Ptolemæo vbi ait in Centiloquio: Qui eligit quod melius eſt, nihilo differre videtur ab eo qui habet hoc ex natura. Quibus in verbis tum cœleſtiū, tum arbitrij electionísque noſtræ poteſtatem confirmare videtur. Albertus quoq; Magnus inquit in Speculo: Non enim libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coërcetur: ſed potius in magnarumrerum incœptionibus electionem horę contemnere, eſt arbitrij præcipitatio, non libertas.

Horarū electio qd valeat.

De

De virtute imaginum secundum antiquos, atque medicinarum cœlitus acquisita.

CAP. XIII.

PTolemæus ait in Centiloquio, rerum inferiorú effigies vultibus cœlestibus esse subiectas, antiquósque sapiētes solitos certas tunc imagines fabricare, quando Planetæ similes in cœlo facies, quasi exemplaria inferiorum ingrediebantur. Quod quidem Haly comprobat ibi dicens: Vtilem serpentis imaginem effici posse, quando Luna serpentem cœlestem subit, aut feliciter aspicit. Similiter Scorpionis effigiem efficacem, quando Scorpij signum Luna ingreditur, ac signum hoc tenet angulum ex quatuor vnum. Quod in Aegypto suis temporibus factum ait, seq; interfuisse, vbi ex sigillo Scorpionis in lapide Bezahar, ita facto, imprimebatur thuri figura, dabatúrque in potum ei, quem Scorpius ipse pupugerat, ac subito curabatur. Quod quidem vtiliter effici Hahameth physicus affirmat, confirmante Serapione. Præterea narrat Haly, notum illic sibi virum sapientem industria simili fecisse imagines, quæ mouerentur: qualem effectam, nescio quomodo, legimus ab Archita.

Quales & Trismegistus ait, Aegyptios ex certis mundi materiis facere cõsueuisse, & in eas opportune animas dæmonum inserere solitos, atque animã aui sui Mercurij: Item Phœbi cuiusdam, & Isidis Osyridísque sic in statuas descendisse, profuturas hominibus, vel etiam nocituras. Huic illud simile: Prometheum figmento quodam luteo vitam rapuisse, lucémque cœlestem. Magi quinetiam Zoroastri sectatores, ad euocandum ab Hecate spiritum, vtebantur aurea quadã pila characteribus insignita cœlestiũ, cui & sapphirus erat insertus, & scutica quadam facta tauri corio vertebatur, atque interim excãtabant. Sed cantiones equidem libenter obmitto: Nam & Psellus platonicus eas improbat atque deridet. Hebræi quoque in Aegypto nutriti, struere vitulum aureum didicerunt, vt eorundem astrologi putant, ad aucupandum Veneris Lunæque fauorẽ, contra Scorpionis atque Martis influxum Iudęis infestum. Porphyrius quoque in epistola ad Anebonem, imagines efficaces esse testatur, addítque certis quibusdam vaporibus qui à propriis suffumigationibus exhalabant, aërios

dæmonas

dæmonas insinuari statim consueuisse. Iamblichus in materiis quæ naturaliter superis consentaneæ sint, & opportune ritéque collectæ vndique conflatæq; fuerint, vires effectúsque non solũ cœlestes, sed etiam dæmonicos & diuinos suscipi posse cõfirmat. Idem omnino Proclus atque Synesius. Opera quidem ad salutem mira, quæ à medicis in astrologia peritis, per res ex multis cõpositas, id est pulueres, liquores, vnguẽta, electuaria fieri possunt, probabiliorem in se rationem & notiorem quàm imagines habere vidẽtur: tum quia pulueres, liquores, vnguẽta, electuaria opportune confecta cælestes influxus facilius citiúsque suscipiunt quàm materiæ duriores, ex quibus imagines fieri consueuerunt: tum quia vel assumuntur intus affecta iam cœlitus, & in nos conuertuntur, vel saltem admota fores inhærent magis, & denique penetrant: tum etiam quoniam ex vno quodam duntaxat, aut perpaucis imagines cõstruuntur: Illa verò ex quàplurimis cõflari pro arbitrio possunt: Vt si centum Solis Iouísve dotes per centum plantas & animalia similiáque sparsæ fuerint, componere simul hæc centum

tibi comperta possis, & in vnam conficere formam, in qua Solem ferme Iouémque totum iam videaris habere. Scis profectò naturam inferiorem non posse vno quodam capere cunctas superioris naturæ vires: ideóque illas per plures apud nos naturas esse dispersas, commodiúsque per opera medicorum atque similia, quàm per imagines colligi posse. Proinde imagines ex ligno cõfectæ vim forte paruam habent: nam lignum & forsan durius est ad cælestem influxum facile capiẽdum, & minus tenax si acceperit, retinendum, & omnino postquam ex matris terræ visceribus est euulsum, paulò post ferme totum amittit mundanæ vitæ vigorem, & facile in qualitatem aliam trãsmutatur. Lapilli verò atque metalla, & si ad accipiendum cœleste munus duriora videntur, diutius tamen retinent: quod confirmat Iamblichus, si acceperit: sua nempe duritia, vestigia quoque donáque vitæ mũdanæ post euulsionẽ diutissime continent, quæ quondam hærentia terræ possederant. Quãobrem ob hoc saltem aptæ materiæ ad capienda tenendáque cœlestia iudicãtur. Est & probabile quod libro superiore

riore dixi, res adeò ſpecioſas non poſſe ſub terra conflari, niſi maximo quodam conatu cœli, atque durare in eis impreſſam ſemel ex conatu virtutem: Nam in his coquendis cogendíſque diutiſſime cœlum elaborauit. Verùm quum nequeas facile eiuſmodi plura componere, cogeris diligenter exquirere, quod metallum inter cætera in ordine ſit alicuius ſtellæ potiſſimum, quíve lapis in ordine ſummus, vt ſaltem in vno quodam totius generis ordinísque ſupremo, reliqua pro viribus comprehendas, atque eiuſmodi ſuſceptaculo cœleſtia huic conſentanea mutueris: ceu ſi, exempli cauſa, in ordine Solari, ſub homine Phœbeo, ſummum inter animalia teneat Aſtur aut Gallus, inter plãtas balſamum aut laurus, inter metalla aurum, inter lapides carbunculus vel pantaura, inter elemẽta feruidus aër: nam ignis ipſe Martius eſſe cenſetur. Quod autem diximus influxum Solis vel Iouis aut Veneris augendum, intelligimus ratione communi, non tamen illi in cuius geneſi aliquis horum interfector appareat.

De ordinibus rerum à stellis pendentiũ, vt Solarium atque similium, & quomodo spiritus fiat Solaris.

CAP. XIIII.

DIxi equidem alibi, desuper ab vnaquaq; stella (vt Platonicè loquar) seriem rerum illi propriam vsq; ad extrema pẽdere. Sub ipso Scorpionis corde post eiusmodi dæmonas atq; homines, scorpiúmque animal, collocare possumus etiam herbam Asterion, id est stellarem, figura stellæ similem, nocte fulgentem, quam medici tradũt qualitatem habere rosæ, vímq; cõtra morbos genitalium mirabilem possidere. Sub serpente vel serpẽtario cœlesti Saturnum ponunt, & quodammodo Iouem. Postea dæmonas, qui sæpe serpentum formas induunt. Similes insuper homines, serpentes animantes, serpentariam herbam, lapidem. Draconitem capite draconis natum: item communi nomine Serpentinum. Et prȩterea quæ in sequentibus afferam. Sub stella Solari, id est Syrio, Solem primò, deinde dæmonas quoque Phœbeos, quos aliquando sub leonum vel gallorum forma hominibus occurrisse, testis est Proclus. Homines subinde persimiles bestiásque

bestiásque Solares. Phœbeas inde plantas, metalla similiter & lapillos, & vaporem aërémque feruentem. Simili ratióne à qualibet firmamenti stella per aliquem Planetam existimant contextum rerum gradatim sub illius proprietate descendere. Si igitur (vt dicebam) Solaria omnia per gradum eius ordinis quemlibet opportune comprehenderis, homines videlicet tales, vel talis hominis aliquid: item bruta, plantas, metalla, lapillos, & quæ ad hæc attinent, virtutē Solis vsquequaque com bibes, & quodammodo naturalem Solarium dæmonum facultatem. Similitérque de aliis dictū puta. Solares quidem homines sunt quales antea dixi, & qui ascendente Leone, Soléque hūc vel tenente vel aspiciente nascuntur, & qui sub Ariete similiter. Solaris est & sanguis è sinistro eorum beneualentiū brachio missus. Phœbeus, crocodilus, astur, leo, gallus, & cygnus, & coruus. Nec alia ratione leo veretur gallum, nisi quoniam in ordine Phœbeo gallus est leone superior. Eadē ratione inquit Proclus, Apollineum dæmonē, qui nōnūquam apparuit sub figura leonis, statim obiecto gallo dispa-

Homines qui Solares.

ruiſſe. Maxime verò in his animalibus cor eſt Solare. Arbitror etiã marinũ vitulum cœleſtis Leonis cordi ſubeſſe, & hac ipſa ratione corium eius quem cingit nudum fibula eiuſdem oſſe confecta, à renum dolore redimere. Nam contra dolorem eiuſmodi ſolent aſtrologi ſyderis illius influxibus vti. Eadẽ forte ratione fertur hæc pellis à fulgure nos tueri. Inter plantas palma Phœbea eſt, & in primis laurus, qua virtute venenoſa repellit & fulgur: Fraxinus quoque ſimili facultate venenoſa longius arcet. Loton eſſe Phœbeam, rotũda tum folia tum poma teſtãtur, & explicatio foliorũ eius die, replicatio verò nocte. Pæoniam Phœbeam eſſe, non ſolum virtus indicat, ſed & nomen. Ad idem attinet flores & herbæ quæ reſtringũtur, abeunte Sole: redeũte protinus explicantur, & ad Solem cõtinue vergunt. Aurum præterea & lapis Elitis radiis aureis Solem imitans. Lapis itẽ qui Solis oculus appellatur, figurã habens pupillæ, ex qua lumen emicat. Rurſum carbunculus nocte rutilans, vel Pantaura, omnes in ſe lapidum vires continens, vt aurum metallorum, & Sol ſtellarum. Multa denique in ſuperior

Pantaura omniũ in ſe lapidũ vires continet.

perioribus nobis ſignificata, vnde ſi modò liceat, ſub imperio Solis ex illo ſanguine, & animalium illorum cordibus, & foliis fructibúsque arborũ prædictarum: item floribus atque herbis & auri foliis, necnon pulueribus lapillorum, electuarium vel vnguentum conficere poteris, addito croco, balſamo, calamo aromatico, thure, muſco, ambra, ligno aloës, zinzibere, maſtice, ſpica nardi, cinnamomo, doronico, citri cortice, zedoaria, nuce muſcata, mace, caryophyllis cum melle flauo vel oleo balſamino, maſticeo, laurinò, nardino, ad cor, & ſtomachum, & caput intus aut extra fouendum, vt ſpiritus inde Solaris euadat. Ex his omnibus, inquã, aut ſaltem ex pluribus componendum dominante Sole aliquid. Quo etiam ſub eiuſdem dominatu incipias vti, dummodo & Solaria induas, habites, conſpicias, audias, olfacias, imagineris, cogites, cupias. Item imiteris & vita dignitatem, & munera Solis. Inter Solares homines plãtáſq; verſeris, laurúmque aſſidue tangas. Tutius autẽ ad valetudinem fuerit, Solaribus admiſcere Iouialia ſimul atque Venerea: Venereã maxime humiditatem Solaris caloris

moderatricem, qualis est, aqua succúsq; rosarum atque violarũ. Sed medicinas eiusmodi in libro De curandis literatis primũ, deinde in libro De vita longa, partim equidem composui, partim ab aliis compositas enarraui, partim etiã temperaui. Item quales herbæ à Sole Iouéque miras contra epidemiam & venenum vires habeant, diximus in libro Contra pestem, inter quas perforata, fugadæmon appellata est: Nec alia facultate quàm cœlestium gratiarũ noxios malorum dæmonum vapores à nobis arcere putatur. Et si qua inter herbas alia, vel lapillus vt corallus, idẽ videatur efficere. Herba profectò Lunaris à Mercurio tradita foliis cæruleis atque rotundis, crescente Luna vnum quotidie producens folium, decrescente deponens, annos vtẽti promittit Lunares. Sed iã ad imagines altero quodam exordio redeamus.

Fugadæmon.

Lunaris herba.

De virtute imaginum secundum antiquos atque medicinarum: Et quomodo medicinæ sint longe validiores quàm imagines.

CAP. XV.

SI lapillos quos paulò antè Phœbeos narrauimus, nactus fueris, nihil opus erit imagines eis imprimere. Suspẽdes

des itaque collo comprehensos auro, crocei serici filis, quãdo Sol sub Ariete vel Leone percurrit ascẽditque, vel medium tenet cœlum, aspicítque Lunam. Multo verò potentiores in serie Lunæ lapillos narrat Proclus. Primùm quidẽ Selinitim, qui nõ modò figura Lunam imitetur, sed & motu, circumeátque cũ Luna. Hunc si fortè repereris, & argento circundatum argenteo filo collo suspenderis, Luna Cancrum vel Taurum subeunte, angulósque tenente sibi conuenientes, spiritum inde tuum reddet, postremò Lunarum. Dum videlicet calefactus abs te lapillus ipse Lunaris virtutem suã tuis assidue spiritibus inserit. Alterum verò recenset lapillum, Helioselinon cognomento, qui Solis Lunæque coniunctæ Soli, naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quisquis argento inclusum de aurato similibus collo filis admouerit, quando Luna in domicilio suo vel Solis in eodem minuto cum Sole congreditur, suósque teneat angulos, Solarem simul atque Lunarem spiritum reportabit, aut saltem talem qualis euadit Luna per cẽtrũ copulata Soli. Hìc verò tu vides dispersas Phœbi dotes, velut

Lapidum certorum potentia.

Osyridis-

Osyridis membra, sororem eius Phœben velut Isidem congregare. Sed vtinam Solarem alicubi lapidem facile reperiremus vel Lunarem, adeò in eorũ ordine præpotentem, quemadmodum sub serie Septentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. Solarem profectò ferũt inuenisse apud Indos Apollonium Theanæum, lapidẽ scilicet nomine Pantauram, ignis instar micantẽ, sub terra passus quatuor nascentem, cui tantum spiritus insit vt tumeat, & plerunque scindatur terra, vbi eiusmodi lapis concipitur: ita cæteros ad se lapillos trahẽs, sicut Magnes ferrum. Sed lapis hic Herculeus ad se contemplandum vehementius adhuc nos in præsentia rapit. Videmus in specula nautarum indice poli libratum acum affectum in extremitate Magnete moueri ad Vrsam, illuc videlicet trahente Magnete: quoniam & in lapide hoc præualet virtus Vrsæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad Vrsam trahit vtrunque. Virtus autẽ eiusmodi tum ab initio infusa est, tum continuè Vrsæ radiis vegetatur. Forsitan ita se habet succinum ad polum alterum & ad paleas. Sed dic interea, Cur magnes trahit vbique

Magnes cur ferrũ trahat.

vbique ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Magnes traheret multo magis, ferrúmq; ferrũ: non quia superior in ordine corporũ, imò superius est lapillo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsam sequente clauduntur, sed superiorẽ in ipsa Vrsæ proprietate gradũ tenet Magnes, inferiorem verò ferrũ: superius autẽ in eodem rerum cõtextu trahit quidẽ quod est inferius, & ad se conuertit, vel aliter quomodolibet agitat, aut afficit virtute prius infusa. Inferius vicissim eadem ad superius infusione conuertitur, vel aliter agitatur, vel prorsus afficitur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superiorẽ: In ordine Iouio veneratur: In Martio timet: In Venereo inferior ad superiorem rapitur amoris ardore, deserítq; seipsum: In Mercuriali semper hic discit, vel persuadetur ab illo: In Lunari motũ hic ab illo sæpius exorditur: In Saturnali quietẽ. Ego autẽ quũ hæc explorata hactenus habuissem admodum gratulabar, cogitabámque iuuenis adhuc Magneti pro viribus insculpere cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspendere. Sperabam

equidem ita demū virtutis me ſyderis illius cōpotem fore. Sed quum diutius exploraſſem, inueni tandem ſyderis illius influxus Saturnales eſſe plurimum atque Martiales. Accepi à Platonicis malos dæmonas plurimum Septētrionales exiſtere, quod etiam Hebręorum aſtronomi confitentur, noxios Martiósque dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & Iamblicho, imaginū fictores à dæmonibus malis occupari ſæpius, atque falli. Vidi equidem lapillum Florentiam aduectū ex India, ibi è capite draconis erutum: rotundum, ad nummi figuram punctis ordine quamplurimis quaſi ſtellis naturaliter inſignitum, qui aceto perfuſus mouebatur parumper in rectum, imò obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret vapor aceti. Exiſtimaui equidem lapillum eiuſmodi cœleſtis draconis habere naturam, atque quaſi figuram, motum quoque illius accipere, quatenus per aceti ſeu vini valentioris ſpiritum, draconi illi ſiue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui geſtaret, & aceto ſæpe perfunderet, vim aliquam fortè

Lapidis è draconis capite exempti hiſtoria.

draconis

draconis illius acciperet, qui geminis anfractibus hinc quidem Vrſam maiorem implicat, inde minorem. Extat & prope Scorpionem ſerpentarius quaſi homo ſerpente cinctus, manu dextra caput ſerpentis tenēs, ſiniſtra caudam, genibus quaſi flexis, capite paulum reſupino. Legi equidem magos Perſarum regi cōſuluiſſe, vt imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatiti, quem aureo clauderet annulo, ita tamen vt inter lapillum atque aurum ſerpentariæ radicem inſereret. Hoc enim annulo geſtantem contra venenum morbóſque venenoſos tutum fore, videlicet ſi Luna ſerpentarium aſpiciente feceris. Hanc imaginem Petrus Aponenſis cōfirmauit. Ego verò, ſi hanc annulus ille vim habet, arbitror non tam per figuram, quàm per materias eiuſmodi, & hoc pacto temporéque compoſitas ſibi cœlitus vendicare. Memento lapillos naſcentes in animalibus nec inde languētibus, vt in dracone, gallo, hirundine, cæteríſq; efficaces exiſtere fermè, vt lapilli in terra naſcentes, atque ad eaſdem referri ſtellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alectorius ex ventriculo galli veteris tractus pollet, poteſtate Solari, per quē Dio-

Hæmatitis imago cōtra venena & morbos.

Alectorij lapidis vis ex Dioſcoride.

ſcorides ait ſæpe compertum eſſe, eum pugnare inuictum, qui lapillum hunc ore geſtaret. Idem ait, Chelidoniū erutum ex hirūdine rufum curare melancholicum, & amabilem idoneúmque reddere. Quod quidem habet ex Ioue, per ea quæ diximus, ſcilicet res vbique infra Lunam ſtellares exiſtere. Confirmatur dictum illud valde Platonicum, hanc mundi machiná ita ſecú eſſe connexam, vt & in terris cœleſtia ſint conditione terrena, & in cœlo viciſſim terreſtria dignitate cœleſti, & in occulta mundi vita mentéq; Regina mūdi, cœleſtia inſint, vitali tamē intellectualíq; proprietate, ſimul & excellētia. Per hęc inſuper confirmant nonnulli etiá illud magicum, per inferiora videlicet ſuperioribus cōſentanea poſſe ad homines temporibus opportunis cœleſtia quodāmodo trahi, atq; etiá per cœleſtia ſupercœleſtia nobis conciliari, vel forſan prorſus inſinuari: ſed poſtremū hoc illi viderint. Verū illud arte quadā rite & opportune in vnum plurima colligēte, fieri poſſe probabile ſatis (vt diximus) eſſe videtur, tū rationibus quas in ſuperioribus aſſignauimus, tū quia eiuſmodi multa quando apud medicum &

astrologũ colliguntur, contunduntur, commiscentur, concoquũtur sub sydere certo, dum ipsa per se ratione concoctionis atque fermenti nouam paulatim formam subeunt, hãc ipsam acquirunt certo quodam fomento cœlesti, radiis tunc intus agentibus, ideóque cœlestem. Metallum verò vel lapillus quando momento sculpitur, non videtur nouam accipere qualitatem, sed figuram. Neque motio illa per debitos digestionis gradus, quos alteratio naturalis atque generatio solet obseruare, progreditur. Quum verò natura cœlestis, tanquam inferioris naturæ regula, soleat tenore quodam progredi naturali, & ita progredientibus aspirare, merito diffidunt plerique, imagines eiusmodi cœlestem aliquam virtutẽ habere. Ego quoque ambigo sæpius, ac nisi & omnis antiquitas & omnes astrologi vim mirabilẽ habere putarẽt, habere negarẽ: Negarẽ equidẽ nõ omnino: opinor enim (nisi quis aliter persuaserit) ad prosperam valetudinem saltem aliquam habere virtutem, electæ præsertim ratione materiæ: tametsi multo maiorem inesse pharmacis arbitror, & vnguentis sydereo fauore cõfla-

Medicinæ corporis & animæ.

tis. Quid verò voluerim vbi modò dicebã electæ ratione materiæ, in sequentibus declarabo. Quæ verò ex Magorum vel astrologorũ opinione ad Plotinum interpretandum pro imaginibus allegari possunt, deinceps breuiter afferam, si te prius hic admonuero, ne putes probare me vsum imaginum, sed narrare. Ego enim medicinis ad cœlũ temperatis, nõ imaginibus vtor, atque ita cæteris quotidie consulo. Tu verò si cõcedis Deum rebus infra Lunam mirabiles inseruisse virtutes, mirabiliores concede cœlestibus. Præterea si licere iudicas homini ad prosperam valetudinem inferioribus vti, iudica, superioribus quoque licere atque inferiora ad superiorum normam, sic medicorũ artificio temperare, sicut etiã à Deo sunt ab initio temperata.

De potestate cœli: De viribus radiorũ vnde vim sortiri putentur imagines.

CAP. XVI.

IMmensa fermè cœlestium magnitudo, virtus, motio facit, vt omnes omnium syderum radij terræ molem quæ quasi punctum est ad cœlum, momento facilliméque vsque ad centrum recti penetrent, quod omnes Astronomi cõ-

fitentur: Ibíque vt placet Pythagoreis atque Platonicis fortiſſimi ſint: tũ quia recti vndique centrum tangunt, tum quia in anguſtum collecti ſunt cuncti. Quorum vehementia, materia ibi terræ ſicca procul ab humore remota prorſus accẽditur, accenſáq; extenuatur, atque diſpergitur per meatus vndique, & efflat incendia pariter atque ſulphur. Sed ignem hunc putant valde caliginoſum eſſe, & quaſi incendium quoddam luminis expers, ſicut in cœlo extat expers incendij lumen: ignis autem inter cœleſtem atq; infernum, lumen cum feruore coniungit. Putant autem ignem è centro flantem ignem eſſe Veſtalem: ſiquidem Veſtam eſſe terræ vitam numénq; putabant. Ideóque Veſtæ templum veteres in mediis vrbibus conſtruebant, ignémque in medio perpetuum collocabant. Sed ne vlterius peruagemur, cõcludamus iam, ſi ſtellarum radij totam mox terram penetrant, negari non facile poſſe metallum atque lapillum, quando cælantur imaginibus ſubito penetrare, eiſque miras vel ſaltem qualeſcunque imprimere dotes. Quandoquidem & in aluis terræ pretioſiſſima gene-

Veſtæ dea templũ in vrbibus medijs cõſtructũ.

rant. Sed quis neget per hæc radios penetrare? Siquidem aër & qualitas eius, & sonus minus efficax solida trãsit subito, & sua quadam afficit qualitate. Iam verò si duritia radiis obsisteret penetrantibus, lumen multo citius aërem quàm aquã pertransiret, & hanc ocyus multo quàm vitrum, & vitrum similiter quàm crystallum: At quum eodem momento solida, quo liquida, cuncta transuerberet, perspicue constat duritiam radiis nullo modo resistere. Atq; idcirco dicent non esse negandum metalla cœlestium radios influxúsq; suscipere, atque etiam conseruare ad tẽpus, tunc sibi cœlitus destinatum. Conseruare, inquam, virtutem quãdam ex radiorum concurrentium contactu creatam. Quid verò, si materia durior hoc ipso quòd videtur obsistere causæ præpotenti magis ictibus se exponit? Sic ensis lignum sub lana incidit, non incisa lana: Sic radius ille fulmineus corio quandoque nõ læso dissoluit in eo metallum. Quum verò natura cœlestis nostro hoc igne incomparabiliter sit præstantior, non est putandum radij cœlestis officium esse duntaxat, quale opus ignei radij manifeste videmus, scilicet

Radij syderũ terræ molẽ ad cẽtrũ vsque penetrant.

licet illuminare, calefacere, exiccare, penetrare, extenuare, dissoluere, quæ nostris sensibus notissima sunt, sed multo plures mirabilioresque vires & effectus habere: alioquin & materia inferior, & caducus sensus cum diuinitate cœli penitus æquaretur. Sed quis nesciat virtutes rerū occultas, quæ speciales à medicis nominantur, non ab elemētari natura fieri, sed cœlesti? Possunt itaque (vt aiūt) radij occultas & mirabiles vltra notas imaginibus imprimere vires, sicut & cæteris inserunt: Non enim inanimati sunt, sicut lucernæ radij, sed viui, sensualésque tanquam per oculos viuentium corporum emicātes, dotésque mirificas secum ferūt ab imaginationibus mentibúsq; cœlestiū: vim quoq; vehementissimā ex affectu illorum valido, motúq; corporū rapidissimo, ac proprie maximéque in spiritum agunt cœlestibus radiis simillimum. Agunt insuper in corpora vel durissima, omnia enim hæc ad cœlum infirmissima sunt. Sunt autem in variis stellis variæ quoq; vires, & idcirco in radiis earum inter se variæ. Præterea in radiorum ictibus aliter atque aliter incidentibus virtutes diuersæ nascuntur. De-

Radij cœlestis efficacia.

nique in concursibus radiorũ mutuis aliter atque aliter, & hîc aut ibi, & tũc aut aliâs effectis diuersæ subito vires suboriuntur, multo magis atque citius quàm in aliis atque aliis elementorum qualitatúmque elementalium mistionibus: multo etiam citius quàm in tonis & numeris apud Musicum aliter & aliter concinentibus. Si hæc diligenter consideraueris, forsitan non diffides. dicent, subito quodam radiorum iactu vires imaginibus imprimi, atque ex diuerso iactu diuersas. Nunquid ergo tam citó? Mitto fascinationes repẽtino quodam intuitu factas: Et amores acerrimos statim accensos radiis oculorum, qui & ipsi sunt fascinamenta quædam, quod in lib. De amore probamus: Mitto quàm citò rubens oculus inficiat intuentem: & speculum intuens fœmina menstruosa. Nónne & familiæ quædam apud Illyricos & Triballos iratæ, intuitu homines interemisse feruntur? Et fœminæ quędam in Scythia idem facere cõsueuisse? Et Catoblepæ regulíque serpentes radiorum ex oculis iactu homines perimunt. Torpedo quoque marina tactu etiã procul per virgam manum subitò stupefacit.

facit. Echinus præterea pisciculus grãdem solo tactu nauem sistere fertur. Phalangia quinetiam in Apulia ictu quopiam vel occulto, spiritũ animúmque repẽtino stupore permutant. Quid rabiosus canis facit, vel non apparente morsu? Quid scopa, deinde quid arbutus? Nonne leuissimo tactu venenum concitant atque rabiem? An ergo negabis cœlestia oculorum suorum radiis, quibus nostra cõtuentur simul atque cõtingunt statim miranda perficere? Iam verò grauida mulier tactu statim signat membrum hominis nasciturì, rei desideratæ nota. An verò dubitabis radios aliter alitérve tangentes diuersa conficere? Quum & tu helleborum herbam colligens, siue foliũ deorsum trahas, siue sursum, hoc subito tactu, causa sis helleboro, vt deorsum educat humores, aut sursum? Nónne ab initio res cuiusque generandæ cœlestes influxus concoctione materiæ, digestionéque perfecta non tam tempore quàm momẽto dotes mirificas largiuntur? Nónne suffragante cœli vultu innumerabiles sæpe ranæ, similésque animantes ex arenis momẽto prosiliunt? Tãta est in materiis pre-

paratis potentia cœli, tanta celeritas. Denique si ignis hoc habet, vt tempore quàm breuissimo faciat quæ cætera longo, ob id præcipue quòd est cœlo simillimus. Quis nam dubitet, cœlum magna quasi momẽto perficere, etiam in materia minus parata, sicut flamma solet ingentior? Quid ergo dubitas, inquiunt, in imagine construenda ferme similiter agere cœlum? Dices opinor, sicut & ego dicebã, naturales hîc alterationis gradus abesse: Qui sanè defectus minuit quidem cœleste donũ, nec tamẽ penitus auferre videtur. Nolunt enim Physici ex quolibet metallo vel lapide imaginem fabricari, sed certo: In quo quidem natura cœlestis, virtutem olim ad hoc ipsum quod optatur naturaliter inchoauerit, & quasi iãiam perfecerit, vt in sulphure flammam. Quam sanè virtutem tunc demũ perficiat, quando materia hæc per artem sub simili quodam influxu cœlesti vehementer agitatur, & agitata calescit. Itaque ars suscitat inchoatam ibi virtutem, ac dum ad figuram redigit, similem suæ cuidam cœlesti figuræ, tũc suæ illic ideæ prorsus exponit, quam sic expositam, cœlum ea perficit virtu-

te qua

te qua cœperat, exhibens quasi sulphuri flammam: Sic potentia quædam ad rapiendas paleas cœlitus data succino, quodammodo debilis, sæpe per frictionem calefactionémque facta validior, subitò rapit. Similem virtutem Serapio scribit datã lapidi Albugedi quasi hyacintho simili: Sed non prius trahere paleas, quàm capilli hoc lapide perfricentur. Sic item lapis ille Iouius Bezaar, id est à morte liberans, quem descripsimus in libro Contra pestẽ, vim ab initio contra venenũ accepit ab Ioue, sed non vsqueadeò validam, vt eandem tradere possit materiis aliis exercendam. At verò quum primùm sub Scorpionis cœlestis influxu figurã superni illius acceperit, perfectam cõtra Scorpiones subitò vim reportare putatur, quam mastici communicare valeat aut thuri. Eadem quoque de hyacintho, topazio, smaragdo, cæterísque ratio est habenda. Vt fabrica figurarũ non alibi efficaciam habeat, quàm vbi materia cum stella congruit & effectu, à qua hunc faber exoptat accipere: Ac præterea vbi hæc ipsa materia quasi iã talis est ab initio, qualem affectas reddere per figuram. Nullis ergo mate-

riis ad imagines vti consulunt, nisi his ipsis quæ tibi notæ sunt, hãc ipsam fermè iam vim habere quam cupis. Lapillorum itaque vires atque metallorum diligentissime perscrutari iubent, intereáque meminisse, inter lapillos quidem Carbunculum in tenebris coruscantem, atque Pátauram præcipue Soli subesse, Sapphirum Ioui, Smaragdũ Veneri, Mercurio, Lunæ. Prȩterea metalla præter aurum & argentum vix vllam ad hæc habere virtutẽ: tutiorémque in his rationem fore, si aurũ quidem purum ad Solem referas atq; Iouem, ad illum quidem propter colorẽ, ad hunc autem propter temperatam commistionem, nihil enim Ioue & auro temperatius: Purum verò argentũ ad Lunam: sed ad Iouem simul atque Venerem aurum argento permistum. Præterea imaginem efficaciorem fore, si virtus in materia eius elementaris conueniat cum speciali eiusdem virtute naturaliter insita, atque hæc insuper cum virtute altera speciali per figuram cœlitus capienda. Denique figuras inferiores & formas cœlestibus conformari, inde perdisces, vt aiunt, quod Perseus truncato Medusæ capite, futuram

Imaginis imprimẽdæ aptitudo cũ stellis.

turam

turam nonnullis obtruncationem portendere consueuit, multáque similiter, & Lunam aliósque Planetas sub certis signis, certa in nobis mẽbra mouere, non dubitant.

Quam vim habeant figuræ in cælo atque sub cælo. CAP. XVII.

SEd ne figuris nimiũ fortè diffidas, meminisse iubebũt, in regione hac sub Luna elementari, elementaremquoque qualitatem posse quamplurimũ, in transmutatione videlicet ad aliquid elementare tendente, calorem scilicet & frigus, & humorem atque siccitatẽ. Qualitates autem quæ minus elementares materialésve sunt, scilicet lumina, id est colores, numeros quoque, similiter & figuras ad talia forsitan minus posse, sed ad cœlestia munera, vt putãt, valere permultũ. Nã & in cœlo lumina, & numeri, & figuræ, sunt fermè omniũ potentissima: præsertim si nulla sit ibi materia, quod Peripatetici plerique putant. Sic enim figuræ, numeri, radij, quum non alia sustineantur ibi materia, quali substantiales esse videntur. Atque quum in ordine rerum mathematicæ formæ physicas antecedãt,

tanquam ſimplices quidem magis, & minus egenæ, meritò in antecedentibus mundi gradibus, id eſt, cæleſtibus, autoritatem ſibi maximam vendicãt, vt non minus inde fiat numero, figura, luce, quàm elementari quadã proprietate. Huius quidem autoritatis habetur etiam ſub Luna ſignum. Qualitates enim valde materiales plurimis rerum ſpeciebus ſunt communes, eiſq; quodammodo permutatis, non vſquequaque ſpecies commutantur. Figuræ autem, numeríque partium naturaliũ, proprietatem cum ſpecie inſeparabilẽ peculiarémque poſſident, vtpote quæ cœlitus vnà cũ ſpeciebus deſtinata fuerunt. Imò & cum ideis maximam habent in mente mundi regina cõnexionem. Atque quum ipſæ numeríque ſpecies quædam ſint, ideis ibi propriis deſignatæ: nimirum vires inde proprias ſortiuntur: Ideóque tum ſpecies naturalium certis figuris, tum motus, & generationes, & mutationes certis numeris aſtringuntur. De lumine verò quid dicam? Eſt enim actus intelligentiæ vel imago. Colores autem ſunt lumina quædam: Quamobrem vbi lumina, id eſt colores, figurásque, & numeros

meros astrologi dicunt in materiis nostris ad cœlestia præparandis posse quamplurimum, non temere, vt aiunt, debes ista negare. Non ignoras concentus per numeros proportionésque suas, vim habere mirabilem ad spiritum & animum & corpus sistendum, mouendum, afficiendum. Proportiones autem ex numeris cõstitutæ, quasi figuræ quædam sunt, vel vt ex punctis lineísque factæ, sed in motu. Similiter motu suo se habent ad agendum figuræ cœlestes. Hæ nanque harmonicis tũ radiis, tum motibus suis omnia penetrantibus spiritum indies ita clam afficiunt, vt Musica præpotens palàm afficere consueuit. Nosti præterea quàm facilè multis misericordiam moueat figura lugentis: Et quantum oculos imaginationémque, & spiritum, & humores afficiat statim atque moueat amabilis personæ figura: Nec minus viua est & efficax figura cœlestis. Nónne principis in vrbe vultus quidem clemẽs & hilaris exhilarat omnes? Ferox verò vel tristis repetè perterret? Quid ergo cœlestiũ vultus, dominos omniũ terrenorum, aduersus hæc efficere posse putas? Quippe quum etiam coeuntes ad

tes ad prolem plerunque vultus, non solum quales ipsi túc agunt, sed etiam quales imaginantur, soleant filiis diu postea nascituris imprimere. Vultus eadem ratione cœlestes materias confestim, suis notis inficiunt, in quibus si quando diu latitare videntur, temporibus deinde suis emergunt. Vultus autem cœli sunt figuræ cœlestes: Potes verò facies illic appellare figuras cæteris ibi stabiliores: Vultus autem, figuras quæ magis ibi mutantur: Aspectus quoque inter se stellarum motu quotidiano confectos, vultus appellare potes, similiter & figuras: Nam hexagoni, pentagoni, tetragoni nominantur. Esto, dicet quispiam, sint vt placet potentissimæ ad efficiendum figuræ cœlestes, verùm quid hoc ad figuras imaginum artificio factas? Respondebunt, non id potissimum contendere vt potentissimæ per se ad agendum sint nostræ figuræ, sed vt paratissimæ ad actiones & vires figurarum cœlestiũ capiendas, quatenus opportune fiunt dominantibus illis, atque examussim ad illas configurantur: Exigit enim figura illa figuram. Nónne sonante cithara quadam, altera reboat? Ob id tantum,

Vultus cœli.

si & ipsa similem figuram habeat, atque è conspectu sit posita,& fides in ea positæ & intentæ similiter. Quidnam hic efficit,vt cithara subitò patiatur à cithara,nisi situs aliquis & quędam figura conformis? Figura speculi lenis, concaua,nitens,cœlo congrua,ob hoc ipsum propriè munus tantùm cœlitus accipit,vt radios Phœbi in se cumulatissime complectatur, & solidissimum quodque ad cētrum suum è conspectu locatum repente cōburat.Ergo ne dubites,dicent,quin materia quædā imaginis faciendæ, alioquin valde cōgrua cœlo,per figuram cœlo similē arte datam,cœleste munus,tum in se ipsa concipiat, tum reddat in proximū aliquē vel gestantem. Non solùm verò figura, sed etiam dispositio peruia, quam Diaphanam vocant, inefficax quiddā est,& passiuum suapte natura.Veruntamen quoniam peruia dispositio est in cœlo proprium luminis susceptaculū,ideò vbicunque sub cœlo hęc vel est naturalis, vel modo aliquo comparatur,subitò præsens cœleste lumē acquiritur,atque etiam cōseruatur, vbi vnà cum hac vel calor est igneus,vt in flamma,vel est aliquid aërium,aqueúmve

simul

ſimul & glutinoſum, vt in noctilucis & nocticernis, & carbunculis, atque forſan quodammodo in Camphora. Quid inde ſequatur pro imaginibus, ipſe reputa.

Quales cœleſtium figuras antiqui imaginibus imprimebant: ac de vſu imaginum. CAP. XVIII.

ALiquis autem quæret, quas potiſſimum cœli figuras imaginib. imprimere ſoleant. Sunt enim ibi formæ oculis valde cõſpicuæ, & à multis, quales ſunt quaſi depictæ, vt Aries, Taurus, ſimiléſque figuræ zodiaci, & quæ ſunt extra zodiacum manifeſtæ. Sunt ibi præterea formæ quamplurimæ, nõ tam viſibiles quàm imaginabiles per ſignorum facies ab Indis & Aegyptiis Chaldæíſque perſpectæ, vel ſaltem excogitatæ: Velut in prima facie Virginis, virgo pulchra ſedens, geminas manu ſpicas habens, puerúmque nutriẽs: Et reliquæ, quales deſcribit Albumaſar, cæteríque nonnulli. Sunt denique charactêres quidam ſignorũ & Planetarum ab Aegyptiis deſignati. Volunt igitur imaginibus omnia hæc inſculpi. Vt ſi quis expectet propriũ à Mercurio bene

beneficium, collocare eum in Virgine debeat, vel saltem ibi Lunam cum aspectu Mercurij: & imaginem tunc ex stanno conficere, vel argēto, in quā totum sit Virginis signum & character eius, characterq; Mercurij. Ac si prima Virginis facie sis vsurus, addas etiam figuram, quam in prima facie diximus obseruatam. Similitérq; de cęteris. Postremi quidem imaginum autores, vniuersam earum formam ad cœli similitudinem accipere rotundam. Antiquiores autem, quemadmodum in quodā Arabum collegio legimus, figuram crucis cunctis anteponebāt: quia corpora per virtutem agunt ad superficiem iam diffusam. Prima verò superficies cruce describitur. Sic enim in primis habet longitudinem atque latitudinem. Primáque hæc figura est, & omnium recta, quàm maximè, & quatuor rectos angulos cōtinet. Effectus verò cœlestium maximè per rectitudinem radiorū angulorúmque resultant: Tunc enim stellæ magnopere sunt potentes, quando quatuor cœli tenent angulos, imò cardines, orientis videlicet occidentísque, & medij vtrinque cœli: Sic verò dispositæ, radios ita cōiiciunt in se inuicem,

Crucem veteres figurā esse dicebant.

vt crucem inde constituant. Crucē ergo veteres figuram esse dicebant, tum stellarum fortitudine factam, tum earundē fortitudinis susceptaculū, ideóque habere summam in imaginibus potestatē, ac vires & spiritus suscipere Planetarum. Hæc autem opinio ab Aegyptiis vel inducta est, vel maximè confirmata: Inter quorum charactêres crux vnus erat insign's, vitam eorum more futuram significans, cámque figuram pectori Serapidis insculpebāt. Ego verò quod de crucis excellētia fuit apud Aegyptios ante Christū, non tam muneris stellarum testimonium fuisse arbitror quàm virtutis presagium, quam à Christo fuerat acceptura. Astrologos autem, qui statim post Christum fuerunt, videntes à Christianis mirāda per crucem fieri, nescientes autem vel nolentes in Iesum tanta referre, in cœlestia retulisse: quanquam considerare debebant per crucem ipsam, absque nomine Iesu miracula minimè perpetrari. Cōuenire quidem imaginibus eam, quia referat fortitudinem Planetarum omniúmq; stellarum, forsitan est probabile: non tamen ob hoc duntaxat ingentem habere potentiam: posse verò

non

nonnihil vnà cum cæteris, quæ necessaria sunt, coniunctã, ad prosperam forsan corporis valetudinem. Sed ad narrandas aliorũ opiniones, vt cœpimus, reuertamur. Saturni veteres imaginem ad vitæ longitudinem faciebant in lapide de Feyrizech, id est Sapphiro, hora Saturni, ipso ascendente atque feliciter constituto. Forma erat: Homo senex in altiore cathedra sedens, vel Dracone caput, tectus pãno quodam lineo fusco, manus supra caput erigens, falcẽ manu tenens aut Pisces, fusca indutus veste. Ad longam vitam atque felicem Iouis imaginem in lapide claro vel albo. Erat homo sedens super Aquilam vel Draconem coronatus, hora Iouis, ipso in exaltatione sua feliciter ascendente, croceam induto vestem. Contra timiditatem hora Martis imagines fabricabãt prima Scorpionis facie oriẽte, Martem armatum & coronatũ. Ad morbos curandos fingebant Solis imaginem in auro, hora Solis, prima facie Leonis ascẽdente cum Sole, Regem in throno, crocea veste, & coruũ Solísque formam. Ad lætitiam robúrque corporis, Veneris imaginem puellarem, poma florésq; manu tenentem, croceis &

Saturni imago.

Imaginũ virtutes atq; medicinarũ.

albis indutã, hora Veneris, prima facie Libræ, vel Piscium, vel Tauri aſcẽdente cum Venere. Imaginem Mercurij ad ingenium & memoriam, prima facie Geminorum. Item contra febres ſculpebatur Mercurius, homo tela manu tenens, hora Mercurij, ſurgente Mercurio: ſculpebant hanc in marmore, ſubinde materiæ cuipiam imprimebãt languentibus aſſumendæ: hinc omne genus febriũ curari dicebant. Imaginem Lunæ aſcendente prima facie Cancri ad augmentũ. Forma Mercurij: Homo ſedens in throno galeratus criſtatúsq;, pedibus aquilinis, ſiniſtra gallum tenens, aut ignem, alatus, aliquando ſuper pauonem, dextra tenens calamum, veſte varia. Luna puella pulchra cornuto capite ſuper Draconem vel Taurum, ſerpentes ſupra caput & ſub pedibus habens. Ad curandũ calculum, genitaliúmque dolores, & ad ſanguinem adſtringẽdum, imaginem hora Saturni, ſurgẽte tertia facie Aquarij cum Saturno. Item Leonẽ auro imprimebãt, lapidem in formã Solis pedibus reuoluentem, hora Solis, primo gradu faciei ſecũdæ Leonis oriente. Hanc expellendis morbis profuturam exiſtimabant.

Ad

Ad renum morbos ſimilem faciebant, quando Sol in corde Leonis cœlũ medium obtineret, à Petro Aponẽſi comprobatam, & experientia confirmatã, ſed hac conditione, vt Iupiter aut Venus medium aſpiciat cœlum. Planetæ verò noxij cadant, infortunatiq; ſint. Accepi à Mẽgo phyſico præclaro eiuſmodi imaginẽ factã Ioue ibidem coniuncto cum Sole, liberauiſſe Ioannem Marlianum Mathematicũ noſtro ſeculo ſingularẽ à pauore, quo ſub tonitru affici conſueuerat. Prꝫtereà ad firmandam ſanitatem, & veneficia deuitanda, imaginem ex argento fingebant hora Veneris, Luna angulos obtinente, ac Venerem feliciter intuẽte, dummodo dominus ſextæ domus Venerem aſpiciat, aut Iouem trino quodam intuitu, vel oppoſito. Mercurius autem non ſit infelix. Agebant hæc hora diei Solis vltima, ita vt dominus horæ decimã teneret cœli plagã. Petrus Aponẽſis inquit, medicum per imaginem infirmum curare poſſe, mòdò in ea fabricanda obſeruet, vt anguli aſcendẽtis medij cœli occidentis ſint fortunati, & aſcendẽtis dominus, & eadem ratione ſecũda, ſed ſexta, & dominus eius ſit infelix. Ait

etiam sanitatẽ fore firmiorem vitámq; longiorem, quàm ab initio fuerit instituta, si natiuitate perfecta fiat imago, in qua hæc fortunata ponatur, scilicet illius significator vitæ. Item vitæ datores, tum signa, tum domini, præsertim ascendens eiúsque dominus. Item cœli medium, locus Solis, pars fortunæ, dominus coniunctionis vel præuentionis ante natiuitatẽ factæ. Mali quinetiam infortunati cadant. Concludit Astrologorum nullũ dubitare, quin ad producendam vitam talia conferant. Prolixum foret dictu, quas per quælibet signa facies antiqui, & quas Lunæ stationes tanquã necessarias in exprimendis imaginibus obseruabant. Nam in statione Lunæ à gradu Virginis decimoseptimo ad finẽ eius faciebant imagines contra morbos & odia, & ad iter felix. In statione à principio Capricorni ad gradum duodecimũ, contra morbos & discordias atq; captiuitatem. In statione à gradu duodecimo Capricorni ad gradum vigesimumquintum, aduersus languorem & carcerem. In statione à gradu quarto Piscium ad gradum eiusdem decimumseptimũ, ad curandos morbos, ad lucrũ, societatem, ad au

ad augēdas messes. Et in aliis similiter alias, vana sæpius curiositate machinabantur. Solas verò recensui, quæ non tam Magum quàm Medicum redolerent. Nam & medicinam eiusmodi vanam plurimum fore suspicor. Pro aliis autem magis legitimis medicinarũ confectionibus, eiusmodi mansiones Lunę arbitror eligendas. Atque etiã in Ariete gradum sextum, rursus decimumnonum, minuta xxvj. Itē in Geminis gradum decimum, minuta xxxxxj. In Cancro gradum decimumnonum, minuta xxvj. In Libra gradum sextum, minuta xxxiiij. In Capricorno gradum decimumnonum, minuta xxvj. In Aquario gradum secundũ, minuta xvij. In eodē gradu decimumquintũ, minuta octo. Prætereà sententiã Haly mente tenendam: Quodlibet signũ quandiu Sol est in eo, viuũ fieri, cæteris dominari, effectũ eius præ cæteris euenire, vt illuc Lunam dirigas ad donum inde proprium pro medicinis suscipiendum. Illuc inquam, id est, ad signũ & faciem, & maximè gradum: vt si bona Iouis affectas, ad hæc directã Lunam erigas vel vnitam, quandiu locum eiusmodi Sol illustrat, vbi proprietas Iouia viget. Simi-

Quodlibet signũ à Solis cõmunione reddi validius.

litérq; de cæteris. Curiosum verò narratu foret & fortè noxiũ, quas imagines,& quemadmodum associandos vel dissociandos, inter se animos fabricabant,ad afferendam felicitaté, vel inferendam calamitatem, vel vni cuidã,vel domui, vel ciuitati. Ego quidem fieri posse talia non affirmo. Astrologi autem fieri posse putãt,& quomodo,docent,qualia ego narrare nõ audeo.Porphyrius vbi vitam Plotini magistri sui describit,talia fieri posse cõfirmat:atq; Olympium Magum, & Astrologum Aegyptium narrat contra Plotinũ Romæ talia tẽtauisse, dum conaretur per imagines vel res eiusmodi syderare Plotinum: sed conatus in autorem suũ ob excelsam Plotini animam fuisse retortos. Albertus quoque Magnus Astrologiæ, pariteratque Theologiæ professor,ait in Speculo,vbi à licitis discernere se inquit illicita, imagines ritè ab Astrologis constitutas, virtutem effectúmq; acquirere à figura cœlesti. Atq; subinde narrat mirabiles earũ effectus, quales Thebith, Benthorad,& Ptolemæus,cæteríque Astrologi pollicẽtur. Describítq; imagines ad calamitatem alicui, prosperitatémque afferendam,

quas

quas consilio prætermitto. Et intereà confirmat effectum eas habere posse: quanquam & vir bonus artis damnat abusum, & vt legitimus Theologus orationes suffumigationésq; detestatur, quas impij quidam ad dæmones imaginibus fabricandis adhibuerunt. Neq; tamẽ reprobat figuras & literas dictionésque imaginibus impressas, ad hoc ipsum dũtaxat, vt donum aliquod acci piãt à figura cœlesti. Quod quidẽ posse per imagines comparari, Petrus Aponensis confirmauit: imò & affirmauit regionẽ nescio quam fuisse destructam per imaginem illã, quam Thebith narrat à Phedice Astrologo fabricatam. Thomas autem Aquinas dux in Theologia noster, magis ista formidat, & minus tribuit imaginibus. Tantum nanque virtutis duntaxat per figuras cœlitus putat acquirere, quantum cõducat ad illos effectus, quos solet cõmuniter cœlum per herbas résque alias naturales efficere. Non tam quia figura talis sit in ea materia, quàm quoniã compositum tale iam positũ est in certa quadam artificij specie, qualis cũ cœlo consentiat. Hæc ait in libro cõtra Gentiles tertio, vbi charactêres & literas figuris

additas ridet. Figuras verò non adeò, nisi pro signis quibusdam ad dęmones adiungantur. In libro etiã de fato, ait, constellationes dare ordinẽ essendi atque perdurandi, non solùm rebus naturalibus, sed etiã artificiosis, ideò imagines sub certis cõstellationibus fabricari. At si quid mirabile per eas vltra consuetos naturaliũ effectus nobis eueniat, in dæmonas reiicit hominum seductores, quod in libro contra Gentiles perspicuè patet, maximè verò in libello De occultis naturæ operibus, vbi videtur ipsas etiam imagines paruipendere, quomodocunque factas: quas & ego quatenus ipse iusserit, nihilipendã. Referre autem mirabiles quosdam effectus imaginum in dæmonum falsitatem, nec est à Platonicis alienum. Nam & Iãblichus ait eos, qui religione summa sanctimoniáque posthabita, imaginibus duntaxat confisi, ab eis diuina sperant munera, hac in re à malis dæmonibus sæpissimè falli, sub prętextu bonorũ numinum occurrẽtibus. Contingere tamen ex imaginibus legitima Astrologiæ ratione constructis, naturalia quædam bona, non negat. Deniq; tutius fore arbitror, medicinis, quàm

imagi

imaginibus ſe cõmittere, rationéſque à nobis de poteſtate cœleſti, pro imaginibus aſſignatas, in medicinis potius quàm in figuris efficaciã habere poſſe. Probabile enim eſt ſi quam vim imagines habent, hanc non tam per figuram nuper acquirere, quàm per materiam poſſidere naturaliter ſic affectam. Ac ſi quid denuò acquiritur dũ inſculpitur, nõ tam per figuram comparari quàm per calefactionem contuſione quadam prouenientem. Quæ quidem contuſio calefactióque facta ſub harmonia, cœleſti ſimili harmoniæ, quæ quondam materiæ virtutem infuderat, excitat virtutem ipſam atque corroborat ſicut flatus flammã: & manifeſtã efficit antè latentem, ſicut calor ignis in aſpectum producit literas ſcriptas, ſucco cepæ prius delitеſcẽtes. Atq; literæ hirci adipe inſcriptæ lapidi prorſus occultæ, ſi lapis ſubmergatur aceto, prodeunt, & quaſi ſculptæ eminẽtes extant. Imò verò ſicut tactus ſcopæ vel arbuti ſuſcitat rabiẽ conſopitã, ſic fortè contuſio quędam & calefactio ſola latentẽ in materia virtutẽ prodit, facta videlicet opportuné. Qua quidem cœleſti opportunitate expedit in medicinis conficiendis vti.

Cepæ ſucco ſcriptas literas deliteſcentes ignis prodit.

vti. Aut si quis fortè tractare metalla lapidésque voluerit, præstat percutere solum atque calefacere, quàm figurare. Præter enim id quod inanes esse figuras suspicor, haud temerè vel vmbrã idololatriæ debemus admittere. Item nec temerè vti stellis vel salutaribus, ad morbos his simillimos expellendos: Hos enim sæpe augẽt: sicut noxiæ stellæ dissimiles sibi morbos aliquãdo minuunt: quod sanè Ptolemæus & Haly perspicuè docent.

De fabricanda vniuersi figura.

CAP. XIX.

SEd cur nam vniuersalem ipsam, id est, vniuersi ipsius imaginem prætermittimus? Ex qua tamen beneficium ab vniuerso sperare videntur. Sculpet ergo sectator illorum fortè qui poterit formam quandam mundi totius archetypam si placebit in ære: Quam deinde opportunè in argenti lamina imprimat aurata. Sed quando potissimum imprimet? Quando Sol minutum primum Arietis attigerit. Hinc enim Astrologi tanquam ex sui natalis reuolutione, fortunam mundi eo saltem anno imminentem auspicantur. Ille igitur in hoc ipso mũdi natali

Astrologi à primo Solis in arietẽ aritu.

tali

tali totius imprimet mundi figuram. At vidés ne quàm belle inter differendum mundi aliquando nati nobis succurrerit argumentum? siquidem quolibet anno renascitur. Nónne in ipsa hominis genesi metiuntur Astrologi: primum in quo signo, quo gradu, quo minuto Sol extiterit? Ibíque totius figuræ iaciunt fundamentũ. Et quolibet deinceps anno, quum primum Sol minutum subierit idem, quasi renatũ hominem arbitrantur, atque inde præsagiunt anni fortunam. Sicut igitur id in homine facere non valerent, nisi quasi renasceretur: atque hic nõ posset quasi renasci, nisi fuisset aliquando natus: sic & mundũ coniicere licet aliquãdo genitũ, Sole videlicet sub minuto Arietis primo tunc posito, quandoquidem per eũdem quolibet anno situm, sors quædam quasi renascentis mundi reuoluitur. Tunc igitur ille fabricabit mundi figurã. Cauebit autem ne sabbato Saturni die figurã sculpat aut exprimat. Hoc enim die Deus mũdi faber ab opere traditur quieuisse, quod ab ideali die Solis incœperat. Quãtum enim Sol generationi accõmodatus est, tantum Saturnus ineptus. Perfecerat autem opus

ingressu, anni qualitatem præsagiunt.

in Ve-

in Venere, pulchritudinem operis absolutam significante. Sed de mundanæ fabricæ rationibus nihil vltrá. Ioannes enim Picus noster Mirandula diuina de Genesi mundi mysteria Moseos diuinitus his diebus expressit. Quamobrem, vt redeamus ad institutum, & ille mundũ suum primum die vel hora Saturni nõ sculpet, sed die potius vel hora Solis. Imprimet autẽ in anni natali, præsertim si tunc felices accedant Iupiter atque Diana. Optimũ verò fore putabunt præter lineamenta opificio colores inserere. Sunt verò tres vniuersales simul & singulares mũdi colores: viridis, aureus, sapphirinus, tribus cœli gratiis dedicati: Viridis quidem Veneri simul atque Lunæ: humidus videlicet humidis atque nascentium proprius, accommodatus & matribus. Aureum Solis esse colorem nemo dubitat, & ab Ioue insuper atque Venere non alienum. Sapphirinũ denique Ioui maxime dedicamus, cui & Sapphirus ipse dicitur cõsecratus. Vnde & lapis lazulus hoc colore dotatus ob virtutẽ Iouiã contra bilem atram à Saturno profectam, apud Medicos prærogatiuam habet, nascitúrque cũ auro, aureis distin-

Mundi tres colores.

ctus

ctus notis,ita comes auri,ſicut Solis eſt Iupiter. Similémque vim habet lapis Armenus,colorem ſimilem cum viridi quodammodo poſsidés. Expedire igitur iudicabũt ad gratiarum cœleſtium munera capeſſenda treis potiſsimum hos colores frequentiſsime contueri, atque in formula mundi quam fabricas,ſapphirinũ colorem mundi ſphæris inſerere. Operæpretiũ fore putabunt aurea ſphæris ad ipſam cœli ſimilitudinem addere ſydera,atque ipſam Veſtã,ſiue Cererem, id eſt terram,viridẽ induere veſtem. Eiuſmodi formulam ſectator illorũ vel ipſe geſtabit, vel oppoſitã intuebitur.Vtile verò fere ſpectare ſphæram motibus ſuis prędita m, qualem Archimedes quondã,& nuper Florentinus quidã noſter, Laurentius nomine,fabricauit.Neque ſpectare ſolùm,ſed etiam animo reputare. Proinde in ipſis ſuæ domus penetralibus cubiculum cõſtruet in fornicem actum, figuris eiuſmodi & coloribus inſignitum,vbi plurimum vigilet atque dormiat.Et egreſſus domo non tanta attẽtione ſingularum rerum ſpectacula, quanta vniuerſi figuram colorésque perſpiciet. Sed hæc imaginum fictores

illi

illi viderint. Tu verò præstantiorem in te finges imaginem: nempe quum noueris nec quicquã ordinatius esse quàm cœlum, neque temperatius aliquid cogitari quàm Iupiter, sperabis ita demũ beneficia cœli Iouísque consequi, si cogitationibus, affectibus, actionibus, victu teipsum ordinatissimum temperatissimúmque præstiteris. At postquam in mẽtionem temperaturæ cœlestis incidimus, opportunum fortè fuerit recordari, nullum inesse cœlo elemẽtaris qualitatis excessum, vt Peripateticè loquar: alioquin siue ita compositum sit, iam esset tot seculis dissolutũ: siue etiã simplex, tãta saltem magnitudine, potentia, motione cætera perdidisset. Sed profectò tanquam moderatissimum omnia moderatur, ac diuersa commiscet in vnum. Præterea tũ hac ipsa temperantia sua, tum excellentia formę diuinitus vitã meruit. Nam & res compositas tũc demũ vitam adipisci videmus, quando qualitatum perfecta commistio priorem iam contrarietatẽ fregisse videtur, vt in plantis. Perfectiorem deinceps in animalibus vitam, quatenus inest eis complexio à contrarietate remotior, quàm in plantis. In hominibus

Cœlum omnis excessus qualitatum expers.

bus rursum eadem ratione perfectiorem, & quodammodo iam cœlestem. Siquidem humana complexio ad cœlestem temperãtiam iam accessit, præsertim in spiritu, qui vltra substantiæ suæ subtilitatem qualitatúmque temperantiam, quibus cum cœlo cõsentit, cœlestem quoque lucem est adeptus. Hic insuper vbi maximè talis est, potissimum est cœlestis, vitámque cœlestem diuinitus præ cæteris est adeptus. Et quatenus se talem in omni victu legéque vitæ efficit atque seruat, eatenus singularia cœlestium dona reportat. Quãdo verò dicimus non esse in cœlo vllum elemẽtaris qualitatis excessum, intelligimus vel nullã esse ibi eiusmodi qualitatem, sed virtutes potius effectrices qualitatum temperatas: vel si quæ sunt illic quodammodo similes qualitates, quasi aëriam hábere temperiem. Atque vbi quædam illic frigida siccáque nominamus, Platonica hęc accipimus ratione, id est, vt frigidũ appelletur quod minimi caloris est causa. Siccum verò quod humorẽ nobis exhibet minimum. Sic astrologus Abraham, Saturnum inquit corpus nostrũ quodammodo relinquere frigidum, atque

ſiccum,quia calorem & humorem afſert noſtro minorem. Eadem ratione carnes bouis & leporis in ſe quidem calidæ atque humidæ,nobis frigidæ ſunt & ſiccæ. Ex hac autem inductione duo hæc accipe corollaria: Primum quidē, ſi corpora magis deinceps temperata, magis viuunt,cœlum maximè temperatum quàm maximè viuere. Imò verò viciſſim,ex eo quod cœlum exactiſſimè temperatum abſolutiſſimam in ſe vitam poſſidet, coniectari, vt quatenus reliqua ad temperiem vitámque illius accedunt,eatenus vitã ſortiri præſtantiorem. Alterum verò, vitam eſſe formam in ſe perfectam, perficientémque corpus,motionísque principium exhibentem. Principium inquam intimum, motionis quoque tũ intrinſecus actæ, tum per omnē partem extrinſecus expeditæ. Si igitur idipſum vita eſt, mēte captum exiſtimato, qui eiuſmodi formam non cognouerit ineſſe cœlo,corpore prẹſtantiſſimo,circumeunte ſempér motione perfecta, cũcta viuificante, magíſque illa gradatim, quæ vel ad ipſius ſimilitudinem naturaliter propinquius acceſſerunt, vel quotidie huius influxibus aptius ſe exponunt.

Quan

Quantam imagines vim habere putentur in ſpiritum, & ſpiritus in eas. Et de affectu vtentis & operantis.

CAP. XX.

COmpertum habemus, ſi quis ritè vtatur helleboro, ferátque potenter, mutare quodammodo exquiſita purgatione & occulta eius proprietate qualitatem ſpiritus, corporiſque naturam, & ex parte motus animi, & quaſi reiuueneſcere, vt fermè videatur eſſe renatus. Vnde Medeam Magóſque tradunt herbis quibuſdam reddere iuuentutem conſueuiſſe, quam non tam reddunt myrobalani quàm conſeruant. Similem Aſtrologi poteſtatem propitias habere imagines arbitrãtur, per quam geſtantis naturam & mores quodammodo mutent, in meliúsque reſtituant, vt quaſi iam alter euaſerit, aut ſaltem proſperã valetudinem diutiſſime ſeruent. Imagines verò noxias aduerſus geſtantem habere vim hellebori, præter artem potentiámque aſſumpti, venenoſam videlicet atque peſtiferam. Aduerſus autem alium quendam, ad cuius calamitatem fabrica-

Imagines quantam vim habere putentur in ſpiritum, & ſpiritus in eas.

Helleborus purgat occulta proprietate.

tæ intentæque fuerint, vim ænei speculi concauíque sic prorsus obiecti, vt collectis repercussisque in oppositum radiis, cominus quidem comburat, eminus autem caligare cõpellat. Hinc orta est historia vel opinio, putans Astrologorum machinis, magorúmque veneficiis, homines, bruta, plantas, syderari atque tabescere posse. Ego autem imagines in rem distantem, vim habere vllam non satis intelligo. Habere verò in gestantem nonnullam suspicor, non tamen talem opinor qualem plerique fingunt, & hanc ratione materiæ potius quàm figuræ: atque, vt dixi, longo interuallo medicinas imaginibus antepono. Quanquam Arabes & Aegyptij tãtum statuis imaginibúsque attribuũt arte astronomica & magica fabricatis, vt spiritus stellarum in eis includi putent. Spiritus autem stellarum intelligunt alij quidem mirabiles cœlestium vires, alij verò dæmonas etiam stellæ huius illúsve pedissequos. Spiritus igitur stellarum qualescunque sint, inseri statuis & imaginibus arbitrantur, non aliter ac dæmones soleant humana nonnunquam corpora occupare, pérque illa loqui, moueri,

moue

mouere, mirabilia perpetrare. Similia quædam per imagines facere ſtellarum ſpiritus arbitrantur. Putant dæmonas mundani ignis habitatores per igneos humores vel ignitos, ſimilitérque per ignotos ſpiritus & affectus eiuſmodi noſtris inſinuari corporibus. Similiter ſtellarum ſpiritus per radios opportune ſuſceptos ſuffumigationésque & lumina, tonósque vehementes competentibus imaginum materiis inſeri, mirabiliáque in geſtantem vel propinquantem efficere poſſe. Quæ quidem nós per dæmonas fieri poſſe putamus, nõ tam materia certa cohibitos, quàm cultu gaudentes. Sed hæc alibi diligentius. Tradunt Arabes ſpiritum noſtrum quando rite fabricamus imagines, ſi per imaginationem & affectum ad opus attentiſſimus fuerit, & ad ſtellas coniungi cum ipſo mundi ſpiritu atque cum ſtellarum radiis, per quos mundi ſpiritus agit, atque ita coniunctum eſſe ipſum quoque in cauſá, vt à ſpiritu mundi per radios quidam ſtellæ alicuius ſpiritus, id eſt viuida quædã virtus infundatur imagini, potiſſimũ hominis tunc operantis ſpiritui conſentanea. Adiuuari quoq; ſuffumiga-

tionibus ad ſtellas accommodatis opus eiuſmodi, qnatenus ſuffumigationes tales aërem radios, ſpiritũ fabri, imaginis materiam ſic prorſus afficiunt. Egó verò odores quidem tãquam ſpiritui aërique natura perſimiles, & quũ accenſi ſunt, ſtellarum quoque radiis conſentaneos arbitror: ſi Solares vel Iouij ſunt, afficere aërem ac ſpiritum vehementer ad dotes Solis aut Iouis tunc dominantis opportune ſub radiis capiendas, atque ſpiritum ſic affectum, ita donatum, poſſe vehementiore quodam affectu, non ſolum in proprium corpus agere, ſed propinquũ pręſertim natura conforme quidem, ſed debilius, & cõſimili quadam afficere qualitaté. Materiam verò imaginis duriorem ab odoribus & operantis imaginatione, vix minimum quiddam ſuſcipere poſſe puto: ſpiritum tamen ipſum ab odore ſic affici, vt ex ambbousvnũ cõficiatur. Quod quidem ex eo patet, quòd odor non agit vlterius in olfactũ, poſtquam ſatis egit. Olfactus enim & quoduis aliud à ſeipſo vel ſimillimo quopiá nihil patitur. Sed de his alibi. Proinde imaginationis intentionem, nõ tam in fabricandis imaginibus, vel medicinis

Fidem in imagines conferre.

vim

vim habere, quàm in applicandis & aſſumendis exiſtimo: vt ſi quis imaginem (vt aiunt) geſtans rite factam, vel certè medicina ſimiliter vtens, opem ab ea vehemẽter affectet, & proculdubio credat, ſperétque firmiſſime, hinc certe quamplurimus ſit adiumento cumulus acceſſurus. Nam vbi vel virtus imaginis ſi qua eſt, tangentis carnem penetrat calefacta, ſaltem virtus in electa eius materia naturalis, vel certè medicinæ vigor intus aſſumptæ, venis ac medullis illabitur, Iouiam ſecum ferens proprietatem, ſpiritus hominis in ſpiritum eiuſmodi Iouium affectu, id eſt, amore transfertur. Vis enim amoris eſt transferre. Fides autem ſpésq; non dubia, ſpiritum hominis iam ita percitum ſiſtit in ſpiritu Iouio penitus, atque firmat. Quod ſi, quemadmodum Hippocrates & Galenus docent, ægrotantis amor fidésque erga Medicum interiorem exteriorémque ad ſanitatem plurimum conferunt, (imò verò fiduciam hâc Auicẽna plus inquit efficere quàm medicinam) quantũ ad cœleſtem opem conducere putandum eſt, affectum fidémq; nobis erga cœleſtem influxum iam nobis inſitum, agentẽ intus, viſcera

Fides mirificã habet potentiam.

2 Canone

penetrantem? Iam verò amor ipſe fidésque erga cœleſte donum, ſæpe cœleſtis adminiculi cauſa eſt, atque viciſſim amor & fides hinc aliquando forſan proficiſcitur, quòd ad hoc ipſum iam nobis faueat clementia cœli.

De virtute verborum atque cantus ad beneficium cœleſte captandum: ac de ſeptem gradibus perducentibus ad cœleſtia.

CAP. XXI.

VErba præterea quædam acriore quodam affectu pronuntiata, vim circa imagines magnam habere cēſent ad affectum earū illuc propriè dirigendum, quorſum affectus intenduntur & verba. Itaq; ad duos ardentiſſimo quodam amore conciliandos, imaginē ſub Luna coëunte cum Venere in Piſcibus vel Tauro fabricabant, multis interim circa ſtellas verbáq; curioſius obſeruatis, quæ referre non eſt conſilium. Non enim philtra docemus, ſed medicinas. Probabilius autem eſt effectus eiuſmodi vel per Venereos dæmonas confici, his operibus verbíſq; gaudētes, vel per dæmonas ſimpliciter ſeductores. Nam

& Ap

& Apollonium Theanæum sæpe Lamias deprehendisse & prodidisse ferũt, dæmonas scilicet quosdam salaces, Venereósque, qui formosas puellas simulent, pelliciántq; formosos, quos vt serpens elephantẽ ore, sic illi illos ore vulua pariter exugant, ac prorsus exhauriant. Sed hæc Apollonius ipse viderit. In verbis autem certis vim esse certam atq; magnam, Origenes asserit contra Celsum, & Synesius atq; Alchindus de Magia disputãtes. Item Zoroaster vetãs barbara verba mutare, Iamblichus quoque similiter. Item Pythagorici verbis & cantibus atque sonis mirabilia quædã Phœbi & Orphei more, facere consueti. Quod Hebræorũ antiqui doctores præ cęteris obseruarunt, omnésque Poëtæ mirãda canunt carminibus effici. Et grauissimus ille Cato in Re rustica in curandis bestiarum morbis, aliquãdo barbaris cantionibus vtitur. Sed præstat dimittere cantiones. Concentum verò illum, quo adolescẽs Dauid Saulem ab insania redimebat, nisi mysterium iusserit ad diuinitatẽ referri, referet fortè aliquis ad naturã. Quũ verò pro septem Planetarum numero, septem quoque sint gradus, per quos à

Verbis atque cãtibus vires inesse.

Cãtus & verba magnã vim ad beneficium cœleste captandum habere.

ſuperioribus ad inferiora fit attractus, voces medium gradum obtinent, & Apollini dedicantur. Infimum quidem tenent gradum materiæ duriores, lapides atque metalla, ac Lunam referre videntur. Secundum in aſcenſu locum habent, quæ ex herbis, arborum fructibus, gummis, mēbris animalium, componuntur, reſpondéntque Mercurio, ſi ordinē in cœlo ſequimur Chaldæorum. Tertiū pulueres ſubtiliſſimi, eorúmq; vapores ex prædictis electi, odoréſque ſimpliciter herbarum & florum & vnguētorum ad Venerem pertinentes. Quartum verba, cantus, ſoni, quæ omnia rite dedicantur Apollini, Muſicæ præ cæteris autori. Quintum vehementes imaginationis cōceptus, formę motus, affectus, vim Martiā referentes. Sextum rationis humanæ diſcurſiones deliberationésq; conſultæ pertinentes ad Iouem. Septimum ſecretiores ſimpliciorésq́; intelligentię quaſi iam à motu ſciunctæ, coniunctæ diuinis, deſtinatæ Saturno. Quem meritò Sabath Hebræi nomine quietis appellant. Quorſum hæc? vt intelligas, quemadmodum ex certa herbarum vaporúmq; compoſitione confecta per artem tum medicā,

tum astronomicam, resultat communis quædã forma velut harmonia quædam syderũ dotata muneribus: Sic ex tonis primo quidem ad stellarum normam electis, deinde ad earundem congruitatem inter se compositis, communem quasi formam fieri, atque in ea cœlestem aliquam suboriri virtutem. Difficillimum quidem est iudicatu, quales potissimum toni, qualibus conueniant stellis, quales item tonorum compositiones, qualibus præcipuè syderibus aspectibúsq; cõsentiant. Sed partim diligentia nostra, partim diuina quadam sorte non aliter id assequi possumus, quàm Andromachus in theriaca cõponenda diutissime, fatigatus ac tandem post diligentiã, diuina sorte consequutus theriacæ virtutem. Quod quidem contigisse diuinitus Galenus & Auicenna confirmant. Imò verò totam medicinã exordium à vaticiniis habuisse, testis est Iamblichus atque Apollonius Theanæus. Ideóq; Phœbum vatem medicinę præponunt. Tres verò potissimũ regulas ad hoc afferemus, si prius admonuerimus, ne putes nos in presentia de stellis adorandis loqui, sed potius imitãdis, & imitatione captandis. Neque

Medicinæ exordium.

que rursum de donis agere credas, quæ stellæ sint electione daturæ, sed influxu potius naturali. Ad quem profectò multiplicem & occultum, ita nos exquisitis studemus modis accommodare, sicut quotidie ad manifestum Solis lumen calorémq; salubriter excipiendum nosipsos accommodamus. Aptare verò seipsum ad occultas dotes eius atque mirificas, solius sapientis est officium. Sed iam ad regulas cãtum syderibus accommodaturas perueniamus. Prima est, exquirere quas in se vires, quósve ex se effectus stella quælibet & sydus & aspectus habeant, quæ auferant, quæ ferant: Atque verborum nostrorum significationibus hæc inserere: detestari quæ auferunt, probare quæ ferunt. Secunda, considerare quæ stella cui loco maxime vel homini dominetur. Deinde obseruare qualibus cõmuniter hę regiones & personę tonis vtãtur & cãtibus, vt ipse similes quosdam vnà cum significationibus modò dictis adhibeas verbis, quę syderibus eisdẽ studes exponere. Tertia, situs aspectúsque stellarum quotidianos animaduertere, atque sub his explorare, ad quales potissimum sermones, cantus, motus,

tus,

tu, saltus, mores, actus incitari homines plerique soleant, vt talia quædam tu pro viribus imiteris in cantibus, cœlo cuidam simili placituris, similémque suscepturis influxum. Memento verò cantum esse imitatorem omnium potentissimum. Hic enim intentiones affectionésque animi imitatur & verba, refert quoque gestus motúsque corporis & actus hominum atque mores: támque vehementer omnia imitatur & agit, vt ad eadem imitanda vel agenda, tum cantantem, tum audientes subitò prouocet. Eadem quoque virtute, quando cœlestia imitatur, hinc quidem spiritũ nostrum ad cœlestem influxum, inde verò influxum ad spiritũ mirifice prouocat. Iam verò materia ipsa concentus purior est admodum, cœlóq; similior, quàm materia medicinæ. Est enim aër etiam hic quidẽ calens siue tepens, spirans adhuc, & quodãmodo viuens, suis quibusdam articulis, artubúsque compositus, sicut animal: nec solum motum ferens, affectúmq; præferens, verumetiam significatum afferens quasi mentẽ, vt animal quoddã aërium & rationale quodammodo dici possit. Concentus igitur spiritu *Cantum afficere.*

ritu

ritu ſenſuq́; plenus, ſi fortè tum ſecundum eius ſignificata, tum ſecundũ eius articulos atque formam ex articulis reſultantem, tum etiam ſecundum imaginationis affectum huic ſyderi reſpondeat, aut illi, non minorem inde virtutem quàm quælibet alia cõpoſitio traiicit incantantem, atq; ex hoc in proximum auditorem, quouſq; cantus vigorem ſeruat ſpiritúmq; canentis, pręſertim ſi cantor ipſe ſit natura Phœbeus, vehementémq; habeat vitalem cordis ſpiritum atq; inſuper animalem. Sicut enim virtus ac ſpiritus naturalis vbi potentiſſimus eſt, mollit ſtatim, liquefacítq; alimenta duriſſima, atq; ex auſteris mox dulcia reddit, generat quoque extra ſe ſeminalis ſpiritus productione propaginẽ: ſic vitalis animaliſq; virtus vbi efficaciſſima fuerit, ibi intentiſſima quadam ſui ſpiritus per cantum, tum conceptione agitationéque in corpus proprium potenter agit, tum effuſione mouet ſubinde propinquum, afficítq; cum ſuũ, tum alienum ſyderea quadam proprietate, quam tum ex ipſa ſui forma, tum ex electa temporis opportunitate concepit. Hac vtique ratione orientales meridionaléſque multi, præcipue

Indi,

Indi, admirandam feruntur in verbis habere potẽtiam: vtpote qui magna ex parte Solares ſunt. Vímque non naturalem dico, ſed vitalem & quicũque in regionibus aliis maxime ſunt Phœbei. Cantus autem hac virtute, opportunitate, intentione conceptus, fermè nihil aliud eſt quàm ſpiritus alter nuper penes ſpiritũ tuũ in te conceptus, factúsque Solaris, & agens tum in te, tum in proximũ poteſtate Solari. Si enim vapor & ſpiritus quidã aliquando per radios oculorum, vel aliter foras emiſſus, faſcinare, inficere, alitérq; afficere proximum poteſt, multo magis id valet ſpiritus ab imaginatione cordéq; ſimul vberior proflués & feruentior, motúq; valentior, vt non omnino mirum ſit, morbos quoſdam animi atq; corporis ſic auferri poſſe aliquando, vel inferri præſertim, quoniam ſpiritus eiuſmodi Muſicus propriè tangit, agítq; in ſpiritum inter corpus animámq; medium, & vtrunque affectione ſua prorſus afficientem. Mirabilem verò in concitato canentéq; ſpiritu vim eſſe concedes, ſi Pythagoricis Platonicíſq; conceſſeris, cœlum eſſe ſpiritum, motibus tonísque ſuis omnia diſponentẽ. Memento verò

totam

totam procedere Musicam ab Apolline. Atq; eatenus Iouem esse musicum, quatenus est cum Apolline cõcors. Venerem insuper & Mercuriũ Musicam vicinitate Apollinis reportare. Item ad hoc quatuor duntaxat attinere concentus: tres verò reliquos voces quidem habere, non cantus: Iam verò voces tardas, graues, raucas, querulas, Saturno tribuimus. Marti verò contrarias, veloces, acutásque & asperas, & minaces, medias verò Lunæ. Concentus autem Ioui quidem graues & intentos dulcésq; & cum constantia lætos. Contrà Veneri cum lasciuia & mollitie voluptuosos cantus adscribimus. Inter hos verò medios Soli tribuimus & Mercurio. Si vnà cum gratia suauitatéque sunt venerabiles & simplices & intenti, Apollinei iudicantur. Si vnà cum iucunditate, remissiores quodammodo sunt, strenui tamen atque multiplices, Mercuriales existunt. Tu igitur horum quatuor vnumquenq; cantibus tibi suis conciliabis, præsertim si competentes cantibus sonos adhibeas, adeò vt quum eorum more opportune canendo & sonãdo clamaueris, responsuri protinus videantur, vel instar

instar Echo, vel sicut chorda quædã in cithara tremens, quoties vibratur altera, temperata similiter. Atque vt vult Plotinus & Iamblichus, ita naturaliter id tibi continget è cœlo, quemadmodum vel ex cithara reboatus siue tremor, vel ex opposito pariete fit Echo. Profectò quoties ex frequenti quodam vsu, harmoniæ Iouiæ, vel Mercuriales, vel Venereæ, factæ videlicet his regnantibus, spiritus tuus ad hoc ipsum attentissimè canens, harmoniæque confirmatus euadit Iouius, vel Mercurialis, vel Venereus. Intereà Phœbeus euadit, siquidem Phœbi ipsius Musicæ ducis virtus in omni consonantia viget. Atque vicissim ex cantu sonóque Phœbeo ipse Phœbeus euadens, virtutem Iouis interim tibi vendicas, & Veneris atque Mercurij. Rursúsque ex spiritu sic intus affecto, similiter afficis animam atque corpus. Memento verò orationem aptè & opportunè compositam, & affectu sensúque plenam atque vehementem, similem cantibus vim habere. Quantam in orando potentiam Damis & Philostratus habere sacerdotes quosdam Indos narrent, referre non expedit: nec etiam quibus verbis

Oratio qualis esse debeat.

Apollonium euocasse manes Achillis affirment. Non enim loquimur nunc de numinibus adorandis, sed de naturali quadam potestate sermonis,& cantus atque verborum. Esse verò Phoebeam medicámque in sono, & eo quidem certo potẽtiam ex eo patet, quòd qui in Apulia tacti Phalangio sunt, stupent omnes semianimésque iacent, donec certum quisque suúmque sonum audiat. Tunc enim saltat ad sonum aptè, sudat inde atque conualescit. Ac si post annos decem similem audiuerit sonum, subitò concitatur ad saltum. Sonum verò illum ex indiciis esse Phoebeum Iouialémque coniicio.

Quomodo septem modis nos cœlestibus accommodare poßimus. Et quibus Saturnus sit maleficus, quibus propitius. Quos Iupiter à Saturno defendat. Quomodo cœlum agat in spiritum & corpus & animam. CAP. XXII.

QVoniam verò cœlum est harmonica ratione compositum, mouetúrque harmonicè, & harmonicis motibus atque sonis efficit omnia, meritò per harmoniam solam, non solùm homines, sed inferiora hæc omnia pro viribus

viribus ad capienda cœleſtia præparantur. Harmoniam verò capacem ſuperiorum per ſeptem rerum gradus in ſuperioribus diſtribuimus: Per imagines videlicet (vt putant) harmonicè conſtitutas: Per medicinas ſua quadã conſonãtia temperatas: Per vapores odorésque ſimili concinnitate confectos: Per cantus muſicos atque ſonos. Ad quorum ordinem vímq; referri geſtus corporis ſaltúsq;, & tripudia volumus: per imaginationis conceptus, motúsque concinnos: per congruas rationis diſcurſiones: per trãquillas mentis contemplationes. Sicut enim corpus per harmoniam quotidie ſuam, id eſt, per ſitum & habitum & figuram opportunè lumini caloríq; Solis exponimus: ſic & ſpiritum occultis ſtellarum viribus comparandis, per ſuam quandam ſimilem harmoniam, imaginibus, vt opinantur, & certè medicinis, odoribus harmonicè compoſitis comparatam, & deniq; per ſpiritum ſuperis ita paratum (vt ſæpe iam diximus) animã eiſdem exponimus atque corpus. Animam inquam, quatenus affectu ad ſpiritum inclinatur & corpus. In anima verò nunc imaginationem, rationem,

Cœleſtibus nos ſeptẽ modis accommodare poſſumus.

mentem ponimus. Poteſt vtiquè imaginatio noſtra, vel propter qualitatem motúmque ſpiritus, vel per electionem noſtram, vel etiam vtrinque ita diſponi, componi, cõformari Marti Solíve, vt ſit eueſtigiò propriũ influxus Phœbei vel Martij ſuſceptaculum. Similiter ratio, vel per imaginationem ſpiritúmque ſimul, vel per deliberationem, vel vtrinque, ſic ad Iouem imitationẽ quadam comparare ſe poteſt, vt multò magis ob dignitatẽ propinquitatémque ſuam ipſa Iouem capiat, & munera Iouis, quàm imaginatio ſiue ſpiritus: quemadmodum imaginatio ſpiritúsq;, eadem ratione multò magis cœleſtia capiũt, quàm res & materię quæuis inferiores. Mens denique contemplatrix, quatenus ſeipſam non ſolùm ab his quæ ſentimus, verùm etiam ab eis quæ imaginamur communiter moribúsque argumentamur humanis, ſeuocat, & affectu, intentione, vita, ad ſeparata ſe reuocat, Saturno quodammodo ſe exponit. Huic Soli propitius eſt Saturnus. Sicut enim Sol animalibus quidẽ nocturnis inimicus eſt, diurnis autem eſt amicus: ita Saturnus hominibus, vel vulgarẽ palàm vitã agentibus,

Saturnus quibus amicus.

tibus;vel fugientibus quidē vulgi consuetudinem. Vulgares tamen affectus, nón dimittentibus est aduersus. Vitam nanque communem concessit Ioui, separatam verò sibi vendicauit atque diuinam. Mentibus autem hominum re vera hinc pro viribus segregatis, tanquam sibi cognatis quodammodo est amicus. Nam & spiritibus sublimē habitantibus aërem ipse Saturnus (vt Platonicè loquar) est pro Ioue, sicut Iupiter hominibus communem agentibus vitam, est iuuans pater. Nullis verò Saturnus est infensior, quàm hominibus contemplatiuam vitam simulantibus quidem, nec agentibus. Hos enim nec Saturnus agnoscit vt suos, nec Iupiter ipse Saturni tēperies, adiuuat eos, qui communes hominū leges morésque & cōmercia fugiunt. Hæc enim sibi Iupiter vsurpauit (vt aiūt) ligato Saturno, segregata Saturnus. Quamobrem Lunares illi populi, quos Socrates in Phædone describit, eminentissimā terræ superficiem, & altiorem nubibus habitantes, viuentes sobrij admodū, frugibúsque cōtenti, & secretioris sapientiæ studio religioníque dediti, Saturni felicitatem gustant, vitámq; agunt ita pro- *Lunares populi.*

ſperam, tam longęuã, vt non tam mortales homines, quàm immortales dæmones, habeantur: quos heroës multi nominant, aureúmq; genus Saturnio quodã ſeculo regnóq; gaudens. Quod forſan Aſtrologos Arabes voluiſſe puto, vbi aiunt vltra lineam æquinoctialem ad meridiem eſſe ſubtiliſſimos habitatores quoſdam dæmonas, qui nec oriri videantur neque mori, ibíque poteſtatem habere Saturnum, caudámq; Draconis. Quod ſanè cõfirmare videtur Albumaſar in libro Sadar, dicens quaſdam Indię regiones Saturno ſubiectas eſſe, ibíq; homines eſſe valde longæuos, ac ſenio plurimũ extremo decedere. Rationémque aſſignat, quoniam Saturnus nõ lædat domeſticos, ſed externos. Tu verò poteſtatem Saturni ne negligas. Hunc enim ferunt Arabes omnium potentiſſimum, planetas ſanè vires eorum ſubire ad quos accedunt: omnes verò ad eum accedere potius quàm viciſsim, Planetáſq; coniunctos illi, natura illius agere. Eſt enim ipſe inter Planetas orbis ampliſſimi caput. Quilibet ſanè Planeta ſui orbis caput eſt & cor & oculus. Saturnus itẽ ſtellis proximus eſt innumeris, primóq; mobili

Indiæ habitatores longæuos eſſe.

India Saturno ſubiecta.

bili

bili quamſimillimus, longum agit circuitum. Eſt altiſſimus Planetarũ: vnde felicem eum vocãt, cui ille feliciter aſpirauerit. Et quamuis eum tanquam à communi vita hominum alienum plerunque maximè vereantur, placari tamen etiam communi vitæ putant, ſiquando plurimam in aſcẽdente poteſtatem dignitatémque habuerit, aut Iupiter eum ſuus feliciter aſpexerit, vel in ſuis finibus excellenter acceperit, alioquin influxus illius importunè ſuſceptus, in materia præſertim craſſa fit quaſi venenum, ſicut & ouum putrefactione vel aduſtione fit venenoſum, vnde naſcuntur vel euadunt immundi quidã, ignaui, triſtes, inuidi, dæmonibus immundis expoſiti, quorum commerciũ procul effugito. Nam Saturni venenum alibi quidem ſopitum latet, ceu ſulphur à flamma remotum. In viuentibus verò corporibus ſępe flagrat, atq; vt ſulphur accenſum non cõburit ſolùm, ſed vapore etiam noxio omnia circùm implet, atq; inficit propinquantes. Contra influxum eius hominibus communiter peregrinum, & quodammodo diſſonũ, nos armat Iupiter, tum naturali qualitate ſua, tum alimentis

Saturnus ouo ſimilis.

medicinísque certè suis, atque (vt putant) etiam imaginibus, tum etiam moribus negotiísque & studiis atque rebus ad ipsum propriè pertinentibus. Noxium verò influxum Saturni effugiunt, subeúntque propitium, non solùm qui ad Iouem confugiunt, sed etiam qui ad diuinam cōtemplationem ab ipso Saturno significatā, tota mente se conferunt. Hoc enim pacto malignitatem fati deuitari posse Chaldæi & Aegyptij, atque Platonici putant. Quum enim cœlestia nolint esse corpora vana, sed diuinitus animata, atque insuper mentibus recta diuinis: nimirum illinc ad homines non solùm quamplurima ad corpus & spiritū pertinentia, sed multa etiam bona quodammodo in animā redundantia proficisci volunt, non à corporibus in animam, sed ab animis. Magis autem hæc pluráque eiusmodi à mentibus superioribus cœlo profluere. Inter hæc si rationes omnes assignare volueris, quibus adductus Moses otiū sabbati mandauit Hebræis, forsan vltra sublimiorem secretiorémque allegoriam inuenies Saturni diem actionibus ciuilibus bellicísque ineptū, contemplationibus aptum

Moses die Saturni negotium interdixit.

aptum, eóque die diuinum contra discrimen patrociniũ obsecrãdum. Quod quidẽ impetrari posse aduersum Martis & Saturni minas Abraham & Samuel, & plures Hebræorum Astrologi, eleuatione mentis in Deum, votísque & sacrificiis confitentur, præceptũ illud Chaldęum confirmantes scilicet, Si mentem ad pietatis opus ardentem erexeris, corpus quoque caducum seruabis. Consideratu dignum est illud Iamblichi, cœlestia mundanáque numina vires quasdam in se superiores, nonnullas inferiores habere. Per has quidem effectibus nos fatalibus deuincire, per illas autem vicissim soluere nos à fato: quasi claues, vt inquit Orpheus, ad aperiendum habeant & claudendum. Multò igitur magis diuinitas mũdo superior à fatali necessitate nos redimit. Exploratu quoque dignissimum est Hebraicum illud, in mactandis animalibus, rebúsque nostris sacrificio dissipandis mala cœlitus imminentia, à nobis ad nostra deflecti. Sed hæc Pico nostro exploranda relinquimus. Denique vbicunque dicimus cœlestium ad nos dona descendere, intellige tum corporum cœlestium dotes.

in corpora noſtra venire per ſpiritum noſtrum ritè paratū, tum eadem prius etiam per radios ſuos influere in ſpiritum naturaliter, vel quomodocunque illis expoſitum. Tum etiam animarum cœleſtium bona, partim in eundem ſpiritum per radios proſilire, atque hinc in noſtros animos redundare, partim ab animis eorū, vel ab Angelis in animos hominum illis expoſitos, peruenire. Expoſitos inquam non tam naturali quodam pacto, quàm electione arbitrij liberi vel affectu. Summatim verò quicunque voto, ſtudio, vita, moribus, beneficentiam, actionem, ordinem cœleſtium imitantur, eos exiſtimato tanquam ſupernis ſimiliores, ampliores illinc dotes accipere. Homines autem artificioſè cœleſtium diſpoſitioni diſſimiles, atque diſcordes, & clàm eſſe miſeros, & denique palàm infelices euadere.

Vt proſperè viuas, agáſque, in primis cognoſce ingenium, ſydus, Genium tuum, & locum eiſdem conuenientem: hîc habita, profeſsionem ſequere naturalem.

CAP. XXIII.

QVicunque ſanæ mentis ſuíq; compos naſcitur, eſt à cœlo ad honeſtum

nestú aliquod opus & vitæ genus naturaliter institutus. Quisquis igitur cœlum optat habere propitiú, hoc opus, hoc genus in primis aggrediatur, hoc sedulò prosequatur. Cœlum enim suis fauet incœptis. Ad hoc ipsum verò præ cæteris es natura factus, quod primùm à teneris annis agis, loqueris, fingis, optas, somnias, imitaris, quod tétas frequétius, quod facilius peragis, quo summopere proficis, quo præ cæteris delectaris, quod relinquis inuitus: Hoc est sanè ad quod te cœlum rectórque cœli genuit. Eatenus igitur tuis fauebit incœptis, & aspirabit vitæ, quatenus genitoris ipsius auspicia prosequeris, prȩsertim si verum sit Platonicú illud (in quo tota cósentit antiquitas) vnicuique nascenti esse dæmoné quendam vitæ custodem, ipso suo sydere destinatú: Qui & ad hoc ipsum officium adiuuet, cui nascenté cœlestia deputarunt. Quicunque igitur per argumenta, quæ modò diximus, suum ingeniú perscrutatus, ita naturale suum opus inueniet, inuenerit simul suum sydus, & dæmonem: quorum exordia seqúes aget prosperè, viuétque feliciter, alioquin & fortunam experietur aduersam, &

Platonis sententia.

cœlum sentiet inimicum. Duo igitur sunt præ cæteris hominum infortunatorum genera: Alterum eorũ qui nihil professi nihil agunt: Alterum eorũ qui professionem ingenio alienam subeũt, Genióque contrariã. Illi quidem ignauia torpent, interim ad actiones incitante cœlo semper agente. Hi dũ aliena à patronis cœlestibus agunt, frustrà laborant, supernis destituti patronis. Primum quidem antiquo prouerbio confirmatur, Dei adiuuant facientes, ignauis autem infensi sunt. Secundum prouerbio simili, Nihil agas inuita Minerua. Ob hanc arbitror rationem Iouem in Pythagoricis carminibus obsecrari, vt vel ipse tot malis leuet genus humanum, vel saltẽ quo duce dæmone vtantur, ostendat. Proinde operæpretium fuerit indagare, ad quam potissimum regionem habitãdam & excolendam, te tuum sydus dæmónque tuus ab initio designauerit: ibi enim magis aspirant. Ea verò est in quam primùm profectus spiritus tuus quodammodo recreatur, vbi sensus vegetior permanet, vbi corporis habitudo validior, vbi magis plerique fauent, vbi vota succedũt. Hæc igitur experire: hanc regionem elige:

Id est, refragante ingenio, repugnãte natura, cœlo non propitio. Hinc Seneca dixit malè respondere coacta ingenia.

elige:hanc cole feliciter. Hinc videlicet discessurus infelix, nisi & rediturus, & ad similia pergas. Sed interea frequentibus in hac regione motibus te exerce, gyrósque quosdã cœlestium instar agito. Motu enim circuitúque eiusmodi genitus similibus cõseruabere. Quãtum præterea ad habitationem pertinet, vtiliter recordabere. Sicut alimenta vitæ necessaria rus quidem vrbi suppeditat, vrbs verò cõsumit: sic & ipsam vitam rusticatione frequenti, vbi tædium te minime ceperit, plurimum augeri, sed vrbano cùm otio tum negotio conteri. Quantum verò ad habitationem simul & professionem spectat, illud orientalium astrologorum minime contemnẽdum, videlicet mutatione nominis, professionis, habitus, victus, loci cœlestem influxum nobis tum in melius, tum in deterius permutari. Dæmones quoque vel commutari, vel ad eosdem aliter hic & alibi nos habere Platonici iudicabunt. Dæmonem verò vniuscuiusque custodem Astrologi cum Platonicis geminum esse posse consentiunt: alterum quidem genituræ proprium, alterum verò professionis. Et quoties professio cum natura *Duo hominũ dæmones.*

con

consentit, eundem vtriusque dæmonem, vel certè simillimum nobis adesse, vitámque inde nostram magis secum fore concordem atque trãquillam. Sin autẽ professio diffidet ab ingenio, dæmonem acquisitum arte, esse à genio naturali discordem, vitámque laboriosam atque solicitam. Qualis autem vnicuique dæmõ ab ipsa generatione præsit cupientibus inuenire, Porphyrius regulam inuestigat ex Planeta domino geniturę. Iulius Firmicus Planetam geniture dominũ esse inquit, vel eum qui plures illic habeat dignitates, vel ex firmiori sententia potius eum, cuius domiciliũ mox petitura sit Luna post signum, quod homine nascẽte iam tenet. Sed dæmonem non eadem regula putat inuestigandum, verùm ex Chaldæorum opinione à Sole potius aut Luna: A Sole quidem ad Lunam in natiuitate diurna, à Luna vicissim ad Solem in natiuitate nocturna: vt computato inter hęc interuallo, æquale spatium peragas ab ascẽdentis gradu descẽdens, & in quem terminum desinis animaduertas. Cuius enim stellæ est ille terminus, eiusdem esse dęmonem arbitrantur. Summatim verò à domino

geni

genituræ ſimul atque dæmone, tenorem vitæ fortunámque perpendere ſolent. Fortunam adiũxi, quoniam nonnulli partem fortunæ, eadem fermè computant ratione. Optabant veteres ſuum ad ſe dæmonem ab aliquo cœli cardine deſcendiſſe, ab oriente videlicet vel occidente vel medio vtrinque cœlo, aut ſaltē ab vndecima vel quinta plaga. Vndecima quidem medio ſupra caput noſtrum cœlo ſuccedit, ac bonus dæmon cognominatur, & aſcēdentem ab oriente gradum aſpicit ex ſextili. Quinta verò antipodum medio ſuccedit, appellatúrque bona fortuna, & aſcendentem gradum cōtuetur ex trino. Optabant tertio loco dæmonem, ſi modò à cadenti plaga venerit ſaltē, vel à nona veniſſe, vel à tertia. Nona enim appellatur Deus, tertia verò dea. Et illa aſcendentem gradum ex trino, hæc aſpicit ex ſextile: Cadentes verò duodecimam atque ſextam exhorrebant: Illam ſanè malum dæmonem, hanc malam fortunam cognominantes. Nos autem optare pręterita ſuperuacuum arbitrati, monemus eaſdem plagas, quas illi pro dæmonibus fortunísque optabant, obſeruari pro Planetis

Dæmones homini duo.

Fortunatæ horoſcopi domus.

tis & stellis ad opus efficiendum accō-modandis, vt vel sint in angulis, aut in duabus quas dicimus succedentibus, aut saltem in duabus duntaxat cadentibus, quas antea nominauimus. Neque enim abs re Solem nona gaudere dicunt, Lunam tertia, Iouem vndecima, Venerem verò quinta. Hæ nanque gradum conspiciunt ascendentem. Sed redeamus ad institutum. Siue igitur ab illa, quam in superioribus narrabam, experiētia diligētiáque, siue ab hac arte quam modò recensui, primùm inuestigemus naturæ dæmonísque instinctū, infortunatum esse censebimus, qui officium nullum profitetur honestum. Nam & ducem professionis re vera nō habet, qui opus honestum non aggreditur; & ducem naturalem vix vllum habet: Quoniam stellarū dæmonúmque siue angelorum ducum diuinitus ad custodiam dispositorum officiū est, agere semper, & excellēter & latissimé. Infortunatū insuper eum, vt suprà diximus, qui professione naturę cōtraria diuersum à Genio subit dæmonem. Memento verò pro dignitate professionum digniores gradatim accipi dæmones, seu mauis angelos, atq; in guberna

bernatione publica etiam digniores. Posse verò artem vitæque tenorem accipi Genio & ingenio nõ contrarium, neque longè diuersum, etiam si ad excellentiora processeris. Meměto rursus familiaritatem eorum inire, quibus Gratiæ cœlestes afflant. Quod ex bonis animi, corporis, fortunæ perpědes. Sicut enim odor ex musco, sic ex bono boni nõnihil exhalat in proximum, ac sæpe perseuerat infusum. Mirificus autem foret cœtus triũ felicium vel duorum inter se mirabiliter redundantiũ. Meměto denique effrenatos & impudentes & malignos ac infelices procul fugere. Hi nanque malorum pleni dęmonum vel radiorum, malefici sunt, & tanquam leprosi pestilĕtésque non solum tactu nocent, sed propinquitate etiã & aspectu. Sanè propinquitas ipsa corporum animatorum putatur esse contactus, propter efficacem vaporum exhalationem foras à calore, spiritu, affectu, manãtem. Maximè verò pestilens erit flagitiosorum familiaritas atque crudelium, si verum fuerit, post vegetalem vitam mense Iouis, id est, secundo nobis infusam deinceps mense Martis, id est, tertio sensualĕ animam

Cõtagiosa infelicium propinquitas est.

infundi perturbationibus mancipatū. Sic enim qui perturbatione feruntur, Martis pleni Martiali contagione propinquos inficiunt. Contraria verò ratione conſuetudo frequens, cõtiguúmque commercium, cum felicibus excellentibúſque, vt diximus, prodeſſe mirificè cõſueuit. Apollonium Theanæum ferunt Epheſi depr[illegible]ſſe ſenem, ſub cuius figura lateret dæmon: qui ſola præſentia totam ciuitatem peſte contaminabat. Quantum verò Socrates multis præſentia ſola profuerit, Xenophon & Plato teſtantur.

Qua ratione literati cognoſcant ingenium ſuum, ſequantúrque victum ſpiritui conſentaneum.

CAP. XXIIII.

QVoniam verò literarum ſtudioſis loquor, recordari vnũquenque volo literarum amore captum, inprimis ſe eſſe Mercurialem, præterea Solarem quatenus ipſe Mercurius eſt Solaris. Atque hæc communis his omnibus eſt conditio. Propriè verò præter naturam Mercurialem quiſquis eloquij gratia, lepôre, dignitate, venuſtate pollet, Apollinem in ſe agnoſcat, & Venerem. Qui ad leges, vel

natu

naturalem communémque philosophiam est propensior, non ignoret Iouem se habere patronum. Sed qui ad secretissima quæque curiosius perscrutanda penitus instigatur, sciat se non Mercurialem solùm esse, sed Saturnium. Sub cuius etiam principatu sunt omnes in quouis studio vsque ad finem seduli, præsertim in rebus aliis negligẽtes. Denique si verum est quod nonnulli tam Physici quàm Astronomi tradunt, animam intellectu præditam in conceptum humanum mense Solis, id est, quarto descendere, qui plurimum intellectu viuunt, & ab initio sunt pręcipue, & quotidie Solares euadunt. Horum itaque Planetarum fauor his hominibus auspicandus erit. Sub eorum spiraculo medicinæ conflandæ. In eorum regionibus habitandum. Verùm ad Apollinem Musarum ducẽ in primis vos ô literati Musarum cultores aduoco. Quicunque igitur inter vos dilectissimi in Musarum amore fratres, ingenio multo magis, longiúsque quàm corpore valẽt, ij profectò sciant in genitura quondam sua Phœbum quidem materiam suppeditasse perpaucã, Phœbeum verò spiritũ

infudisse quamplurimum, imò & quotidie humores alimentáque in corpore in spiritum maxima quadam ex parte resoluere. Vnusquisque igitur vestrum totus est fermè spiritus. Spiritalis inquam homo quidam, terreno hoc corpusculo personatus, spiritũ ante alios perpetuo quodam labore fatigans, vt ipsi præ cæteris sit assidue spiritus recreandus, & in senectute præterea, in qua communiter euadit crassior, ad subtilitatem propriam reuocãdus. Scitis profectò crassum corpus crassis elementis quatuor ali. Scitote igitur spiritale corpus suis quibusdam tenuibus elementis quatuor enutriri. Huic enim vinum est pro terra: odor ipse vini vicem gerit aquę: cantus rursum & sonus agit aërem: lumẽ autẽ præfert igneum elementum. His ergo quatuor præcipue spiritus alitur, vino inquam eiúsque odòre & cantu, similiter atque lumine. Sed nescio quomodo ab Apolline primùm exorsi incidimus mox in Bacchum. Et meritò quidem à lumine peruenimus in calorem, ab ambrosia in nectar, à veritatis intuitu, in ardentem veritatis amorẽ. Fratres certe sunt indiuiduíque comites Phœbus atque

Spiritus alimẽta.

Bac

Bacchus. Ille quidem duo potissimum vobis affert, lumen videlicet atque lyram. Hic item præcipue duo, vinum, odorémque vini ad spiritum recreandum, quorum vsu quotidiano spiritus ipse tandem Phœbeus euadit & liber. Quamobrem ita vos ad excipiendum Solis lumen quotidie cõparate, vt quatenus deuitata destillatione quadã & exiccatione fieri potest, frequentissime sub luce viuatis, saltem in cõspectu lucis, tum eminus, tum cominus, tum tecti, tũ aperti, ad vsum vbique vestrum vitalem Solis potentiam temperantes, atque igne referentes in nocte Solẽ citharę cantúsque interim non obliti. Spirate verò semper & vigilantes & dormientes aërem viuum, aërem luce viuentem. Similiter habere vos oportet ad merum Bacchi donum, Apollinis beneficio procreatum. Eadem igitur proportione qua lumen, accipite vinum: Abunde quidem quatenus nec destillatio nec exiccatio, qualem dixi, ebrietásve cõtingat. Atque præter substantiam vini quotidie bis acceptam, odorẽ eius frequentius haurite, partim quidem os, vbi spiritus fuerit recreandus, colluentes mero, partim lauantes

eodem manus, partim naribus & temporibus admouentes. Satis iam fratres colloquuti sumus, satísque combibimus: Ergo Valete.

De Astronomica diligentia in liberis procreandis, in preparandis epulis, in ædificijs & habitatione atq; vestibus, & quantùm curare talia liceat.

CAP. XXV.

SEd iuuat etiam parumper alloqui seuerum religionis antistitem. Dic age quidnam in astrorum vsu damnas antistes? Quicquid, inquies, arbitrio nostro detrahit, quicquid vnius Dei cultui derogat. Eadem ego tecum non damno solùm, sed etiã valde detestor. Execraris quinetiam scio, atq; ego insuper perhorresco nõnullos, qui quum Deum exoratum volunt, ad Iouem in medio cœlo vastum illud draconis caput subeuntem, tam miseri quàm stulti confugiunt, ab ipso videlicet dracone, qui quondam è cœlo corruit, tertiam stellarum partem secum trahens denique deuorandi. Verùm cõcedés ne contractibus, matrimoniis, colloquiis, itineribus, similibúsq; operibus peragendis

dis horas opportunas eligere? Non facile te his assensurum video, nescio quid arbitrio metuentem. Ego igitur, & si theologus ille Magnus Albertus ista dabit, & ratio quædã forte dictabit, per electionem ipsam ad arbitrium pertinentem, cœlestia ita prudentiæ nostræ vsui subiici, quemadmodum herbæ medico subministrant, tibi tamen potius in præsentia credam: Et quàm tu difficile nunc ea permittis tam facile ipse dimittam. Obseruationes verò Lunæ ideóque aliarum stellarum ad morbos curandos, & idcirco ad remedia pręparanda iamdiu (vt arbitror) permisisti. Concessum quoque abs te, & insuper approbatum, crescente Luna, eadémq; aucta lumine, nec aliunde infortunata seminibus agros spargere, vites oleásq; serere. Cur non igitur ad plantandum (vt Cynicè loquar) hominem, vtamur beneficio Lunæ, Iouísq; & Phœbi? Nã Veneris quidem ad hæc officio semper vtimur: Sed rectius modò dixissem, sem per vtuntur. Nam ipsa mihi Venus est Diana. Quid item de victu dicemus? Nónne licebit & proderit sub felici sydere tum autumno vinum, tum in dies panem epulásque conficere? Ac si

nequeamus in his pręparandis aspectus syderum expectare, expediet saltē ascendentes accipere, vel aliter angulares, Solem, Iouem, Venerem, atq; Lunā. Sic enim omnia quibus vtimur feliciter affecta cœlitus, feliciter nos afficiēt. Hactenus te video absq; cōtrouersia concessurum, nisi fortè dicas, ita vitā nostram nihil fore aliud quàm perpetuā seruitutem. Ad hæc ego subiiciā, frustra mortales cumulādis pecuniis & honoribus seruituros, quibus sunt perpetuò mancipati, nisi interim diligentia physica dies vitę sibi plures accumulēt. Aut igitur soli Deo seruiant, quod quidem est potissimū: aut si cui præterea seruituri sunt, vitæ tum validæ tū longæ potius, quàm pecuniis honoribúsque vanis indulgeant. Concordes ergo sumus. Sed nunquid vel domos fundabūt temerè, vel infaustas habitabunt? Vbi contagiosa quędā calamitas ædificij fermè sic inficit habitantem, vt venenosus pestilentiæ vapor etiam ad biennium in pariete seruatus. Qualis etiā ex epidemia latens in veste, diu postea vtentē inficit incautum atq; perdit. At postquàm hîc in vestium incidimus mentionem, prohibebísne, pie pater, in veste conficienda,

Vita nostra perpetua seruitus.

da, vel primum induenda spiraculum Veneris diligenter aucupari, quo quasi Venerea facta vestis, similiter prospera quadam corpus & spiritū afficiat qualitate? Nónne Medici vetant vulpium pelles, agninas probāt? Non aliter fortè sydus in dies quasi nascētes vestes afficit quàm semel ab initio natas. Vestes quidem & cętera artis opera certā à sydere qualitatē accipere Thomas Aquinas in libro de Fato confirmat. Tu igitur affirmabis. Infectas verò vestes vtentem inficere, etiam testis est scabies atq; lepra. Denique si populi vitæ consulis (vt opinor) ista permittes. Atque ego permissione tua consulam obseruanda. Sin autem eiusmodi moribundæ vitæ curam nō improbas quidem, sed negligendam mones, ego quidem negligo, melioris vitæ fiducia fretus, cæterisque similiter consulo faciendum. Vale.

Pelles vulpiū Medici vetāt, agninas verò probant.

Vestes infectas vtētem posse inficere.

Quomodo per inferiora superioribus exposita deducantur superiora: Et per mundanas materias mundana potissimum dona.

CAP. XXVI.

SEd ne longius digrediamur ab eo, quod interpretantes Plotinum in-

ſtituimus ab initio, breuiter ita collige. Mundus ab ipſo bono (vt Plato vnà cũ Timæo Pythagorico docet) quàm optimus effici poterat, eſt effectus. Eſt igitur non ſolũ corporeus, ſed vitæ inſuper & intelligẽtiæ particeps. Quamobrem præter corpus hoc mundi ſenſibus familiariter manifeſtũ, latet in eo ſpiritus corpus quoddã, excedens caduci ſenſus capacitatẽ. In ſpiritu viget anima, in anima fulget intelligentia. Atq; ſicut ſub Luna nec miſcetur aër cũ terra, niſi per aquam, nec ignis cum aqua, niſi per aërem, ſic in vniuerſo eſca quędam, ſiue fomes ad animã corpori copulandã eſt ille ipſe quem ſpiritum appellamus. Anima quoque fomes quidã eſt in ſpiritu corporéque mundi, ad intelligentiam diuinitus conſequendam: quemadmodũ ſumma quædam in ligno ſiccitas, ad penetraturũ oleum eſt parata. Oleum huic imbibitũ pabulum eſt ad ignem, ad calorem dico proximè. Calor ipſe luminis eſt vehiculũ, ac ſi lignũ hoc eiuſmodi ſit, vt igne præſente fulgeat, nõ vratur, qualia quandoq; vidimus. Iam hoc exemplo videbimus, vtrũ vel homo, vel aliud quiddam ſub Luna certis quibuſdã præparamentis,

Anima ſpiritus fomes.

partim

partim quidem naturalibus, partim arte quæsitis, vitalia atq; etiã forte intellectualia quædam bona opportune quodammodo desuper accipere possit. Verum quod hîc ad religionem spectat discutiemus alibi, vbi Plotinus in mediũ hæc adducet. Quod verò ad naturales spectat influxus, qualescunq; sint desuper veniẽtes, scitu eos in nobis materiisq; nostris ita demum per artẽ comparari posse, quãdo fomenta nobis nostrísque ad illos natura suggesserit, cœlúmque ad eosdẽ opportunius conspirauerit. Nónne in ipso fœtu natura fœtus ipsius artifex, quum certo quodam pacto corpusculũ affecerit figurauerítque, hoc ipso statim præparamento, velut esca quadã spiritum ab vniuerso deducit? Pérq; hunc velut fomitẽ, vitam haurit atque animam? Ac denique per certam animæ speciem dispositionémque corpus ita viuens dignum est præsentia mẽtis tandem donatæ diuinitus. Vbiq; igitur natura maga est, vt inquit Plotinus, atque Synesius, videlicet certa quædã pabulis vbiq; certis inescans, non aliter quàm cẽtro terrę grauia trahens, Lunæ cõcauo leuia, calore folia, humore radices, cæteráque similiter.

Quo quidem attractu se cum ipso deuinciri mūdum testantur sapientes Indi, dicentes mundum esse animal passim masculū simul atq; fœminam, mutuóq; membrorū suorum amore vbiq; coire secum, atq; ita cōstare: vinculum verò membrorū inesse per insitam sibi mentem, quæ totā infusa per artus agitat molē, & magno se corpore miscet. Hinc Orpheus naturā ipsam mūdi Iouémq; mundanum marem appellat & fœminā. Vsqueadeò mutui partiū suarum coniugij vbiq; mundus est auidus. Esse verò masculinum sexum fœminino vbiq; cōmistum, declarat illinc quidem ordo signorū, vbi præcedens perpetuo deinceps ordine masculinū est, subsequens fœmininū: hinc verò arbores atq; herbæ, quæ etiā sicut animalia vtrunq; sexū habent. Mitto quòd ignis ad aërem, aqua ad terrā masculi vicem tenet ad fœminam, vt non mirum sit membra inter se mundana & omnes eius articulos mutuū coniugium concupiscere. Quod & Planetæ cōciliant, partim quidē mares, partim verò fœminæ, præcipuè verò Mercurius masculus atque fœmina, Hermaphroditi pater. Quod sanè animaduertēs agricultura,

Mundus est animal.

præp

præparat agrum ſeminá q; ad cœleſtia dona, & inſitionibus quibuſdam vitam plantæ propagat, & ad ſpeciē alteram melioré m q; perducit. Similia quædam efficit & medicus, phyſicus, & chirurgicus in corpore noſtro, tum ad noſtrā fouendam, tum ad vniuerſi naturam vberius comparandam. Idem quoque Philoſophus naturalium rerum aſtrorúmque peritus, quem proprie Magum appellare ſolemus, certis quibuſdā illecebris cœleſtia terrenis opportune quidem, nec aliter inſerēs quàm inſitionis ſtudioſus agricola, veteri recentem ſtipiti ſurculum. Quod & Ptolemæus valde probat, affirmans eiuſmodi ſapientem ſic aſtrorum opus adiuuare poſſe quemadmodum agricola terræ virtutē. Subiicit Magus terrena cœleſtibus, imò inferiora paſsim ſuperioribus, vt proprias vbique fœminas ſuis maribus fœcundādas, vt ferrū Magneti trahendum, vt camphoram aëri feruenti ſugendam, vt cryſtallum Soli illuminandum, vt ſulphur & ſublimem liquorem accendendum flammæ, vt oui teſtam vacuam & impletam rore Soli eleuandam, imò vt ouum ipſum gallinæ fouendum. Præterea ſicut nonnulli fouentes

Magum quem dicamus.

uentes oua, etiam ſine animalibus vitam illis ex vniuerſo conciliant; & ſæpe materias quaſdam opportune parantes abſque ouis manifeſtíſque ſeminibus animalia procreant, vt ex ocymo ſcorpionem, apes ex boue, ex ſaluia auem merulæ ſimilem, vitam videlicet à mundo materiis certis opportuníſque temporibus adhibentes: Sic & ille ſapiens vbi cognouit quæ materiæ, ſiue quales partim inchoatæ natura, partim arte perfectæ, & ſi ſparſæ fuerint congregatæ, qualem cœlitus influxum ſuſcipere poſſint, has eo regnante potiſſimum colligit, præparat, adhibet, ſibíque per eas cœleſtia vendicat. Vbicunque enim materia quædam ſic ſuperis expoſita eſt, ſicut ſpeculare vitrum vultui tuo, pariéſque oppoſitus voci, ſubito ſuperne patitur ab agente videlicet potentiſſimo, à poteſtate vitáque mirabili vbique præſente, virtutémque paſſione reportat, non aliter quàm & ſpeculum imaginem repręſentat ex vultu, & ex voce paries echo. His fermè exemplis ipſe Plotinus vtitur, vbi Mercurium imitatus ait veteres ſacerdotes ſiue Magos in ſtatuis ſacrificiiſque ſenſibilibus diuinum aliquid &

mirandum suscipere solitos. Vult autem vnà cum Trismegisto per materialia hæc non proprie suscipi numina penitus à materia segregata, sed mundana tantùm, vt ab initio dixi, & Synesius approbat. Mundana inquam, id est vitam quandam, vel vitale aliquid ex anima mũdi & sphærarum animis atq; stellarum, vel etiam motũ quendam & vitalẽ quasi præsentiã ex dæmonibus, imò interdum ipsos dæmonas eiusmodi adesse materiis. Mercurius ipse, quẽ Plotinus sequitur, inquit, dæmonas aërios non cœlestes, nedum sublimiores: statuásque Mercurius ipse cõponit ex herbis, arboribus, lapidibus, aromatis, naturalem vim diuinitatis (vt ipse ait) in se habentibus: Adiungit cantus cœlestibus similes, quibus ait eos delectari: statuísq; sic adesse diutius, & prodesse hominibus vel obesse. Addit sapientes quondã Aegyptios, qui & sacerdotes erant, quum non possent rationibus persuadere populo esse deos, id est spiritus aliquos super homines, excogitasse magicũ hoc illicitũ, quo dæmonas allicĩetes in statuas esse numina declararẽt. Sed Iamblichus dãnat Aegyptios, quòd dæmonas non solùm vt gradus

quos

quoſdam ad ſuperiores deos inueſtigan dos acceperint, ſed plurimum adorauerint. Chaldęos verò dæmonibus nō occupatos Aegyptiis anteponit. Chaldæos inquam religionis antiſtites: nam Aſtrologos tam Chaldęorū quàm Aegyptiorū quodammodo tentauiſſe dæmonas per harmoniam cœleſtē in ſtatuas fictiles trahere ſuſpicemur. Quod ſignificare videtur aſtrologus Samuel Hebræus, autoritate Dauidis Bilaſtrologi fretus, antiquos videlicet fictores imaginū feciſſe ſtatuas futura pronunciantes. Harmoniā verò cœleſtium his accommodatam eſſe tradit. Metallum fundere ad hominis pulchri formā, dic Mercurij hora tertia ſcilicet Saturni, quādo Mercurius Saturnū in Aquario ſubit, in nona cœli plaga vaticiniū deſi gnāte, aſcēdítq; Geminorū ſydus ſigni ficans prophetas vt aiunt, Mars à Sole cōburitur, nec Mercuriū intuetur, Sol tamē aſpicit cōiunctionis illius locum, Venus interea aliquē obtinet angulū, occidentalis eſt & potens, Luna ex trigono gradum aſpicit aſcendentem, ſimiliterq; Saturnus. Hæc ille. Ego autē primo quidē ex beati Thomæ ſententia puto, ſi modò ſtatuas loquentes effecerint,

Chaldæi religionis antiſt. tes.

fecerint, non simplicem ipsum stellarũ influxum ibi formauisse verba, sed dæmonas. Deinde si fortè contigerit eos in eiusmodi statuas ingredi, non arbitror hos ibi per cœlestẽ influxum fuisse deuinctos, sed sponte potius suis cultoribus obsequutos, denique decepturos. Nam & natura superior ab inferiore conciliatur quidẽ aliquando, sed cohiberi nequit. Et dispositio illa syderum paulò antè descripta, concurrere fortè non potest. Quamuis autem dæmones astronomica ratione statuis non includantur, tamen vbi per cultum eis exhibitũ præsentes extiterint, Porphyrius ait eos regulis astronomicis oracula reddidisse, atque ideò frequẽter ambigua, & meritò, quoniã Iãblichus probat prophetiã veram atque certam, nec malis dæmonibus cõuenire, nec humanis artibus vel natura, sed spiratione diuina purgatis mentibus prouenire. Sed ad Mercurium, imò ad Plotinum iam reuertamur. Mercurius sacerdotes ait accepisse virtutem à mundi natura conuenientẽ, eámque miscuisse. Sequutus hunc Plotinus, putat totum id anima mundi conciliante facile cõfici posse, quatenus illa naturaliũ rerũ formas

per ſeminales quaſdã rationes ſibi diuinitus inſitas generat atque mouet. Quas quidem rationes appellat etiam Deos, quoniam ab ideis ſupremę mentis nunquàm deſtituuntur. Itaque per rationes eiuſmodi animam mundi facile ſe applicare materiis, quas formauit ab initio per eaſdem, quando magus vel ſacerdos opportunis temporibus adhibuerit formas rerum rite collectas, quæ rationem hanc aut illam propriè ſpectant, ſicut Magnes ferrũ, Reubarbarum choleram, Crocus cor, Eupatorium Spodiúmque iecur, Spica Muſcúsque cerebrum. Fieri verò poſſe quandoque vt rationibus ad formas ſic adhibitis, ſublimiora quoque dona deſcendant, quatenus rationes in anima mundi coniunctæ ſunt intellectualibus eiuſdem animæ formis, atque per illas diuinæ mẽtis ideis. Quod & Iamblichus approbat, vbi de ſacrificiis agit. Qua de rę alibi nos opportunius diſputabimus. Vbi etiam apparebit, quàm impura ſuperſtitio populi gentilis extiterit, contra verò quàm pura pietas euangelica fuerit, quod magna ex parte in libro de religione Chriſtiana iam fecimus.

FINIS.

MARSILII FICINI APOLOGIA, IN QVA DE MEDICINA, Astrologia, Vita mundi,

*

Item de Magis qui Christum statim natum salutauerunt, agitur.

MARSILIVS Ficinus Florentinus, dilectissimis suis in veritatis studio fratribus, tribus Petris, Nero, Guiciardino, Soderino, ter quatérq; salutẽ. Rectius modò Tripetro quàm tribus Petris fortasse dixissem. Sicut enim vbi palma est vna, non faciũt plures in ea digiti manus ibi plures: sic vestra amici corpora tria nihil prohibere videntur, quò minus vnũ efficiat Petrum vna voluntas. Faber ille cœlestis patrię Christus tam ingentem procreauit petrã, vt immenso huic ædificio ecclesiæ suæ vna hæc petra fun-

dando sufficeret. Ego quoq; tam grandes nactus sum diuina quadam sorte petras, vt tres nunc meo vel arduo satis ædificio faciãt. Nunc vobis amici nũc, si nescitis, arx illa Palladis necessaria fore videtur, qua procul à nobis sæuũ impiorum gigantum impetum arceamus. Quamobrem vestra primùm arce tribus constructa petris, trium librorũ meorum vitam, vitæ publicę succurrẽtiũ munire decreui. Scitis (vt arbitror) me de Vita librum cõposuisse, in libellos treis diuisum: Quorum primus de Vita sana, Secũdus de vita longa, Tertius de vita cœlitus inscribetur. Igitur esca tituli tam suauis quamplurimos alliciet ad gustandum. Sed in numero tanto ignorantes plerique futuri sunt (vt arbitror) maligni quoque nõ pauci. Alius ergo dicet: Nónne Marsilius est sacerdos? Est profectó. Quid igitur sacerdotibus cum medicina? Quid rursum cum Astrologia commercij? Alius item, Quid Christiano cum magia vel imaginibus? Alius autem, & quidem indignus vita, vitam inuidebit cœlo. Cuncti denique sic affecti, beneficio in eos nostro ingrati nimis erunt, atque aduersus charitatem nostram, qua vi-

tæ.

tæ proſperitatíque publicæ pro ingenij facultate conſulimus, non pudebit eſſe crudeles. Cômunis igitur erit vobis iſte labor: ſed vt quodammodo leuior ſit: tres enim eſtis aduerſum tres hoſtes, diſtributum ſubite certamen. Nec inuectiua (noui enim ingenium veſtrum) confutabitis inuectiuam, ſed alieni fellis amaritudinem (quæ veſtra ſuauitas eſt mirifica) veſtri mellis dulcedine ſuperabitis. Principio candidiſſime Nere, reſpondeto primis, antiquiſſimos quondam Sacerdotes fuiſſe Medicos pariter & Aſtronomos. Quod ſanè Chaldæorum, Perſarum, Aegyptiorum teſtificantur hiſtorię. Ad nullum præterea magis quàm ad pium ſacerdotem pertinere ſingularis charitatis officia, quæ quidem in maximo omnium beneficio quàm maxime lucent. Officium verò præſtantiſſimum eſt proculdubio, quod & maxime neceſſarium, & in primis ab omnibus exoptatum, efficere videlicet, vt hominibus ſit mens ſana in corpore ſano. Id autem ita demum præſtare poſſumus, ſi cõiungimus ſacerdotio medicinam. At quoniam medicina ſine fauore cæleſti (quod & Hypocrates Galenúſque cõ-

Priſcos ſacerdotes fuiſſe tũ Medicos tũ aſtrologos.

fitētur, & nos experti sumus) sæpius est inanis, sæpe etiā noxia: nimirū ad eādē sacerdotis charitatē Astronomia pertinet, ad quā attinere diximus medicinā. Eiusmodi (vt arbitror) Medicū honorari sacrę literę iubēt, quoniā ꝓpter necessitatē hunc altissimus procreauerit. Et Christus ipse vitę largitor, qui discipulis mādauit, languētes toto orbe curare, sacerdotibus quoq; præcipiet, si minus verbis vt illi quōdā mederi possint, saltē herbis & lapidib⁹ medeātur. Quæ si minus ipsa sufficiāt, opportuno quodam afflatu cœli cōstare hæc, & ægrotis admouere iubebit. Nā & ipse eodē afflatū cœli animalia passim ad suam quæq; cōcitat medicinā, vsq; adeò vitę omniū abundātissime prouidet. Sic instinctu cœlesti diuinitus instigante, serpentes quidē marathro, hirūdines autē chelidonia oculis medicantur: Aquilæ vexatæ partu Aētitem lapidē diuinitus inuenerūt, quò feliciter oua statim eniterētur. Itaq; Deus ipse, qui per cœlū animalia quæuis ad medicinas instigat, sacerdotes certe permittit nō mercede inquā, sed charitate medicinis cœlitus cōfirmatis morbos expellere. His verò tu deinceps plura etiam si expedierit

ingenij

ingenij tui aculeis addes. Surge post hæc & tu Guiciardine vehemẽs, atque curiosis ingeniis respondeto, magiã vel imagines nõ probari quidẽ à Marsilio, sed narrari, Plotinũ ipsum interpretãte. Quod & scripta planè declarãt, si æqua mente legãtur. Neq; de magia hæc prophana, quæ cultu dæmonũ nititur, verbũ quidẽ vllũ asseuerari: sed de magia naturali, quæ rebus naturalibus ad prosperã corporũ valetudinẽ cœlestiũ beneficia captat, effici mentionẽ. Quæ sanè facultas tã cõcedẽda videtur ingeniis legitime vtẽtibus, quàm medicina & agricultura iure cõceditur: tantóque etiã magis, quanto perfectior est industria, terrenis cœlestia copulans. Ex hac officina Magi omnium primi Christũ statim natũ adorauerũt. Quid igit̃ expauescis Magi nomẽ formidolose? nomen Euãgelio gratiosum, quod nõ maleficũ & veneficũ, sed sapientẽ sonat & sacerdotẽ. Quidnã profitetur magus ille venerator Christi primus? Si cupis audire, quasi quidam agricola est, certe quidã mũdicola est. Nec propterea mũdum hic adorat, quemadmodum nec agricola terram. Sed sicut agricola humani victus gratia ad aërem temperat

Magia duplex.

agrum, sic ille sapiens, ille sacerdos gratia salutis humanæ inferiora mundi ad superiora contemperat: atque sicut oua gallinæ, sic opportune terrena subiicit fouenda cœlo. Quod efficit semper ipse Deus, & faciendo docet, suadétque facere, vt à superis infima generentur & moueantur atque regantur. Denique duo sunt magiæ genera: Vnum quidem eorum, qui certo quodam cultu dæmonas sibi conciliant: quorum opera freti fabricant sæpe portenta. Hoc autē penitus explosum est, quando princeps huius mundi eiectus est foras. Alterum verò eorum qui naturales materias opportune causis subiiciunt naturalibus, mira quadam ratione formandas. Huius quoq; artificij species duæ sunt: altera quidem curiosa, altera necessaria. Illa sanè ad ostentationem superuacua fingit prodigia: ceu quando Persarum Magi ex saluia sub fimo putrefacta, dum Sol & Luna secundam Leonis faciem occuparent, eúmque gradum ibi tenerent, generabant auem merulæ similem, serpentina cauda, eámque redactam in cinerem infundebāt lampadi, vnde domus statim plena serpentibus videbatur. Hoc autem tanquam

Magiæ duo genera.

vanum

vanum & ſaluti noxium procul effugiendum. Tenenda tamen ſpecies neceſſaria, cum Aſtrologia copulans Medicinam. Si quis autem pertinax vlterius inſtet, morem huic ita gerito Guiciardine, vt ne legat hæc noſtra, nec intelligat, nec meminerit, nec vtatur homo, ſi homo eſt tanto beneficio prorſus indignus. Multa ſunt præterea quæ tu aduerſus ingratam ignorantiam in medium afferre tuo ingenio poteris. Quidnam agis & tu ſtrenue Soderine noſter? Tolerabíſne ſuperſtitioſos cæcóſque neſcio quos futuros, qui vitam in animalibus vel abiectiſſimis, herbíſque viliſſimis manifeſtam vident: in cœlo, in mundo non vident? Iam verò ſi homunciones iſti vitam minimis cócedunt mundi particulis, quæ tandem dementia eſt, quæ inuidia, nec noſſe, nec velle totum viuere in quo viuimus & mouemur, & ſumus? Quod quidem canit Aratus, Iouem manifeſte ſignificans communem corporis mundani vitam. Peropportune nunc in hæc Arati verba neſcio quomodo videor incidiſſe. Memini Lucam euangeliſtam, memini Paulum apoſtolum his verbis libenter vti, in quibus mundi vitam ſa-

pientes illi non horrent. At verò superstitiosus quidam his obiiciet, non facile conuinci ex verbis eiusmodi Paulum assentiri mundum habere animam, sed tantum subesse Deo, ac nos in hoc ipso Deo viuere. Esto igitur, ne nominemus in mundo quãdo non placet animam. Nomen sit anima prophanum. Liceb ítne saltem vitam qualemcunque dicere? quam Deus ipse mundi faber huic operi suo tam feliciter absoluto clemẽter inspiret: quandoquidem erga vilissima quæque viuentia non est auarus, & quotidie per cœlum quamplurimis quæ sunt in eo largissime præstat vitã. Dic amabò, nónne vides boues & asinos, ô bos, ô asine, qui tactu quodã ex se viuentia generant esse viuos? Si ergo hæc præterea ex se viua quædam aspectu etiã generarent, an non multo magis hæc viuere iudicares? si quod modò ipse iudicium, si quã vitam habes. Cœlum terræ maritus, non tangit (vt communis est opinio) terra cum vxore non coit, sed Solis syderum suorum quasi oculorum radiis vndique lustrat vxorem, lustrando fœcundat, procreátque viuentia. Num ergo vitam vel intuendo largiens, ipsum in se propriam nul-

Christus per cœlũ animalia quæuis ad medicinã instigat.

lam

lam habet vitã? Et quod dedit aui Struthio vitã aſpectúmque viuificum, longè eſt hoc ipſo deterius. His tandẽ adductis in mediũ niſi perſuaſeris, ſuperſtitioſum iſtũ mittito ſemiuiuum, imò verò non viuum. Proinde vt pluribus cauſam noſtram patronis agamus, addito Petre mi Nere, Amphionẽ illum noſtrum Landinum Christophorum oratorem pariter & poëtam. Ille noſter Amphion ſuauitate mira celeriter lapidea hoſtium noſtrorũ corda demolliet. Tu verò Guiciardine clariſſime cõpater, ito nunc, ito alacer, Politianum Herculem accerſito. Hercules quondã vbi periculoſius certandum foret, vocitabat Iolaum: tu nunc ſimiliter Herculem. Noſti profectò quòd barbara mõſtra Latium iam deuaſtãtia Politianus Hercules inuaſerit, lacerauerit, interemerit, quàm acriter expugnet paſſim, quàm tutò propugnet. Hic ergo vel centum hydræ capita noſtris libris minitantia, ſtatim contundet claua flammíſque comburet. Eia mi dulciſſime Soderine, ſurge age, Picum ſalutato phœbeum. Hunc ego ſæpe Phœbum appello meũ, ille me Dionyſium viciſſim atque Liberum. Fratres ergo ſumus.

Chriſtophorus Landinus.

ſumus. Nútia Phœbo meo venenoſum contra nos Pythonem, ex palude iamiam emergentem. Tendat arcum obſecra, precor. Confeſtim ſpicula iaculetur. Intendet ille protinus, ſcio quid loquar: venenúmq; totũ ſemel vna nece necabit: Valete iam feliciter amantiſſimi fratres mei, non valetudine tantùm felici, ſed ipſa etiam felicitate digni, librorúmque meorũ in lucem iam prodeuntium valetudinem felicitatémque curate. Decimoquinto Sept. M. CCCC. LXXXIX. in agro Caregio.

Picus Mirandulæ Comes.

APOLOGIAE FINIS.

QVOD NECESSARIA ſit ad vitam ſecuritas & tranquillitas animi.

MArſilius Ficinus dilectiſſimis in veritatis venatione fratribus Bernardo Caniſiano, Ioanni Canacio, & Amerigo Curſino ſalutem. Quum primis hic in verbis venationem quandam inſtituiſſemus, meritò forſan canes ſtatim adhibuimus & curſores. Aptè quidem philoſophantes appellauimus venatores, anhela ſemper veritatis

tatis indagine laborantes. Num etiam aptè canes? Aptissime, inquit in Republica Socrates: Philosophantes enim vel legitimi sunt vel spurij. Ambo canes. Illi quidem veritatem ipsam sagaciter inuestigant, mordicus inuentam tenent. Hi verò pro opinione latrant, mordent, lacerant. Tantum profectò canes inter philosophos sibi vendicāt, vt non solum seipsos in sectam aliquā inseruerint, sed etiam sectam ipsi suam nomine Cynicam quandoque confecerint. Habet quinetiam suos Academia canes. Huc ergo vos sagaces Academiæ canes, huc vos velocissimi cursores aduoco. Tres enim estis. Treis ergo nunc meos precor defendite libros, adhuc teneriores, inter lupos (vt vereor) euestigiò prodituros. Currite inquā alacres: negotia enim nunc vobis optata mādo, non curas. Georgiū Benignum Saluiatum cognoscitis meum, qui veritatem illam, per cuius nunc vos vestigia passim venādo discurritis, iamdiu est sagaciter assequutus. Qui & fratres suos Solis instar, maior ipse minores illustrat. Huic igitur si quem luporum vlulatum audieritis, nūtiate. Fortissimus ille Georgius omnes facile fugabit

gabit lupos, qui & vastum draconem quandoque transfixit. Ille me igitur, ille solicitudine simul & vos cura leuabit. Solet enim inter vos aliquis, & quidem iam sæpius dicere, nihil ad vitam salubrius experiri, quàm magna cũ securitate tempora deglutire. Cæteri verò dicenti protinus arridere. Sed dic age Canaci, quidnã hoc tuum est toties repetitũ, Tempora deuorare? Quid denique tibi vis? Non esse inquies, sed bibere potius: nõ mandere vel conterere, sed faucibus plenis ingurgitare. Siquidem tempus ipsum natura quædam est liquens (vt ita dixerim) atque labilis. Liquentium verò hæc est cõditio, vt si cohibeas in angustum, subitò perdas. Diffluunt enim coacta, celeriterq; diffugiunt. Si aquam spongiæ imbibitam fortè cõpresseris, exprimes eã, statimq; disperges. Si latius hanc tenueris, retinebis: multo magis aërem, ignémq; &ætherẽ. Hinc apud Poëtas frustra contendũt, qui ampla Diuorũ maniúmve simulachra, vlnis capessere moliuntur. Late admodũ accipiẽda sunt latissima. Liquentia & amplissima sunt amplissime possidẽda. Tũc certe grauiter nos premit angustia, quando animũ ipsum

motúmq;

motúmq; eius naturaliter amplũ, redigimus in anguſtũ. Quicunq; ſtudia negotiáq; penſitãt examuſſim, & in minima quæque ſemper exactiſſime deterunt, vitã interea ſuã, heu ſuã vitã clàm miſeri cõterunt. Recte igitur Pythagoras præcepiſſe videtur: Caue ne quãdo in anguſtũ fortè cohibearis: nihil cœlo amplius, nihil eſt vitalius. Anguſtiſſima viciſſim terra vitã habet in mundo quàm minimã. Denique ſi cœlo tempo réque viuimus, quãto hæc latius abſorbemus, tanto viuimus & diutius. Viuite ergo lati ab anguſtia procul ô amici. Viuite læti. Lætitia cœlum vos creauit ſua, quã ſuo quodã riſu, id eſt dilatatione, motu, ſplendore declarat quaſi geſtiẽs. Lætitia cœlũ vos ſeruabit veſtra: Ergo quotidie in præſens viuite læti. Nã ſolicitudo præſentium rapit vobis præſens, præripítque futurũ. Curioſitàs futurorũ celeriter in p̃teritũ vos traducit. Iterũ igitur precor atq; iterũ, viuite læti. Nã fata ſinũt, dũ ſecuri viuitis. Sed vt reuera ſine cura viuatis, ne vnã quidem hanc curã ſumite, qua ſoliciti curetis vnquam, qua potiſſimum diligentia curas effugiatis. Vna enim cura hæc mortalib⁹ heu miſeris omni cura torvrit.

rit. Negligite igitur diligētiam, negligentiam verò diligite, atque hanc etiā negligenter, quoad licet vobis inquā, atque decet. Hæc autem non tam vt sacerdos amici mandô vobis, quàm vt medicus. Nam absq; hac vna tanquam medicinarum omnium vita, medicinæ omnes ad vitam producendam, adhibitæ moriuntur. XVI. Septembris, M. CCCC. LXXXIX. In agro Caregio.

ANDREAS LENNIVS MEDICINÆ studiosis S.

Non abs re nobis visum est his de Vita libris, eiusdem autoris Epidemiarum antidotum veluti coronidem adsuere: quam ille quidē sua vernacula lingua, hoc est Thuscana, precibus amicorum conscripserat: Nūc verò hic vitæ thesaurus à Hieronymo Ricio Ticinensi in coloniam Romanam derivatus est, vt si vnà cum voluptate & commoditatem metiaris, non sit aspernabilis. Traduntur in eo morbi nedum definitiones, caussæ morbi effectrices, signa verumetiam prophylacticen, & præsentis mali curationem, varijs diuersisq; corporibus accommodatas, mira breuitate simul atque facilitate perstringens medelas. His fretus præsidijs vitæ & sanitatis rationem ineas, tibique persuade, Ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστον, ὥς γέ μοι δοκεῖ.

MARSILII FICINI FLORENTINI MEDICI ATQVE Philoſophi clariſſimi, Epidemiarũ Antidotus,

Ex idiomate Thuſco, à Hieronymo Ricio Latinitate donata.

PRAEFATIO.

OPeræpretiũ duxi, patriæ pietatis impulſu, aliqua conſilia contra peſtilẽtiæ morbũ conſcribere. Vt verò quiſque huius penetrare intelligentiam & curam exercere poſſit, inſtitui ſubtiles omnes longáſque diſceptationes reiicere. Satis nanq; erit, quod quicquid in præſentia ſum traditurus, etſi breui verborum contextu haud plura dici queant, ſufficientibus

tamen rationibus, multorúmque tam priſcorum quàm recentiorum autoritatibus & experiẽtiis, præſertim patris noſtri M. Ficini, inter medicos præcipui, qui haud paucos hac labe infectos priſtinæ ſanitati reſtituit, & cõprobatũ eſt & traditum. Imploramus itaq; Deũ Opt. Max. humanæ vitæ largitorẽ, nec non verarum ſalutariúmq; medicinarum reuelatorem, vt cõtra peſtis pericula efficacia nobis detegat remedia, vtque ſuum vitale donũ nobis ad laudem gloriámque ſuam conſeruet.

Ficini pater inter Medicos clarus.

QVID, QVALISVE SIT PESTIS.

CAP. I.

PEſtis, venenoſus quidam vapor eſt in aëre cõcretus, vitali inimicus ſpiritui: non quòd propter elementarem aliquam qualitatem ſibi contrarietur; ſed ſpecifica quadã proprietate. Veluti Theriaca, amica quidem eſt, non quia calida ſit vel frigida, ſicca vel humida, ſed quoniam ex vniuerſa eius compoſitione forma reſultat quædam, vitalis formæ ſpiritus accommodata: Sic & peſtifer ille vapor non quia calidus, frigidus, humidus vel ſiccus, naturæ inimicus

Peſtis vapor qua ratione homini cõtrarius ſit.

micus eſt, ſed quia ſua proportio quaſi ad amuſſim proportioni contraria eſt, in qua ſpiritus conſiſtit in corde vitalis. Et quemadmodum continuò in terra naſcuntur venena, ſic ſæpenumero naſcitur venenoſus in aëre vapor: attamen non ita potens, quia magis ſpargitur. Nec puro ſtabiliri poteſt in aëre, quouſque talis aër eſt ſpiritui conformis, & igni, qui ex ſuæ naturæ potentia alterius nõ recipit naturæ miſtionem, vnde fit quòd nullam capiat putrefactionem. Sic purus aër nullam recipiendo miſtionem, putrefieri minime poteſt, rurſus venenoſus huiuſmodi vapor, humano ei ſolùm applicatur corpori, in quo apti ad febrem extant humores, vtpote qui ad putredinem inflammationémque ſunt diſpoſiti. Etenim ſi vitalis potentior ipſo fuerit ſpiritus, procul à ſe pellit: ſi verò debilior, fugit eundem, ſuum veluti contrarium opus. Quapropter eſt ex vſu, aërem, humores, & denique cor corrigere, purgare, roborare. Notandum (vt recte capias) quum dico venenoſum hunc eſſe vaporem, tu ne credideris ipſum fore talem ſecundú formam,

& totam sui naturam: quia omnes inde inficerentur: Sed huiusmodi est qualitatis, vt quàm facillime in veneni naturam transeat. Et propriè venenũ efficitur, quando per ipsum in humano corpore, certo quodam gradu putrefiunt humores, simul & ebulliũt. Quod communiter die tertia solet accidere, & interdum citius, maxime vbi quis superfluis abundat humoribus, præsertim sanguine & cholera. Et quando iam veneni suscipit naturam, calcis vel Arsenici qualitatem recipit, cuius effectus est putrefacere, rodere, ardere intus & extra. Summe igitur necessum est, vt his trinis effectibus, potissimum interius, omni qua possumus industria resistamus.

Aër non venenosus secundum totã suiformam sed qualitatem.

Epidemiæ ortus causæ: & quæ potissimum huic malo obnoxia sint corpora.

CAP. II.

Concreatur huiusmodi vapor in aëre, vniuersalioris tempore pestis ex malignis quibusdam constellationibus, præsertim ex Martis cum Saturno insignis humanis coniunctione, & ex luminarium eclipsibus:

Qualis

Qualis eſt præſenti peſtis in anno ſcilicet milleſimo quadringẽteſimo ſeptuageſimonono:& qualis etiam fuit anno eiuſdem milleſimi octauo, & hoc potiſſimum lædit homines. Híſque graſſatur in locis,quę Horoſcopum, ſiue ſuũ Aſcendentem ob prædictos ſyderum aſpectus infortunatum habent. In magis verò particularibus peſtilẽtiis,præfatum naſcitur venenum, ex ventis & malignis lacunarum cloacarúmque vaporibus,atque pariter ex terræ motibus.At verò data iſtarum quacũq; cauſa ſemper tamen groſſo potiſsimum regnat in aëre,ínque paludoſo, nebuloſo,fœtido.Et quando ſubtilem ad aërẽ extenditur:penetrat,velociúsq; interimittat citius,frequẽtius, diutiúsque in groſſo,calido,humido fœtidóque aëre regnat.Aſſerunt Doctorũ nonnulli peſtilentialẽ putrefactionẽ ſubtili prius, pòſt verò groſſiori ineſſe aëri:ſed multo durabiliorem in groſſo. Haud ſciò quo meritis diſcurſu, quo fundamento primæ ſit mihi parti adhærendum, quum cõtrarium experientia monſtret.Præterea nobis ratio dictat,quòd quum non purum, ſed tantummodo *Peſtis fomenta.*

miſtum elementum putrefieri poſſit: quò minus eſt miſtum, quemadmodũ eſſe conſtat ſubtiliorem aërem, eò minus aptum eſt ad putrefactionem. Et propterea eam nõ niſi per aſſiduũ ſuſcipit augmentum peſtiferæ ſyderũ influẽtiæ. At veluti groſſior, miſta & ſtabilis aqua facilior putrefieri ſolet, ſic vtique haud difficulter putrefactionẽ recipit groſſus & nebuloſus aër. Hoc dat præceptum Raimundus, quod peſte inferius excitata, altior ſubtiliórque petendus eſt aër: ſed orta ſuperne, per duos menſes primo fugiendum eſt deorſum ad groſſiuſculum fridi dum, humidum, purúmque aërem, vbi rara eſſe ſoleat infirmitas. Sequentes verò duos mẽſes ad mediã aëris regionẽ, deinceps ad paulò altiorẽ, videlicet ſiccũ, frigidũ & ſubtilẽ, ſemper fugiẽdo calidũ, humidum, & nebuloſum. Quo in aëre tales ſunt homines, quales turbidis piſces in aquis. Id inſuper facit peſtilentialis aër in hominibus, quod caliginoſæ putréſque in piſcibus aquæ. Sed quod hominibus venenũ eſt, non oportet vt ſemper tale cæteris ſit animãtibus, propter cœleſtium ſignorũ ac animalium ſpecierum

Peſti quæ corpora obnoxia.

cierum

cierum diuersitatem. Hinc oritur vt de illorum opinione quid dicam, ignoré penitus, asserentium quando pestilentiale incipit in aëre venenum, quod tunc quæ semper in alto degere solent auiculæ, descendunt ad ima, & planitiem inhabitant: Sed quando in terra oritur, tunc lumbricos & serpentes exire dicunt de sinu terræ, & auiculas quarum consuetudo est volare habitaréque ad imũ, sublimia petere & montes adire. Addunt præterea, quod quando primũ in aëre, post verò in terra venenum accenditur, interdum fugiunt animãtia ex alto deorsũ, & exinde rursus altiora repetũt. Hinc est quod vulgò dici solet, vultures seu miluos pestilentiali cedere aeri, & quæ loca huiusmodi tenent milui, pestifero non subesse aeri. Sæpius audiuimus hanc cõtagionem ab hominibus trãsiisse ad porcos. Fieri forsitã id potuit per aliquam non quidẽ spiritus, sed carnis similitudinẽ. His proximè elapsis diebus semel atq; iterum pestilentiæ morbum ex vna in alteram domum tulere feles & canes, ipsis tamen nulla ex parte hac contagione læsis. Nec vlla te propterea

Pestis è terra proueñtis signa.

Pestis ex alio in aliũ trãsit.

admiratio capiat, quòd interdum sine omni nocuméto, homo vel bestia prædictum suscipiant vaporem, ac tamen alios inficiant. Ignitùm nanque ferrũ stupam consumit & paleam, ipsum verò nullatenus consumitur. Hoc enim ex recipiẽtis subiecti dispositione prouenit, in quo potissimum secundũ Aristotelem, Galenum & Auicennam, rei consistit effectus, ita vt his proximis diebus bimus nostro in rure puerulus integro stetit die, infecto cũ puero, annorum plus minus septem, cibo sæpius vescebatur infecti ore pueri masticato, neque vllam ab ipso morbi labẽ suscepit, qua tamen correpti fuerunt alij lõgiusculè distãtes. Nec nimiam habeas tua in dispositione fiduciam, cogitãdo te eius esse valetudinis vt minime hæc tibi timenda sit contagio, sed hũc physicum obserua canonem: Quod quãdo multũ disposita est materia, agens tũc causa quantumcunque imbecillis, citò producit effectum: sic accendit stupam & sulphur fauilla ex suscipientis aptitudine. Et contrà potẽtissima quæ fuerit causa, etiam in non dispositam operatur materiam. Et licet sulphur ignis susci

ſuſcipiat operationem citius quàm lignum, & ſiccum lignum minutéque inciſum, facilius quàm cætera ligna: ardens nihilominus fornax ligna ſtatim rapit in flammam,& groſſiora & viridia,eò quòd ſumma agentis potentia citò diſponit atque informat. Et multoties peſtifer huiuſmodi vapor fit ſuarum vi cauſarum potẽtiſsimus, nec ſcire tu poteris quãdo ſcilicet hoc fiat. Et licet vno in tempore talis non adſit diſpoſitio,eſt tamen futura in alio.

Quo pacto & quales temperaturas peſtis ex contagio feriat ocyſsime.

CAP. III.

VEnenoſus iſte vapor adeò ſubtilis ſæpenumero exiſtit,vt viſu diiudicari nequeat: interdúmque diſſoluitur, ſed facile exinde regeneratur, manente ad hoc ipſum diſponente,influẽtia:iâmque tametſi puſillus à principio fuerit,tamen multò magis quàm ſulphur, quum accenditur, velocioríque curſu de loco in locum expãditur, & longe magis contrariatur vitali cordis ſpiritui,qui eſt vapor ex ſubtili ſanguine,quàm ſulphur naſo. Eiuſcemo-

di vapor solùm in dispositis ad hoc corporibus infecto ab aëre accenditur: sed postquam est accensus, corporibus mira velocitate facilitatéque, accensum veluti sulphur, plus quàm antea circumquaque dilatatur, præsertim quando subtili in humore, & tenui æstatis aëre accensus fuerit, & spargitur, salítque ex vno in alterum corpus. Accenditúrque potissime vbi maior est naturæ similitudo, & in corpore recrementis pleno, cum fœtidis intus & extra vaporibus, & in cibis humoribúsque superfluis, & ad inflammationem putredinémque aptis: & vbi calida est materia, & humida, córve coitu debilitatum. Et pariter in corpore passionibus animę defatigato, & vltra modum calido, quódve balneis est assuetum, cuiúsve pori sunt nimis patentes, seu multum oppilati. Hæc quidem Galeni & Auicennæ fuit sententia.

Pueros & fœminas peste capi plurimum.

Pueri & fœminæ multum ad pestem sunt apti, eò quòd tenuis mollísque materia ad transmutationem est facilior, & pleni sunt humoribus ad putredinem aptis, estque præter modum & ordinem illorum vita. Quemadmodum

dum enim perturbat confundítque vinum calidus ventus & groſſus, ſic peſtifer iſte vapor inficit cogítque circumquaque ad cor: primò ſpiritus, poſtmodum humores, qui iam putrefacti ebulliunt. Eſt verò hæc ebullitio febris ipſa, quæ per vniuerſum inde ſpargitur: plus quàm cæteræ bullit ſeu inflat: quia tanta eſt venenoſa materia, vt natura quantum poteſt, principalibus à membris hanc ſtatim conetur expellere. Iſte quidem vapor omnem maculare poteſt humorem, ſed potiſſimum ſanguinem, ſecundo cholerã, tertio phlegma, quarto verò melancholiam. Vnde fit quòd magis huic ſubiiciuntur periculo ſanguinei, paulò minus cholerici, poſtmodũ phlegmatici: & minus reliquis melãcholici, quia frigidus & ſiccus humor ad inflammationem & putredinẽ ineptus eſt, & maxime quia ſtrictos habent meatus per quos trãſire venenũ oportet. Idcirco ſenes minus ſunt peſtifero morbo obnoxij: licet huius anni peſtis nec ſeniores etiã reliquerit intentatos. Cuius fortè ratio fuit, quòd vltra cæteros aduerſos ſyderum aſpectus, Saturnus retrogra-

Senes peſti minus obnoxij.

dus

dus dominus fuerit anni. Est mirũ dictu, quòd licet ex vrbe nostra Florentina vniuersus fermè populus aufugerit, omni tamen die vita functi sunt circiter centum & quinquaginta.

Pestis Florẽtiæ magna.

De signis indiciisque pestis.

CAP. IIII.

QVæ verò signa indicent, quibus febrem esse pestilentialem faciliter & clare depræhendatur, haud tam facile ostendere quisquam potest, propter tam multiplicem accidentium diuersitatem & fallaciam. Hoc enim testatur vniuersus doctorum conuentus, præsertim Auenzoar & Rasis. Erit nãque clara interdum vrina, eò quòd nõ pertingent ad hepar humores: apparebit modica febris, eò quòd non erit calido in humore venenum, séque propterea non diffundit ad extra: sic statim morietur patiens. Videbitur interdum restitutus, eò quòd natura primo in aggressu venenum à corde depulerit: tamen paulò post destituetur spiritu, eò quòd potens non erit secundum pellendi aggressum. Ex quo primo lassata fuerit conflictu, etiam quia venenum multiplicatum est, vel magis mu-

tatum

tatum in malignum, vel propinquius factum cordi quàm prius. Omnes ferè in principio aliquantulum in melius tendere videntur, quia tum robustior natura tantum contra hostem omnes colligit vires: verùm in aliis minus malis ægritudinibus, ad tam repentinum tantúmque non inducitur conatum. Videbitur præterea virtutis robur obtinere, quia dictum venenum non aliis vt cordi membris à principio contrarium est, & quando ipsum cor aggreditur statim interimit. Quare his in tẽporibus haudquaquam conuenit morbi signa examinando moram trahere, quia falleris, nec te natura expectabit, nisi administrando remedia festinaueris. Hac igitur de causa his quum temporibus febrẽ adesse conspexeris, præsuppone quòd adsit, vel citò futura esse possit pestis, ac ei pestilentialis curã febris administra, & eò maximè quòd quandiu venenosa durat aêris influentia, omnis superfluus humor facile inficitur: Et omnis quæcunque fuerit infirmitas, in pestilentiam facile transire poterit, febres pręsertim furiosæ & continuæ. Vnde communiter euenire solet,

Peste laborantes cur sibi sani videãtur.

solet, quòd hoc morboso tempore nulla præter pestem ægritudo appareat. Quòd si aliæ & multiplices quidem apparuerint ægritudines, tunc pestilentia remittitur & cessat. Sunt nonnulla pestilentialis febris signa, videlicet febris continua absque ordinata & manifesta declinatione, cum magna anhelitus & pectoris angustia, cum repentina pulsus debilitate, cum vniuersi corporis grauamine, præcipue capitis, phrenesi, anxietatibus, ardore, siti, sanguineis maculis pluribus in locis: cum vrina grossa, turbida, & qualis est iumentorum. Memineris tamen quòd signa fallunt. Aduerte insuper, quòd quicunque puer eo tempore vermium laborârit infirmitate, dici poterit pestilentia infectus, quia est materia ad pestem disposita, vt sulphur ad ignem. Hoc multi nescientes medici, iuuandi studio pòst sunt fraudati. Et ex signis propinquæ pestis vltra aëris turbiditatem, & animalium ex putredine genitorum abundantiam, est principaliter vermium multitudo, variolarũ & morbillorum, febriúmque continuarũ & conclusarum, vrinæ turbidæ, oculorũ

Signa pestilẽtialis febris.

rubo

rubores, excoriationes palati, phrenesis, & vniuersaliter quacúque in febre, qua se versus cor frequenter dirigit humor, humanam significat complexionem ad pestem esse dispositam. Scias iterum, quando multo tempore pestifer vapor in aëre durat, túc aquam terræque fructus inficit: propterea tutius est aquam decoquere, vel ferratam scilicet aquam conficere, cum eáque vinũ lymphare, quia vinum fumosum est, & non conuenit, iuxta Auicennę & Rasis sententiam, his in temporibus merum, vtpote purum. Opportunum præterea alia quæ sumuntur in cibum rebus boni odoris corrigere, & cum salsis acetosísve saporibus, præsertim quãdo pestis post terræ motum oritur. Præstiterit quoque non parum rebus vti aridis, in locis odoriferis & æditis locis nascẽtibus, & inhabitare mõtes & colles.

Prophylactica cura à diæta & victus ratione in statu pestilentiali.

CAP. V.

ABstinendum est tempore pestifero à rebus inflammantibus & nimis aperitiuis, quia facilius ad venenum

num ſuſcipiendum diſponunt. Videlicet cauendum eſt extrà à ſolari calore, pariter à calore ignis, veſtimentorum: & intrò, à ſale, à ſpeciebus & medicinis calidis, ſimiliter ab herbis intenſæ caliditatis, à multo vſu acrium, excepto cæpe & cichoria, vel raphano cum aceto, quia veneno aduerſantur. Item à vino nimiũ fumoſo, ab exercitio poſt cibum, præſertim tempore calido: & à ſudore, quia humores alterat: & in aëre infecto non licet ſe multum aëri exponere, nec exceſsiuo ſub diuo exercitio, quia calefaciẽdo & poros aperiendo, ſtatim multum de aëre ſuſcipit infecto. Item abſtinendum ab facientibus oppilationem & putrefactionem, quia peſtilentialis dant febris materiam, qualia ſunt viſcoſa, frigida & humida: præſertim quando aliquid accidentalis ſeu extranei caloris ſuſcipiunt. Etiam à viſcoſis, calidis & humidis, vbi humidum calido prædominatur & male decoctũ eſt: &, vt ſummatim dicam, humiditas putrefactionis eſt mater. Et quæ extra nos difficulter conſeruantur, etiam in nobis haud facile conſeruari poterunt. Vitandi igitur piſ

Vitanda quæ in peſte.

Piſces vitãdi in peſte.

tur pisces quantú fieri poterit, in quorum genere, parui minus nocent pisciculi, & qui ex flumine sunt claro, petroso, & currente, frixi in oleo cum sale, & immersi staphisagria seu aceto, aut succo aranciorum cum sale & modico piperis, vel cinnamomi. Etiam vitandú est lac & omnia recocta. Quod si eo vti volueris, sit primùm inter alia cibaria, & modica quantitate, cum parum sacchari. Fructus vitandi sunt omnes, exceptis amygdalis, cerasiis acetosis, pyris, chrysomelis, persicis, pomis cydoniis, auellanis, prunis siccis, prunellis, mespilis & cornulis, malis appiis, malis granatis, malatestis. Cæteris verò fructibus nequaquam vtere, vel raro, vel rarissimé. Poteris tamen diutius vti fructibus & herbis frigidis, siccis & acetosis, vel aliquantulum amaricantibus. Sed vtendo fructibus calidis & humidis, vt sunt ficus, vua, mora, cerasa dulcia, fac sint modica, & immediatè pòst comede pomum anaranciæ cum sale. Prætereà, si vteris frigidis & humidis, vt sunt melones, pisces molles & teneri, pruna pinguia, sume paulò pòst aliquid fœniculi, & pomi ana-

ranciæ cum ſale ſuprabibendo parum vini boni & odoriferi. Vitare etiam debes fungos, & herbas humidas, portulacas, cucurbitam, & omnem humiditatem, necnon & rem quę facilis eſt putrefactionis. Cauebis quoque fructus, & res nimium dulces, & humidas herbas: permitto tibi lactucam permiſtam mẽthæ vel cinnamomo. Eandem quoque corrigere poteris cum baſilicone caryophyllato minutiſſimo, & quaſi ad rubedínem quãdam tendente, odorem habẽte caryophyllorum: eſt enim cordi gratiſſimum. Concedo etiam tibi cucurbitam, & herbam, quæ Tuſca lingua Selbaſtrella appellatur. Rurſus aduerte, ne te Raſis ſentẽtia fallat, quæ tempore multùm calido admittit olera & fructus frigidos & humidos, quia Aegyptum ipſe inhabitat, vbi extrema eſt ſiccitas, vbi eiuſcemodi fructus & olera ſunt exquiſitè à natura decocta. Cautus igitur eſto ne talem præſumas licentiam in regionibus non ſimilibus Aegypto. Notãdum inſuper quòd res acetoſæ, aſperæ, & acres in conſeruatiuo æquè ac curatiuo adminiſtrandæ ſunt regimine: quia periculum potiſſimùm

Raſis canon.

ſimùm imminet in calido & humido, & in putrefactione illinc dependente, in ſpirituum reſolutione, ínque acceſſione veneni ad cor. Res itaque prædicti ſaporis omnibus iam dictis obſiſtũt malis,quia refrigerant,deſiccant,conſeruant, confortant, reſtringunt, & vniunt. Operæpretium hic eſt meminiſſe,quòd res nimis acres,vbi timetur pectoris ſtrictura,aut ſtomachi debilitas, tẽperandæ ſunt cum ſaccharo, ſale & lacte amygdalarum, cinnamomo, pipere, fœniculo, croco, ouis, & modico pinguedinis. Commendo plurimum panem ſpeltæ, hordei, & fercula ex his condîta. Item biſcocta,riſum, paſſulas tendentes ad ãcredinem, panem optimi grani ſufficienter coctum, cum modico ſalis. Vtere ſæpiùs capparibus cum aceto,& aliquãdo eo genere caſei, quod Florentini Marzellinum vocant. Vitandus eſt caſeus multùm pinguis vel ſalſus. Nec laudo tibi caules nec legũmina, exceptis lenticulis. Prohibeo ſuper omnia phaſeolos;nec laudo multũ rapas, ſpinachias. Concedo tibi petroſelinum & paſtinacas. Prohibeo autem erucam, carietas,

ſapam, ſinapi, citrullos, melones, bacellos, cicer recens, cucumeres, cerasia dulcia & mollia, vuas, ficus dulces & mora. Nec te repleto nimio vino, carnibus & ouis, ne nimium ſanguinem, choleram, putrefactionem inflammationémq; multiplices. Vtere ouis cum agreſta & aceto, & pomis anaranciis. Carnes ſint leues & ſiccæ, bene coctæ, pulli, auiculæ, hœdi caſtrati, pipiones, turtures, & ſylueſtres auiculæ. Si vſus fueris carnibus humidis, ſint aſſatę, ſed fac vt intus per totum bene impleantur cum acribus condimentis & acetoſis, cum modico piperis, cinnamomo, coriandro & ſale. Vina turbida ſunt omnino noxia, & pręſertim muſta. Eſto in cibo & potu plus ſolito parcior: cibus ſit aliquátum copioſior potu. Nec tamen volo vt nimiam feras ſitim & inediam. Caue ſtomachũ faſtidire permittas, ſed eum præſerua cum cibi & potus mediocritate, cum exercitio & ieiunio, cum appropriatis euacuationibus. Abſtine à coitu & paſsionibus animæ exceſsiuis, niſi forſitan per coitus abſtinentiam te omnino grauatum perceperis. Ad mentem reuoca dictum

Vina turbida noxia.

Auicen.

Auicennæ tertio naturalium, quòd superflua per coitum seminis euacuatio plus nocet, quàm si quadragesies tantum exiret sanguinis. Dixit Hippocrates, coitum speciem esse quandã morbi epilepsiæ. Caue ab aëre multùm nubilo, dẽso, recluso & humido: ac scias aërem qui non frequẽter mouetur & innouatur, vbi nec ventus, nec Sol penetrat, nec purgat, facilè mistionem suscipere, & putrefactionẽ venenosam, veluti immobilis aqua. Ab hominum te turba semoueto, presertim existens ieiunus, & quando calidũ successerit humido, & humidum calido. Declinato etiam aërem nimis calidum, quia aperit & nimis debilitat. Habitatio tua sit spatiosa, sicca, aërem recipiens siccum continuò, & tempore æstatis subinde recentem. Caue quando multùm incalueris, ne te protinus exponas frigido vel humido, nebuloso, & vento calido & humido, præsertim in locis infectis, & de infecto loco veniente, etiã ab omni vento de prædictis locis flãte, nisi fuerit nimis longè distans, aut fractus pluuiis. Ventus autem qui aërem infrigidat & siccat & serenat, sua natura

est salubris, si eum cum temperamento receperis: & est principalis medicus contra huiuscemodi venenum. Magnam adhibe curam vitando ventos à stagnis vel paludibus venientes: aquas fuge putridas herbas continentes, immaceratúmque lignum, & quemcunque prauum odorem. Procul esto à caulium nucúmve odoribus, & fœtidis ab herbis. Abstinendum item à balneis, à somno meridiano, ab adhærenti arctóque hominum consortio. A turba fuge citò & procul, ac tardè reuertaris: quoniam longo durare solet tempore venenum, ad offendendum perquàm promptissimum. Vtere cibis siccis, optimi saporis, acribus, acetosis, vitando brodium, pinguedinem, dulcia, viscosa: vinis subtilibus, claris, odoriferis, aliquantulum fumosis, sed parum acetosis, nõ dulcibus, dilutis aqua multum subtili & clara. Summa, omni tempore à rebus caue sanguinem generantibus aut nimium, aut aquosum, grossum & turbidum, & pariter quancunque rem stomacho nocentem. Hæc est regula cibi potúsque. Vtilis est, iudicio meo, omnibus superspersa cibariis ta-

lis

lis ſpecierum compoſitio. Accipe ſandalorum rubeorũ vnciam dimidiam, cinnamomi electi drachmas tres & dimidiam, croci drachmam dimidiam. Gentilis omni tempore his vtitur ſpeciebus. Sume cinnamomi ſemunciam, mannę drachmam vnam & dimidiam, caryophyllorum, been albi & rubei drachmam dimidiam, corallorum rubeorum drachmam vnam, cardamomi drachmas duas, croci drachmam dimidiam, ſacchari ad pondus omniũ. Item nonnulli aliam habẽt deſcriptionem, & eſt talis: Cape margaritarum drachmas duas, corallorum alborum & rubeorum drachmã dimidiam, roſarum ſpodij ana ſcrupulum vnum, cinnamomi drachmam vnam, croci ſcrupulum vnum. Item, Sume cinnamomi vnciam dimidiam, caryophyllorũ drachmam dimidiam, corallorum rubeorum ſcrupulos duos, croci drachmam dimidiã, ſacchari ad pondus omnium. Pro primo cibo vtile eſt, niſi te calor offenderet, ſumere ficus, rutam, & nuces cum ſale, præſertim tempore frigido vel humido. Notãdum quòd ſpeciebus multum calidis, vt eſt quarta compoſitio

ex his quas narrauimus, vtendum est solùm in ferculis multùm humidis, frigidis & acetosis, aliis vti verò possumus in omnibus. Post cibum magno sunt adiumento semina coriandri prę-parati, & etiam secundum Auicennam ieiuno stomacho, qui hæc ipsa tali in causa plurimis effert laudibus. Vtere ieiuno stomacho frictionibus, bene pectina capillos, omnem expurga superfluitatem, vniuersum corpus mundum conserua. Matutino tempore ignem præpara temperatũ, & interdiu quandoque, præsertim humidis temporibus. Bonis sæpiùs odoribus domum suffumigato, similiter & vestimenta. Admoueas naso pariter, & ore teneas vbi plus opportunum fuerit, aliquid theriacæ: aliis verò in locis siue temporibus, corticem citri, zedoariam, vel modicum thuris: manu etiam supradictum gestare poteris cedrinum pomum. Cape ladani drachmam vnam, been albi & rubei, rosarum rubearum ana drachmas duas, styracis liquidæ scrupulum vnum, myrrhæ, mẽthæ, caryophyllorum ana drachmã vnam, sandalorum alborum & rubrorum, camphoræ

phoræ ana drachmam dimidiam. Fac pomum cum aqua roſarum muſcata, ſuſpende collo cornu vnicornis, hyacinthum, topazium, & ſmaragdum, vt pectus tangat, & etiam in ore. Dixit Auicenna, fore neceſſarium vt hyacinthus & ſimilia, à naturali calore noſtro calefiant, qui illorum ad actum producat virtutes, vt operentur in nobis. Fer tecum etiam in manu ad odorandum poma odorifera, pręſertim citri, limonum, aranciorum & cætera. Sæpiùs ablue os, faciem & manus aceto, & aliquando cum vino potēti. Nec omittas odorem mēthæ, meliſſæ, querculæ, rutæ, violarum rubearum, & myrti. Vtere odoribus frigidis, quos tempora cum calidis, ita tamen vt frigidi prædominentur, præſertim calidis temporibus, quia calidus per ſe aperit odor & inflammat, quamuis aërem purget. Super omnia cura, vt hoc facias, ſcilicet permiſce æquali parte acetum roſatum albũ, & aquam roſarum cum vino albo potenti, cum modico zedoariæ vel corticis citri: de qua ſæpiùs modicum aliquid bibe, & ſæpiùs cum ea manus lauato & faciem. Defer tecum

in ſpongia cum ligno fraxini, & laua etiam cum eiſdem manè & ſerò tepidis vniuerſum corpus. Vtere temperato exercitio ſub tecto quando es in locis infectis, ieiuno ſtomacho, ſitque locus exercitij ſpatioſus: aliis autem in locis facies exercitium ſub diuo & pariter ieiunus. Ruſtici bibant loco vini acetum permiſtum aquæ. Admoneo omnes, vt non niſi ſumma cum cautela res tangant ex infectis locis allatas, nec quicquam guſtent ex illis, niſi coquatur, mundetur, vel abluatur. Haud equidem ſcio, an dicere in præſentia debeam, an ſilentio potius præterire, quod Doctorum nonnulli ſæpiùs ieiuno ſtomacho, dare ſolent in potu vrinam pueri recèns emiſſam, vel lixiuium. Detur pro remedio ruſticis accommodato.

Præſeruatrix curatio Epidemiæ. De pilulis & pulueribus præſeruatiuis.

CAP. VI.

NEceſſaria nobis eſt bis in hebdomada, ipſa omnium compoſitionum regina, cœlitúſque tradita theriaca. Vera quidem theriaca, vt eam noſcas, ſaporem longa mora in ore conſeruat,

ſeruat, & ſtypricitatem ingerit ventri: ætatis eſſe debet annorum quatuor, & non vltra duodecim: de ea debet anteà fieri experientia in venenatis animalibus. Theriaca electa iuxta Galeni, Auicennæ, Auerroíſque ſententias, ſecurum reddit hominem ab omni veneno, morbóque venefico. Etiam in ipſa peſtilẽtiali febre admittitur. Dixit Galenus ſe inuenire theriacam pluſquàm res omnes eſſe diuinam in conſeruãdo & curando. Dixit Moſes Aegyptius, mirabilem factam eſſe cum ea experientiam in peſtilentia Antiochenſi. Nec ſilentio tranſeundum puto Galeni typum dicentis: Peſtem eſſe Draconem cum corpore aëreo, qui venenũ contra hominem ſpirat: & theriacã purgatorium quoddam eſſe, purgans venenum & Draconem domãs. Accipiatur poſt cibum horis nouem, & ante cibũ horis ſex vel ſeptẽ. Qui eam ſumere non poteſt, ſaltẽ cordi apponat, & ſtomacho, naſóque, & pulſibus: frequentiùs detur drachma vna prouectis, aliis verò drachma dimidia, ſeu ſcrupulus vnus. Qui calidæ ſunt temperaturæ, bibant æſtiuo tẽpore, ſumpta theriaca, tertiam

Theriaca efficacitas.

Epidemiæ præſeruatrix.

partem

partem ſcyphi aquæ roſarum cum modico aceti roſati:alij ſcilicet alterius cōplexionis,& alio tempore, ſumāt cum vino albo permiſto cū aqua ſcabioſæ & meliſſæ.Quod ſi theriaca non affuerit,vel non competēs fuerit tuæ naturæ,ſume mithridatum. In aliis diebus hebdomadæ ſume pilulas cōtra morbum, ſaltē horas quatuor vel quinque ante cibum,vnam ſcilicet aut duas, vel plus,ſecundum complexionem, ſuperbibēdo parum de vino albo cum aqua ſcabioſæ & meliſſæ tēporibus frigidis: vel cum aqua roſę,& cum aceto roſato temporibus æſtiuis.Pilulæ antiquiores ſunt iſtæ:Sume myrrhæ,croci, ana vnciam vnam,aloēs vncias duas, ſed quia nimium aperiūt,calefaciūt, reſoluūntque ſpiritus, ideo nonnulli abluunt ipſum aloē, & addunt terram ſigillatā, vel bolum armenum ſecundum doſim myrrhæ,vel addunt camphoræ ad doſim tertię partis myrrhæ,ſed eligibilius eſt bolus armenus. Nōnulli cōponunt ſic: Accipe aloēs drach.ſex, myrrhæ drachmas tres, ſeminū citri ſcrupulos duos,tormentillæ drachmā dimidiam, croci drachmā vnā,reubarbari drachmas

Theriacæ probæ indicia.

mas duas,caryophyllorum ſcrupulum vnum,agarici,corticum citri, ſandalorum rubeorum ana drachmam vnam, ſeminum citri ſcrupulos duos, ſeminis acetoſæ drachmam vnam cum dimidia,corallorum rubeorum drachmam vnam cum dimidia,boli armeni drachmas tres,camphoræ grana duo, confice cum ſyrupo de citro. Auicenna & Auerrois dicunt,qui vtitur aloë, myrrha & croco, nunquam periclitabitur peſte. Prædictæ cōpoſitiones temperāt illorum qualitatem,& virtutē augent. Sed multo melior eſt compoſitio Nicoli,ſecundum quem veræ pilulæ ſunt iſtæ:Sume myrrhæ,croci,boli armeni, charabæ, corallorum rubeorum ana drachmam vnam,emblicorum drachmas duas,aloës loti ad pondus omniū, fient pilulæ cum vino albo, odorifero. Credo quòd eſſent nobiliores, & magis ad propoſitum,ſi loco emblicorum ponerentur terræ ſigillatæ drachmæ duæ,& boli armeni drachmæ tres, fiāt pilulæ cum acetoſitate citri, & accipiātur cum vino albo,aqua roſāta,aceto roſato. In aliis verò ſequatur compoſitionem prædictam. Fac autem vt

Pilula Nicoli.

aloë

aloë sit splendidum, leue, aliqualiter rubescés, delicatum, odoriferum, frangibile, pinguescens, & immittendo super ipsum flatum, madescit. Sit & myrrha clara, & corallus delicatus, absque theriaca & dictis pilulis non bene fieri poterit præseruatio. Itaque præ omnibus aliis vtere duobus prædictis, scilicet theriaca, duobus diebus diuersis, & pilulis tribus saltem, quia desiccando humiditatem præseruant à putrefactione. Etiam fortificant cor, stringũt meatus, ne venenum transitum habeat ad cor, & ipsum illinc depellunt. Videtur mihi quod aloë in prædictis pilulis, quando sunt tempora humida & frigida, similiter & complexio, nõ debet lauari, sed in aliis temporibus & complexionibus sumere pilularũ compositionem in pulueribus: melius est solum quando opus est festinatione. Potest etiam sumi ante cœnam tribus horis vel quatuor, sicut etiam ante prandium. Poteris etiam semel in hebdomada, vel duabus vicibus aut plus, quando pilulæ offenderent (licet nullius sint offensionis) in tẽpore hyemali & humido, loco pilularum sumere ficum

cum ſiccum cum dimidio nucis, cũ modico rutæ & parum ſalis, ſuperbibendo parum aquæ roſarum vel aceti roſati. Quod ſi & iſtud te offenderet, vtere loco illius non accipiendo aliquid, aliud parum panis toſti intincti in vino albo potente, cum pomo anaranciæ, madefacta in aceto roſato, & intincto cinnamomo. Sunt nonnulli qui dant huiuſcemodi pilulas ſero vel mane, vnam ſcilicet pro vice. Sume ligni aloës drachmam dimidiam, tormentillæ ſcrupulos duos, dictami albi ſcrupulum vnum, zedoariæ drachmam dimidiam, croci drachmam vnam, berberis drachmam dimidiã, cornu cerui aduſti ſcrupulos duos, ſandalorum rubeorũ ſcrupulum vnum, ſeminis acetoſæ & corallorum rubeorum, boli armeni ana drachmam vnam, camphoræ ſcrupulos duos, gemmarum, ex quibus fit electuarium de gemmis, drachmam dimidiam, margaritarum drachmam vnam, hyacinthorum drachmam dimidiam, confice cum ſyrupo de ribes, vel de limonibus. Ego autem in omni tempore etiam in calido, eiuſcemodi pilulas dare ſoleo. *Pilula* Sume zedoariæ, ligni aloës, agrimo- *Marſilij.* niæ,

niæ,croci,ariſtolochiæ rotundæ,dictami albi,gentianæ,corticum citri,ſeminis citri ana ſcrupulum vnum,coriandri præparati,tormētillæ, ſandalorum rubeorum,corallorum rubeorum, roſarum rubearum,ſpodij, emblicorum ana drachmam vnam, terræ ſigillatæ drachmas duas,boli armeni drachmas quatuor, fac pilulas cū acetoſitate citri,quas adminiſtra cū vino albo,aceto roſato albo,& aqua roſæ.Ego multum adhibeo fidei huic noſtræ cōpoſitioni, eam accipiendo quando non ſumitur aliquid de pilulis cum aloë compoſitis. Etiam poſt operationem prædictarum pilularum, additur ipſi compoſitioni, ambræ,muſci,hyacinthi,ſmaragdi, topazij,margaritarū,cornu vnicorni ana ſcrupulus vnus.Melius,etiam erit laudabile multum, bibere iſta cum vino acetoſo,vel aceto albo,cum aqua roſæ, terra ſigillata & bolo armeno,cum exigua portione ſmaragdi, & hyacinthi, & topazij, vel ſaltē cum margaritis & corallis.Iſta multum commendantur à Galeno & Auenzoar.Alij dāt cortices & ſemina citri,& limonum, cum vino vel aceto roſato & aqua roſarum. Ego

verò

verò frequenter dare soleo hanc simplicem confectionem, & quidem efficacissimam atque securam, cum vino albo, vel aceto rosato & aqua rosarũ. Accipe boli armeni drachmas duas, terræ sigillatæ, corallorum rubeorum ana drachmam vnam, corticum citri, zedoariæ, croci ana drachmam dimidiam, sacchari rosati ex rubeis rosis cõditi vncias sex, acetositatis citri vncias decem, fac electuarium. Raimundus & Arnoldus, theriacales quasdam pilulas tribus modis componunt. Primo, sume boli armeni drachmas tres, barbæ tormentillæ drachmas duas, barbæ herbæ tunici drachmã vnam, sacchari ad pondus omnium, fac pilulas. Item, sume ambræ drachmam dimidiam, musci scrupulum vnum, cãphoræ grana sex. Itẽ, accipe smaragdi, hyacinthi, topazij ana partes æquales, triturentur & lauentur sicut abluit Mesue lapidem lazuli, fac pilulas cum succo acetosellæ. Dicunt huiusmodi lapides ab antiquis appellari Bezoar, id est, liberatores mortis, & quòd in hoc theriacam excellunt, quòd ipsa venenum à se pellit, non trahit ad se, huiusmodi autem la-

Pilulæ theriacales.

Lapides Bezoar theriacã excellũt.

pides vtrunque faciunt, ideò debent per os administrari. Etiam possunt superponi plagæ, morsuræ, & bullæ venenosæ. Hac etiam vtuntur compositione, scilicet auri optimi, margaritarum, serici crudi triti. Laudant etiam electuarium diambræ, de gemmis & chermes Mesuæ: laudant granata, rubinos, carbunculos, sapphiros, palladios, corallos, grana tinctorum, & lapidem inuentum in capite aspidis, & pariter cornu suū, & cornu vnicorni. Itē electuarium lætificans Almāsoris cum re aliqua refrigeratiua. Vtere etiam rebus sanguinem clarificantibus, vt sunt lupuli, myrobalani, fumus terræ. Credo quòd vti semine iuniperi cum semine myrti sit multum vtile contra huiusmodi venenum. Item tale electuarium: Sume citrum vnum integrum, maceretur bene, & coquatur cum saccharo & aqua rosarum. Et vbi non habetur citrus, fac cum limone seu pomo anarancio integro: multi vtuntur verbena. Sum dare solitus pauperibus parū panis bene tosti, intincti aceto cum modico rutæ, & aliquando cum cæpæ portiuncula. Do etiā nonnunquam ad-

super

ſuperbibendum parum vini puri. Item eiuſcemodi panem toſtum intinctum aceto roſato cũ pauculo cinnamomi, quandoque ſuperſumẽdo pomũ arancium,& parũ boni vini.De his quidem rebus adminiſtrare poteris,modò vnã, modò alteram, his ſcilicet diebus quibus theriacam non ſumis,nec veras pilulas,vel etiam illis eiſdem diebus poſt veſperas.Vti etiam poteris ſero, ieiuno ſtomacho,parũ iſtius noſtrę confectionis: Cape ſacchari roſati,diama renati ana vncias quatuor,coriãdrorum præparatorum,corallorum rubeorum ana drachmam vnã,cinnamomi drachmas duas, ſed æſtiuo tempore drachmam vnam, ſandalorum rub. croci ana drachmam dimidiã, verùm in æſtate croci ſcrupulum vnum:confice cum acetoſitatis citri vnciis quatuor, ſuperbibe parum vini optimi,vel aceti roſati. Poteris etiam vti eo matutino tempore aliquando loco prædictarum. Dixit Raimundus, quòd ſuo tempore iuncti fuerunt Saturnus, Iupiter & Mars in vndeuigeſimo gradu Aquarij, anni milleſimi tricenteſimi quadrageſimioctaui,in menſe Martio, quæ quidem

coniūctio horribilia ſignificabat, præſertim graues peſtilentias frequentius per ſpatium annorum quadragintaquinque, eò quòd fuerit in ſigno humano fixo in domo Saturni. Inter quas erat peſtilentia illa anni quadrageſimioctaui, vbi Medici Pariſienſes & ex Auinione, & Pedemontani nouam compoſuerunt theriacam ab ipſis expertam, & cum felicitate eos conſeruauit. Arnoldus Receptam conſcripſit, quam Raimundus eiuſdem diſcipulus his verbis recitauit: Sume ſeminis iuniperi drachmas duas cum dimidia, caryophyllorum, macis, nucis muſcatæ, zedoarij, zinziberis ana drachmas duas, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, barbæ gentianæ, tormentillæ, barbæ herbæ tunici, dictami, inulæ campanæ ana drachmam vnam cum dimidia, ſaluiæ, rutæ, ſeminis balſamitæ, mentæ, pæoniæ, pulegij ceruini ana drachmam vnam, doronici Romani, baccarum lauri, ſeminis acetoſæ, ſeminis citri, baſiliconis, maſticis, thuris, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſpodij, oſſis de corde cerui, raſuræ eboris, & cornu vnicorni, margaritarum, ſapphiri,

phiri, ſmaragdi, corallorum rubeorum, ligni aloës, ſandalorum rubeorũ, hyacinthi, topazij ana drachmam dimidiam, ſacchari roſati, diaboraginati, diabugloſſati, dianenuferati, diaacetoſellati, pulparum tamarindi acetoſi, theriacæ ana drachmã dimidiam, ſacchari libras tres, fac electuarium aut morſellos, cum aqua ſcabioſæ & roſata parum camphorata, & cum vino cydoniorum, addendo folia auri quadraginta. Qui ſitim patitur extra cibum, vtatur acetoſa ſimplici cum pauxillo aquæ frigidę, vel vini mali granati acetoſi cum iuleb roſato, vel vino acetoſo. Poſſis etiam exprimere acetoſitatem citri vel limonis, vel pomi anarancij, & bibere cum aqua & ſaccharo. Item ſucci roſarũ, ſacchari roſati, diamarenati, diaprunis, diacydonitis diſſoluti cum aqua colata & expreſſa, bibendo cum aqua frigida. Item roſæ, myrobalani, tamarindi, ceraſa acetoſa, pruna, perſica ſicca, cydonia trita, diſſoluta, colata, & expreſſa, bibe cum aqua & ſaccharo, ponendo plus de ſaccharo vbi minus eſt de calido, & minus de ſaccharo, vbi plus fuerit de calido.

Item succus rosarū cum vino granatorum: item oxysacchara cū aqua frigida recenti. In pluribus etiam rebus proficuum est vinū cydoniorum. Vti herbis cor ipsum sua virtute respiciētibus, vtile est, vt sunt borago, buglossa, melissa, endiuia, ac mēthæ parum. Item septem principales herbæ, quas contra venenū plurimū valere fertur, quarū prima est herba hypericō, alio nomine Perforata: secunda est herba dicta vincetoxicō, tertia enula, quarta raphanus, quinta dictamus, sexta aristolochia, septima lactucella. His additur ab Arnoldo & Raimūdo herba tunici. Nec prætermittenda est agrimonia, acetosella, cichoria, marrubiū, hyssopus, scabiosa, pentaphyllon, capparis, limones, citrulli, arancij scilicet, quos poma aurea vocamus: & vniuersaliter cuncta acetosa, & quæ ponticitatem quandam participāt. Scias flosculos vitis multum cōferre, si eis in cibo & potu atq; electuariis vti consuescas: pariter & aqua scabiosę, necnon melissæ, in his omnibus quæ sanis simul & infirmis administrantur, mirabilis est, eò quòd humiditates exiccet venenosas. Et vbi in desiccando refrigeratione multa opus sit, vtendum

Septē herbæ principales cōtra venenum.

dum potius est aquis endiuiæ, rosarum, plătaginis, aceto rosato, vel aqua, vel succo acetosellæ, succo limonum, cedri, aranciorum, cichoriæ, pimpinellæ, fumi terræ. Quum verò temperatis vti oportet, accipe aquam boraginis & buglossæ, singulis decoctionibus impone pruna damascena, myrobalanos, & tamarindos. Et hoc memori serua mente, quod cunctis in remediis quàm bene conueniunt hæc quatuor, videlicet vinum album, acetum album rosatum, aqua rosata, omnia æquali pondere, crocus pauxillula quantitate. Vbi absq; mora ac cum facilitate quadă operari necesse fuerit, administrabis quæ opportuna sunt in forma subtili & liquida, vel ad suprabibendum dato quę prædiximus. Inquit Raimundus, quod si tandiu differri potest vt præmemoratarum fiat compositio pilularum, melius esse vt exhibeătur pilulæ quàm pulueres, tum quia huiuscemodi cŏpositio melius fermentata est, qua quidem fermentatione vltra complexionalem, specificam quoq; contrahit virtutem: tum quia permanendo in stomacho mage conseruat, roborat, cŏfortat, ac melius

discurrit per corporis remotiora ; supra bibendo parū alicuius liquidæ substantiæ, & multum abstinendo. Nec tamen ideò volumus, vt pilulæ sint valdæ siccæ ac induratæ, imò si tales fuerint, decet vt reformentur. Congruit sanguineis phlebotomia extrahere sanguinem, vt conseruentur, si aliâs nullum ex se fluxum sanguinis haberent. Sanguineos eos intelligo qui decenter carnosi, colore rubei sunt, pilosi, robusti, quibus venæ amplæ, & qui rebus vescuntur multi nutrimenti. His inquam extrahatur sanguis ex basilica dextra, inde post bimestre spatium fiat iterum minutio ex basilica sinistra. Nec vna pro vice excedas pondus libræ. Fiat etiam temporibus anni temperatis, ac luna in bono & fortunato aspectu existente. Sanguis purus minuitur oriente Sole, cholericus in meridie, melancholicus in occasu, phlegmaticus in medio noctis. Vult ideò Raimūdus, vt iuxta ordinem Auicennæ secūdum quatuor species sanguinis prænumeratas, obseruentur in extrahendo illæ quatuor horæ. Cognoscuntur autem hæ species : primò per earundem signa, deinde

inde iuxta quatuor ætates quibus dominantur, succedendo ordine prædicto. Et vbi non apparuerit multa sanguinis abundantia, vult ne penitus minutio fiat, nec causa conseruationis, nec curæ. Et quum extrahere volueris, cura vt die præcedenti fiat clystere, & exhibita sit aliqua medicina non solutiua. Nec prætermittẽdum duco, quòd vbi sanguis ad alios multum declinat humores, minime sit euacuandum. Memineris Galenum & Auicennã, quanto magis medendi artem exercuere, tanto semper timidiores erga phlebotomiã esse factos, eò quòd plus trahit phlebotomia ex naturali & bono, & ex spiritibus, quàm ipsa medicina: ac minus temporis concedit ad discernendum malum sanguinem à bono. Cõferunt infantibus & pueris ea quæ cõtra vermes valẽt, quorum his potissimum temporibus imminet periculum, administrato illis in potu semel in hebdomada dictami drachmam vnã cum vino aliqualiter styptico, siue cum vino decoctionis absynthij & nigellæ, aut seminis sancti. Illiniatur item stomachus, vmbilicus, gula & pectus, oleis,

herbísque amaris & huiusmodi: quandoque etiam exhibebis pilulas de reubarbaro. Verùm quia multum humida complexio, multúmque calida periculosa est tempore pestis, opus est refrigeratione, desiccatione, & frequenti euacuatione, quæ quidem secundum opportunitatem cum moderamine fiant. Hunc defer sacculum cordi applicatum: Sume rosarum rubearũ drachmas duas, sandalorum rub. corallorum rubro. spodij ana drachmam vnam, zedoariæ, ligni aloës, cinnamomi, caryophyllorum, corticum citri, croci ana drachmam dimidiam. Esto diligens vt omnis expurgetur superfluitas, ac cura ne stypticus maneat venter, fisq; tardus ad solitas cõstringendum expurgationes, vel fluxus, siue superfluitates, hæmorrhoides, scabies, naturales solitósq; sudores, plagas veteres apertas, quibus sine molestia profluit humor, lachrymæ, sanguinem è naribus fluentem, solitum & ordinarium, vniuersales guttas & huiusmodi, quoniam hæc dicta expurgamenta securiorem reddunt à morbo. Admoneo rerum publicarum gubernatores, secundum Hyppocratis exper

experientiam, si fecerint ac ordinauerint ignes & fumigia ex iunipero, myrto, terebinthina, & thure, manè & serò ante posticas quarumque ædium, domuum, & habitationũ, statim expelleretur ab eo loco pestis. Valet loco iuniperi laurus, saluia, rosmarinus, & herbarum quicquid est odoriferarum. At terebinthina mirabilis est. Multi doctorum dicunt, ignem semper fore tempore pestis vtilem, eò quòd omnem dissoluit vaporem. Inquit Raimundus vtendum esse confortantibus solùm, quum grossi apparent vapores & humidi. Calidis temporibus superare debent odores in frigiditate alios: è diuerso quum tempora frigida sint & humida, rosæ, sandali, myrtus, camphora, cortices pomorum, mala granata, calidos contemperant odores: similiter acetum, & virides herbulæ frigidiusculæ. Cõsuluere Magi Persarum regi pro sui defensione ab omni veneno morbóque venefico, sculpi faceret in lapide hæmatite hominem flexis genibus stantem, cinctum serpente, dextra eius caput, læua caudam serpentis tenentem, & imprimi ligaríque faceret

hunc

hunc lapidem in annulo aureo: verùm lapidi in loco capſulæ ſupponi barbam ſerpẽtariæ, quem quidem annulum geſtaret in digito. Laudat Auerrois hircinæ odoramentum vrinæ. Moneo vt continuis vtaris remediis quum fueris in loco infecto vel propè, eò quòd contagio frequens eſt, infectúsque aër continuè noxius offendit. Volo diligenter aduertas, quum fuerit coniunctio Solis & Lunæ, qúmque oppoſitio, id eſt, quando eſt plenilunium. Item quando coniungitur Luna Saturno, & magis quando cõiungitur Marti. Item quum fuerit in quadra cum dictis planetis. Et nota (vt refert Raſis) fortiter moueri ſolet venenum huiuſmodi peſtilentiæ in Solis ortu, in occaſu, in meridie, & medio noctis, quia Sol quatuor his vicibus mutationẽ cauſat in aëre. Regnat in Vere, in æſtate magis, plus in autũno. In Vere eſt aër calidus & humidus, & accedit ſanguinis dominium. In æſtate cholera, calidus aër multum aperit & penetrat, debilitãtur corpora, rebus replentur corruptibilibus, materiã humidã aëris caliditati in putredinem tribuentibus. Qui quidem calor ſi tam

Hircinæ vrinæ odoramẽtum.

intus

intus quàm extrà cum ſiccitate foret, parum abeſſet, quemadmodum etiam haud multum nocet humidum cum aëris tum complexionis frigiditati adiunctum. Sed valde periculoſum eſt vbi calidum humido permiſtum fuerit, vel foris vel intus. Experimento compertum habuimus, quòd longa ſiccitas calido minuit tempore peſtem: ac frigido excitat, affert. Denique in autumno augmentatur fructuum repletio, ac corporum debilitas, aër tenuis eſt ob æſtatem præcedentem vaporum facile ſuſceptiuam, quos non reſoluit propter caloris diminutionem, deinde nebuloſus eſt ac variabilis. Sæpenumero ventus adeſt groſſus & humidus, excedit caliditas humiditatem, & frequenter aduenit, augmentatúrque pororum oppilatio propter aëris crebrò poſt calidum præcedens frigiditatem. Sciendum etiam quod quum pori valde oppilati ſunt, comprimunt putreſcibilem ad intra materiam. E contrario quum plus æquo aperti, repentè nimis venenoſum capiunt aërem, ita vt nonnunquàm (maximè poſt ſudorē vel coitum) paucis (vt gladius) occidit horis.

De

De modo curandi secundum rationem Physicam.

CAP. VII.

IN pestilentiali febre non expurgato veneno, caue ne administres intus, nec extra res partium pectoris simpliciter aperitiuas, eò quod aditum præbent veneno ad cor, & spiritibus vitam aperiunt exhalationis, sed vt inflammatio prohibeatur & putrefactio, vtere subitò aliquantulum infrigidantibus & multum desiccantibus. Roborant nanque cor, & vias claudunt versus ipsum tendentes, ne venenum ad illud perueniat. Pro parte etiam bene purgandus est humor, & spiritus nutrimento sæpius recreandi, & quæ contra venenum valent, continuè administra, id quidem sua natura cor petit. Quod si differas donec venenum eò peruenerit, fortasse fieri poterit, vt partes cordis multum inde constringantur, quas quidem denuò aperire quàm proficuum, plus fortè noxium periculosúmve esset. Igitur quum primùm caput omniáque membra grauari simul adiuncta febre quispiam percepe-

rit,

rit, vide ex signis ne mendacibus ambiguísque fidem habeas, nec differas quousq; appareat inflatio vel bulla. Sed hæc quum emineant, eò citius quo poteris cōfestim inūgas oleo de Scorpionibus, & theriaca, pulsus temporum, manuum & pedum, nares, occiput, gulam, pectus, & locum circa bullam & apostema si apparuerit. Vera olei compositio talis est: Sume olei oliuæ annorū quinquaginta vncias octo, imponas scorpiones numero quinquaginta, simul cum oleo bulliant, ita vt fundū petant, quod facias in æstate, & maximè mense Augusti, serua & vtere: est enim mirabile contra venena. Quòd si stomachus cibo grauatus fuerit, prouocãdus est vomitus cum facilitate, cū aqua tepida, aceto, & oleo, etiam cum raphano, tentando etiam prouocationem cum penna, & statim postea facias clystere. Et renouabis omni die maluarum decoctionem & matris violarū, bletę, hordei, lactucæ, camomillæ, mellis violati, sacchari rubei, vitelli vnius oui, diasenæ, vel casiæ vnciam vnam, succi rosarū solutiui drachmas duas, salis communis & olei violati quod satis est. Hoc facto,

Olei de Scorpionibus confectio.

app

applicabis epithema cordi ex rebus cor diabibus frigidiusculis à prædominio. Sume aquarum rosarum, buglossæ, acetosellæ, nenufari ana drachmas duas, aquarum melissæ, succi granatorũ medij saporis, acetositatis citri ana drachmam vnã, succi cydoniorum vnciam vnam, sandâlorum alborum rubeorum & citrinorum ana drachmas duas, spodij, rasuræ eboris, seminum citri, seminis acetosæ ana drachmam dimidiam, granorum tinctorum grana sex, camphoræ drachmam dimidiam, conterantur bene omnia, & calefiant in vase vitreato puro. Pòst cum panno de Grana temperate calido superponas pectori, singulis tribus horis ipsum renouando. Item pro stomacho hanc habeto in sacculo compositionẽ, ad viuificandum & roborãdum spiritus eius. Sume absynthij, menthæ ana manipulũ vnum, melissæ, acetosæ ana manipulum dimidium, rosarũ rubearum vnciam vnam, corticum citri, risi ana drachmas tres, coriandrorũ præparatorum drachmas duas, corallorum rub. masticis, sandalorum rubeorum ana drachmã vnam, macis, foliorũ caryophyllorũ ana drachmam

chmam dimidiam, nucum cupreſſi numero quatuor, componas cum ſucco cydoniorum. Item ſub brachiis hoc remedium adminiſtrabis: Sume roſarũ, florũ camomillæ, meliloti, florũ myrti, nucum cypreſſi, ſandalorum, omnium in debita quantitate, bulliant in aqua, cui intingatur ſpongia vel ſtupa, quæ poſtmodum exprimatur, & temperatè calida applicetur, ſæpiúsque renoua. Iſtud enim mirabile eſt.

Cucurbitularum vſus, & curandi ratio per ſanguinis miſsionem.

CAP. VIII.

HIs factis, & debitè, vt dictum eſt, adminiſtratis, ſi bulla vel ſignum in tibiis adhuc non apparuerit, duas confeſtim natibus ventoſas applica, & duas pariter coxis à parte poſteriori. Voluere veteres vt poſt huiuſmodi ventoſarum depoſitionem fieret phlebotomia. Et ſi bulla vel ſignum ſolitum non apparuerit, fiat ex vena communi à parte dextra, ad prohibẽdum ne venenum partes cordis attingat: & ſi etiã apparuerit huiuſmodi ſignum vel bulla, eodem in latere extrahẽdus eſt ſan-

guis, & hoc ne se extendat dilatétque venenum (vt semper solet) per omnes venas ac corporis partes. Quòd si circa aures apparuerit, vel collũ, minuatur ex cephalica in parte qua signũ, iuxta pollicem manus. Si sub axillis apparuerit, euacuetur hepatica in brachio eius partis in qua signum. Si in inguinibus, fiat phlebotomia ex saphena, hoc est sub talo pedis eiusdem lateris. Denique in vniuersali, quoties ab origine gulæ ad caput vsque huiusmodi signum appareat, fiat minutio ex cephalica in parte signi apparentis. Si ab ea parte vsque ad vmbilicum antè vel retro, fiat pariter phlebotomia ex hepatica. Si ab vmbilico infrà, debet minui saphena modo quo suprá. Et phlebotomãdum est quàm citius fieri potest, saltẽ quum primò apparere incipit apostema. Intrepidè autem bonam quãtitatem extrahi facias, nisi patiens fortè modici fuerit sanguinis: extractis duabus vnciis vel circà, siste paululum, vt diiudicari possit an bonus sit sanguis vel ne. Si malus, extrahere poteris copiosius: si bonus, parcius. In debilibus & sanguine non multum abũdantibus, sufficit

ficit extractio duarum vnciarum. At febrilis tempore rigoris id minimè feceris. Patiens autem quum fit sanguinis minutio, degustet vel ore teneat pomũ anaranciæ, & acetosa quæque, naso, fronti, ac temporum pulsibus acetum applicando: nam hic communis phlebotomandi est modus. Fulgineus Gentilis plurimum laudat id quod iam dicemus, vt rem quampiam expertam. Si solitum apparens apostema venerit circa spatulas, applicandæ sunt ventosæ, vbi iunguntur ipsæ spatulæ: minutio autem fiat ex mediana quæ dici solet communis & nigra. Si apparuerit in collo vel capite, minuatur cephalica iuxta pollices manuũ. Si sub vel dextro in brachio, phlebotomandus est de vena pulmonis, inter medium & annularem eiusdem lateris digitũ. Si circa brachium vel latus sinistrum, ex vena Saluatella inter dextrę manus paruum & annularem. Si in inguinibus vel in sinistro latere, ex vena Paralytica minutio facienda est inter poplitē pedis & aliũ propinquum eodem in latere. Si appareat in tibia vel pede dextro, ex vena sic dicta, Vena mulierum, solent doctores

Hiſpanorũ medicorũ in ſanguinis miſſione modi.

Hiſpani & Catellani prima poſt factũ clyſtere, vel ſaltem ſecunda die, facere phlebotomiã duabus interpolatis vicibus. In ſanguineis robuſtis ac bonæ ætatis hominibus primo die ſic faciunt: Primò extrahunt ſanguinem in parte oppoſita, eò quòd humor in motu adhuc exiſtat, nec iam veneficus factus eſt. Si apoſtema ſub brachio ſiniſtro apparuerit, minuunt ſubitò à manu dextra vncias ſex vel quatuor, vel ex cauilla pedis ſiniſtri vncias tres. Poſt verò horas ſex vel octo recreato patiente atque quieto, extrahunt à ſiniſtro brachio vncias ſex vel quatuor, aut tres iuxta compreſſionem & virtutem venæ groſſioris, quoniã ea opportunius phlebotomiam expoſcere ſe monſtrat. E diuerſo faciunt vbi apoſtema in inguinibus appareat: primò quidem minuunt in brachio eiuſdẽ lateris, ſecundò in pede illius etiam eiuſdem partis ex Saphena. Verùm ſi patiẽs haud multũ robuſtus fuerit, nec ſanguine abundans, attamen naturalem habet decenter vigorem virtutiſque conſtantiam, aut ſit vt iam exiſtat in fine ſecundi, vel in tertio die, quum iam veriſimile ſit

materiam ipsam suũ cursum motúmq; cepisse, iámque veneno infectam esse, euacuant vncias duas vel quatuor à latere apostematis, loco apostemati quá sit possibile propinquiori. Si post aures extiterit, minuunt ex Cephalica eiusdem lateris. Quod si hæc ipsa haud ita facilè comprehendi possit, fiat in Mediana vniuerso corpori comparticipante. Quod si nec ista pateat, fiat in manu eadem ex vena quæ est inter pollicem & indicem. Similiter autem faciunt à medio secundæ diei ad sequentes, sed ab initio ad mediũ secundi facerent phlebotomiá ex parte opposita, similiter à primo ad medium secundi. Si apostema est sub brachio, euacuandum est ex vena eiusdẽ brachij, & ex vena communi, vel saltem ex hepatica, aut eiusdem manus infra digitum medium & sibi adhærentem. Si in eodem prædicto tempore signum ipsum in inguinibus fuerit, incîdas venã sub eiusdem lateris genu, aut sub cauilla eiusdem pedis. Si signum vergit versus nates, mitte sanguinẽ de grossiori vena, & magis apparente in dorso pedis eiusdem lateris. Istorum quoq; modus

est, quod citra secundæ dimidium dici, incipiunt vt plurimum in latere opposito sanguinē extrahere, vltra verò vt plurimum in contrarium. Nos autem ad canones nostros vniuersales accedamus. Quia eiuscemodi morbus, vel est in ipso sanguine, vel in humoribus sanguine permistis: ideò mihi videtur extrahendum esse sanguinem omnibus, ab annis quatuordecim vsque ad sexaginta, ratus multò satius fore, vt venenum quod per venæ apertionem expiret, quàm sanguinis effluxu magnopere cruciari. Extrahe ipsum iterata vice cum sex horarum interstitio. Robustis autem corporibus & sanguine multum abundantibus, extrahe ad summum libram vnā: Mediocriter verò robustis, & mediocriter sanguineis adusque vncias octo: debilioribus autem constante pulsu, vncias quatuor vel tres, siue duas aut saltem vnū. Vbi verò dominium cholera obtineat, non excedat vncias extractio duas. Multi extrahere præcipiunt, quousque non debilis, debilitetur. Hoc autē mihi minimè placet, quandoquidem spiritus dissoluit. Vbi pulsus vacillat, nil prorsus

ſus extrahendum. Maior verò mihi eſt cura, prius appareat apoſtema, etiam poſtmodum prouocētur hæmorrhoides frictionibus factis cum rebus aſperis, & ſucco cæparum, cum ventoſis & ſcarificationibus & ſanguiſugis. Vbi ſanguis abundat, facias idem poſt alteram venæ ſectionem. Vbi autem modicum fuerit ſanguinis, ſaltem id feceris.

De medicinis venenum diſſoluentibus & ad extrà trahentibus.

CAP. IX.

QVidam vt primò ſemel euacuatus eſt ſanguis, applicāt epithema. Verùm ſapientiores id agũt à principio, ſæpiúsque renouant, videlicet à tertia in tertiam horã, apponunt temperatè calidum cum panno coccineo. Deſcripſimus vnum ſuprà, alterũ hoc eſt: Sume aquarum roſarum, aquarum endiuiæ, bugloſſæ, meliſſæ ana libram dimidiam, aceti vncias duas, ſandalorum, roſarum, corallorũ ana drachmas tres, ſpodij drachmas duas, margaritarum, hyacinthorum, ſapphiri ana ſcrupulum vnum, been albi & rubei, oſſis de corde cerui, ſeminum

citri ana drachmam dimidiam, musci scrupulum dimidiú, camphoræ, croci ana scrupulum vnum. Si insolitã in patiente noueris caliditatẽ, fac vt vngatur hepar & regio renũ, vnguento sandalino, bis in die. Inde post horas quatuor (more consueto & ordine) exhibendæ sunt pulueris contra morbum drachmæ duæ, vel vna cum albo vino & aquis endiuiæ, necnon acetosellæ, pariter & theriacæ drachmæ duæ, vel saltem vna. Post hunc ipsum potũ coadiuua cum pannis & fumigiis calidis, naturam ad sudorem. Nec erraret qui theriacam solam administraret: verùm etiam plus in vsu est eam dare cum pulueribus. Addunt nonnulli acetum, & id mihi haud displicet: placet quoque eam sæpiùs administrari. Et vtilis est simul cum theriaca, aqua scabiosæ & melissæ, vbi non multa adsit caliditas.

Pestis curandæ rationes physicæ.

Antiqua contra morbum pulueris talis est descriptio: Cape dictami albi, corallorum alborum, tormentillæ, boli armeni, gentianæ ana vnciam vnam, terræ sigillatæ vnciam dimidiam. Modernior hæc est: Sume barbam dictami, barbam tormentillæ, agrimoniæ, ligni

aloës,

aloës, boli armeni, valerianæ, lapatij, ſandalorum rubeorum ana partes æquales, barbæ ſcabioſæ ad pondus omnium, miſce cum ſanguine tauri deſiccati ad Solem & deſtillati. Alia deſcriptio. Sume ſpodij, dictami albi, gentianæ, tormentillæ, granorum iuniperi, ſeminum citri, carlinæ ana drachmas quatuor, foliorum albatri vncias duas. Tertia deſcriptio. Sume tormentillę, dictami albi, cornu cerui vſti, zedoariæ ana drachmam vnam, margaritarum, corallorum rub. ana ſcrupulos duos. Quarta deſcriptio. Sume tormentillæ, dictami albi, boli armeni, camphoræ, margaritarum, ſandalorũ rub. cornu cerui vſti, ariſtolochiæ rotundæ, ſacchari albi ana drachmas duas. Quinta deſcriptio. Sume tormentillæ, dictami ana drachmas duas, ſeminis acetoſæ, ſeminum citri ana drachmas tres, zinziberis albi, cinnamomi, croci ana ſcrupulum vnum, boli armeni, terræ ſigillatæ ana drachmas duas cum dimidia, ſacchari vncias duas. Hic puluis multum (vt fama eſt) valet contra venenũ, tam antè quàm pòſt adminiſtratus. Sexta deſcriptio. Sume radicum

tormentillæ drachmas duas, ſandalorũ rub. dictami albi recentis, cornu cerui vſti, margaritarũ, boli armeni, ariſtolochiæ rotundę ana drachmam vnam, camphoræ drachmam dimidiam, ſacchari albi drachmas duas, pimpinellæ, myrrhę, zedoarię ana drachmam vnã, ſandalorum, terræ ſigillatæ ana drachmas duas, ſeminum citri, croci ana ſcrupulum vnum, cornu vnicornis, hyacinthorum ana drachmam dimidiam. Hi pulueres vigorem præſtant cordi, adiuuántque ipſum in expellendo à ſe venenum, putreſcibiles humores deſiccant, cohibent vias cordis ne venenum ipſum attingat: frequenter etiam venenum expellunt per viam ſudoris. Experimẽto compertum habetur priorem, quam diximus antiquã, deſcriptionẽ, ac inter modernas vltimã, cæteris eſſe multò ac longè ęfficaciorem. Sunt quidam qui poſt vomitus prouocationẽ (ſi ea opus ſit) facto etiam clyſtere & iunctione, primò exhibent pulueres atque epithema: poſt cuius operationẽ tunc primùm euacuant ſanguinẽ. Id autem faciunt vbi patiens ſanguinis multum habuerit, nec fortè in hoc errãt. At vbi

fieri

fieri nō possit sanguinis extractio, tum defectu sanguinis, loco phlebotomiæ exhibent medicinam, prius tamen puluerem. Postquàm sudauerit infirmus, aut debitum sudoris tempus elapsum fuerit, non expectanda est humoris digestio: quoniam non adest tēporis mora atque facultas pro celebranda digestione. Equidem quum necessitas immineat (siquidē ea ipsa non subest legi) minime obseruanda est consueta temporum discretio atque dierum. Nec confidendum est spe aliqua in opere naturæ ad euacuationem enitentis, quoniā irregularis est propter indigestionem impetúmq; veneni, equidem oppressa natura vt potest plus operatur quàm debeat. Post ideò competens sudandi tempus, vel sanguinem si abundat minues, vel non abundante dabis purgationē, ex rebus tamen non commouentibus stomachū. Factus enim cū violentia vomitus, pectoris dilatando vias facit vt ad cor venenū percurrat, trahítque ipsum ad cerebrum. Hac de causa errāt qui capraginem & res huiusmodi exhibent vomitiuas & venenosas. Vix enim vni resistere potest

natura

natura veneno. Posset fortè nobis quispiam opponere, cur venenatos ad vomitum producere physici soleant. Dico non parem esse venenorum conditionem: cætera enim plus habēt materiæ, & ad educendū aptiora per vomitum, & sunt in stomacho: istud verò vapor est quidam venenosus, & in partibus pectoris. Nulla igitur adsit medicina quæ vomitum violēter producere possit: at eum qui nulla cum violentia, damnarem minime: approbarem tamen magis, vt per inferiora diuersio fiat. Dissoluatur, quam dabis, medicina in vino albo, & aquę scabiosę, endiuiæ, rosarum, plātaginis, buglossæ, melissæ, aceto rosato, in quibus facta sit decoctio ex prunis Damascenis, myrobalanis, tamarindis. Si autem morbus inuadit aliquem stomacho repleto, quidnam faciēdum erit iuxta ordinem modernorum? Fac vt post vnctionem cum oleo scorpionū & theriaca faciliter vomat, cū aqua tepida, aceto, oleo, & succo raphani, tentando etiā prouocationem cum penna longa: deinde administrabis clystere, postmodum epithema, & de ipsis pulueribus. Deinde tempore

Venenorum non vna qualitas.

pore

pore, quo iam quietior & restauratus ægrotans fuerit, venam seces: si est sanguineus: sin minus, administra medicinam. Et si in phlebotomia vltra quatuor sanguinis vncias extraxeris, abstine à medicina quousque transactæ sint à phlebotomia horæ duodecim. Et licet phlebotomiam peregeris, spem tamen non ponas in sola ipsa, præsertim in plethorico, sanguineo, & robusto corpore. Quinimò & in aliis, quibus parum sanguinis extraxisti, etiam propinãda est suo tempore medicina iuxta complexionis qualitatem, & virtutis. Similiter si prius medicinam dederis, non eris ea contentus, si fuerit plethoricum corpus, virtute consentiente, phlebotomiã quoque tempore & modo iniunge. Et hanc distinctionem facies, scilicet in administrando vnum & alterum, vbi id possibile & conueniẽs. Sed vbi sanguis abũdat, pręcedat phlebotomia, & sit copiosior: vbi verò sanguis non abundat, medicina pręcedat, & phlebotomia sequatur, modica tamen, scilicet potius euentandi, quàm diminuendi causa. Post tertium diem nulla fieri debet sanguinis extractio,

t 3 nisi te

nisi te ad hoc sanguinis multitudo cõpellat. Quotiescunque medicinam vel phlebotomiam seu vomitiuũ administras, ad hoc vt eiuscemodi agitatione ipsum venenum à signo nõ reuertatur ad intus si signum fuerit apparens, fac vt in tali commotione ponas sub & supra signum, ventosas & sanguisugas, & super cor epithemata frigida. Et ante & post propinabis per os ea quæ defendunt à veneno, videlicet theriacam, bolũ armenũ, smaragdos, hyacinthos, topazium, vel saltem alia gemmarum genera, aut corallos cum succo herbarum cõtra venenum. Quum facis purgationem, exhibe medicinam cum modico croci in decoctione supradicta.

Medicina Persarum. Principalis & securior medicina secundum Persarum Medicos, & Mesuen, est triferæ Persicæ vncia vna cum electuarij hamech drach. duabus, vel ad minus triferæ vncia dimidia, & electuarij hamech drachma vna vel dimidia. Sed maximè robustis datur vncia vna cum electuarij hamech drachmis tribus, & Persiani eam administrant cum aqua frigida vel succo solatri vel endiuiæ. De hoc sæpius audiui, & felix periculum

feci

feci iam præſenti anno. Vbi autem trifera & electuarium hamech defuerint, propinabis diaſenæ loco triferæ, & diamanna, nec ſuccum roſarum loco electuarij hamech modo prædicto. Experientiam feci, & multæ vtilitatis ſecuritatíſque hanc compoſitionem reperi: Sume triferæ Perſicæ, pulpæ caſiæ ana vnciam dimidiam, reubarbari, diamannæ vel electuarij hamech drachmam vnam. Sed vbi natura valida eſt & venter ſtypticus, dabis diamannæ vel electuarij hamech drachmas duas, diſtempera cum aquis bugloſſæ, endiuiæ, cum decoctionibus ſupradictis & aquis prædictis. Ego verò reubarbarum in vino albo & aquis endiuiæ cum modico ſpicæ teneo per horam, quod do in ſubſtãtia cõmiſcendo omnia ſimul, ſæpius etiam addo poſtmodum mannæ vnciam vnam. Conueniũt & pilulæ de fumo terræ, aggregatiuæ pilulæ, partes æquales, robuſtis quidẽ in toto drachma vna, aliis verò in toto drachma dimidia, ſuprabibẽdo vinum album cum aquis endiuiæ, vel roſarũ & ſcabioſæ. Etiam ipſæ ſolæ aggregatiuæ in omni tempore, præſertim

minus

minus ęstiuo drachma vna vel dimidia. Notandũ si febris inhæret humoribus subtilibus & calidis, apparebit sitis vehemẽs, gulæ ariditas, linguæ nigredo, acutus capitis dolor, phrenesis, vel simi lia horrenda accidentia. Si autem grossioribus inhæserit humorib', & minus furiosis, febris videbitur lẽta, & prædicta accidentia remissiora. Considera eiuscemodi signa, & scias quòd in quocunque humore conuenit trifera cum agarico, & pilulæ aggregatiuæ vel solę, vel cũ pilulis de fumo terrę. Syrupus etiã solutiuus, quẽ dicemus inferius, si fuerit in materia furiosa, etiã conuenit diasenę cũ electuario hamech vel succo rosarum. Item casia cum reubarbaro: item mãna cum diamãna in decoctionibus frigidis. Si est in materia grossa frigida & humida cõueniũt robustioribus pilularũ aggregatiuarũ scrupuli duo, pilularũ de agarico scrupul' vnus. Debilioribus verò diacatholiconis vncia vna cũ diafæniconis drachmis duabus, vel cum agarici trochiscati drachma vna vel semis. Item de pilulis cõtra morbum dictis superius, drach. vna vel semis: & fortè eiuscemodi pilulæ conueniunt

ueniunt in quocunque humore. Nota quòd agaricus bene præparatus & trochiſcatus eſt ſingularis in hoc caſu in quocũque humore & mẽbro. Ideò quãdo certior eſſem de ſua præparatione, vterer eo in omni medicina, dando drachmas duas, vel vnam, vel ſemis de eius trochiſcis, iuxta potẽtiam medicinæ, & iuxta complexionem hominis. Et vbi dubitarẽ de eius præparatione, infunderem eũ in oxymelle ſquillitico cum ſalgemma, & poſtea colando ponerem ſuper medicinã abſque expreſſione. Item notandum quòd pilulę aggregatiuæ ſunt appropriatæ, & loco illarum debent adminiſtrari pilulæ Sine quibus, minus robuſtis. Et ſcias melius eſſe dare medicinã quàm pilulas in hoc caſu. Et ſi haberi poſſit, diamanna melior eſt ſucco roſarum & fortior. Et electuarium hamech melius eſt ambobus, ſcilicet & diamanna & ſucco roſarum. Demum in omni humore mirabilis eſt iſte ſyrupus ſolutiuus loco medicinę ad minus vncia vna, & ad vltimum duæ, cum aqua roſarum & vino albo. Sume corticũ citri, radicũ capparis, berberis, ſandalorum rub. ſpodij ana drachmas

Agaricus.

duas,caryophyllatæ,melissæ,buglossæ, boraginis, cichoriæ ana manipulum vnũ:acetosæ, prassij,hepaticæ ana manipulum vnum cum dimidio, scariolæ syluestris drachmas duas seminis cucurbitæ,scilicet peponũ,citrulli, cucumeris,violarum ana manipulum vnũ, thymi,epithymi, agarici, reubarbari, senæ, polypodij ana drachmas duas, succi absinthij,fumi terræ,ebuli & plãtaginis ana drachmas sex,myrobalanorum chebulorum drachmã vnam, citrinorũ drachmam dimidiam, diagridij drachmas duas, sacchari albi libras duas,fac syrupum cum aceto cydoniorũ. Iste syrupus à Doctoribus vocatur diuinus in conseruando & curando, quia statim abscindit humores putrescibiles,confortat membra principalia, pellit venenũ ad extra, & de eo plures visæ sunt experiẽtię.Inter cæteros Doctores,Petrus de Tussigniana,& Gẽtilis Fulgineus eum mirũ in modũ commendant,& mihi videtur eum factum esse ad intentionem triferæ Persicæ,sed magis solutiuus, & mihi summopere placet in personis non debilissimis, & nõ habentibus ventrẽ valde lubricum.

Suma

Sumatur ſemel in hebdomada à ſanis & ęgris. Nota, quòd poſt operationem medicinæ, aut phlebotomiam, ſi medicinā non adminiſtraueris die ſequenti, propinetur theriacæ drachma vna, cū aquæ roſarum vncia vna, cum modico aceti roſati. Nec timeas theriacæ caliditatem, quoniam tam modica portio parum calefacere poteſt, eò quòd qualitas elementaris, qualis eſt caliditas & ſimiles, quū ſint valde materiales, haud multum operatur, niſi multa cum materia. Verùm ſpecifica virtus, vtpote quæ donū ſit cœleſte, & quaſi ſpiritale, multum operatur ſecūdum Galenum pauca etiā cum materia. Theriaca autem à proprietate ſpecifica operatur contra venenum, ac præter hoc, caliditatis ſecundum vix perficit gradū, ideò longe potētior eſt ad venenū expellendum, quàm ad calefaciendum. Febris item peſtilentialis multo magis venenoſa quàm calida: at exhibēda eſt theriaca cum aqua roſarum, & etiā in cæteris curādum eſt vt tendant ad quandam frigiditatē, quatenus hac ipſa vti valeas. Poteſt etiā dari Mithridatū loco theriacæ, ſed multo potiores ex the-

riaca visæ sunt experientiæ. Ideò inquit Moyses Aegyptius narratum sibi esse à sapiente quodã Medico, se dum tẽpore pestis in Antiochia artem exerceret, ipsa re verum reperisse, cætera remedia cuncta fore debilia, ac solũ qui monitu suo theriacã assumebãt, tutos & superstites euasisse, cæteri nequaquam. Et hi tantum qui ea post morbi inuasionem vsi sunt, liberati fuere, alij vitam morte commutarunt. Per hoc confirmatur quod inquit Galenus in libello de theriaca ad Cæsarẽ, eam esse omnibus venenis peraduersam, foréque potẽtem, vbi cætera deficiũt ac sunt debilia. Hoc autem habet à virtute quadam miraculosa. Sunt etiã qui vrinam potu exhibeãt, vel lixiuium: item succũ ceparum albarũ cum aceto, haud scio quid mihi dicendum. Hoc moneo ne confidẽtiam habeas in purgatione postquam eã feceris, etiam si ex ipsa melius se habeat infirmus: sed quum ęger melius habere videbitur, tertia die aut quarta post purgationẽ. Si multa adhuc adsit sanguinis superfluitas, extrahe parũ de sanguine, & reitera eandem medicinalem purgationem. Quòd si non admodum abun

abundat, repete ſaltem pulueres & medicinam, ne recidat in peius. Quidam exhibent euphorbium cum maſtice ac gumma elemi. Sume euphorbij drach. quinque, & ſcrupulum vnum, gummi elemi vncias duas, maſticis vnciã vnam cum dimidia, dabis robuſtis ad pondus drachmam vnam, debilibus ſcrupulum vnum, cum aquis ẹndiuiæ, & ſcabioſæ. Eſt quidem periculoſa medicina, nec niſi robuſtiſſimis appropriatur, ac niſi in principio. Aſſerunt nonnulli gummam elemi fore gummam arboris cedrini. Sciendum quòd hoc in caſu non debilis exhibenda eſt medicina, id eſt, quæ exilem faciat operationem, quoniam natura ipſa ſi prima medicina non bene ſit operata, ſecundam non expectat. Nec tamen decet nimio impetu ſoluere, nã ex hoc reſoluerentur ſpiritus, iſtúdque malum mage con ſiſtit in qualitate quadam venenoſa, quàm in quantitate materiæ. Inquit Gentilis Fulgineus ſe multa expertum cum ſupradicto puluere, ab initio ſic ipſum adminiſtrabat: Sume euphorbij drachmam dimidiã, maſticis drachmã vnam, dabat ex his ſcrupulos duos, &

multũ plethoricis drachmã vnã. At mihi multò magis placet agaricus, quia vt aiunt Democritus, Galenus & Auicenna, ab omnibus membris aliquẽ trahit humorem, ſimilitérque habet virtutem quaſi theriacæ, aduerſus omne venenum cor roborat, ídq; ab omni veneno expurgat, groſſos principaliter purgat humores, nec relinquit tenues quoque intentatos. Sit albus, poroſus, rotundus, necnon & fractu facilis, dulcis ac leuis. Sit quoque modicæ amaritudinis & ſtypticitatis, bene tritus, & miſtus cum ſalis gemmæ parte tertia, & ſic corrigatur cum ſal gẽma, melle roſato colato, oxymelle ſquillitico, & vino infuſionis zinziberis, & ſic præparetur introchiſcatũ. Et debilibus tutius eſt vt detur permiſtus aliis rebus, quã ſolus & melius in decoctionibus, quàm in ſubſtantia, quoniã frequẽter longos producit vomitus, vẽtrísq; dolores, niſi bene electus & preparatus ſit. Quod ſi debitè fuerit electus & præparatus, eſt medicina ſancta & familiaris ſecundum Democritum & Meſuem. Felices nanq; fecimus (modo & ordine dicto) ipſo cum agarico experientias. At circa eu

Agarici boni ſubſtantia qualis.

ca euphorbiũ compertum habuimus, quòd valde bonum nonnunquam fece rit opus, at ſæpiuſcule cõtrarium. Vniuerſaliter & in ſumma, ſis celer in euacuando & frequẽs, obſeruatis modo & ordine. Frequentius infirmum recrea, quoniam ſpiritus aliâs plurimum reſoluuntur, nec tantum eo dato, ſiue cibaria, ſiue medicinalia, quę ſolùm mollificant, ſed his permiſce refrigeratiua, deſiccatiua, & cordis confortatiua, quæ etiam veneno reſiſtant.

De cibatione, & regimine ægrotantis.

CAP. X.

CIbus eſſe debet, ſecundum Raſim & Auicennam quarto Canonis, frequens, modicus, leuis, elixus, ac multi & humidi nutrimenti, condîtus cum rebus acetoſis & frigidis, vt ſcilicet cum endiuia, acetoſella, aceto, agreſto, mâlis granatis, aranciis, limonibus, ceraſiis acetoſis, prunis. Cibi ſubſtantia ſint pulli, perdix, phaſianus, conſummatum, deſtillatum, oua recentia. Hœdinas quoque carnes non prohibeo. Summa, nutriatur rebus liquidis, humidis, & multi nutrimenti. *Diæta peſte correpti.*

Sic tamen nutriri debet vt natura toleret, nec febres multiplicẽtur: plus enim multo quàm cæteris hoc in casu vberiori opus est alimento. Inquit Auicenna quarto Canone, quòd venarum repletio per nutrimentum prohibet vaporis venenosi aëris & humoris transitum, & quòd hi frequentius liberentur qui intrepide nutrimento adiuuantur. Nota, quòd facto clystere solutiuo, de quo suprà mentionem fecimus, si restauratione opus sit alia, sumat aliquid per os, facies solutionem vel cum enemate vel suppositorio, inde ad horas quatuor administrabis aliquid nutrimenti, de quo paulò supra disseruimus. Vinum sit album, subtile, odoriferum, dilutum cum aqua ferrata, recenti saltẽ, parte æquali. Melior verò esset aqua aurata, in qua aurum ignitum extinctum sit, vel etiam extingui potest aurum in vino. Non sinas eum pati sitim, nec os exiccari, sed continue fac ipsum gargarizare cũ vino albo bene diluto. Res teneat in ore humidas, frigidulas, frequenter bibat de acetositate citri, & iuleb rosato ana partes æquales cum vino granatorum & aqua siue succo

acetosellæ. Vtilis est syrupus acetosæ simplicis cum aqua ferrata, & pariter succus cedri vel limonum siue aranciorum expressorum: hæc dabis cũ aqua & saccharo fini, vel fortè melius cum aqua hordei vel ferrata. Itẽ saccharum rosatum aut diamarenatũ, vel diaprunis & diacydoniten dissolutũ in aqua, colatum & expressum, vel rosas, cerasa acetosa, myrobalanos, tamarindos, pruna, cydonia, persicą sicca, trita, & infusa in aqua, pòst colata, expressa & cum saccharo & aqua recenti exhibita, vtilia sunt. Cóuenit etiam acetum album cum aqua ferrata & saccharo ægris, simul atque sanis. Confert etiam oxysacchara composita cum aceto albo, succo granatorum acetosorum, & saccharo. Prodest quoque succus granatorũ medij saporis, vel succus siue vinum acetosorum cum modico sacchari, & aqua hordei cum vino granatorum. Bonũ est annulos aureos in aqua tandiu cõfricare, vt aliquãtulum rodantur per aquã. Item bullire aquam cum auro, & ea vti in cibo & potu bonum est. Secundum Gẽtilem fieri fortasse potest, vt aurum ad formam reducatur liquidam aptam

ad potandum, hoc modo: Sume auri vnciam vnam, argenti viui vncias duas, misce, & simul mista maneant quousq; aurum dissoluatur, deinde imponas alembico cum igne lento, intãtum quòd argẽtum viuũ alembicum exeat. Postea excipias aurum ex fundo alembici, & adde aquarum buglossæ vncias quadragintaseptem, ponas in alembicũ vitreum bene obturatum. Continuabis sub eo ignem per tres dies & noctes, ignem dico bene proportionatum. In fine si callueris artem, inuenies aquam minime consumptam, & aurum liquefactũ, & hoc est aurũ potabile cordialissimum, & digeri potest. Aurum quidẽ alia forma parũ est vtile, quia digeri nequaquã potest. Administrabis bis in die ieiuno stomacho ex his syrupis, scilicet de acetositate citri, de limonibus, de cichoria, de fumo terrę ana drachmam dimidiã, cum vncia vna aquarum melissæ & succi acetosellæ. Item syrupi de agresta, de ribes, rob berberis, de cydoniis, de granatis medij saporis, de granatis cum aquis endiuiæ & buglossæ. Itẽ syrupi de endiuia cum aquis endiuiæ & acetositate citri, cum succo

acet

acetoſellæ, & vino granatorum aceto-ſorum: item ſuccum limonum, vel citri, vel aranciorum expreſſorum exhibendum cum aqua & ſaccharo. Nō diſpliceret ſi loco aquæ adminiſtrares brodium pullorum, quod appellari vulgariter ſolet Piperata, aut perdicem coctam cum agreſta & endiuia, exinde colata, cui miſtum ſit aliquid ex memoratis ſuccis, cum dulcibus contemperando acetoſa, veluti naturā facit in granatis medij ſaporis. Etiam mâla granata acetoſa cum vino & ſucco ſuo ſola, vel etiam cum aliis ſuccis, condiantur bene omnia. Item ſuccum roſarum, myrobalanos, tamarindos, ſaccharum roſatum & diamarenatum, diaprunis, diacydoniten, diſſoluta in aqua, & colata & expreſſa, bibenda ſunt cum aqua recenti. Item oxyſacchara cum iuleb roſato & aqua ferrata. Item ſuccum roſarum & acetoſitatem citri cum vino granatorum. Nota, ſyrupus acetoſæ ſcilicet in quocunque vtilis eſt ſyrupo. Vbi non habeatur acetoſitas citri, exprime limones vel arancios, & cum ſaccharo tempera, & vbi maior adſit caliditas, maiori

quant

quantitate dabis acetosa: vbi minor, minori. Et vbi non habeatur syrupus acetosus, dabis acetum, aquam & saccharum simul permista. Album acetum melius est rubro. Item syrupum hunc optimum: Sume succi melissæ, boraginis, buglossæ depurati ana vncias tres, aquæ rosarum, aceti albi ana vnciam vnam cum dimidia, acetositatis citri & limonum vnciam dimidiam, sacchari albi libram vnam, ex hoc propinabis vncias duas cum aquarum buglossæ & acetosellæ vnciis duabus & dimidia, ex his vtere quo placet: Et simul dato duos trochiscos de camphora. Quidam sapientum loco syrupi hanc dant potionem: Sume aquæ rosarum libram vnam, vini albi odoriferi libram dimidiam, boli armeni optime puluerisati & cribrati vnciam dimidiam, pro vice vna exhibeto drachmas duas; est enim remedium & antiquum & potens. Experimentatores duobus potissimum vtũtur, videlicet succo florum aranciorum cum vino in casu & post casum, & semine cardonis benedicti cũ vino, quia hæc sunt experta aduersus venenum fungorum. Solent & hæc dare sapiẽtes:

Sume ſucci ſcabioſæ vncias tres, terræ ſigillatæ drachmam vnam cum modico vini, item ſeminum citri drachmas duas cum vino bono. Item ambram & charabe cum vino: item ſpecierum coagulorum drachmam vnam cum vino. Coagula ſunt muccilagines quædam in certis veſicis, appenſæ in viſceribus hœdorum & leporum. Item radicē palmæ Christi cum vino. Hæc quibus (vt tradidimus) ſapientes vtuntur, remouent venenum à corde. Conueniunt ad conſeruandum & curādum hæ confectiones. Multum confide in hac noſtra compoſitione ſimplici, ſecura, efficaciſſima. Accipe boli armeni drachmas duas, terræ ſigillatę, corallorum rubeorum ana drachmam vnam, corticum citri, zedoarię, croci ana drachmam dimidiam, ſacchari roſati roſis rubeis conditi vncias ſex, acetoſitatis citri vncias decem, dabis ſemper cum vino albo & aqua roſarum: quandoque commiſcendum eſt parū aceti roſati. Ex his etiam conficere poſſumus pilulas, ſi loco ſacchari roſati accipiamus roſarū rubearum vnciam dimidiā, cum acetoſitate citri quātum ſufficit. Quidā dant iſtas

comp

compoſitiones: Sume ſacchari roſati, trium ſandalorum, diadragãti ana vncias quatuor, folia auri numero decem, margaritarum, hyacinthorum, oſſis de corde cerui ana drachmam vnam. Item cape margaritarum ſcrupulum vnum, ſapphiri, hyacinthorũ, ſmaragdorum drachmas duas, terræ ſigillatæ, trium granorũ, ſerici crudi tritiana drachmã dimidiam, ſmaragdorum drachmam vnã, manus Chriſti roſati quantum libet, aquæ roſarum in qua confricentur annuli aurei vel vaſa aurea huiuſmodi quantum ſufficit. Item aquæ roſarum, ſacchari albi ana libram vnã ſandalorũ rubeorum & alborum, corallorum rubeorum, ſpodij ana drachmam dimidiam, margaritarum drachmã vnam, hyacinthorum, ſmaragdorum, ſapphiri, oſſis de corde cerui ana ſcrupulum vnũ. Omnia aromatica conueniunt ad conſeruandũ & curandũ, maxime quæ attinent frigiditati & caliditati. Et ſi non conueniant ad febrilem calorem, valent tamẽ aduerſus venenum ipſius, & maximè ſi contemperentur cum frigidis, ita vt ad frigiditatem aliquam declinent, & plus declinent ſtante vel

temp

temporum vel complexionum vel febrium acutarum caliditate. Item nota quòd inter terram sigillatam, & bolum armenum hæc est distantia, quòd quãuis vtraque valeat contra venenum & morbum, nihilominus plus vtuntur sapientes terra quàm bolo in cæteris venenis: at in morbo pestilentiali potius è conuerso faciunt. In hoc conueniunt omnes, in cęteris venenis nil melius esse terra sigillata, maximè exhibendo eam cum modico boli armeni, & granorum iuniperi, & aceto diluto secundum modum Galeni, quia statim constringit, clauditque vias pectorales, ita vt venenum per eas transire non possit, eiicítque venenum per vomitum. Pariter & venenum quod per solutiua educibile, id facit administrata tam post, quàm ante casum, sed securius ante. Similiter cõsentiunt omnes, quòd quum ad conseruandum se à peste, tum etiam expellendum ipsam bolus armenus cætera simplicia superet omnia, maximè exhibitus cum vino albo & aqua rosarum, secundum ordinem Galeni, Serapionis & Auicennæ, qui aiunt se esse expertos tempore magnæ pestilentiæ

Terra sigillatæ facultas.

fuisse cum hoc faciliter & conseruatos & sanatos humores. Est enim bolus armenus rubeus parú croceus, delicatus, frangibilis, terra verò sigillata aliquantulum sit rubens, gustui parum acetosa & arida, nonnihil viscosa, nec tamen adeò tenax vt digitis adhæreat. Aduerte quòd nonnunquã initium capit morbus cum sputo sanguinis abundante, hoc in casu non datur bolus, neq; aliud huiusce venenosi sanguinis strictiuum: Imò coadiuuatur iste fluxus cum rebus pectoralibus, extrahitúrque sanguis ex ambabus venis saphenæ, in qualitatem complexionis. Quòd si ægrotans est multum sanguineus, fit etiam minutio postmodũ ex mediana. Nec sunt prætermittendæ fricationes stomacho ieiuno. Fac vt admoueat naso spongiam intinctam in aqua rosarũ & aceto rosarum, & cũ vino odorifero, quibus etiã sæpe lauet omnes pulsus & faciem. Vbi adsit de futura phrenesi suspicio, admoueas quandoque fronti aquam rosarum cum aceto rosarũ. Et nisi nimiã metuas somnolentiam, addas parum camphorę. Cura ne infirmus in profundum nimis deueniat somnum: sufficiũt

enim

enim horæ ſex vel quinque per diem & noctem, ſiquidem dormitio multa retrahit venenum ad intra. Ventoſæ à tergo poſitæ, frictiones & ligamenta circũ extremitates, conferunt ad phreneſim pariter & ſomnolentiã. Item cõfert ſuppoſitoriũ ex ſapone duro cum modico ſalgemmæ. Somnus modicus in principio morbi vtilis eſt, nec ideò tantum vigilandum eſt vt inde ſpiritus reſoluãtur. Camera euentari debet ſæpe aperiendo & reſerando: ex hoc enim variatur aër: ſic tamen euẽtari debet, ne ob id ſentiat ægrotãs & patiatur frigoris quicquã. Debent tendi per latera lecti lintea aceto madefacta. Aſperge parietes ac ſolum cameræ aceto aqua permiſto: ſpargantur hincinde, & per angulos & parietes apponantur frondes, pampini, cannæ, ſalices, roſæ, plantulæ & folia citrullorum, & alia quæque viridantia, floſculi & poma odorifera. Facies ſuffitum ex ſandalis & roſis, mirtillis & camphora, terebinthina, thure, corticibus citri, corticibus granatorum & pomorum communium, additis modicum caryophyllorum & croci. Super omnia curæ ſit, quòd ſingulis

horis ſex oportet te mutare & renouare infirmo camiſiã & omnes pannos, linteamina, fumigia, vnà cum vaſe pro fumigio. Si cõmode fieri poteſt mutabis ſingulis vigintiquatuor horis ſtratum & cameram. Antea autem quàm introducatur, ſit camera bene emũdata, ac bonis (vt conuenit) odoribus fumigata. Aliter enim amictus, lectus, & habitatio, veneno inficiunt. Nec volo cum ſilentio præteriri, quòd vbi inſolita appareat caliditas, ſtomachi robur, dolorúmque ab inteſtinis ſecuritas, cõſueuerunt Raſis & Iohannitius ſemel tantũ ad potandũ dare aquã frigidam & recentem multa cũ quantitate. Ego verò vt ſecurius agerẽ, darẽ aquæ hordei recentis libras tres, cũ vnciis tribus ſacchari. Et forte darẽ etiã ſucci cucumeris librã dimidiã, cum vncia vna ſacchari bene ſimul permiſta, poſtea ſucci aranciorũ vel granatorum vnciã vnã, & drachmam vnã ſacchari. Quidã com patriota noſter vir robuſtus, quamprimũ hic ipſum morbus inuaſit, immerſit ſe aquis frigidis, pérque duas horas ſic ſtetit, exiens liberatus eſt: veruntamen fallaciſſimũ hoc eſt experimentũ.

Fortè

Fortè securius esset sedere in aquis tepidis quæ pectoralia non attingerent, quoniã hæ partes nõ sunt aperiẽdę, nec ad ipsas prouocãdi sunt humores. Nõnulli hoc in casu assumpserunt venena & maxime quæ frigidæ naturæ, & fortassis etiã ea quæ calidæ naturæ, prius vel post theriacam vel terram sigillatam cum bolo armeno & aceto aqua permisto, & similia quæ contra venenum sunt. Inter quos quidam physicus liberatus fuerat. Videtur tamen mihi res admodum periculosa.

De cura per artem chirurgiæ.

CAP. XI.

HOc in casu non expectandũ, quousque appareat inflatio aut bulla, sed facta purgatione vel phlebotomia sis celer & promptus ad venenum extrahendũ, faciendo cũ fermẽto & cantharidibus ruptorium, vel aliud ex his quę inferius narrabimus. Applices musculo dextri brachij sub cubito interiori à parte vel vbi tangi solet pulsus, non tamẽ super proprio pulsu. Similiter facies sup talo pedis dextri quatuor digi-

tis ad intra vt fiat vesica, quã aperi, apertámque teneas. Si solitum apparuerit signum, & incommoditas breuitásque temporis obseruandum ordinem impediant, fiat phlebotomia atq; purgatio. Quibus factis vel saltem phlebotomia, facies ruptorium, & applicabis eidem lateri sex digitorum sub signo distantia. Sunt qui temporis varietati non confidant, sed & præter ordinem primo & post, simúlque quò melius possent remediis curæ student. Modernorum talis ordo quorundam est, vt vbi nil impediat, primo purgetur infirmus cum clysteribus, pulueribus, phlebotomia & medicina. Post verò applicanda vt diximus (etiam nõ apparente signo) ruptoria, ac tutius est confestim (appareat signum vel non) ponamus ruptoria & reliqua huic morbo appropriata. Si videatur apparens, sic facito. Si enim apparuerit circa aures subito ruptoriũ applica collo in posteriori parte, eiusdem tamen lateris in quo signum. Si súb brachio, músculo ruptorium apponatur eiusdem brachij, vel prope pulsum, non tamen supra. Si in inguinibus, pone iuxta cauillam, hoc est super

tale

talo pedis eiusdem lateris. Quum alibi appareat, applica ruptorium sub signo per distantiam sex digitorum, vel sextantis, ne tamen ponatur, vtcunque sit, supra pectus. Et si fuerit in gula, videlicet à parte anteriori, ponatur ruptorium à posteriori videlicet in collo: si verò in posteriori parte eodem in loco fuerit, non debet in anteriori applicari, sed potius sub loco signi, sicque tandiu permittes ibidem ruptorium, donec vesicam fecerit, quam aperias, & supraponas butyrum & folia caulis: item spôgiam hac intinctam decoctione. Sume camomillæ, brictanicæ, meliloti, scabiosæ ana manipulum vnum, bulliant in libra dimidia aquæ ad consumptionem dimidij: hanc quia venenum trahit renouato, teneto sæpius in finem vsque curæ.

Simplicium descriptio ruptoriorum.

CAP. XII.

RVptoria hæc sunt, vincetoxicon, vitriolum, flos æris, nux rancida, cordumenium, arsenicum, calx viua, antipharmacum, cuscuta, calx cum sapone fullonum, aura, cynoglossa, fer-

mentum cum lixiuio, galbanus, cauda equina, euphorbium, ſtercus columbinum, ſtercus accipitris, anſerum, anatum, naſturtium, limacia viua, vel ſuo cum cortice trita, rana excoriata & aſſata, calamentũ, pulegiũ ceruinum, ariſtolochia, raphanus, viſcum, cẽtinodia, coſtum, piper, lapis ſpongiæ marinæ, flammula trita, vrtica, ſinapis, vita alba, mentaſtrum, ſcabioſa, canapis, canapatium, cantharides & ſalgemma, grana maſticata, pirethrum, vitellum oui cum multo ſalis, conſolida maior, & ſcabioſa, tritę intra duos lapides mirabiles ſunt. Dicta ruptoria debent cito, vt dixeram, applicari, & fortè pariter ſuper ſignum apparens. In delicatis perſonis vtendum eſt lenioribus, & in aliis, fortioribus. Et tutius eſt vt ſub ſigno ponantur quàm ſupra: vel ſupraponantur minus fortia: ſub verò, fortiora.

Curandi apoſtematis rationes, modi & conditiones.

CAP. XIII.

HOc ſignũ vocatur apoſtema, quod quum venit ante febris acceſſum, indicat cor forte eſſe & potens ad expellendum

pellendum venenum, & tunc eſt febris accidẽs apoſtematis. E diuerſo eſt quũ venerit poſt febrim. Hoc enim apoſtema eſt duarum generationũ, altera eſt bulla, & nominatur anthrax & carbũculus: Altera eſt inflatio, & vocatur bubo & glandula. Bulla communiter per emunctoria exit, & quanto plus à principalibus diſtat membris, tãto minus periculoſa eſt. Nigra eſt omniũ peſſima: ſecũdo viridis loco eſt paulò minus mala: tertio glauca, rubea quarto. Et quanto aridior, tanto etiã peior eſt. Inflatio cõmuniter in emunctoriis venire ſolet, hoc eſt principaliũ membrorum purgatoriis, quæ tres ſunt: in locis ſcilicet poſt aures, ſub brachiis, in inguinibus. Cerebrum per emunctoria poſt aures demittit venenum, necnõ in collum. Cor ſub brachia mittit. Ad vel circum inguina hepar. Hac de cauſa peior eſt inflatio quàm bulla, quoniam veneni multum ad principalia decurriſſe mẽbra oſtendit. Et quanto cordi propinquior inflatio fuerit, tanto quidem periculoſior. Vtrorunque ſcilicet bullæ pariter & inflationis quaſi ſimilis eſt cura. Sunt qui accedente apoſtemate ante febrem, & procul à corde

Bulla.

Tria principalium membrorum emũctoria.

faciunt ſubitò ligaturas inter locũ doloris & cor, ſupraponúntque, repercutiendi cauſa res frigidas, ſiccas. At ſupra doloris locum propriũ, res ponunt calidas & humidas, reſolutiuas. Alij quamprimum apparere incipit apoſtema, ponunt ſupra ſimul & à latere ventoſas, vt diximus, & ruptoria, ſubitò hanc exhibẽdo medicinam. Sume hellebori nigri præparati, ſenæ, cinnamomi ana drachmam dimidiam, diagridij ſcrupulum dimidium: infundantur in vini granatorũ vncias quatuor, & ſacchari vnciam vnam. Si ad multas horas in infuſione ſtaret, melius eſſet, poſtea cola & exprime: propinanda quum apparet apoſtema antequam dormiat. Sic verò præparant helleborum: ſcindunt per longum in fruſta minuta, ponunt ipſum in pomo dulci, inuoluúntque pomum in ſtuppis prius aqua roſarum intinctis, ſicque coquunt ſub cineribus calidis, cocto ſemel proijciunt pomum, recoquunt helleborum alio in pomo, modo quo prius, ſeparatim à pomo cõſeruatur. Dant robuſtiſſimis hellebornm miſtis miſcẽdis, modo & ordine dicto. Cæteris verò & mi-

nus robuſtis dant ſolummodo pomum ſecundæ coctionis. Præparant ſcamoneam coquendo ipſam in malis cydoniis, vel in paſta farinæ hordei facta cũ vino cydoniorum. Non reprobo iſtorũ regulas, ſed ad noſtras regredimur.

Regulæ & modi applicandorum ruptoriorum.

CAP. XIIII.

QVum opportunum nõ eſt vt extrahi poſſit ſanguis cum ventoſis vel ſanguiſugis, nec incendi ſignum, pomi debent ſub vel ſuprà, vel ſimul vtrobique ruptoria ex dictis, & his etiã quæ in ſequentibus dicam, compoſitionibus. Exhibes autem prædicta ſi videatur temporis adeſſe commoditas, poſtquàm extractus eſt ſanguis, ac parum quieuit ægrotans, vel ſaltem poſt aſſumptionem medicinæ, & eius perfectam operationem, & ſi non præſtò affuerit qui manu operetur, dato puluerem, quem ſi non habeas, exhibe medicinam. Si nec medicinam habueris, applica ſine dilatione ruptoria ſupra & extra ſignum, cum moderatione, vt diximus, & ordine: & ſi tempus inſtet, nec quicquam adhuc factum ſit, exhi-

be ſimul purgationem & ruptoria, nec ceſſes vnquam à remediorum administratione, nec differas vt ſperes te omnia cum temporis commoditate facturum. Aduerte ne ſuper ſigno ponas res adeò frigidas & ſtypticas vt venenum ad intra repercutiant. Vtere his quæ apta ad trahẽdum & reſoluendum, vt ſunt res calidæ. Ac aliquantulum temperandæ ſunt quandoque, ſi eas cõtinuaturus cum rebus frigidis, vt nimia euitetur inflammatio, nec tamen ita frigidis vt inde reſtringant. Nec multum metuas dolorem, quoniam venenum trahit ad apoſtema. Nolo tamẽ toleres exceſſum, quoniam vires adderet veneno, augmentaret pariter & febres, naturámque nimis laſſaret. Locum ruptorij nolo per artem in totum cõſolides, donec tres elapſi ſint menſes: hoc verò quum facis, reitera purgationem. Quidam Florentinus noſter hoc Vere incidit bullam: quod quũ inde ab hoc morbo ita liber eſſet, vt nõ diuerſus foret à ſanis, haud ita multo poſt quamprimum plagam conſolidauit: tranſactis verò poſt diebus quadraginta, iterũ morbo infectus bidui

bidui ſpatio interiit, maxime hoc quia ſine purgatione plagam reſtrinxerat. Hoc etenim ſcias, quòd qui poſt ſeptimum perit diem, mala potius cura id euenit quàm huiuſce natura morbi. Scito quòd poſtquàm venenum in tantum decurrit ad apoſtema, vt principalia membra per hoc ſint alleuiata, niſi tu perbene & continue idipſum trahas, rectifices, & purges, intrinſecũ apoſtematis venenum plus exaſperatur, contractum vaporat ad intra & occîdit. Idcirco cõtinue cor ipſum fortifica conſtringendo vias eius intus & ab extra, humores ſæpius euacua, venenum plagæ rectifica, purga. Nil ſperes certi ex illorum præter rationem ſanitatis ſpe, quinimò nec ad inſtãs ob hoc à remediis ceſſes, maxime ſi adhuc ſeptimus non elapſus fuerit dies.

Compoſita ruptoria & emplaſtra quædam fortia.

CAP. XV.

MVltifariam ſunt ruptoria compoſita, fortiáque in trahendo venenum ad extra. Enarrabimus multa, vt ſecundum opportunitatem cuiuſlibet auxilio commode vti poſſis.

Sume

Ruptoria composita multa. Sume ficus, ireos, & grana tritici cõtusa, parte æquali, maturat hoc citò ac rumpit. Item fermentũ cum oleo & sale. Itẽ pix cũ passulis & melle. Itẽ stercus passerinum cũ axungia porci. Item vitrũ puluerisatũ cũ terebinthina. Item nisi abominosum foret stercus humanum, valet multũ ante & post rupturã, supraponẽdo medullã panis feruẽti oleo intinctã. Item oleum cum cineribus bullitum. Itẽ cantharides numero decem, cũ vncia passularũ vna, fermenti vna & semis, scabiosæ, cynoglossæ, cõsolidæ maioris, antipharmaci ana vnciam vnã, incorporentur cũ oleo liliorum. Et si fortius facere volueris, adde sal & columbinã herbam, rutã ana drachmas duas. Itẽ nasturtiũ cũ oleo & sale. Item auripigmentũ, piper ana drachmas duas, caricas numero decem, fac emplastrũ cũ melle quantũ sufficit. Itẽ baurach, salis ammoniaci, scabiosæ, antipharmaci, allij, piperis ana partes æquales, fac emplastrũ cũ succo scabiosę. Item galbanũ, radices liliorũ alborum, stercus humanũ, consolidã maiorẽ tritam inter duos lapides. Item fermenti vncias quatuor, sinapis, rutæ, scabiosæ, absinthij ana manipulũ vnũ, radicũ liliorum

liorũ alborũ partẽ tertiã, vitrioli drachmas duas, cantharides numero decẽ, galbani vnciã vnã, nuces rancidas numero tres, olei liliorũ alborũ quantum sufficit, coquantur herbæ & radices in oleo, & fiat emplastrũ, addendo cætera ingredientia secũdum artem. Itẽ cantharides cum oleo saponis. Item cineris quercini, quo tinctores vtuntur, partes quatuor, calcis partes sex, misce, & quũ vteris suppone prędictum emplastrũ. At istud nunc dictũ emplastrum facies cum oleo oliuarũ nigrarum, & fortius est, si oleũ cũ cineribus bulliat. Itẽ fermenti, vrticæ, pinguedinis carnis exiccatæ, barbæ maluauisci, maluæ, partes æquales. Quinque sunt herbæ hoc in casu tum in omnibus emplastris, tum etiam intus sumptæ valde conuenientes, quoniam tam intus quàm extrà veneno resistunt, & sunt quasi temperatæ, scilicet consolida, scabiosa, agrimonia, brictanica, aristolochia. *Emplastra fortia.*

De emplastris temperatis.

CAP. XVI.

FOrtia sunt admodũ supradicta ruptoria & emplastra, cùm ad rumpendum, tum etiam ad extrahendũ citò venenum. Sed non sunt continuan- *Emplastra temperata.*

da, quoniam nimis inflammarẽt: attamen eis plus vti quis posset, vbi apostema non esset coloris multũ viridis aut rubei vel nigri. Ac etiã vbi non multa foret corrosio, temperatiora quædam adducam & magis cõuenientia, vbi de magna metus esset inflammatione. Sume barbæ maluauisci vncias duas, caput vnum liliorum alborum, farinæ seminis lini ana vnciã vnam cũ dimidia, bulliant in aqua cõmuni, & pistentur cum fermento & axungia veteri, applicetur calidè. Item sume furfuris nõ penitus expurgati à farina manipulos duos, coquatur in aceto. Item columbina cum aceto & oleo rosato. Item farina hordei cum succo brittanicæ vel cõsolidæ. Item cæpas cum butyro coctas addendo post caricas, & fermentum cũ oleo camomillino dulcorari potest (si opus sit ob odoris vehementiam) addẽdo poma cocta, aut maluauiscum, & maluã, ipsarúmq; muccilagines. Quod si maiori adhuc opus sit dulcoratione, accipe cæpas coctas & poma cocta, scilicet cum butyro & oleo camomillino. Item maluæ, barbæ maluauisci, scabiosæ ana manipulũ vnum, bulliant herbæ

aqua communi,cum qua incorporetur farina. Piſtentur autem herbæ & condiantur ſimul omnia cum vncia vna pinguedinis gallinæ, & totidem olei camomillini, croci drachma dimidia, eſt enim delicatiſſimum emplaſtrum. Item ſcabioſa, pes columbinus, cichoria, conſolida maior. Cõuenit poſt hæc emplaſtrum ex apio, brictanica, farina orobi cum prædictarũ herbarum ſuccis, ſecundum aliquos etiam cum theriaca. Item emplaſtrum ex opopanaco trito cum paſſulis. Item aſſa, ruta, & nitrum cum melle. Bonum quandoque fuerit vnctum eſſe cum theriaca, ſuprapoſitis cæpis & malua coctis. Supraponunt etiam nonnulli flores aranciorũ, & folia contuſa cum axungia & malua. Quãtum verò ad ipſam theriacam, volunt aliqui non eſſe ei quicquam ſuperponendum, quoniam remittit venenum ad intra.

Emplaſtra temperatiſſima.

CAP. XVII.

QVum bulla multum nigra eſt, & ſupra modum ardens, ac perquàm citò accendit, corrodit, & dilatatur, temperatiora debent eſſe ea, quæ

quæ adminiſtras, deſiccatiua cum aliquali frigiditate, temperatáque caliditate reſolutiua. Exempli gratia: Sume plantaginem & gallas cũ aceto coctas: item lentes cum pane miſto, cũ cribratura furfuris. Item granata acetoſa & medij ſaporis in quatuor partes ſciſſa & cocta in aceto vſque ad eorundẽ diſſolutionem, conterantur & applicentur, conueniunt ab initio morbi vſque ad declinationis ſtatum. Conuenit alterum hoc emplaſtrum ante hulcerationem cauſatam à bulla. Sume acacij, draganti, opij, corticum granatorum ana drachmam vnam, viridis æris, hyoſcyamum album, fac emplaſtrum cum vino & ſerua ad vſum. Quando videas iam factam hulcerationem, ſuprapone id aliquantulum deſiccatiuum: Sume eſdram cum vino & rob grauato & ſimilibus: aduerte ne partes ſigno circũſtantes putrefiant, defende ipſas cum bolo armeno, aqua roſarum, oleo roſato, aceto roſato, & cæteris. In receſſu inflammationis, hulceratione remanẽte, pone emplaſtrum ex lithargyrio; & ea quæ ad malignas & corroſiuas plagas conferunt, id eſt, quæ refrigerant,

deſicc

desiccant, repercutiunt, ex quibus aliqua superius commemorauimus. At temperate facito cuncta, & repete vt expedit, purgationes ad intra.

De modo mitigandi dolorem circa ipsum apostema.

CAP. XVIII.

QVæ superiori tractata sunt capite in bullis multũ nigris & corrosiuis verificantur, at in cæteris non tantę inflammationis temperatior esto maturiórque in repercutiendo. Ardorem dolorémque partim à morbo, partim ab ruptoriis siue ab inflammatione prouenientem, si mitigare studeas, circumpone signo medullã panis calidi recentis primum excepti è furno, vino acetoso vel succo plantaginis intinctam. Itẽ coque prædictã medullam, necnon & lentes in aceto, applica, & sæpius muta, & ne desiccetur emplastrũ illico suprapone folia plantaginis. Quando emplastrum deponis lauetur plagæ superficies cũ vino pontico siue acetoso, suprapone farinam hordei cũ melle. Intelligo autem poni debere ista non supra, sed circum plagam, quamuis secundum Petrum de

Tuſſigniana alióſque & doctos & expertos, hæc quæ diximus non multum repercutiunt, verùm pellunt caliditatem, confortant doloris locum, & temperato quodam calore reſoluunt. Remanentem poſtea plagam his rebus curato quæ ad venenoſas corroſiuáſque attinent plagas.

De modo incidendi putrem ipſius apoſtematis carnem.

CAP. XIX.

QVando eſt mortificata plaga, cura ſubitò, vt triſtis illa caro decidat. Sume brancæ vrſinæ, barbæ maluauiſci, herbæ peruincę, foliorum maluæ ana vnciam vnam, coquantur, piſtentur, & miſceantur cũ axungia porci non ſalita, & cum butyro veteri, ſic ſimul ad tres dies permittantur, poſtea colentur, exprimantur, addendo colaturæ parum ceræ & maſticis: ſerua ad vſum. Vtq́ue competentem faciat plaga cruſtam, quam poſtea bene diuellas, quum dicto vſus es emplaſtro, vngatur cum butyro & oleo. Cruſtam autem nulla cum violentia depone (id quidem multũ obeſſet) morare donec

natur

natura id per se facere incipiat, quàm postmodum cum supradictis adiuua. Interea ne corrodat venenum, pérque sanas corporis partes discurrat, hunc in modum succurrere opus est. Habeas ventosam amplam, ita vt totam (quum applicatur) plagam hoc modo ambiat, videlicet vt supraposita tangat circumcirca tantummodo carnem sanam, ita vt plaga nulla ex parte contingi queat à ventosa. Hanc igitur ventosam applicato, sic trahēdum venenosum ex profundo sanguinem, prohibendúmque ne intrò reuertatur.

De modo mundificandi plagam.

CAP. XX.

RVpto apostemate extractáque veneni materia, propinanda sunt constrictiua, simúlque mundificatiua. Sume farinā ordei cum melle & modico salis, suprapone folia cauliū. Itē sarcocollā pulverizatā, & mel parte æquali: si fortius volueris, coque in primis ipsum mel, post verò adde sarcocollam. Est equidem secūdū Gentilem de Fulgineo, & Petrum de Tussigniana solēnis compositio, quoniam omne vulnus

mundificat, omnémque saniosam plagam. Commendo pariter ad hanc rem emplastrum diaquilon.

De modo regenerandi carnem bonam.

CAP. XXII.

MVndificata quũ fuerit plaga, ad bonam carnem regenerandam, accipe folia basiliconis optime cõtusa. Item recipe xanthos, centaureæ maioris, herbæ pentaphyllon, cõsolidæ maioris ana partes æquales, destillentur in Vere per alembicum, vel facito his ex herbis succum, sicque simul permitte donec bene permisceantur. Postea adde illis aquæ vitæ partem quintam, serua ad vsum: istud enim mirabile inuenies in regenerando carnem. Item confert ad hoc barba asphodeli, hoc est lappa, cocta cum fęcibus vini. Item emplastrum ex coriandris viridibus cum melle & passulis.

De varijs modis extrahendi sanguinem à signo. De modo canterizandi per incendium.

CAP. XXII.

OMnis circa signum prædicta cura, quæ (vt antea narrauimus) fit cũ rupto

ruptoriis ſimplicibus & cõpoſitis: Laudabilior fieret Italicorum omniũ Doctorum ſententia, modo quem iamiam dicemus, poſtponendo ipſa ruptoria, & ſic faciendo: Pone cauteria diſtanter à ſigno quemadmodum iam diximus, & ſimul ſupra ſignum magnã pone ventoſam, qua depoſita tange ipſum variis in locis cum raſorio & lanceola, poſtea ventóſam repone, vt ſanguinem attrahat, eámque ceſſante ſanguinis attractione amoue. Deinde tres bene purgatas ſanguiſugas applica, híſque iam repletis & amotis, gallorum vel pipionũ columborúmque pullos ſcinde per medium, & ſic calide vnum poſt alterum appone. Pòſt ſecundum quoſdam debet iungi cum theriaca, dein verò permittas eum quieſcere. Nonnulli iſtorũ loco deplumãt locum circa anum galli, & accipiũt ſaponis aliqualiter obſcuri, ac quaſi viridis vnciã vnã, opij ſcrupulum dimidium, piſtántque bene, & cum ſale albo puluериſatiſſimo faciũt ſuppoſitorium gallo, & totum inſimul ſuperponunt. Quo peracto reſtaura ægrotantem, & poſtmodum eum leniter cauteriza. Non dico cum cera nec oleo feruenti, quia oppilant, ſed cum

auro ignito, aut argento vel ferro, ipsúmque instrumentum in summitate rotundam habeat planitiem ad formam vnius satis magni quadrãtis, sítque in medio huiusmodi planitiei acies siue acumen ad formã adamantis, non nimis acuti. Et post incendium inunge cum butyro, & cooperias locum folio caulis, & permitte eum quiescere Hoc multo eligibilius est ruptoriis, eò quòd citius operatur, magísque pellit venenum, meliorem insuper qualitatem in membro relinquit. Posthac vtuntur rebus plagæ superponẽdis, & circa, quas superius cõmemorauimus post ruptorium administrandas & eodem modo.

Nonnulli pestilenti morbo laborãtes, non aliud ostẽdunt signum quàm maculas, veluti morbilli, per corporis cutẽ disseminatas. Istiusmodi debent inuolui panno coccineo calido, & custodiri à frigore, apponantúrque duæ magnę spongiæ dorso cum renibus, & pectori calidę, intinctæ decoctioni meliloti, camomillæ, & lentis, & bene expressæ, & ieiuno stomacho: sæpius mutẽtur. Dabis etiam in potu decoctionẽ caricarũ, lentis, granorum tinctorum, & croci.

De

De cura secundum morem Hispanorum & Catelanorum.

CAP. XXV.

DIctum à nobis in præcedentibus de istiusmodi morbi cura secundum Græcorum, Latinorum, necnòn & Barbarorum intentionem, maxime verò secundum vsum Italorum, at in præsentia iuxta Hispanorum morem pariter & Catelanorum, de hisce medicamentis considerabimus. Itaque secundum istos fit statim clystere: post verò, si sanguis abũdat, phlebotomia. Sin minus, exhibetur iuxta peccantis humoris qualitatem medicina. Ab initio applicãt epithema, deinde facta aliquali euacuatione, saltem cum clystere, ad curam procedunt apostematis. More etiam istorum, nihil ex inflammantibus ardẽtibúsque superponi debet apostemati, quia spasmũ inducũt, febres accendunt, malignius reddũt venenũ, maxime si in emunctoriis fuerit apostema. Aiunt item nõ esse in principio adponenda maturantia multũ ac maceratiua, quoniam glutinant, oppi-

lant,putrefaciunt,referuere faciũt, pellúntque venenum ad intra. Nec frigida quoque dicunt administranda, nec quicquam (quia deſiccat) cum ſpógia, neque cum panno, quia intus claudit vapores ſtringítque: At verò cum lana munda, ſiue cũ ſtuppa (maxime ex cannabo) laudabile eſt. Præſens decoctio eſt maxime familiaris, his præcipue qui ſunt natura delicati, ac etiam in emunctoriis: Accipe flores camomillæ, melilotũ, capillos Veneris, bulliant in aqua, imbibe lanã ſiue ſtuppã, exemptã manibus exprime, applica tepidã vel parũ calidã, ſingulis horis renoua, donec reſoluat vel aperiat. Poſt verò aperturam tranſacto die quinto vtere maturatiuis & quæ mundificant, regenerãt. Bullis autẽ vt rumpãtur ſecurè ſuperponitur ſcabioſa piſta vel ſola vel cũ veteri axungia porci, & ſalita. Si viridis eſt bulla vel nigra, nec tamen eſt in emũctoriis, aperias eã ſubitò variis in partibus cũ lanceola, vel raſorio, vt inde citò exeat venenum. Deinde laua bullam cum aqua ſalſa: ne ibidem remaneat ſanguis coagulatus, applica ſanguiſugas. Poſtquam fuerit rupta & veneno expurgata,

gata,transacto(vt suprà)die quinto superpone maturatiua, mundificatiua, regeneratiua. Præter hæc(nisi admodú tenellæ sit ætatis ægrotans)debet non supra sed sub bulla per sex digitorum distantiam poni ampla ventosa. Postea fieri debet apertio cum lanceola vel rasorio,& iterum apponi ventosa vt sanguinem attrahat,videlicet vncias duas vel tres,vel plus etiam iuxta tenorem consensúmque virtutis. Aduerte signo in emunctoriis existente,ne proprio signo applices ventosas,nec incîdas, nec nimis ipsum molestes frequentando vẽtosas,quoniã sic augetur spasmus, multi trahuntur calidi humores,peius efficitur venenũ,& multi sic faciendo pereunt. Verùm si circa aures, vel in gula huiusmodi signum appareat, applica ventosam retro sub spondilibus colli, non supra vel in spatulis. Si verò appareat sub brachiis,applica ventosam sub eodem latere, declinando versus dorsum. Si in inguinibus,applica vẽtosam in coxa,vel retro sub clunibus. In quocunque horum casuum sic facito: Pone per sex digitorum spatium procul à signo(vt diximus)vẽtosam, & scari-

ficando trahas ſanguinem cum vẽtoſis vel ſanguiſugis. Sed ſupra ſignum, ſupradictam pones decoctionem, vt temperate leniat atque reſoluat. Vnà cum decoctione bonum eſſet ſi poſſes apponere lapidem quempiam veneni tractiuum puluerizatũ, vel integrũ, vt ſunt ſmaragdus, hyacinthus, topazius. Tamen ſecundum aliquos iſtorum poſſumus ſuperponere ſigno ſanguiſugas, & quandoque etiã ventoſas. Eſto quòd ſit in emunctoriis, nulla tamen fieri debet cum violentia, poſt verò lauando cum aqua ſalſa. Hoc fit quando ſignũ ſummè inflatũ eſt, vel mali coloris: & quũ eſt apertum ſignum, trãſacto die quinto vtuntur maturatiuis. Quòd ſi hæc ipſa decoctio minimam faciat operationem, reduces eam ad formã docciæ vel guttę. Quãdo ipſum apoſtema plus ſolito eſt inflatum, quidam poſt diem tertium fortiter incidunt ipſum per lõgum eius membri in quo ſignum apparet, per interuenia ſcilicet, euitando venas & arterias. Et ſi nimis flueret ſanguis, obuiant cum ſtuppa intincta vitello oui, & oleo roſato, non verò in albumine, quia frigidũ eſt & viſcoſum.

Eo tem

Eo tempore confortant ægrotum cum cordialibus intus & extrà. Verũ ſapientiores inter iſtos non approbant hanc inciſionẽ, iudicando ipſam maximi eſſe periculi, præſertim in emunctoriis. Poſt verò quintũ diem ſi febris nõ eſt ardua, ac ſignum non multũ eſt venenoſum, nigrum, vel viride: ſi etiã approximat rupturæ, corpore bene purgato, incipe cũ maturatiuis, poſtquã feceris quæ diximus, ad maturandum apoſtema. Sume barbæ maluauiſci, barbæ liliorũ, enulæ cãpanę, cucumeris aſinini, cæparum ana libram dimidiam, caricarũ pinguium, ſeminis fœnogræci, ſeminis lini ana vnciã vnã, foliorũ maluæ, maluauiſci, brancæ vrſinæ, herbæ violariæ ana manipulum vnum, coquãtur cum impetu in aqua, bene piſtentur. Si pro delicatis hoc maturatiuum fiat, colentur prædicta, coquantur, piſtentur, & exprimantur. Poſtea addatur axungiæ porci recentis, liquefactæ, colatæ, libra vna vel quantum ſufficit. Aliqui addunt limacias bene piſtas, vnà cum cortice: hoc enim conuenit vbi cutis multum dẽſa eſt, veluti in inguinibus, & poſt aures. Alij addunt fermenti

pan

panis grossi ana vncias duas aut plus, vel minus, secundum opportunitatem trahendi & rumpendi, quæ res conuenientior est in bullis, quàm in inflationibus emunctoriorum. Sũt & alia quędam leuiora maturatiua, vt est farina tritici cum oleo & aqua simul bullita, donec ad aliquantulam tenacitatẽ perueniant, vel cum medullæ panis furfurei, & cum caricis pinguibus simul coctis & postea pistis. Possumus addere oleum oliuarum, vel oleum amygdalarum dulcium, aut axungiam porci recentem. Si talis axungia vetus esset, & salita, foret hoc emplastrum vtile ad leniter rumpendum bullas. Etiam addere possumus pinguedinem gallinæ recentem, si tali cum pinguedine, axungia, & butyro recenti, oleo violato, barbis liliorum coctis fiat emplastrũ gratum deilcatis. Huiusmodi maturatiua (vt antè diximus) fieri debent post purgationem cessante febre, & postquam signum est apertum, expurgatúmque veneno, transacto etiã die quinto, deinde vtuntur mundificatiuis, postea regeneratiuis, vltimò cõsolidatiuis signi. Si bulla fuerit nigra vel viridis & corrosiua,

rosiua, nec est in emunctoriis, incide cũ profundatione lanceola vel rasorio. Postmodum administrabis docciã cũ aqua salsa aliqualiter calida, ne sanguis (vt diximus) coaguletur: deinde applica ventosam aut sanguisugas, vel anũ galli deplumatum. Quidam applicant limaciam viuam, nonnulli ranam viuam: hoc autem fieri potest quando signum non sit in emũctoriis, postea apponi aliquod facile ruptoriũ quod suprà tradidimus, vel etiam istud: Sume vitellũ oui cum modico salis, nec fortius, quia bullã malignaret: mutetur autẽ istud sæpius. Quod si & hoc bullam nimis conturbaret, vtere sola scabiosa pista, vel veteri axũgia porci salita, vel simul vtrisque. Sũt quædã ruptoria admodum fortia, quæ non debent poni super emunctoria, nec vbi grauis adsit febris: quæ etiam si ponantur, vbi non minus sit fortis, minime conducũt. Sume caricas crudas, & fermentum. Item si hoc non valet, faciunt hoc fortius, obseruatis tamen modo & ordine narrato: Sume cantharides bene tritas, & tertiã partẽ axungię porci, hoc pone super bullã malignatã ter vel quater. Di-

cunt

cunt chirurgici hoc esse sæpius expertum. Quãdo adhuc fortius hoc ipsum habere volũt, addunt quartã partẽ saponis fullonũ, quod quidẽ dicũt in maligna ta bulla, & in homine robusto mirabiliter operari. Item aliud forte pro bullis. Sume pulueris nitri bene pulue-rizati vnciã dimidiam, granorum triticitritorum vel dẽtibus masticatorum vnciã vnã, vitella ouorũ numero duo, croci drachmam vnam, terebinthinæ vnciam vnam, bene commisceantur & superponantur cum stuppis mũdis. Reliqui apponunt calcem viuam cum sapone. At quoniam huiusmodi ardẽtia & violenta frequenter malignius faciunt apostema & febres, ideò securius est ante hulcerationem aduertere, ne materia intro reuertatur, etiã ne quasi rabida efficiatur his cum rebus acutis, in debilibus præsertim cõplexionibus, vel multum cholericis, ideò his intẽtionibus vtile est emplastrum Galeni toti membro superponere. Sume plantaginis, lentis, panis furfurei ana partes æquales, coquantur in aqua donec ad quandam soliditatem perueniant, superpone loco doloris & circũcirca per

latum:

latum ſpatium. Auicenna addit galas, vbi plus de ſubtili ſanguine apparet quàm de compacto. Item ad iſtud vtile eſt emplaſtrum granatorum dulcium, & acetoſorũ coctorũ in aceto & aqua, præſertim vbi apparet materia incẽſa. Poſt verò quàm ceſſare incipit ardor, conuenit emplaſtrum Auicennæ, ex caricis pinguibus, paſſulis, nucibus, farina hordei, ſimul coctis ad maturandũ & rumpendũ. Poſt verò factam rupturã, mundificetur plaga cum ſuccis apij, abſynthij, plantaginis, melle roſato, farina, coctis cum modico terebinthinæ lotę, deinde conſolidatur ſecundum ordinem aliarum plagarum: circumponitur verò vnguentum ex bolo armeno, & oleo roſato. Quidam ab initio cauſâ fortis attractionis, ponunt inter muſculos tibiarum, vel brachij, vel ſuper ſpatulis herbã flammulã, id eſt cuſcutæ tritã, quæ quidem faciẽdo hulcerationem emunctoriorum ad ſe trahit humores, & membrorũ principaliũ. Iſtud remediũ in robuſtis corporibus, & vbi nulla adeſt febris, vtile eſt, non alibi nec aliter. Nõnulli actuale faciũt cauteriũ ſuper ſigno cũ ferro ignito, quod quidẽ

plus

plus conuenit robuſtis,& vbi nō eſt ar dua febris.Raimūdus inquit quòd the riaca & bolus armenus non trahūt ad ſe venenum,ſed procul depellunt: ideò dicit non eſſe aſſumēda per os poſt ſecundum vel tertium diem,quando ma teria iam venenoſa eſt,& cor ipſum attigit,niſi bene euacuata ſit & correcta. Item prohibet ne vnquam ſuper ſigno ponantur,nec etiā vultvt apponantur, niſi ſignum extra emūctoria fuerit, & quoque ante tertium diem,& in circui tu,non ſupra. Poteſt adminiſtrari bolus armenus etiam poſt ſeptimum diē, plaga veneno expurgata, vngendo in circuitu.Sic igitur cōuenit in tertio an tequam plaga ſit facta venenoſa,& con uenit poſt ſeptimum poſtquam plaga veneno expurgata eſt: in circuitu autē vngi debet cum oleo roſato,aceto roſa to,& aqua roſarum ad defendendum membrum.Hactenus Hiſpanienſiū,& Catelanorū narrauimus opiniones vanà cum correctionibus Arnoldi & Rai mundi medicorum ſingularium: vera res eſt,& Raimundus huius eſt ſenten tię,ſcilicet quòd nō debeat purgari infirmus cū phlebotomia, medicina, aut

vomit

vomitu, quando apoſtema repletum eſt admodum, & venenoſum, hoc eſt, tranſacto die ſecundo, ne venenum tali motione intrò reuertatur. Hæc quidem opinio videtur corrigenda ſecundum alios, & ſic videlicet purgari debet ſi opus ſit (cum dictis obſeruantiis) etiam poſt ipſum diem ſecundum, ſic tamen quòd dum purgatur applicea ventoſas & ſanguiſugas, ſub & ſuper ſigno, & quòd cor defendatur intus & extrà cum cordialibus frigidis: & hic quoq; modus non prorſus eſt alienus ab intentione præfati Raimundi.

De aſtantium conſeruatione, qui infirmum regunt. CAP. XXIIII.

HVius aſtantes præter ea quæ dicta ſunt in principio pro conſeruatione (ſcilicet theriacam, pilulas & ſimilia) niſi vacui fuerint ſanguinea ſuperfluitate, debent aliquantulum ſanguinis extrahere ex vena communi, facta bona purgatione cum dictarum pilularum drachma vna, vel ſaltem media. Vtile eſt ſæpiùs ſumãt pulueres & medicinam contra morbum, vt in præcedentibus dictum eſt, & maneant quò magis procul poſſunt ab infirmo, præ-

ſertim quum ſunt ieiuni. Euentetur ſæpe locus habitationis, & fiant fumigia, vt ſuprà dictum eſt, nunquam prætermittendo terebinthinã: geſtent in manibus faces ardentes, & carbones bene ſuccenſos bonis odoribus fumigantes, lauent vniuerſum corpus cum aceto tepido, bis in die, ſcilicet manè & ſerò. Sæpenumero mutet indumenta, & frequẽtius renouet fumigia, maximè cum thure, terebinthina, iunipero, myrto, ſandalis, roſis, & camphora vel roremarino, lauro & ſimilibus. Teneat in manibus arancium & faſciculum rutæ vel querculæ maioris & mẽthæ ac meliſſæ cum myrto & floſculis recẽtibus: ſit ſemper bene purgatus ab omni humore & cibo ſuperfluo. Iterum repete ſalutiferum illum odorem cum aqua roſarum, aceto roſato, vino maluatico, zedoaria vel corticibus citri: ſuper omnia lauet ſæpiùs cum his manus & vultum. Cuius etiam cõpoſitionis paululum bibat, & teneat etiã admotam naribus ſpongiam in eadem iam dicta miſtura intinctã, ligatam in ligno fraxini: quoniam tantam habet fraxinus contra venenum potẽtiam, vt nullum animal

animal veneficum eius appropinquare audeat vmbræ,ſuo neque odori: potius enim ſeſe ſponte ad concremandũ igni concederet,quàm vt huic proximè adhęreret arbori. Faciant ſæpiuſculè ignes & focum per vniuerſam domum,maximè cum lignis & rebus odoriferis. Nec putet qui ſemel ab hoc morbo liberatus eſt, ſeſe deinceps non poſſe hoc in caſu perire: quia præſenti anno ter vnum ex Florentinis noſtris hic morbus inuaſit, qui ſecundo perfectè liberatus, tertio mortem euadere non potuit. Eodem iterum anno in menſe Septembri mulierculam liberaui quandam à peſte: ſana equidem erat, vt cæteri qui ſemper ſoſpites extiterant: at quum inter morboſos verſaretur, poſt dies xviij. iterum infecta periit. Nulli confidendum eſt in hoc quòd cæteris ſit fortior & magis ſanus, quoniam venenum ita fortes interimit vt debiles. Imò venenum iſtud plus quàm reliquos offendit ſanguineos atque robuſtos, eò quòd apertæ ſunt illis pectoris viæ, habent & cor valde calidum, multúmque ſanguinem calidum & humidum, ideò cordis ipſa caliditas per

meatus apertos multum trahit aërem perniciosum, & quidem subitò trahit, antequam temperari transitu possit. Etenim sanguinis caliditas perquàm citò succenditur & inflammatur. Confestim putrefactioni subest humiditas, ínque venenum conuertitur:quippe vt quanto plus in vase vini, & quanto potentius, tanto etiam in plus, túmque in mordacius vertitur acetum: sic potens venenum, tanto quidem abundantior, quanto calidior fuerit in pectore sanguis, quando equidem sanguis fit ipse venenum, perquàm faciliter paruóque ipsius contactu transmutatur ad idem. Conuertũt enim se alterutrũ contactæ inuicem partes ad venenum. Nec te prætereat, ô qui patientis curam geris, quòd quanto illi es propinquior, tum cognatione, tum cõplexionis vel naturę ac cõstellationis symboleitate, tanto quidem maiori cõtagionis subiaces periculo: quia lationis quędam inest qualitati prõptitudo, vt similis ad simile adimpleri transmutatio possit, veluti ignis ad aërem, ad aquam aëris, huius ad terram. Et quum duæ citharæ, binæ vel fidiculæ versu modulantur

lantur eodē, tunc quidem resonat motus, vóxque huius in illam. Si verò petis, quas intret per vias venenum? respōdeo, quòd omnes per corporis poros, maximè qui magis aperti. Citius autē offendit quando per nares, per os, pérq; pulsus ingreditur, & multo quidem fortius si vias adinuenerit in calidis, humidis subtilibúsque apertas humoribus, & si quoque à similibus prouenit humoribus, siq; influētia Martis cum diuerso euenit, & modo cōtrario, cúmque Saturnio influxu se quidē cò tardius demōstrat. Multoties immanet vestibus diu & cute viis patentibus & venis cordi propinquis, nec inde quisquam grauari videtur, quia pauculus est, leuísque vapor, nec eā habet cæteris vt cordi partibus contrarietatem, sed ipsi tantillū quum primùm cordi cōtiguum efficitur, manifestè non occultè lædit. Similiter rabidi canis venenum, necnon & alia suam longo etiam post tempore detegunt offensionē. Hæc denique scias velim, quòd scilicet per bimestre spatiū remanet venenum in personis. Parietes, ferramenta, & quæ sunt ex lignis constructa, nisi corrigantur

cum lotionibus, fumigiis, ignibus, per annum vel plus fortè suam referuant venenositatem. Vestes quoque laneę, & id genus nisi euententur, lauentur, sæpiusque fumigentur, vel ponantur ad ignem, ad ventum, ad solem, tribus annis & vltra remanēt infectę. Nosti quidem muscardi odorē arancij in qua mucesserit capsula, multos seruari per annos. Similiter suo quo prius erat bombace musci diu permanet odor. Equidem vt ignis oleum, sic nutrimentum huius est lana veneni: & quidē ita enutrit hæc lana venenum, vt non modò conseruet ipsum, sed & augmentet, simúlque fortificet. Non est vtēdum pro cibi vel potus dispositione vasis illorū qui infecti sunt, nec tangi debet quicquid adhæserit illis. Iucūdè tibi viuendum est, eò quòd lætitia vitalem cōfortat spiritum. Continenter & sobriē viuas, siquidem tanti est valoris sobrietas & continentia, vt ea sola mediante in multis & quidem grauibus (Athenis quæ fuerant) pestilentiis Socrates philosophus sese seruârit incolumem. Inquiūt ideò Aristoteles atque Galenus talem esse in puris corporibus disposi-

tion

tionem, vt fermè nunquàm sentiāt pestem, vel ea ipsa (& si infecti) saltem nō pereunt. En tibi iam duo, vt te conserues singularia trado. Parato vt bibi possit smaragdum, vt tangi, vt ore teneri suspēdíque collo, cuius tanta est aduersus venena virtus, vt, teste Rasi, Auenzoar Serapione, tyris & bubonibus eius cōspectu ex sese statim lumina cadant. Pauperibus dare soleo raphanum syluestrem, parum pro vice, ne sanguinem incendat: tātam enim habet contra venenum efficaciā, vt scorpionem eius contactu crepari faciat. Et dicit Dioscorides, quòd trito cum aceto eius semine lotis manibus, tangendo serpentes nocere minime possunt. Lapis bezoar (si quis posset habere eum) super omnia valet aduersus venena: quāuis enim Persico idiomate id omne bezoar ab antiquis appellari solet, cuius est proprietas virtúsque pellendi venena: secundum tamen Serapionem, & Rasim principaliter vocatur bezoar, lapis quidam omnibus venenis tum calidis tum frigidis morsibus, cunctísve hulceribus venenosis sua virtute resistens, & confert siue sumatur per os,

Bezoar lapidis efficacia cōtra venenum.

tum etiam ore teneatur, vel è collo ſuſpẽſus, tum denique quouis modo applicatus ad extra. Oritur in Syria, in India, in partibus Orientis, eſtque diuerſi, diuerſus trini caloris. Nã quidam glaucus eſt & fuſcus, quidam glaucus, fuſcus & viridis, alter verò albus & aliqualiter glauculus videlicet ſimilis colori vini albi, clari: hic inter cæteros eſt optimus, læuis, delicatus, mollis, abſque ſapore, ſplendens vt lumen. Doſis eius quando per os recipitur eſt grana duodecim. Teſtificantur Raſis & Serapio ſæpius ſe ſuis compertum habuiſſe tẽporibus, quòd pretioſiſſimus iſte lapis omnes tam ſimplices quàm compoſitas medicinas, tum etiam conpoſitas theriacas propria qualitate ſuperauerit in reſiſtendo venenis. Inquit Hahamed, ligetur in annulo, inſculpatúrque ſcilicet lapidi ſcorpionis imago, quum luna eſt in Scorpione, reſpiciendo ipſum aſcendentem. Quo facto ſigillentur cum eo thura quando luna fuerit in ſigno Scorpionis. Quod ſi poſtmodum huiuſcemodi thuris puluerisati ad debitam quantitatem venenato in potu dederis, tantum valebit

aduer

aduerſus venena, quantum & proprius ipſe lapis. Inquit Abdallahamarach hunc ſe vidiſſe lapidem, quem comparaſſe ait filium Mamari, ſéque in ſolutionem lapidis Cordubæ palatium dediſſe. Scrapion ait eundem mirabilia operari non ſolum in hominibus, ſed & in cæteris quibuſdam animantibus: primùm quòd cõtingendo hoc lapide ſcorpionis aculeum deperdit pungendi potentiam. Præterea tritum miſtúmque cum aqua, ſerpentiſque ori impoſitum, occidere eum aſſerit.

Fuge citò, procul, ac tardè reuertaris.

CAPVT XXV.

RESeruare viſum eſt ad libri calcem principalium hac in materia regularum declarationem. Fuge quantum potes hominum conuerſationem, & maximè quando es ieiunus. Sis ſemper remotus à ſocio ad minus per ſpatium bicubiti, & in loco libero, aperto: & ab infecto (quum ſecum loqueris) remotior ſaltem per ſex cubitorum interſtitium, & ſub diuo vel loco aëreo, & caue ne ventorum flatus ab eo verſus te ſpiret. Inter te & ipſum ſit ſol, ignis, odores, vel tendens

ad ipſum ventus: loca enim anguſta ſimúlque turba hominum, valde periculoſa ſunt. Hoc etiam cõmemoro, quòd parietum procinctu ac domuũ contingentia & continuatione multiplicatur morboſa cõtagio. Super omnia ſuadeo vt cito ac procul fugias ab his locis quibus imminet peſtis, tardéq: redeas. Dixi cito, hoc eſt quamprimum apparent ſigna proximę peſtis: quę quidem ſigna ſunt, quando eius loci aër extra naturalem ſuam diſpoſitionem eſſe videtur, declinando ad calidum & humidum, quando nebuloſus, nubésque denſæ, puluerulentus apparet, venti groſſi & tepidi, ac etiam quando aquæ & agri fumant & olent, ſic pariter & piſces mali ſunt ſaporis atque odoris: Quum multa ſuper terrã ex putrefactione nata apparent animalia, fungorum & putridarum herbarum copia, terræ fructus & animalia inſipida ſunt, & parum conſeruantur, turbida efficiuntur vina, multa & terreſtria & aërea animalia ab eo loci recedunt, inſolitæ oriuntur febres, latentes, furioſæ, continuæ, fallaces, cum pectoris anxietate, cum pulſus proſternatione, phreneſis, vrinarum

Propinqua peſtis præſagia.

turb

turbulentia, palati inteſtinorum excoriationes, oculorum rubedo, vermes, morbilli, multæ fœminarum conturbationes, iræ rabidæ, rixæ, dira bella, monſtra naturæ, mirandáque vel naturæ vel à deo ſigna, inuiſa multum & rara. Hæc enim quæ diximus, præſagia ſunt propinquæ peſtis. Tunc igitur fuge antequam vnus efficiaris de duodecim mille ſignatis. Id verò dupliciter fieri poteſt, ſcilicet vel quia iam captus eris cõtagione infectorum, vel quia triſtem infecti aëris qualitatem iam receperis, ſic quòd pedetentim fiat ille tibi familiaris aër, ita quòd nec aëri natura, nec aër illi reſiſtet: verùm ſi alienam ſubitò quæſieris aurã, abibit primus aër, illíq; natura reſiſtet, & hic naturæ, prouenit vnde peſtis origo. Et etiã vt procul aufugias moneo, videlicet vt ea te ad loca conferas quibus res, nec perſonæ, nec ſoni, ſtrepitus, rumores quicunque infecti loci ad te peruenire valeãt. Sicq; remotus eſto, vt alti intermediẽt montes, quibus vaporum prohibeatur acceſſus, ne ventorum flatu, vel aëris dilatatione te poſſint cõtingere. Conſidera loci ad quẽ curris diſpoſitionem

& ſit

& ſitum, videlicet ne peſtilenti quouis modo ſit ſimilis aëri, vtpote in calido, frigido, humido, ſiccóq;, nubibus, pluuiis, ventis: ſis denique tali in loco firmatus, vt venti, nubes, pluuiæ, ſpirare, dilatari, abinde ad te moueri nequaquam poſſint. Nec te hoc fugiat, quòd horoſcopus ſiue Aſcendens alicuius vrbis vel caſtelli infectæ vel infecti ſæpius ad ea loca omnia peſtem extendit, quæ illi ab initio ciuitati, vel caſtello ſubiacent, & quæ aliqualem eo cum Aſcendente conformitatem habent. Tertiò dicimus vt tarde reuertaris, quoniam pauxillula tranſacti morbi remanens infectio, potens eſt ad eos perquam ſubito maculandum omnes, qui etiam haud intempeſtiuo fugam tempore ceperunt, quia maiori ſubſunt periculo qui locum frequentant infectum quum prius aufugerint, quàm hi qui ſemper ibidem, cum cautela tamen, permanſerunt, quoniam ſubita nouáque male tolerat natura accidentia: & præter hoc diutiſſime quidem remanent hæ (vt ante diximus) qualitates in parietibus, lignamentis, veſtibus, pannis quibuſque & cæteris. Quantum verò ad

ſolius

ſolius aëris diſpoſitionem vna ſufficit angaria, ita vt vbi ad tres menſes immunes ab hoc morbo omnes quicunque ſunt perſtiterint, iudicari poteſt aërem iam fore purgatum. Sed eſto cautiſsimus in appropinquatione & contactu eorum quæ plus aëre venenum retinēt. Procinctus fornacium in muris diutius ſeruant quàm ligna venenoſam caliditatem: verùm purificando (vt ſæpius diximus) videlicet cum ignibus, lotionibus, euentationibns, fumigiis, odoribus, & reliquis. Purificantur homines cōmuniter ſpatio quatuordecim dierum: domus, lignamenta & cætera in viginti vno. Panni, veſtimenta & huiuſmodi ſpatio dierum viginti octo. His habeas temporibus ſeparata ad bibendum pariter & manducandum vaſcula & lectiſternia quæque, vel ſaltem ſi cætera non poſsis linteamina reliqua lotionibus& fumigiis purificato. Equi, pecuniæ, ſupellectilia, ſarcinulæ & huiuſmodi, niſi admodum cautè egeris, venenum diu ſeruare ſolent: quare vigil, cautus & prudens eſto, cunctíſque ordinatim prouideas.

FINIS.